

**PARİS BİBLİOTHEQUE NATIONALE SUPP. TURC. 344'TE KAYITLI BİR
KAHRAMÂN-NÂME ÖRNEĞİ: KISSA-İ KAHRAMÂN-I KÂTİL**

(İNCELEME-METİN)

İmran İPEK

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan BARDAKÇI

Uşak

Temmuz, 2018

**PARİS BİBLİOTHEQUE NATIONALE SUPP. TURC. 344'TE KAYITLI BİR
KAHRAMÂN-NÂME ÖRNEĞİ: KISSA-İ KAHRAMÂN-I KÂTİL
(İNCELEME-METİN)**

İmran İPEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan BARDAKÇI

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz, 2018

ÖZET

PARİS BİBLİOTHEQUE NATIONALE SUPP. TURC. 344'TE KAYITLI BİR
KAHRAMÂN-NÂME ÖRNEĞİ: KISSA-İ KAHRAMÂN-I KÂTİL
(İNCELEME-METİN)

İmran İPEK

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz, 2018

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi. Ramazan BARDAKÇI

Edebiyatımızda eğitici ve öğretici yönü ağır basan, işlediği konular ve taşıdığı özellikler ile zengin edebi hazineler barındıran ve bu hazinelerin günümüze kadar gelmesini sağlayan çeşitli mensûr hikâyeler kaleme alınmıştır. Bu mensûr hikâyeler zengin edebi kaynaklar olmanın yanı sıra tarihî, felsefî, kültürel, dini ve sosyal birikimleriyle de dikkat çekmiştir.

Bu çalışmada da çok kültürlü niteliği ile edebiyatımızda önemli bir yer tutan Paris Bibliotheque Nationale Supp. Turc 344 numarada kayıtlı olan *Kahramân-nâme / Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil* adlı mensûr hikâye incelendi. Mensûr hikâyenin ne olduğu, tasnifi ve edebiyat tarihindeki önemine değinildi. Çalışmamıza konu olan Kahramân-nâme hikâyesi, tanıtıldıktan sonra hikâyede varlığını devam ettirmek için birtakım çetin mücadelelere girişen Kahramân'ın başından geçen olaylar, karşılaştığı şahıslar ve uğradığı gizemli mekânlar; hikâyenin daha iyi anlaşılabilmesi ve geçmiş ile gelecek arasında bir bağ kurulabilmesi maksadıyla modern hikâye teknikleri açısından incelenip genel bir değerlendirmesi yapılmış ve hikâyenin transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kahramân-nâme, Mensûr Hikâye, Çevriyazı.

ABSTRACT

KAHRAMÂN-NÂME / KISSA-İ KAHRAMÂN-I KÂTİL (PARIS
BIBLIOTHEQUE NATIONALE SUPP. TURC 344)

(ANALYSIS-TEXT)

İmran İPEK

Turkish Language and Literature Department

Uşşak University Institute of Social Sciences, July, 2018

Advisor: Asst. Associate Professor Ramazan BARDAKÇI

In our literature, various kinds of proses have been written down that are prevalent in terms of educational and instructional aspects and rich regarding their contexts and characteristics. These proses have conveyed those literary treasures to our times. In addition to being rich in literary sources, those are also noticeable for their historical, philosophical, cultural, religious and social accumulations.

In this study, the prose, named *Kahramân-nâme / Kissa-i Kahramân-ı Kâtil* has been analyzed, which is the hallmark of multicultural style in our literature (it is registered in Paris Bibliotheque Nationale Supp. Turc with the number 344). Here, it has been dealt with the definition of prose, its classification and its importance in the history of literature. After the introduction, for clarifying the story and establishing a link between the past and the future, it has been analyzed the people that the main character met during his journey, the mysterious places he visited and the struggles he suffered to survive. The work has been evaluated in terms of modern story techniques and a transcriptional text has been written down at the end.

Key Words: Kahramân-nâme, prose, transcription

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖN SÖZ

Kültür ve edebiyat tarihimizin yaklaşık 700 yıla yakın bir zamanını kapsayan, işlediği konular ve kaynak bakımından sadece Doğu edebiyatını değil tüm dünya edebiyatını etkileyen Klasik Türk Edebiyatı, kendine has sanat ve estetik anlayışıyla asırlardır süren edebiyat geleneğinin en müstesna örneği olmuştur. Şair ve yazarların katkısıyla oluşan bu alanda; ecdadımız âb-ı hayat misali kelimelere can verip gönül hazinelerini ortaya koyarak bizlere zengin sanat ve kültür yâdigârları bırakmıştır. Bu zengin kültürün önemli kaynaklarından biri olan mensûr hikâyeler; keşfedilmesi, çözümlenmesi gereken nice hazineler ve hissedilmesi gereken nice hazlar barındırmaktadır. Sadece birtakım ilginç olayları aktarmakla kalmayan mensûr hikâyeler, değişik duygu ve düşüncelerin, tarihî, felsefî, kültürel, dinî ve sosyal birikimlerin, estetik değerlerin ve güzelliklerin anlam kapılarını okuyucuya açmaktadır.

Bu çalışmada, Paris Bibliotheque Nationale Supp. Turc 344 numarada kayıtlı olan '*Kahramân-nâme / Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil*' adlı mensûr hikâye incelenerek hikâyenin bütünü hakkında bir değerlendirme yapılmaya çalışıldı. Çalışma, "Giriş, İki Bölüm, Sonuç"tan oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, hikâyenin tanımı, tasnifi ve edebiyat tarihindeki önemine değinilerek hikâye türü tanıtılmaya çalışılmıştır. Birinci bölümde çalışmamıza konu olan Paris Bibliotheque Nationale Supp. Turc 344 numarada kayıtlı olan '*Kahramân-nâme / Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil*' adlı hikâye; "Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil'in Tanıtımı, Kahramân-ı Kâtil Hikâyesinin Modern Hikâye Teknikleri Açısından İncelenmesi, Kahramân-ı Kâtil Hikâyesinin "Kahraman'ın Sonsuz Yolculuğu" Kitabı Bağlamında İncelenmesi" olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. Eserin tanıtımının yapıldığı başlıkta; Kahramân-nâme hikâyesinin tarihi gelişimi, hikâyenin nüsha tavsifi, tertibi, müellifi, tertip tarihi, içerik, dil ve üslubu hakkında genel bilgiler verildi. "Kahramân-ı Kâtil Hikâyesinin Modern Teknikler Açısından İncelenmesi" başlığında; kurmaca metinlerin ana unsurları olan; Kahraman'ın yolculuğu esnasında karşılaştığı olaylar, zaman mefhumu, şahıslar, olağanüstü varlıklar ve uğradığı gizemli mekânlar modern teknikler açısından incelenmiştir. "Kahramân-ı Kâtil Hikâyesi'nin Kahraman'ın

Sonsuz Yolculuğu Kitabı Bağlamında İncelenmesi” başlığında Joseph CAMPPELL’in eserinden yola çıkarak hikâye kahramanının yaşadığı değişimler “Maceraya Davet, Erginlenme, Dönüş” alt başlıklarında değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde, metinde kullanılan transkripsiyon işaretlerinin tablosu verildi. Metni oluştururken izlenen yöntemlerden bahsedilerek, metnin 1b-261b şeklinde numaralandırdığımız varakların çevriyazısı verildi. Sonuç bölümünde ise hikâyenin genel değerlendirilmesi yapılarak elde edilen veriler sunulmaya çalışıldı.

Türk kültür hayatına bir nebze olsun katkıda bulunmayı amaçlayarak gerçekleştirdiğimiz bu çalışmanın gerek konu belirleme, gerekse araştırma ve yorumlama safhalarında emeği geçen, değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ramazan Bardakçı’ya en kalbi hislerimle şükranlarımı sunarım.

Yapılan bu çalışmada manevi desteklerini esirgemen birkaç ismi zikretmeyi bir borç bilmekteyim. Başta bütün fedâkarlıkları sağlayan aileme, hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen Ercan SERTDEMİR, Ercan ESEN, Özge ŞİMŞEK, Esra DENDEN ve Zehra Zsuzsanna KOVACS’a teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın her aşamasında rahatsız ettiğim ve beni hiç geri çevirmeyen Kübra AKATAY’a teşekkür ederim.

İmran İPEK

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

:

Adı Soyadı

: İmran İPEK

Doğum Yeri ve Tarihi

: Diyarbakır, 16.09.1990

Lise Öğretimi

: Nazilli Lisesi

Lisans Öğretimi
(2009-2013)

: Ardahan Üniversitesi - Türk Dili ve Edebiyatı (2009-

Bildiği Yabancı Diller

: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri

:

İş Deneyimi

:

Çalıştığı Kurumlar

: Yunus Emre Enstitüsü Budapeşte (2016-)

Projeler

:

İletişim

:

e-posta adresi

: imranipek09@gmail.com

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
ev.	: Çeviren
haz.	: Hazırlayan
MEB	: Milli Eğitim Basımevi
S.	: Sayfa
s.	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Vrk.	: Varak

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
1.1. KAHRAMÂN-NÂME / KISSA-İ KAHRAMÂN-I KÂTİL HAKKINDA	
GENEL BİLGİLER.....	9
1.1.1. Kahramân-nâme Hikâyesinin Tarihi Gelişimi	9
1.1.2. Kahramân-nâme'nin Tavsifi	10
1.1.3. Kahramân-nâme'nin Müstensihi ve Tertip Tarihi.....	10
1.1.4. Kahramân-nâme'nin Dil ve Üslup Özellikleri	11
1.2. KAHRAMÂN-I KÂTİL HİKÂYESİNİN MODERN HİKÂYE	
TEKNİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	11
1.2.1. Bakış Açısı ve Anlatıcı	11
1.2.2. Olay Örgüsü	12
1.2.3. Zaman	15
1.2.4. Mekân	16
1.2.4.1. Çevresel Mekânlar	16
1.2.4.2. Algısal Mekânlar	17
1.2.4.3. Kapalı-Dar ve Labirentleşen Mekânlar	17
1.2.4.4. Açık ve Geniş Mekânlar	18
1.2.5. Şahıs Kadrosu	18
1.2.5.1. Başkişi	18
1.2.5.2. Norm Karakterler	19
1.2.5.3. Kart Karakterler.....	20
1.2.5.4. Fon Karakterler	21
1.2.6. İzleksel Kurgu	21
1.3. KISSA-İ KAHRAMÂN-I KÂTİL HİKÂYESİNİN “KAHRAMANIN	
SONSUZ YOLCULUĞU” KİTABI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ.....	24

1.3.1. Macereya Davet	24
1.3.2. Erginlenme	26
1.3.3. Dönüş	28
İKİNCİ BÖLÜM.....	30
2.1. METNİN DÜZENLENMESİ	30
2.1.1. Metnin Düzenlenmesinde İzlenen Yöntem.....	30
2.2. METNİN ÇEVİRİYAZISI	32
SONUÇ.....	170
KAYNAKÇA	172
EKLER.....	175

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Kora Şeması..... 22

Tablo 2. Transkripsiyon Alfabeti 31

GİRİŞ

ESKİ TÜRK EDEBİYATINDA MENSÛR HİKÂYE

1. Hikâyenin Tanımı

Eski Türk Edebiyatı denilince akla gelen ilk şey şairler ve bu şairlerin şiirlerini topladıkları divanlardır. Şiir; şairlerin şiire olan vukûfiyetlerini ve bu alandaki bir hünerlerini sergileme sanatı olarak görülmüştür. Şairler yüzyıllar boyunca ortak duygu ve düşünceleri ortak kelimeler kullanarak çeşitli şekillerde işlemiştir. Şairlerin sanatçı kişiliklerini göstermeye çalıştıkları bir diğer alan ise nesirdir. Şairler seci denilen iç kafiye yoluyla bu alanda hünerlerini sergilemişlerdir. Böylece birçok inşa metni yazılmış ve münşeat denilen eserler oluşturulmuştur. Nesir alanında yazılan bu eserler, kullanılan dil yapısına ve kelime örgüsüne göre sade, orta ve süslü metin olarak tasnif edilmiştir. Bu sınıflamalar içerisinde mevcut olan eserlerin bazıları ise hikâyelerdir. Hikâye sözlüklerde şu şekillerde tanımlanmaktadır:

“Nakletme, bir vak’a ve sergüzeşti sırasıyla anlatma, rivayet, hakikî ya da uydurma ve ekseriya hisse kapmaya mahsus sergüzeşt ve vukuât, kıssa, mesel, roman” (Şemsettin Sami, 1996, 554).

“Bir söz veya haberi nakl-rivayet eylemek, bir nesneye benzetmek, bir kimseyi fiilen veya kavlen taklit eylemek, bir kimseden bir kelâm nakl eylemek, düğümü muhkem eylemek” (Mütercim Âsım Efendi 2000).

“Nakletme, anlatma, bazı vukuât heyet-i mecmuası, fıkra, roman” (Muallim Naci, 1987, 358). (Muallim Naci 1987).

Yapılan bu tanımlamalardan hareketle hikâyenin genellikle “nakletme, anlatma, taklit etme, haber verme” anlamlarında kullanıldığını, ayrıca kavram olarak değerlendirildiği, kimi türleri karşılamak için kullanıldığı da görülmektedir. Fakat burada bahsedilen tür adı bugünkü anlamda sistematize edilmiş bir tür değil, anlatmaya bağlı metinlerin genel adıdır. Günümüz anlayışında tür adı olarak hikâye ise “bir

olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması; gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü; yalın bir olayın çevresinde kişilerin ilişkilerini anlatma esasına dayanan edebî tür” (Albayrak, 2010, 242) olarak tanımlanmaktadır. Değerlendirme yapılırken sergilenmesi gereken bir diğer yaklaşım da Y.Saraç’ın (2000, 56) ifadesiyle “bugünkü anlamıyla hikâyeyi bir tür olarak klasik edebiyat metinlerinde bulmaya çalışmak yerine, onları buldukları gelenek çizgisinde ve onları oluşturan medeniyetin sosyal, siyasal ve kültürel şartları çerçevesinde anlamaya çalışmak olmalıdır. Özellikle yüzyıllar süren gelişim evreleriyle ortaya çıkan edebiyat birikimi içerisinde biçim, içerik, yapı açısından birbirinden farklı metinler için bu kelimenin tür adı olarak değerlendirilmesi çözüm yerine yeni problemlerle karşılaşılacağına işaretler.

Hikâyenin terim olarak bugünkü anlamını kazanması modern edebiyat dönemine dayanır. Modern edebiyatta türü karşılamak için de öykü/hikâye tek başına yetmemekte uzun öykü, kısa öykü, küçürek öykü gibi niceliğe dayalı adlandırmalar yapılmaktadır. Bu durumda hikâyeyi türden ziyade anlatım formu olarak görmek, zihinlerdeki kargaşayı giderecektir. Tanzimat’tan önce Türk edebiyatında güçlü bir tahkiye geleneğinin olduğunu ve mensûr Türk hikâyeciliğinin temelini çok daha önceki tarihlere dayandığını ifade eden Kavruk, Türk edebiyatında hikâye ve romanın Tanzimat Edebiyatı’yla başlatılma sebebinin ve hikâyenin bugünkü modern hikâye çerçevesinde tanımlanmasının sebep olduğu yanlış kanıyı şu şekilde dile getirir: “... mensûr Türk hikâyeciliği konusunda edebiyatımızın bütününe içine alan, derinlemesine bir çalışmanın yapılmamış olmasından, dolayısıyla eski edebiyatımızdaki klâsik hikâyelerimizin ve hikâyeciliğimizin incelenmemiş bulunmasından, bunun yanında ‘hikâye’nin sadece bugünkü modern hikâye çerçevesi içinde değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır.” (Hasan Kavruk 1998, age. s. IX.)

Arap edebiyatında ilk zamanlarda, genel olarak bir olayın anlatımından ziyade “taklit” manasında kullanıldığını, daha sonraları “nakil ve tekrar” anlamıyla yaygınlaşarak bugünkü ifadesiyle yerleştiği kaynaklarda belirlenmektedir. Eski Türk edebiyatında hikâye, en geniş ifadeyle “bir olayın anlatımı” şeklinde düşünülmüş, manzum olsun, mensûr olsun bir olayı anlatan tarih, masal, efsane, latife, destan, menkıbe, vs. gibi tahkiye esasına dayanan bütün eserler genel olarak hikâye diye adlandırılmaktadır. Kavruk (1998 age. s. IX), İslâmiyet öncesine varan bir hikâyecilik geleneğinin olduğundan, yerli hayatı aksettiren, modern hikâyeler tarzında kaleme

alınmış tercüme, te'lif sayısız eserlerin varlığından bahsederek Türk edebiyatındaki hikâyeciliğin zenginliğine dikkat çeker.

Eski Türk edebiyatında hikâyeler bünyelerinde birçok farklı konuyu barındırırlar. Bu konular başlıca din, tasavvuf, ahlak, aşk ve kahramanlık en fazla üzerinde durulan, işlenen konulardır. Bu konuların ayrı ayrı işlendiği hikâyeler olduğu gibi, birden fazla konunun ele alındığı hikâyeler de vardır. Klasik hikâyelerin bir kısmında şahıslar, genellikle idealize edilmiş tiplerdir. İyiler hep iyi kötüler hep kötüdür. Sonunda iyiler mükâfatını, kötüler ise mutlaka cezalarını görür. Gerçek hayatı yansıtan hikâyelerde ise şahıslar iyi ve kötü bütün yönleriyle verilmeye çalışılmıştır. Bu tür hikâyelerde şahıs kadrosunu çoğunlukla günlük hayatta her zaman karşılaşılabilecek sıradan kişiler oluşturur.

Türk kültür birikimi, bu kültüre mensup milletin inanç sisteminde ve coğrafyadaki değişimiyle yeni terkiplere bürünerek devamlılığını sağlamıştır. Bu kültürel değişim, hikâyecilik anlayışına da etki etmiş, geleneksel birikim az veya çok Eski Türk Edebiyatı döneminde kaleme alınmış hikâyelere yansımıştır. Hasibe Mazıoğlu, Eski Türk edebiyatı çizgisinde oluşmuş hikâyelerin özelliklerini ana hatlarıyla dile getirmektedir (1992, 33-34). Bu çalışmadan hareketle öncelikle Eski Türk edebiyatında hikâye, gerek manzum gerekse mensûrolsun, kullanılan dil nedeniyle halka hitap edemediği söylenebilir. Hikâyelerin genelinde zaman ve mekân kavramları yalnızca isim olarak geçmekte, mekânla olay arasında bir bağlantı bulunmamakta, hikâye kişileri ise ya hep iyi ya da hep kötü olarak verilmektedir. Çoğu hikâyede gerçeküstü olay ve güçlerin, cadılar, büyücüler, cinler gibi masal unsurları bulunmaktadır. Eserlerde yapılan tasvirler ise hikâyeyi süslemek amacıyla yapılan soyut tasvirlerdir. Olayların gerçek olduğu belirtilen ya da gerçekmiş gibi gösterildiği hikâyelerde olaylar tek düzeyde verilmekte, kişilerin sosyal çevre içerisindeki durumları ve farklı olaylar karşısında takındıkları tavırlar üzerinde durulmamaktadır. Ayrıca hikâyelerde hep âşık, maşuk, cadı, tüccar vb. gibi belli tipler yer almaktadır. Bununla birlikte klasik hikâyelerde temel amaç eğlendirmenin yanında eğitim olarak görülmektedir. Mine Mengi, Türk Edebiyatındaki mensûr eserlerin tasnifini yaptığı çalışmasında hikâyenin diğer mensûr türler içerisindeki yeri üzerinde durmaktadır. Hikâye, mensûr türler arasında, hem amaç hem de araç olarak kullanılmaktadır. Diğer türlerin içerisinde olmayan ve müstakil bulunan hikâyelerin amaç olarak karşımıza çıktığından söz eder. “Ancak araç olarak hikâye; özellikle dinî, tasavvufî, ahlakî türden

eserlerin olmazsa olmazıdır. Onlarda didaktik ya da örnekleme vb. amaçlarla araç olarak kullanılır” (Mengi, 1998, 46).

2. Eski Türk Edebiyatında Hikâyelerin Tasnifleri

Eski Türk edebiyatında hikâyeler ile ilgili çok sayıda tasnif çalışması yapılmıştır. Araştırmacılar hikâyelerin ihtiva ettiği konu, menşe, ana kahramanların sayısı ve şekil yapısına göre tasniflerini ortaya koymuştur. İlk çalışmalar M.F. Köprülü ve M. N. Özön tarafından gerçekleştirilmiştir. Fuat Köprülü, hikâyeyi, konu ve menşelerini birlikte değerlendirerek üç maddede değerlendirmiştir:

1. Eski Türk ananesinden geçen mevzular.
2. İslâm ananesinden geçen dinî mevzular.
3. İran ananesinden geçen, ekseriyetle dinî olmayan ve bazen zâhirî bir İslâmî renge boyanmış, mevzular (Köprülü, 2004, 321).

M. Nihat Özön tasnif çalışmasını (1985, 39-40) sözlü kültürden gelen hikâyeler, Eski Türk edebiyatı sahasında yazılan hikâyeler ve Tanzimat döneminde yazılan hikâyeler olarak beş gruba ayırır:

1. Klasik edebiyatımızın manzum hikâyeleri
2. Klasik edebiyatımızın nesir hikâyeleri
3. Halk arasında yazılısından okunan hikâyeler
4. Halk arasında ağızdan ağıza aktarılan hikâyeler
5. Zümrelerin kendi amaçlarına uygun şekle koydukları hikâyeler (Özön, M. Nihat (1985).

A. S. Levend de “Divan Edebiyatında Hikâye” başlıklı makalesiyle bu konu ile ilgili bir tasnif (1967, 72-73) çalışması yapmıştır. Bu çalışmada hikâyeler üç farklı tasnife tabi tutulmuştur. Bu tasnifler hikâyenin konu kaynakları, konularının nitelikleri ve hikâye kahramanlarının durumuna göredir.

Konularının kaynağına göre hikâyeler şu şekilde verilmiştir:

1. Konuları kutsal kitaplardan ya da Arap ve Fars edebiyatlarından alınmış anonim hikâyeler

2. Konuları ulusal hayatımızdan alınmış yerli hikâyeler

İkinci tasnif ise hikâyelerin konularına ve niteliklerine göredir:

1. Dinî konular, enbiya ve evliya menkabeleri

2. Aşk hikâyeleri

3. Kahramanları tarihten alınmış hikâyeler

4. Temsilî hikâyeler

5. Tasavvufî hikâyeler

6. Serüven shikâyeleri

7. Sergüzeştname ve hasbihâl yollu hikâyeler

Kahramanın duruma göre ise:

1. Çift kahramanlı ask hikâyeleri

2. Tek kahramanlı hikâyeler

Eski Türk edebiyatında hikâye tasnifi yapan bir diğer araştırmacı H. Mazıoğlu'dur. H. Mazıoğlu (1992, 19-20) hikâye tasnifini şekil, dil ve üslup ve konularının kaynağı olmak üzere üç farklı şekilde yapmıştır. Bu tasniflerin yanında hikâyenin konu özelliklerine göre din, tasavvuf, ahlak ve aşk gibi belli başlıklar altında da ele alınabileceğini belirtmektedir. H. Mazıoğlu'nun yapmış olduğu tasnifler şu şekildedir:

Şekillerine göre:

1. Manzum

2. Mensur

3. Manzum-mesur karışık olanlar

Dil ve üslup açısından:

1. Divan edebiyatı esteği ile Arapça, Farsça kelime ve terkiplerle ve sanatlı bir üslûpla yazılmış olan hikâyeler

2. Sade bir dille ve yalın bir üslupla yazılmış olan hikâyeler

3. Dilde ve üslupta bu iki ifade özelliğinden her ikisini de az çok taşıyan hikâyeler

Konuların kaynağı bakımından:

1. Yerli hikâyeler

2. Yabancı hikâyeler

H. Kavruk (1998, 120) ise “Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler” adlı doktora çalışmasında hikâyeleri şu şekilde tasnif eder:

Kaynaklarına göre:

1. Çeviri hikâyeler: Arapçadan, Farsçadan ve diğerk dillerden olanlar.

2. Telif hikâyeler

3. Adaptasyon hikâyeler

Konularına göre:

1. Aşk hikâyeleri

2. Kahramanlık hikâyeleri

3. Dinî-tasavvufî hikâyeler

4. Ahlakî hikâyeler

5. Serüven hikâyeleri

6. Olağanüstü olayları ihtiva eden macera hikâyeleri

7. Lâtifeler

Şerife Yağcı (2002, 157) ise manzum ve mensûreserleri bir arada değerlendirerek hikâye olarak kabul edilen ve içinde hikâye bulunan eserleri bir arada değerlendirerek genel bir tasnife gitmiştir:

A. Edebî eserler

I. Bir grup mesnevî ve hikâye kitapları:

1. Bir çerçeve hikâyeye bağlı küçük hikâyeler içeren, manzum, mensûrya da manzum-mensûrkarışık hikâye kitapları

2. Sohbet, nefha tarzı ile oluşturulmuş mesnevîler, hikâyelerin belli temalar altında toplandığı hikâye külliyatları

3. İki kahramanlı aşk ve macera mesnevîleri, müstakil büyük hikâyeler

4. Hikâyelerin hiçbir tasnife tâbi tutulmaksızın bir araya getirildiği hikâye mecmuaları

II. Divanlarda yer alan manzum küçük hikâyeler

III. Mizâhî eserlerdeki hikâyeler

B. Tarih kitapları ve tarihî-menkabevî eserler

C. Eğitime ve öğretme amacı güden eserler

1. Ahlâk kitapları

2. Dinî eserler

3. Tasavvufî eserler

4. Ansiklopedik eserler

3. Klasik Hikâyeler Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Klasik hikâyelerin mensûr, manzûm ve mensûr-manzûm karışık tarzda yazılması, konu çeşitliliğinin oldukça geniş bir yelpazede olması konu ile ilgili çalışma yapan araştırmacıların işini bir hayli güçleştirmiştir. Konu ile ilgili yerli ve yabancı bilim adamlarının oldukça fazla çalışması mevcuttur. Kırk Vezir Hikâyeleri,

Hümâyun-nâme, Kelile ve Dimne, Bahtiyar-nâme, Sinbad-nâme ve Marzuban-nâme gibi hikâyelerin üzerinde yabancı araştırmacıların çalışmaları vardır. Fuad Köprülü “Meddahlar” adlı makalesinde klasik hikâyeyi konu edindiği bölümde “realist” hikâyeler üzerine düşüncelerini beyan etmiştir. M. Nihat Özön “Türkçe’de Roman” adlı eserinin bir bölümünde klâsik mensûr hikâyeleri ele almıştır. Şükrü Kurgan “Ferec Ba’de’ş-Şidde” hikâyelerini ilk defa ele alan kişidir.

Eski Türk Edebiyatı alanında mensûr hikâye geleneğinin portresi Hasan Kavruk tarafından Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yapılan “Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler” başlıklı doktora teziyle ortaya konmuştur. Gülşah Gaye Fidan “Türk Edebiyatında Sinbâd-nâme Çevirileri: Tuhfetü’l-ahyâr ve Kitâb-ı Sinbâd-nâme” adlı doktora tezi de bu alanda ortaya konulmuş önemli çalışmalardandır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KAHRAMÂN-NÂME / KISSA-İ KAHRAMÂN-I KÂTİL HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1.1. Kahramân-nâme Hikâyesinin Tarihi Gelişimi

Türk ve Fars edebiyatlarında mensûr olarak kaleme alınan hikâyelerden biri olan Kahramân-nâme; yaygın görüşe göre Hint menşelidir.

Kaynaklarda Kahramân-nâme, Kısisa-i Kahramân-ı Kâtil, Kısisa-i Kahramân, Kısisa-i Kahramân-ı Kâtil ve Pehlevân-ı Adil gibi isimlerle zikredilen Kahramân-nâme anlatısı; ilk olarak Fars dilinde yazılmış ve ünlü İran şairi Firdevsi'nin Şehname adlı eserinden yararlanılarak oluşturulmuştur. *İslam Ansiklopedisi*'nde Kahraman-name'nin H. 5. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı tahmin edilen Ebu Tahir Musa et-Tarsusî tarafından yazılmış olabileceğini rivayet etmektedir. Kahraman-name'de İran mitolojisinin, Zerdüşlük inancının ve İranlı hükümdarların İslam'a daveti konu olarak işlenmiştir.

Karahanlılar ile birlikte İslam medeniyeti ile tanışan Türkler; dini inancın yanı sıra Arap ve İran sahasının sanat, edebiyat, sosyoloji, tarih, felesefe gibi bilim dallarıyla da tanışırlar. Başlangıçta bu medeniyetlerin edebiyatlarından yapılan tercüme ve nazireler zamanla olgunluk kazanarak kendi özgün sanat anlayışımızı oluşturmada bizlere yardımcı olmuştur.

Türk edebiyatına, İran edebiyatından tercüme yoluyla kazandırılan Kahramân-nâme'nin ilk çevirisi 15. yüzyılda yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda Kahramân-nâme'nin Mehmet Emin Yümni el Salmaniyevi tarafından 1285 yılında Türkçeye tercüme edildiği kayıtlıdır. Mehmet Emin Yümni el Salmaniyevi Arapça aslı sekiz kitaptan oluşan eserin tercümesini konuyu kısaltarak tek cilde indirmiştir.

Kahramân-nâme'nin birçok yazma nüshasının olması hikâyenin Türk edebiyatında mühim bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

1.1.2. Kahramân-nâme'nin Tavsifi

Çalışmamızın konusu Paris Bibliotheque Nationale Supp. Turc 344 numarada kayıtlı olan 'Kahramân-nâme/ Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil' adlı mensûr hikâyedir. Kahramân-nâme / Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil'in fiziki özelliklerini şöyledir¹:

- Eserin ebatı 19-12 cm boyutlarındadır.
- 262 varaktan oluşmaktadır.
- Harekeli Nesih hat ile kaleme alınmış olan eserde, kırmızı ve siyah mürekkep kullanılmıştır. Başlıklar kırmızı mürekkep ile gösterilmiştir.
- Manzum kısımlar hariç mensûr kısımlar 11 satırdır. Bazı sayfalarda satır sayısı değişebilmektedir. 187b'de 12 satırdır.

İçerisine manzum parçaların serpiştirildiği hikâye; manzum bir münâcat ile başlayıp yine manzum bir dua ile son bulmuştur.

Müstensihin metni oluştururken der-kenar olarak belirttiği bazı açıklamalar vardır. Bunlar kendisinin metni oluştururken yapmış olduğu hatalar ya da unuttuğu kelimelerdir. Yapılan kelime ve kelime grubu hataları, imla hataları ve manzum kısımlardaki vezin kusurları metnin transkripsiyonunun yapıldığı bölümde dipnotlar ile belirtilmiştir.

1.1.3. Kahraman-nâme'nin Müstensihi ve Tertip Tarihi

Hikâyenin hatime bölümünde yer alan Arapça paragrafta metnin hattat Ali ibn Abdullah tarafından yazıldığı kayıtlıdır. Eserin kaleme alındığı tarih de yine bu paragrafta yazılmış olup; Hicri 905 Muharrem, Miladi 26 Ağustos 1499 olarak gösterilmiştir. Eserde hikâyeyi derleyen/ yazan kişi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

¹ [http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10318633d/f532.image.r=kahraman".image.r=kahraman#](http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10318633d/f532.image.r=kahraman)
12.06.2018 11.44

1.1.4. Kahramân-nâme'nin Dil ve Üslup Özellikleri

Din, aşk, kahramanlık, tarihi ve mitolojik serüvenin iç içe işlendiği hikâyede; dil ve üslup klasik edebiyatın diğer metinlerine oranla halk diline daha yakındır. Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri, çift imla ve arkaik kelimelerin yer aldığı hikâyenin dili Arapça ve Farsça yazılan kısımlar dışında bütün olarak sadedir.

Hikâyede diyaloglara, halk tabirlerine ve atasözü ve deyimlere sıkça yer verilmiştir. “Behey gidi yabancı, ey bi-çare, kıyamet kopmak, aciz kalmak, başa bela getirmek, tatlı dilli olmak, Helal mal sahibine nasiptir” vb.

Kahramân'ın yaşadığı olağanüstü olaylar, şahıslar ve varlıklar ile gizemli mekânlar hikâyeye destan ve masal tadı vermiştir. Ayrıca eserin Türkçe tercümelerinde meddah öykülerini çağrıştıran ögeler hâkimdir. Hikâyede hem Türk mitolojisinin hem de İran mitolojisinin unsurları göze çarpmaktadır.

1.2. KAHRAMÂN-I KÂTİL HİKÂYESİNİN MODERN HİKÂYE TEKNİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

1.2.1. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Bakış açısı anlatma esasına bağlı metinlerde vak'a zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman ve şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir.” (Boynukara, 1997, 14) Olay örgüsünü oluşturan kahramanların yaratılışı ve tanıtılması, vak'a zincirinin meydana geldiği mekânların tasviri, belirlenen bakış açısı ile okuyucuya aktarılır. Kıssa-i Kahramân-ı Katil adlı hikâyede anlatı hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. Her şeyi bilen ve yorumlama yetkisine sahip olan yegâne kişi yazardır. Yazar hikâye kahramanlarının iç dünya dinamiklerini açığa vurumunda üstlenici rol takınır.

“[93a] ⁽⁵⁾ Kahramân'ı ol gün serverligin ⁽⁶⁾ol kadar öğdi ki kızuñ ‘ışkı bir iken biñ olub dāyim Behrām ⁽⁷⁾dindügince kız bir yoldan depreyüb Kahramân'ıñ aḥvālin ⁽⁸⁾pehlevānlığın söyledürdi. Kızuñ içinde ‘ışk âteşi ziyāde ⁽⁸⁾olub varlığın od eyledi.”

Olaylar ve mekân tasvirlerinde yazar, kahramanların bakış açılarından da yararlanır. Yazar bazen hikâyeyi, hikâye kahramanlarına anlattırır. Hikâye anlatımında

diyaloglar oldukça geniş yer tutar ve kahramanlar bazen duygularını manzum olarak dile getirirler.

“[5b] ⁽⁴⁾Öyle hūn-rīz olmuşdı kim cihān pehlevānları ⁽⁵⁾Ḳahramān geldi diyicek an aşunurlardı. Hergiz kendüye ⁽⁶⁾kimseyi yoldaş idinmezdi. Helāk iderdi. Üç yüz yıl ⁽⁷⁾tenhā ‘ālemi geřt idüb elinden dīv ve perī emān bulmazdı. ⁽⁸⁾Şöyle kim Rub‘-i meskūn içinde Ḳahramān elinden an dökülmedük ⁽⁹⁾bir almadı.”

1.2.2. Olay Örgüsü

Birinci Bölüm:

- Devlerin insanoğlundan öç almak için Şeytan’dan fikir almaları
- Kahramān’ın üç yaşında iken devler tarafından kaçırılması ve Kaf dağına götürülmesi
- Bu haberi duyan Tahmurad’ın ne kadar çabaladıysa da oğlunu alamamanın üzüntüsü içerisinde dayanamayarak ölmesi
- Kahramān’ın henüz altı yaşındayken dahi oldukça cesaret ve güç sahibi olması
- Kılıç, gürz, ok ve kalkan gibi savaş aletlerini ustaca kullanmayı öğrenmesi
- Ondört yaşına geldiğinde devler, filler ve ejderhaların onunla başa çıkamamaları
- Kahramān’nın kendilik bilincine varmak için kendisine çeşitli sorular sorması
- Kendisini zorla Rub-i Meskūn denilen yere devler tarafından bıraktırması
- Kahramān’ın Hindistan seferine giden Huşeng Şah ve ordusunu görmesi

İkinci Bölüm:

- Huşeng Şah’ın askerleri ve Kahramān arasında tartışma olması ve askerlerle savaşmaya başlaması
- Kahramān akrabası olan Kahteran’la savaşmaya başlaması ve onu yenmesi

- Kahramân'ı savaşarak yenemeyeceklerini anlayınca Kahteran, Gerden-keşan ve bir grup asker tatlı dille yanaşmaya alışmaları

- Kahteran, Gerden-keşan ve askerlerin Kahramân ile konuşmaları

- Kahteran ile Kahramân'nın akraba olduklarını öğrenmeleri

- Kahramân'ın Huşeng şah'ın ordusuna katılması

- Kahramân'nın Gerden-keşandan Behram-ı Cebeli'nin hikâyesini dinlemesi ve Gerden-keşan'ın Behram'ı kurtarmak için atıldığı maceraları anlatması

- Denizden bir hayvanın gelmesi, Kahramân'ın o hayvanı yenmesi ve kendine binek yapması

- Huşeng şah'ın Hint askerleri tarafından kaçırılması

- Kahramân'ın, Serv-i Hıraman ile savaşması

- Kahramân'ın Serv-i Hıraman'ın kız olduğunu anlaması üzerine savaşmayı bırakması

- Behram'ın Hint askerlerine esir düşmesi

- Serv-i Hıraman'nın Kahramân'a âşık olması, Kahramân'nın çadırına gizlice gidip not bırakması ve yüzüğünü alması

- Serv'in çadırdan çıkması ve Gerden-keşan ile dövüşmesi

- Serv'in, Behram'a Kahramân hakkında sorular sorması ve aralarındaki konuşmalar

- Gerden-keşan'ın kılık değiştirerek Serv'in yanına gelmesi ve yaşadıkları

- Hint askerleri ile tekrar savaş olması ve Hintlilerin savaşı kaybetmesi

- Serv'in barış yapılması için Huşeng şaha elçi olarak gitmesi ve Huşeng şah'ın Kahramân'nın hatırı için onları bağışlaması

- Huşeng şah ve Ray-ı Hind'in bir araya gelmeleri ve Huşeng şah'ın Serv-i Hıramân'ı Kahramân'a eş olarak almak istemesi için meclisin kurulması

- Hint şah'ının Huşeng şah'ı Hindistan'a davet etmesi

Üçüncü Bölüm:

- İrem bağının sultanının Huşeng Şah'tan yardım istemesi üzerine Kahramân, Gerden-keşan ve Behram'ın yola çıkması
- Kahramân'nın bir nişan taşı görmesi ve orada yazılanları okuyarak bir mezara girmesi
- Kahramân'nın Karun'un mezarını bulması ve tilsimini çözmesi
- Oraya girdiğinde Serv-i Hıraman'ı görmesi ve aralarındaki konuşmalar
- Kahramân'ın oniki tutsak dev kurtarması
- Kahramân'ın Gerden-keşan'a bir dev ile haber göndermesi
- Kahramân'ın İrem bağına gelip, Ekvâl dev ve adamlarıyla savaşması
- Kahramân'a yenileceğini anlayan Ekvâl devin İrem bağı sultanının eşi Kameruh'u kaçırmaması
- Kahramân'ın Billur dağına kaçan Ekvâl'in ardından gitmek için Murg-ı Ferman'ın yanına gitmesi
- Murg'un yuvrularına ejderhanın saldırdığını gören Kahraman'ın onları kurtarması
- Murg'un, Kahraman'ın yaptığı bu iyiliği karşılıksız bırakmak istememesi ve onu Billur vadisine götürmesi
- Murg'un yardımıyla Billur-ı Azam'a gelen Kahramân'ın Ekvâl devini öldürmesi
- Ekvâl'in ölümü üzerine kardeşi Attar'ın, Kamerruh'u alıp Kuh-ı Kamer'e kaçması
- Kahramân'ın orada savaşması ve Attar'ın kızı Mehin Arra'nın ona yardım etmesi
- Kahramân'ın Kuh-ı Kamer'e gitmesi için Mehin Arra'nın halasından, Ramin Şah'ın tilsimini çözecek olan yüzüğü çalması ve Kahramân'a vermesi
- Yüzüğü alıp Kuh-ı Kamer'e gelen Kahramân'ın, Ramin Şah'ın Attarı öldürecek olan ok ve yayına sahip olması

- Kahramân'ın elde ettiği ok ve yay sayesinde Attar devi öldürmesi ve onun elindeki bütün rehineleri kurtarması

- Kahramân'ın Sehman adlı çok hünerli bir devle tanışıp dost olması

- Kahramân'nın Behram'ın annesi Kamerruh'u kurtarıp Sehman sayesinde arkadaşlarının yanına dönmesi

Dördüncü Bölüm:

- Dostlarına kavuşan Kahramân'ın hep birlikte İrem bağına geri dönmeleri

- Behram'ın annesi ve babasına kavuşması

- İrem bağında işleri yoluna koyan Kahramân'ın dostlarıyla Huşeng Şah'ın yanına dönmeleri

- Huşeng Şah'ın Kahramân ile Serv-i Hıraman'ın düğünlerini yapması

- Yedi iklime hüküm süren Huşeng Şah'ın tüm arzularına kavuştuğu için Kabe'ye gidip tavafta bulunması

- Kabe'den dönen Huşeng Şah'ın ölmesi ve yerine Kahramân'ın şah olması.

1.2.3. Zaman

Roman, hikâye ve tiyatro gibi edebî eserlerin temel unsurlarından biri de “zaman” dır. “Hikâye ve romanda itibari dünyada olup bitenleri okuyucuya sunmakla görevli olan anlatıcı ve onun anlatma eylemi zamanın vazgeçilemezliğinin bir başka boyutunu teşkil eder.” (Aktaş, 2013: 46) Bu türlerde eser veren anlatıcı, olaylar zincirini okuyucuya sunmak ve okuyucuyu olaylar hakkında daha da aydınlatmak için zaman ögesine ihtiyaç duyar. Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil adlı hikâyede vaka zamanı tam belli olmayıp Nuh Nebi döneminde vuku bulduğu belirtilmektedir.

“[259a] Ba‘ zıları eydür: Nüh zamanında ahramân (3)şâh idi.

Ammâ rivâyeti muhtelifdür. Tārîh-i Şâhî'de eydür: (4)“Hüşeng,

Nüh'dan şöñradur.”

Hikâyenin birinci bölümünde Behram-ı Cebeli'nin geçmişi ile ilgili bilgiler sunulduktan sonra şimdiki zamana dönülür. Kahteran, Kahramân'a Behram-ı Cebeli'nin bir cazu tarafından sihirle yirmi dört yıl boyunca taş olarak kaldığını anlatır:

“[23a] Dönüb Qahtarân’a eydür: “ÿ ‘ammü bu server ⁽⁷⁾kimdir?”. Eydür: “Ciger-küşem bu yigit Cebelî-i Kebîr sultânınuñ kıızı ⁽⁸⁾oğlıdur. Başından bir ‘aceb vâkı‘a geçmüşdür ki Hakk Te‘âlâ hazretinüñ ⁽⁹⁾luftı irüşüb ölmüş iken yine dirildi. Qahramân eydür: “Bi’llâhi ⁽¹⁰⁾öldi.” Eydür: “ÿ server bunuñ kışşası çoqdur ammâ muhtaşarı ⁽¹¹⁾bu kim: bu yigidi ma‘şûkıyla bir câzû sihr idüb taş eyledi. [23b] ⁽¹⁾yigirmi dört yıl dağı turub leyle ve nehâren bahâr ve hazân ⁽²⁾bilmeyüb âhir bu Gerden-keşân didükleri ‘ayyâr varub ol ⁽³⁾câzûyı şikâr idüb getürüb bunlaruñ üzerinde helâk ⁽⁴⁾idüb halâş eyledi.” didi.”

Hikâyede anlık olarak yapılan bu geriye dönüşler ile zamanın kronik yapısı bozulur. Halden geçmişe dönülerek akronik zamanla bir anlatım oluşturulur.

1.2.4. Mekân

1.2.4.1. Çevresel Mekânlar

Mekân, insanın varoluşunu anlamlandırmasının yanı sıra kendi varoluşunu ifade etmesinde de önemli araçlarından biridir. “Disiplinlerin, farklı tanım ve yaklaşımlarına rağmen; mekânın, varoluşun en temel üç boyutundan biri olduğu hususunda birleştiklerini görürüz.” (Korkmaz, 2007, 399) Kurgusal bir biçimde romanda oluşturulan mekân; olay zinciri içinde yer alan karakterlerin, olaylara bakış açıları, algısal yeterlilikleri ve duygusal gelişimleri yönünde şekillenir. Bu şekillenme sonucunda karakterler, tinsel doğuş ve oluş bakımından gelişim göstermeye başlar. Çevresel mekânlar, anlatılarda sıklıkla kullanılır ve olay örgüsüne göre paralel bir seyir izler. Bu mekânlarda karakterlerin ruhsal gelişimi ve onların mekânla olan içsel alışverişi görülmez. Anlatının vakası geniş bir fiziksel mekân kurgusu içinde gelişir. Kahramân’ın devler tarafından kaçırılıp götürüldüğü Kuh-ı Kaf, Huşeng Şah’ın sefer düzenlediği Hindistan, perilerin diyarı olan İrem Bağı ve devlerin mekânları olan Bellur-ı Azam Dağı ile Kuh-ı Kamer adlı yerler olayların vuku bulduğu fiziksel mekânlardır. Eserde bu yerlerin tasvirlerine de genişçe yer verilmektedir.

“[137a] ⁽⁹⁾Andan bu Qâf’laruñ arasında deryâlar kenârında, cezîrelerde ne kadar ⁽¹⁰⁾dirsen dîv, perrî diyârların gördüm ki nihâyeti yokdur. Andan ⁽¹¹⁾racîm beni yedi perrîye virüb eydür: “Bunu bâğ-ı bî-gamâna iledüñ. [137b] ⁽¹⁾Andan Rub‘-i Meskün’a iledüñ.” didi. Ol perrîler dağı alub ⁽²⁾beni havâya döküb birezden bir

yire inüb didiler kim: “Bāğ-ı bî-ğamān ⁽³⁾budur.”. Ol būsitānı birez temāšā idüb gördüm būsitāndur kim ⁽⁴⁾nihāyetine göz irmez. Dünyāda ne dürlü ağaç kim var ise ol ⁽⁵⁾būsitānda cümle var. Yine dürlü eşkâlde ol kadar maḥlūḳāt kim ⁽⁶⁾var nihāyetin Allāh bile.”

1.2.4.2. Algısal Mekânlar

İşlevselliği bakımından iki ana kısımdan (Kapalı-Dar / Açık-Geniş) oluşan algısal mekânlar, bireyin ruhsal olarak yansıttığı durumun, mekân/insan ilişkisi olarak ortaya çıkışıdır. “Algısal mekânlar, kişi-yer ilişkisini sorunsal açıdan yansıtan, dönüştürülmüş, anlaşılmış yerlerdir; yalnızca topografik bir yer değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan bir değerdir.”(Korkmaz, 2007: 403) Mekân-insan ilişkisindeki başlıca sorunsalların ortaya çıkış noktası olan bu yerler; belirli bir yerin görüngüsü değildir, kişinin ruhsal dünyasının ve buldukları mekânın birbirleri ile olan etkileşimidir.

1.2.4.3. Kapalı-Dar ve Labirentleşen Mekânlar

Fiziksel anlamda darlık ve kapalılık özelliğini nitelemeyen bu mekânlar, kişinin içinde bulunduğu ve yaşadığı ruhsal açmazların mekâna yansması şeklinde anlam bulur. “ Burada kapalı ve dar sözcüklerinden fiziksel anlamda kapalı ev, apartman, hastane, köşk vs anlaşılmalıdır. Bu tarz bir tanımlamanın yüzeysel ve karakter bağlantılı olmadığını öncelikle söylemek gerekir. Zira olgusal mekân anlayışında; fiziksel boyutlar değil, anlatı karakterinin o andaki ruhsal durumu, bağlamı ve mekânı nasıl algıladığı asıl belirleyici olur.” (Korkmaz, 2007: 403) Kişi içsel olarak bulunduğu mekânda; kendisini sıkışmış, çaresiz, kaybolmuş hissederek. Bunun sonucunda mekân darlaşmaya başlar. Kişi bu mekândan kaçıp kurtulmayı dener ya da orada kendisini sorgulamaya başlar. Anlatıda Kahraman’ın kaçırılıp on üç yıl tutulduğu yer olan Kuh-ı Kaf bu bağlamda kapalı/dar mekân görevini üstlenmektedir. Kaçırılıp getirildiği bu mekândaki kişilerden farklı olduğunu anlamaya başlayan Kahramân, kendisini sıkışmış, çaresiz ve kaybolmuş hissetmektedir. İçinde bulunduğu bu ruh halinden kurtulmak yani özgürleşip kendi benliğini bulmak isteyen Kahramân, devlere kendisini zorla Rub-ı Meskun adlı yere bıraktırır:

“[6b] Bārī ol zamān kim Ḳahramān’ı dīvler ⁽²⁾ḳapup on üç yıl kim beslediler. Ne kadar kim cidd ü cehd ⁽³⁾eylediler kendülere uyduramadılar. Ḳahramān daḥı ⁽⁴⁾gördi kim bu dīv ḳavmi bir murdār

ķavm řā'ife dirlikleri ⁽⁵⁾kendünñ ħilāfınca āħir öz ħālinden su'āl idüb ⁽⁶⁾kendüsi kim olub bunda niçün geldügin bilüb ⁽⁷⁾dīvlere ħıřm idüb kendüyi cebrī Rub^c -ı meskün'a iletđi.”

1.2.4.4. Açık ve Geniş Mekânlar

Açık geniş mekânlar, bireyin çatışmaların içinden sıyrılıp, huzur bulduğu yerlerdir. “ Bu mekânlarda karakter, kendisiyle, çevresi ve bütün evrenle uyuşum içindedir. Kapalı ve dar mekânlar nasıl çatışma mekânları ise, açık ve geniş mekânlar da uyumun ve huzurun mekânlarıdır.” (Korkmaz, 2007, 411) Bu mekân içerisindeki kişiler, huzurun ve güvenin verdiği korumayla kendi varoluşunu ve kimliğini koruma altına alır. Devlerin yanında olgusal olarak kendini dar bir mekân içinde gören Kahraman, devler tarafından bırakıldığı Rub-ı Meskun'da açık/geniş bir mekâna kavuşur. Burada özgürleşen Kahramân, istediği gibi bir yaşam sürmekte ve çevresine uyum sağlamaktadır. Devlerin yanında on üç yıl kalan Kahramân kendini Rub-ı Meskun'a bıraktırıp, orada istedeği gibi huzurlu bir hayat sürmektedir.

“[8a] ⁽³⁾Ķahramân'ı dīvler getirüb ol yire ķoymuşlardı. Ol ⁽⁴⁾yire Ķahramân tağları dirlerdi. Meger Ķahramân dağı insân ⁽⁵⁾görmemekle vaĥşī olub kendüsi ol tağlarda ⁽⁶⁾gezüb şikâr iderdi.”

1.2.5. Şahıs Kadrosu

1.2.5.1. Başkişi

“Birinci derecedeki kahramanlar iç dünyaları ve hayatları ayrıntılarla anlatıldığından diğer karakterlerden kolaylıkla ayrılır.” (Korkmaz, 1997:293) Başkahramanlar romanda değişme ve çatışma süreci yaşayan ve birey olarak sürekli aktif olan kimselerdir. Anlatının başkahramanı olan Kahramân-ı Kâtil, üç yaşındayken devler tarafından kaçırılıp, on üç yıl onların elinde kalmıştır. Büyük bir güce sahip olan Kahramân, devlere kan kusturmakta ve devlerin hiç biri ona karşı gelememektedir.

“[5b] ⁽⁸⁾Şöyle kim Rub^c -i meskün içinde Ķahramân elinden ķan dökülmedük ⁽⁹⁾bir ķalmadı. Cihânda kimesne aña ħarīm olmazdı. Gāh gāh ⁽¹⁰⁾cūřa gelüb kendü kendüyle ceng iderdi. Biñ batman ⁽¹¹⁾demürden bir 'amüd itdürüb yire berkidüb beş yüz batman [6a] ⁽¹⁾demürden bir nice dağı itdürüb ol 'amüda berkitmiş ⁽²⁾idi. Gāh gāh germiyyet ile ķol şunub ol pençeyi ⁽³⁾şağına ve şolına burardı. Şońra

kırk çift şu ⁽⁴⁾şığırı koşarlardı. Ol pençeyi gücile yerine getirürdi.
⁽⁵⁾Yine vaqt olurdu, Kahramân kırk zencîr taqub ⁽⁶⁾buyururdu ol
 zencîrlerüñ her birin pehlevân tutub ⁽⁷⁾ kuvvet idüb Kahramân'ı
 yerinden iremezlerdi.”

Anlatıda Kahramân'ın yiğitliğinin yanında alçakgönüllü ve yardımsever olması da öne çıkan önemli hususlardandır. Hüşeng Şah'ın yanındayken Perilere devler tarafından işkence edildiğini duyan Kahraman, onları kurtarmak için gönüllü olduğunu Şah'a bildirir.

“[151a] ⁽⁸⁾Ol maħalde Kahramân-ı Kâtil ⁽⁹⁾yerinden turub hırâmanî
 şalını dilek yerine gelüb ⁽¹⁰⁾el bağlayu turdı. Şâh görüb yerinden
 ayağ üzere gelüb [151b] ⁽¹⁾eydür: “İy tâc u tahtımuñ zîneti Kahramân
 ne dilek idersin kim ⁽²⁾murâd yerine varduñ.”. Kahramân eydür: “İy
 şâh-ı cihân ‘âlî hâzretünden ⁽³⁾dilek oldur kim ben bendeye destür
 viresin varub Gülsitân-ı ⁽⁴⁾İrem diyârın seyr idüb Allâh virürse
 Şehyâl Şâh'a irişüb ⁽⁵⁾ol dîv-i la‘înüñ şerrinden ħalâş idem.”

1.2.5.2. Norm Karakterler

Yazarın üzerinde yoğunlaştığı karakterler ve benimsemiş olduğu değerler bütünü doğrultusunda, tematik gücü temsil etme özelliğine sahip olan kişilerin eksik yönlerini tamamlayan ya da ortaya çıkaran kişiler norm karakterlerdir. “Tek boyutlu bir karakter olabileceği gibi, derin boyutlu yuvarlak bir tip olma özelliği de gösterebilirler.” (Korkmaz, 1997: 50). Anlatının başkişisi Kahramân'ın eksiklerini tamamlayan Hüşeng Şah, Sehman Dev, Şah-ı Murgan ve Serv-i Hıraman norm karakterlerdir. Kahramân'ın tanınıp şahlığa kadar yükselmesinde Hüşeng Şah'ın rolü büyüktür. Kahramân'ı yanına alan Hüşeng Şah, onun başarılarını gördükçe mevkisini yükseltmiştir. Hüşeng Şah'ın ölümüyle de Kahraman onun yerine yedi iklimin şahı olmuştur.

“[259a] ⁽¹⁾Tartūs Hâkîm kavlince: Hüşeng Şâh tamâm olub yerine
 kim ⁽²⁾Kahramân şâh oldı.”

Kahramân'ın tek başına gidemediği yerlere gitmesini sağlayan Şah-ı Murg, onun en büyük yardımcısı konumundadır. Kahramân, önüne çıkan ve büyük bir engel teşkil eden Billur-ı Azam ve Kuh-ı Kamer adlı yerlere Şah-ı Murg sayesinde ulaşarak sınavları geçer.

“[199b] ⁽²⁾Ḳahramān eydür: “İy murğ-ı kebîr beni âdemî-zâde iledicek ⁽³⁾minnetüm yok. saña minnet itdügüm budur kim ol kûha beni senden ⁽⁴⁾ğayrı aşurur yoḳdur didiler. Baña himmet gerek. Anda varmağa ⁽⁵⁾vegerni ğayrı hâl âsândur.”. Ol kuş gördi Ḳahramān iḳdām ⁽⁶⁾kemerini beline bağlamış eydür: “İy şāhib-ḳırān-ı zamān taḫsîn himmetüne ki ⁽⁷⁾hoş iḳdām itmişsin. Bu himmeti sen eyledün biz daḫı ğayret ⁽⁸⁾kemerin belümüze şalalım. Yâ budur kim taḡı aşuravuz yāhūd ⁽⁹⁾Pehlevān yolına ḳurbān olavüz.” didi.”

Sehman Dev de Şah-ı Murg gibi Kahramân’a yardımcılık görevini üstlenen bir diğer norm karakterdir. Sehman Dev, Billur-ı Azam ve Kuh-ı Kamer’de Kahramân’ın kaybolmaması için ona yol gösterip, rehberlik etmiştir.

Kahramân’ın âşık olduğu ve anlatının sonunda evlendiği Serv-i Hıraman da bir norm karakterdir. Kahramân’ı eş ve evlilik yönünden tamamlayan bu karakter, bir nevi onun yarım kalan diğer yanını tamamlamaktadır.

“[255b] ⁽⁹⁾Andan o gün erkân yerine gelüb ⁽¹⁰⁾begler ile ittifâḳ itdiler kim Ḳahramān için varub Serv-i ⁽¹¹⁾Hırāmān’ı alıvire. Andan rızâ alub Dāye daḫı ḫaber idüb [256a] ⁽¹⁾düğün ḳaydın gördiler. Yedi gün düğün olub ⁽²⁾her ‘âdet yerine gelüb Pehlevān gelüb şāhlar eliñ öpdî. ⁽³⁾Şāh daḫı ḫil‘at-ı fāḫri virüb başına tâc-ı cevherî viridi. ⁽⁴⁾Alub otaḡına geldiler. Şāh ḫātūnları, Behrām anası ⁽⁵⁾varub Serv-i Hırāmān’ı erkân ile alub geldiler. Andan ⁽⁶⁾Pehlevān emriyle Mehîñ Erre’yi daḫı Sehmān-ı âdemî-zād için ⁽⁷⁾getürdiler. İdrîs peyğamber -‘a. m.- ḳavlince ikisine daḫı ⁽⁸⁾niḳāḫ olub murāda irdiler.”

1.2.5.3. Kart Karakterler

Çok bilinen özellikleri ve değişmez karaktere sahip olan bu karakterler, yazarın hareket kabiliyetini genişletmesi bakımından önemlidir. Olay örgüsünün doğal akışı içinde gerekli oldukları yerde derhal peydahlanan bu kişiler, okuyucuya göründüklerinde, okuyucu mutlaka temsil ettikleri duyguyla ilintili gelişmelere şahit olacaklarını anlar. (Korkmaz, 1997: 50)

Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil adlı hikâyede Kahteran, Behram-ı Cebeli, Gerdan Keşan, Ekval Dev, Ray-ı Hind ve Attar dev ile kardeşi Cazu ve kızı Mehin Erre adlı kişiler kart karakterleri oluşturmaktadır. Kahteran, Behram-ı Cebeli ve Gerdan Keşan adlı karakterler Kahramân ile tanışmadan önce Huşeng Şah’ın en büyük yardımcıları

ve ordusunun komutanlarıdır. Behram-ı Cebeli, Şehyal Şah ile Kamerruh'un çocuğu olup, devler tarafından taşla dönüştürülmüştür. Onu düştüğü bu zor durumdan Gerden Keşan kurtarmıştır.

Devlerin başında bulunan Ekval Dev ile Attar Dev, perilere zulm etmektedirler. Attar Dev'in yaptığı zulümlere karşı çıkan kızı Mehin Erre, Kahramân'ın kazanması için halası Cazu'yu öldürür.

Serv-i Hıraman'ın babası olan Ray-ı Hind ise Hind diyarının şahıdır. İlk başlarda Kahramân'ın karşısında yer alan Ray-ı Hind, Kahramân'ın onlar için yaptıklarını görünce onun yanında yer alır.

1.2.5.4. Fon Karakterler

Fon karakter, romanda derinliği en az olan kişi veya kişilerdir. Olay örgüsünün gerçeklik kazanması için yazar tarafından olayların içine dâhil edilir. Ancak olaylar üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Aktaş, bu karakterleri “dekoratif unsur niteliğinde kahramanlar” (Aktaş, 2000:38) olarak değerlendirir. Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil hikâyesi geniş bir fiziksel mekân kurgusu içinde geliştiği için fon karakter yönünden oldukça zengindir. Anlatıda figüratif karakterler olarak da bilinen bu kişiler; periler diyarının şahı Şehyal Peri ve onun eşi Kamerruh, Kebir sultanı Behman, Huşeng Şah'ın yardımcılarından Şir-pençe, Karun Şah, Rad-ı Nerre, Semendün, ve Div-i Sifid'dir.

1.2.6. İzleksel Kurgu

	Ülkü değerler (Tematik Güç)	Karşı değer (Karşı Güç)
Kişiler Düzeyinde	Kahramân Kahteran Gerden-Keşan Behram-ı Cebeli Huşeng Şah Serv-i Hıramân Ray-ı Hind Sehman	İsfendiyâr Sührab Ekval Attar Serv-i Hıramân Ray-ı Hind Cazu

	Mehin Erre	
Kavramlar Düzeyinde	Aşk Cesaret Güç Kahramanlık Kendisi olma Aile Yardımsesverlik Sadakat	Engel Savaş
Simgeler Düzeyinde	Rub-1 Meskûn Nişan taşı (mil) Hançer Yüzük Mektup Ok ve yay	Kuh-1 Kaf Tılsım Kuh-1 Kamer

Tablo 1. Kora Şeması

Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil hikâyesinde, üç yaşındayken ailesinden koparılan Kahramân'ın tek başına çıktığı bu hayat yolcuğunda önüne çıkan engelleri aşarak belli bir erginliğe ulaşması ve benliğini oluşturması anlatılır. Ailesinden koparılıp devlerin içinde yaşayan Kahramân oraya ait olmadığını anlayınca kendi kimliğini sorgulamaya başlar. Cesaretinden ve gücünden devlerin aman dilediği Kahramân, kim olduğunu ve ailesinden nasıl koparıldığını öğrendikten sonra, kendisini Rub-1 Meskûn'a bıraktırır.

Kahramân'ın kendini bulması için çıktığı bu yolda karşısına Huşeng Şah ve ordusu çıkar. Huşeng Şah karşına çıkan bu kişinin gücüne ve cesaretine hayran kalınca onu yanına alır. Şah'ın ordusuna katılan ve orda amcasının oğlu Kahteran ile tanışan Kahramân, hayat yolculuğuna başlamış olur.

Huşeng Şah'ın, Ray-1 Hind ile olan savaşında Kahramân'ın gösterdiği kahramanlık ve korkusuzluk Şah'ın savaşı kazanmasını sağlar. Bu savaşta kendisi gibi korkusuz ve güçlü olan Serv-i Hıraman ile tanışan Kahramân, ona âşık olur. Aynı şekilde Kahramân'a olan duygularını gizleyemeyen Serv-i Hıraman, onun çadırına girip yüzüğünü aldıktan sonra ona bir mektup bırakır. Kahramân yoksun olduğu sevmeye

sevilmeye duygularına Serv-i Hıraman sayesinde kavuşur. İkisinin birbirlerine olan aşkı bir savaşı bitirip dostlukların ve barışın sağlanmasına vesile olur.

Huşeng Şah ile Ray-ı Hind arasındaki savaş biter bitmez Kahramân, asıl erginlemeyi sağlayacağı bir başka maceraya atılır. Ekvâl ve Attar Devlerin perilere zulm ettiğini haber alan Kahramân, Gerdan Keşan, Kahteran ve Behram-ı Cebeli ile hiç vakit kaybetmeden yola çıkar. Çıktığı yolda ilk önce sevdiği kadını ve babasını kurtaran Kahramân, periler diyarını zulümden kurtardıktan sonra Şehyal Peri'nin eşi Kamerruh'u kaçıran Ekvâl devin peşine düşer. Şah-ı Murg sayesinde Ekvâl Dev'in kaçıp saklandığı Bellur-ı Azam'a gelen Kahraman burada Ekvâl devini öldürünce, devin kardeşi Attar, elindeki rehinelere de alıp Kuh-ı Kamer'e gider.

Şah-ı Murg ile büyük zorlukları aşmış Attar Dev'in peşinden Kuh-ı Kamer'e gelen Kahramân, burada babası Attar Dev'in zulmüne karşı çıkan Mehin Arra ile tanışıp ondan yardım alır. Kahramân'ın, babasını yenebilmesi için halası Cazu'yu öldürüp, Ramin Şah'ın tılsımlı yüzüğünü alan Mehin Arra, yüzüğü Kahramân'a verir. Yüzük sayesinde Ramin Şah'ın ok ve yayına da kavuşan Kahramân, Attar Dev'i saklandığı yerde bulup tılsımlı ok ile vurup öldürür.

Çıktığı bu yolda büyük bir kahramanlık gösterip Şehyal Peri'nin eşi ve en yakın arkadaşı olan Behram-ı Cebeli'nin annesi Kamerruh'u kurtaran Kahramân, periler yurdu olan İrem Bağ'ına tekrar geri dönmek için Attar devin elinden kurtardığı ve büyük yeteneklere sahip olan Sehman Dev'den yardım alır. Sehman sayesinde olağanüstülüklerin yeri olan Kuh-ı Kamer'den çıkmayı başaran Kahramân ve beraberindekiler İrem Bağ'ına ulaşır. Arkadaşı Behram-ı Cebeli'yi ailesine kavuşturan Kahramân, kendisine sadakat gösterip sınavları geçmesine yardımcı olan Şah-ı Murg, Mehin Arra ve Sehman Dev ile birlikte Huşeng Şah'ın yanına döner.

Huşeng Şah, büyük başarılar kazanıp dönen dostu Kahramân'a önemli mevkiler verip onu ödüllendirdikten sonra sevdiği kadın olan Serv-i Hıraman ile evlendirerek onu muradına erdirir. Atıldığı büyük ve zorlu maceralardan sonra sevdiği kadına tekrar kavuşan Kahramân, kaybettiği aile ortamına Serv-i Hıraman ile tekrar kavuşma fırsatı bulur.

Gösterdiği güç ve başarılarla Huşeng Şah'ın en büyük yardımcısı konumuna yükselen Kahraman, bir zaman sonra Şah'ın ölmesiyle onun yerine yedi iklimin şahı olur.

1.3. KISSA-İ KAHRAMÂN-I KÂTİL HİKÂYESİNİN “KAHRAMANIN SONSUZ YOLCULUĞU” KİTABI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

“Kahramanın Sonsuz Yolculuğu” kitabında Joseph Campbell her kahramanın bir serüven yaşadığını ve yaşadığı serüveni üç temel başlık altında değerlendirir. Bunlar Macereya çağrı (yola çıkış), erginlenme ve dönüştür. Kahraman bu üç aşamada yol olarak kahraman kimliğini kazanır. Campbell çalışmasının kuramsal teorisini Carl Gustav Jung’un analitik psikolojisi ve bu kuramın terminolojisi üzerine yapılandırmıştır.

Modern psikolojinin kurucularından olan Jung’un destan ve masal metinlerinin tahlilini yaparak çıkardığı ana modele, ruhsal yapıda görülen evrensel simge yaratma biçimi de denilebilir. Bu simgeler arasında şunlar sayılabilir: Kahraman ve maskeleri, yüce birey, yüce ana, mitolojik serüven, sınavlar yolu, persona, gölge, anima, animus, öz (Fordham 2008, 61- 83).

Kahramanın mitolojik macerasının standart yolu, geçiş ayinlerinde sunulan formülün büyütülmüş halidir: ayrılma- erginlenme- dönüş. Buna monomitin çekirdek birimi denebilir. Bir kahraman, olağan dünyadan doğüstü tuhafıkların bölgesine doğru ilerler. Burada masalsı güçlerle karşılaşılır ve kesin bir zafer kazanılır. Kahraman bu gizemli maceradan benzerleri üzerinde üstünlük sağlayan bir güçle geri döner (Campbell 2000, 42-43).

Hikâye ve romanlarda kişilerin yaşadığı ruhsal değişimlerin ve bireyleşim maceralarının anlatımında bilinç dışına ait unsurları temsil eden arketipsel semboller kullanılır. Düz anlamda değerlendirildiğinde tek kişiyi ilgilendiren bu tip maceralar, aslında tüm insanlığı içine alan evrensel açılımlara sahip anlamlar taşırlar (Yılmaz 2011, 46).

Destan, masal, halk hikâyesi vb. gibi anlatmaya dayalı türlerde de semboller ardında şifrelenerek verilen bu bilgiler, kahramanın yolculuk macerasına anlam kazandırmaktadır (Şimşek ve Şenocak 2009, 110).

1.3.1. Macereya Davet

Mitolojik yolculuğun -“maceraya çağrı” olarak belirlenen ilk aşaması kahramanı çağıran ve onun ruhsal ağırlık merkezini toplumunun sınırlarından bilinmeyen bir bölgeye çekmiş olan kaderi belirtir. Bu önemli hazine ve tehlike bölgesi çeşitli

biçimlerde sunulabilir: uzak bir ülke, bir orman, yeraltında, dalgaların altında ya da göğün üstünde bir krallık, gizli bir ada. Sisli dağ tepesi ya da derin bir düş hâli olarak; fakat her zaman tuhaf biçimde akışkan ve çok biçimli varlıkların, hayal edilemez eziyetlerin, insanüstü görevlerin ve olanaksız zevklerin yeridir (Campbell 2000, 72).

Kahramanın sınav ve çile dolu bir yolculuk yaşaması, onu kendilik bilincine ve ruhsal bütünlüğe sahip olan bir bireye dönüşmesini sağlayacaktır.

Kahramanın sonsuz yolculuğu olarak nitelendirilen bu macerada içsel yahut dışsal nedenlerle kendisine yöneltilen çağrıya olumlu cevap veren kahraman, kendini gerçekleştirmek üzere bilinen dünyasından uzaklaşarak olağanüstü güçlerle mücadele edeceği, tehlikelerle dolu bir mekâna adım atar. Bu gizemli mekânda yaşadığı tecrübelerle olgunlaşan kahraman, elde ettiği simgesel ödülle yeniden ayrıldığı mekâna döner. İnsanlığın ortak değerlerini bünyesinde toplayan kahramanın, ‘kahramanlık mitosu’ olarak ifade edilen ‘ayrılış-erginlenme-dönüş’ şeklindeki sonsuz yolculuğunun mitlerde masallarda destanlarda olduğu gibi mesnevilerde de yinelenildiğini görmek mümkündür. (Campbell 2000, 73).

Hindistan üzerine sefere çıkan şah, Kahramân’ı da sefere katılması için davet eder ve böylece mâcera başlar.

“[27b] Andan ⁽²⁾Şâh, Kahramân’a Hindüstân’a gitmegi aındı. **Hakîm kavline:** Şâh eyle ⁽³⁾diyicek Kahramân ayağ üzere gelüb baş urub eydür: “İy ⁽⁴⁾şâh-ı heft-kişver bi-hamdi’llâh ki bu dem sen şâhuñ hîdmetine ⁽⁵⁾irdüñ. Şâh devletinde eger emr olursa Deryâ-yı Muḥîṭ gibi Kûh-ı ⁽⁶⁾Ḳâf etegin belki cümlesin şikâr idüb dîv Ehrimen’e kıılınç ⁽⁷⁾uralum. Hindüstân kande?” diyüb du’ â itdi.”

Kahramân daha sonra seferde Hint şahının kızı ile savaşır ve aralarında aşk başlar. Serv-i Hiramân, Kahramân’ın çadırına gelip bir mektup yazar ve Kahramân’ın yüzüğünü alır. Böylece Kahramân aşk mâcerası içerisine girer. Serv-i Hiramân:

“[87b] ⁽¹⁾ “Bir belâdur başuma geldi. ⁽²⁾Buna fikr gerek.” diyüb kız tîz dönüb kalem getürüb bir nâme ⁽³⁾yazdı. yasduğ üzere koyub bir hançer daḡı bir nâme yanına ⁽⁴⁾şancub Kahramân’uñ şunub hâtemin aldı. Dönüb âh u ḡasret ile ⁽⁵⁾gitdi.”

Macerası esnasında karşılaştacağı zorluklarla mücadele edebilecek bir olgunluk seviyesine ulaşan kahramanı macera ülkesine sürükleyen çağrı, içten gelen bir dürtü,

içinde bulunduğu topluma musallat olan büyük bir belanın defî, benliğin simgesi olan bir şahıs ya da nesneye karşı duyduğu arzu, aşk gibi oldukça farklı şekillerde zuhur edebilir (Campbell 2000, 73).

Huşeng Şah, Kahramân-ı Katil'e Serv'i Hıraman'ı isteyecektir fakat buna fırsat bulamaz. İrem bağının sultanı Şehyal Peri'nin Huşeng Şah'a mektup göndermesi üzerine Kahramân'nın sınavlar yolu denilen erginlenme aşaması geçişi başlar.

“[151b] ⁽²⁾Çahramân eydür: “İy şâh-ı cihân ‘âlî hazretünden ⁽³⁾dilek oldur kim ben bendeye destür viresin varub Gülsitân-ı ⁽⁴⁾İrem diyârın seyr idüb Allâh virürse Şehyâl Şâh'a irişüb ⁽⁵⁾ol dîv-i la‘înüñ şerrinden halâş idem. Şâh devlet ile ‘ıyş u nüşda ⁽⁶⁾ola.” didi.”.

1.3.2. Erginlenme

Joseph Campbell, Kahramanın Sonsuz Yolculuğu adlı eserinde kahramanın dönüşü anlatmalarının hepsinin temelinde bir erginleşme öyküsü bulunduğunu belirterek “kahramanın erginleşme” yapısı üzerinde durmuştur. Campbell, eserinde, dünyanın dört bir yanında bulunan anlatma örneklerinden hareketle görüşlerini ortaya koymuştur.

Kahramanın serüven mekânı karanlık, dar ve kuşatıcı imgeleriyle kahramanın ruh hâlini yansıtan ve onun çıkış noktasını tekrar tekrar teğet geçeceği labirent halinde bir mekândır. Ruhsal aşama kat etmek üzere karanlık ve dolambaçlı yollardan geçmek zorunda olan kahraman, meçhulü kucaklayan bu mekân içerisindeki sembolik seyahatinde birçok şifrelerle karşılaşmakta ve bu şifreleri bir bir çözerek macerasını örmektedir (Özcan 2003, 80).

Kahramân karanlık kuyulara düşerek buradaki sırları çözmeye çalışır.

“[164a] ⁽⁵⁾Allâhu Ekber ⁽⁶⁾ol ağır gövde ile Çahramân gibi serverüñ başı bir ayağı iner. Ol ⁽⁷⁾çarañu çāha dōne dōne gitdi. Giderken ‘aqlı zā’il olub ⁽⁸⁾ne kadar getdügini bilmedi.”

Hikâyenin birçok yerinde Kahraman'ın karşısına birçok nişan taşının çıkar ve yapması gerekenler bu taşlarda yazılıdır.

“[155b] ⁽⁴⁾Yanına gelüb gördi bir dağı bağırdan düzme ortalıb alında ⁽⁵⁾birkaç şatır yazulı aña dağı nazır idüb gördi yazılmış kim ⁽⁶⁾“İy şehre girmek dileyen ortalıbuñ ayağı altın kazasın bir dehliz ⁽⁷⁾açıla. Anı geçüb göresin bir tabüt içinden bir kimesne baş ⁽⁸⁾çıkıarub saña kaşd ide cehd idüb anı helāk idesin. ⁽⁹⁾Tā kim dağmenüñ fetħin temāşā-yı ‘acīb göresin.” demiş.”.

Macera ülkesine doğru tehlikeli bir yolculuğu göze alan kahraman, kaderinin ona rehber ve yardımcı olan kişileştirmeleriyle birlikte, aşırı güç bölgesinin girişindeki “eşik muhafızı”na gelinceye dek ilerler (Campbell 2000, 94).

Kahramân’ın sırları çözmek için girdiği yerlere sihir yapılmış ve kapısında genellikle ejderhalar nöbetçi olarak konulmuştur.

“[157a] ⁽⁸⁾Qahramān aralarından geçüb gitdi. Yine bir ulu ⁽⁹⁾havlıya gelüb gördi kim nihāyetinde iki kanadlu bir kapu ⁽¹⁰⁾şöyle açık turur. ““ Aceb bunda kim var ki?” diyü ilerü gelince ⁽¹¹⁾gördi kim kapu içinden bir ner ejderhā ğijlayub gelür. Kendüye [157b] ⁽¹⁾karşu gelür. Şöyle kim ol şahñ-ı serāy ol ejderhādan ⁽²⁾toptolu olmuş. Pençe gerüb ağız açub āteş saçub gelür. ⁽³⁾Şöyle kim āteş ile ol meydān içi tıldı.”

Kahramanın sonsuz yolculuğunda böyle bir bunalım yaşaması ve maceranın tehlikeye düşmesi hâlinde, yolculuğun önceki aşamalarında karşılaşılan sıra dışı kişi yahut varlıkların yardımıyla bu krizin aşıldığı görülür (Campbell 2000, 115).

Kahramân’ın Ekval adındaki kişiyi bulması ve Behram’ın annesini kurtarması için Billur Sahrasına gitmesi gereklidir. Fakat bu yere kimse gitmeye cesaret edemez ve Kahramân, Murg-ı Ferman denen kuştan yardım ister.

“[199a] ⁽⁶⁾Bişince murğ eyitdi: “İy server di imdi benden murāduñ nedür ⁽⁷⁾buyur?”. Qahramān eydür: “İy sālār-ı murğān murād oldur kim Ekvāl ⁽⁸⁾la‘ ĩn kaçub Bellūr-ı A‘ zam’ı aşub kal‘ a-i Cām-ı cihān-nümā’ya ⁽⁹⁾gitmiş. Eger luř idüb himmet idersen ol tağdan beni ⁽¹⁰⁾aşırayduñ.” didi.”.

Kahramân, eşiği aştıktan sonra, bir dizi sınavdan geçmek üzere tuhaf biçimde akışkan, belirsiz biçimlerin düş dünyasında ilerler. Olağanüstü güçlerle mücadele edeceği bu bölgede kahraman, daha önce karşılaştığı doğaüstü yardımcının önerileri,

tılsımları ve gizli araçlarından ve/ya yolculuğu sırasında kendisini destekleyen farklı güçlerden yardım görür (Campbell 2000, 115).

Gerçeğe ulaşmak için takip edilmesi gereken yol, her zaman engellerle dolu olduğundan (Eliade 1992, 81) arzu nesnesine giden yolda kahraman, kolayca alt edilemeyen bir dizi değişik zorlukla karşılaşmak ve onları aşmak zorundadır (Campbell 2000, 118).

“Macera her zaman ve her yerde bilinenin örtüsünün ötesinde, bilinmeyene bir geçittir; sınırda bekleyen güçler tehlikelidir, onlarla iş yapmak risklidir; yine de ustalıklı ve cesaretli biri karşısında tehlike silinir” (Campbell 2000, 99).

1.3.3. Dönüş

Bir metin kişinin ya da varlığının kahraman olabilmesi için Campbell’ın ifade ettiği “ayrılma- erginlenme- dönüş” sürecinde birtakım aşamalardan geçmesi gerekmektedir.

Kahramanın macerası, ya kaynağa nüfuz etme ya da birtakım erkek ya da kadın, insan ya da hayvan kişileşmelerin yardımıyla sona erdiğinde, maceracının yaşam değiştiren gezisinden dönmesi gerekir (Campbell 2000, 225).

Birçok tılsımı bozan Kahramân artık geri dönmek istemektedir.

“[227a] ⁽⁹⁾Andan Pehlevân, Kamer-ruḥ’a gelüb ⁽¹⁰⁾eydür: “İy ḥātün-ı a‘zam imden girü himmetüñle diyâr-ı Bâğ-ı İrem’e varub ⁽¹¹⁾murâda irelüm.”.

Tehlikeli bir maceradan sonra ödülünü almayı başaran kahramanın, dönüş için de ayrı bir çaba harcaması gereklidir. Dönüş sürecinde kahraman, şayet macerasını tamamladığı yerdeki güçlerce kutsanmışsa, artık onların koruması altında ilerler; kutsanmamışsa kaçır, takip edilir ve tıpkı geliş yolculuğunda olduğu gibi büyük tehlikelere göğüs germek zorunda kalır (Campbell 2000, 280).

Kahramanın, kendisini tehlikeli bir maceraya sürükleyen arzu nesnesine kavuşmasının ardından yaşamını değiştiren bu yolculuktan geri dönmesi gerekir. Kahramanlık mitosunun ölçütü olan tam çevrim, kahramanın tehlikeli macerası neticesinde sahip olduğu ödülle birlikte yolculuğunun başladığı yere dönmesiyle tamamlanır (Campbell 2000, 225).

Kahramân yolculuğunun sonunda Serv-i Hıraman ile evlenir.

“[255b] ⁽⁹⁾Andan o gün erkân yerine gelüb ⁽¹⁰⁾begler ile ittifâk itdiler kim Kahramân için varub Serv-i ⁽¹¹⁾Hıramân’ı alıvire. Andan rızâ alub Dāye dağı haber idüb [256a] ⁽¹⁾düğün kaydın gördiler. Yedi gün düğün olub ⁽²⁾her ‘âdet yerine gelüb Pehlevân gelüb şahlar eliñ öpdi. ⁽³⁾Şâh dağı hil‘ at-ı fâhri virüb başına tâc-ı cevherî virdi.”

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. METNİN DÜZENLENMESİ

2.1.1. Metnin Düzenlenmesinde İzlenen Yöntem

- Metnin yazımında aşağıdaki transripsiyon alfabesi kullanılmıştır.
- Metnin sayfa numaraları solda köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir. [1b], [26b], [261b]...
- Farsça vav-ı maduleler \sim ile gösterilmiştir. “[26b] ⁽²⁾ḥān-sālār”
- Yazma eserde kırmızı ile yazılan yerler belirgin bir şekilde gösterildi.
- Metnin içindeki diyaloglar ve hitaplar tırnak işareti içerisinde gösterildi.
- Metnin transkripsiyonunda noktalama işaretleri kullanıldı, özel isimler büyük harf ile yazıldı, özel isimlere gelen ekler kesme işareti ile ayrıldı.
- Satır numaraları her sayfada parantez içinde numara verilerek gösterildi. (1), (2), (3)....(11). Satır numarası her sayfada 11 olmasına rağmen birkaç sayfada bu düzenin dışına çıkmıştır ve bu durum dipnot ile belirtildi. 187b varağı 12 satırlıdır.
- Manzum kısımlardaki vezin kusurları dipnotlar ile gösterildi.
- Müstensihin yazım hataları dipnotlar ile gösterildi. Örneğin; Bellur kelimesinin bazı yerlerde Billur diye yazılması vb.
- Çevriyazı yapılırken o dönemin Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerine uyuldu.
- Arapça ve Farsça eklerin yazımına dikkat edildi.
- Okunamayan yerler (.....) şeklinde gösterildi.
- Metin oluşturulurken İsmail Ünver’in “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” (1993: 51-90) başlıklı makalesindeki esaslara uyulmuştur.

2.1.2. Metin Transkripsiyonu

ا	A, a, Ā, ā, E, e	ش	Ş, ş
أ	’	ص	Ş, ş
ب	B, b	ض	Ž, ž, Đ, đ
پ	P, p	ط	Ț, ț
ت	T, t	ظ	Z, z
ث	S, s	ع	’
ج	C, c	غ	Ğ, ğ
چ	Ç, ç	ف	F, f
ح	H, h	ق	K, k
خ	H, h	ک	K, k, G, g, ñ
د	D, d	ل	L, l
ذ	Z, z	م	M, n
ر	R, r	ن	N, n
ز	Z, z	و	U, u, Ü, ü, V, v
ژ	J, j	ه	H, h
س	S, s	ی	İ, İ, I, I, Î, î, Y, y

Tablo 2. Transkripsiyon Alfabeti

2.2. METNİN ÇEVRIYAZISI

[1b]

Hazā Kitāb-ı Kışsa-i Kahramān-ı Kātil

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

- 1 Qavl-i evvel zıkr-i Hallāk-ı Vücūd
Pādişāh-ı bī-bedel Hāyy-i Vedūd
- 2 Zāt-i pāki Hālīk-ı cinn ü enās
Bī-niyāz u lāyık u şükr ü sipās
- 3 Vaşf-i pāki şibh-i rü 'yetden berī
Luţfina şāhān-ı 'ālem müşterī
- 4 Zerreden 'ālem hüveydā eyleyen
Emr-i künden kevni peydā eyleyen
- 5 Var iden yoqdan bu milk-i milleti
Arada insāna viren devleti
- 6 İtmege bu cümle-i mevcūdı Rab
Muştafā durur hemān belki sebeb
- 7 Kıldı halk içre anı şāh-ı güzīn
Kim ola gencine-i sırra emīn
- 8 Şāh-ı meşhūrı anuñ eflākdür
Zīr-i pāyı kulle-i eflākdür
- 9 Oldı anuñ 'izzeti qadriyle var
Ol kişiler kim dinildi çār-yār
- 10 Āline aşhābına olsun yaqīn
Raḥmetu 'llāhi 'aleyhim ecma 'in
- [2a] 11 Yevm-i maşşerde olur olan qabūl
Tābi' ī evlād-ı aşhāb-ı resūl
- 12 Ol kula eyler 'ināyet pādişāh
Muştafa qavliyle varış ola raḥ

- 13 Yā ilāhī luṭfuñ eyle reh-nümā
Kim kıla bize şefā' at Muştafa
- 14 Yoḥsa cümle sūdumuz oldı ziyān
V'ey eger irmezse luṭfuñdan emān
- 15 Baḥr-i luṭfuñ bī-nihāyetdür senüñ
Dāyimā işüñ 'ināyetdür senüñ
- 16 Umaruz maḳbül idesin cānı sen
'Afv idesin cümle 'işyānı sen
- 17 Eyleme ümmīdümüz varın 'adem
Muştafa yüzi şuyına kıl kerem

Dībāce-i Dāsītān-ı Ḳahramān-ı Ḳātil

- 18 İbtidā'-yı söz ki bi'smi'llāh ola
Lā-cerem virür şafā cān u dile
- 19 Ol sözüñ sözi ider cāna eşer
Diñleyen alur naşībin mā-ḥazar
- 20 Söz ki cāndan süzile gelür dile
Diñleyenler şevķile ma' mūr ola
- [2b] 21 Zīra sözüñ aşlı şevķ olur ezel
Ehl-i şevķe olmaz āḥir bedel
- 22 Söz demekden şimdi budur murād
Tā kim olmaz Ḳahramān'dan kışşa yād
- 23 Ol durur şāhib-ķırānıñ evvelī
Her gelenler didiler aña belī
- 24 Ādemi aşlında oldur ibtidā
Kim cihān-gīrlık aña virdi Ḥuzā
- 25 Bāḳiyeler anuñ yolıñ gözlediler
Ḳahramān'ıñ çığırın izlediler
- 26 Her biri erlikden aldı hişşesin
Yiri gelse zıkrıdevüz kışşasın
- 27 Sām u Rüstem Zāl u hem Efrāsiyāb
Andan oldular ḳamu ehl-i nişāb
- 28 Diñle imdi gel cihān-gīrden kelām
Vir şalavāt Muştafā'ya ve's-selām

Kelām-ı Hikāyet-i Kahramān-ı Kātil

(1)Rāviyān-ı tevārīḡ-i ‘ālem ve nākilān-ı ser-güzešt-i benī ādem (2)ahvāl-i çerḡ-i gerdūndan ve ef‘āl-i dünyā-yı dūndan [3a] (1)ol vech ile naql ü beyān olunur kim ol vaqt kim (2)keyfiyyet-i ādem perde-i ‘ademde mestūridi. İktizā-yı (3)irādetu’llāh birle zuhūra gelüb kerāmet tācin geyüb (4)ictibā ḡil‘ atin egnine aldı. ‘İlm-i esmāya ‘ālim oldı. (5)Ol devleti buldı kim melā’ike taḡassür eyledi. Ol devlet ile (6)nesl-i insān üreyüb cedd-i erkānı zāhir olub (7)teklīfāt-ı emr [ü] nehy emr ve me’mūr ta‘yīn olındı. Riyāset (8)ü siyāset bildi ḡükm ü ḡükümet sürüldi. Ādem nebī ‘aleyhi’s-selām (9)evvel kendü zamānında oḡlı Keyūmers’e erkān-ı ḡükm-i (10)saltanat gösterüb Şīt peyḡām-beri ḡalīfe naşb (11)idüb Qābil’i qavmine ḡazāya gönderdi. Ol ḡāl ile ‘ādet [3b] (1)olub Keyūmers’den soñra oḡlı Ṭahmūraş pādişāh (2)oldı. Ol ḡāl ile söz çoḡdur tāriḡde, bārī ṭufān-ı (3)Nūḡ’dan soñra nesl-i Keyūmers bin Ādem’den yine bir pādişāh (4)oldı. Adına Ṭahmūraş-i Dīv-bend dirlerdi, Ṭahmūrād daḡı (5)dirler. Ṭahmūrād’uñ zamānında dīvler şeytān-ı racīm iḡvāsıyla (6)Ādeme çoḡ ziyān eylediler. Ol ḡālī Ṭahmūrād bilüb zamānında (7)Bürd bin Miḡlāl ḡalīfe idi. Ṭahmūrād, Şāh-ı Bürd bin Miḡlāl’e (8)gelüb dīvleruñ fesādın anlatdı. Bürd ḡalīfe daḡı (9)İdrīs peyḡām-ber ‘aleyhi’s-selām ‘ilminden ‘ilm teşḡir öḡretmişdi. (10)Ol ‘ilmi ḡalīfe Ṭahmūrād Şāh’a daḡı öḡredüb ol sebeble (11)dīvler çoḡ elem yetişdürdiler. Meger ol zamān dīvleri [4a] (1)şeytānuñ yanına cem‘ olub Ādem’den şikāyet eylediler. (2)Şeytān āḡ idüb eydür: “İy nesl-i nūr-ı nār benüm bilürsüz kim (3)ol Ādem ucından başuma ne belā gelmişdür. Ādem ile siz şimden (4)girü āşikāre ceng idüb ḡayr idemezsiniz. Gereḡi oldur ki (5)işi nihānī işleyesiz” didi. Eyitdiler: “Nice idelüm?”. İblīs eydür: (6)“Şimdi siziñ düşmenüñüz Ṭahmūrād’dur. Siz ḡod burasına irmezsiniz. (7)Zīrā kim tā‘ate ve ‘ibādete meşḡıldur, dāim yanından melek (8)eksük olmaz ammā eḡer Ṭahmūrād’uñ üzerine olursañuz (9)bāşed ki bir ḡayr idesiz zīrā kim ol pādişāhdur dāim (10)‘ıyşa ve nūşa ḡükm-i ḡükümete meşḡıldur” didi. Ol (11)söz ile melā‘īn işidüb dāyim Ṭahmūrād’uñ furşatın [4b] (1)ḡözedürler kim bir vechiyle zarar idüb intiḡām alalar. (2)**Ehl-i tāriḡ kavlince:** Eḡer ol zamān Ṭahmūrād’uñ (3)bir oḡlı var idi. Üç yaşında idi. Kahramān dirlerdi. (4)ḡüsn ile ḡüneşe germ olurdu. Cünbişinden eşer-i cihān-ḡirlik (5)zāhir idi. Meger Ṭahmūrād’uñ yine bir qarındaşı varidi. (6)Adına ḡurşāsb dirlerdi. Ol daḡı ol kadar şāhib-(7)şecā‘at idi. Yine cengile ejderḡaları ve evrenleri zebün (8)idüb yanınca yiderdi. ḡurşāsb’uñ bir oḡlı daḡı var idi. (9)Adına Qaḡtarān dirlerdi. Ol zamān ol daḡı yedi yaşında (10)idi. İki qarındaş oḡlı dāyim bir yirde olurdu. Meger bir ḡün (11)dīvler furşat

bulub ol şeh-zâdeler bâğçede oynarken [5a] ⁽¹⁾irüb Tahmürâd'ıñ oğlı ki
 Qahramân'dur, qapdılar ammâ Qahramân ⁽²⁾büyük olmağın el virmedi ol haber
 Tahmürâd'a irişdi. ⁽³⁾Oğlınuñ ol hâline gâyet melûl olub ne qadar kim isteyüb ⁽⁴⁾cehd
 eyledi eline girmeyüb ol harâret ile Tahmürâd'a dağı ⁽⁵⁾ecel irüb öldi. Yerine qarındaşı
 Gurşâsb şah oldı. ⁽⁶⁾Üstâd **qavlince**: Bu cânibde Qahramân'ı dīvler alub ⁽⁷⁾gıtdilerdi.
 Getürüb Kūh-ı Qāf'ıñ eteginde Heyhât Şahrâsı'nda ⁽⁸⁾beslediler. Ol fikr ile kim
 kendülerüñ idüb anuñ eliyle ⁽⁹⁾insândan intikâm alalar. Tâ kim Qahramân on üç yıl
 dīvler ile ⁽¹⁰⁾olub andan altı yaşına girüb bir heybetlü pehlevân oldı. Kim
⁽¹¹⁾qorğusundan kimesne yüzine bakmazdı. Tevârîhde şöyle [5b] ⁽¹⁾beyân olunur kim
 Qahramân öyle pehlevân oldı kim atası ⁽²⁾Tahmürâd'ı 'ammüsü Gurşâsb'ı utandırdı.
 Cengine ve darbına ⁽³⁾leşker ve pehlevân döymezdi. Qal'alar qapuların çeküb yerinden
⁽⁴⁾atardı. Öyle hūn-rîz olmışdı kim cihân pehlevânları ⁽⁵⁾Qahramân geldi diyicek qan
 qaşunurlardı. Hergiz kendüye ⁽⁶⁾kimseyi yoldaş idinmezdi. Helâk iderdi. Üç yüz yıl
⁽⁷⁾tenhâ 'âlemi geşt idüb elinden dīv ve perī emân bulmazdı. ⁽⁸⁾Şöyle kim Rub'-i
 meskūn içinde Qahramân elinden qan dökülmedük ⁽⁹⁾bir qalmadı. Cihânda kimesne
 aña gārīm olmazdı. Gâh gâh ⁽¹⁰⁾cūşa gelüb kendü kendüyle ceng iderdi. Biñ batman
⁽¹¹⁾demürden bir 'amūd itdürüb yire berkidüb beş yüz batman [6a] ⁽¹⁾demürden bir nice
 dağı itdürüb ol 'amūda berkitmiş ⁽²⁾idi. Gâh gâh germiyyet ile qol şunub ol pençeyi
⁽³⁾şağına ve şolına burardı. Şoñra kırk çift şu ⁽⁴⁾şığırı qoşarlardı. Ol pençeyi gücile
 yerine getürürdi. ⁽⁵⁾Yine vaqt olurdı, Qahramân kırk zencîr taqub ⁽⁶⁾buyururdu ol
 zencîrlerüñ her birin pehlevân tutub ⁽⁷⁾quvvet idüb Qahramân'ı yerinden idemezlerdi.

Nazm:

[fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

1	Eyle şahib-quvvet idi Qahramân
Kim elinden 'aciz idi ins ü cân
2	Qahr idüben şalsa hışm ile kemend
Mâr-ı 'arşı kıılır idi qayd-ı bend
3	Yir olurdı pây-ı raşşından gubâr
Gürzi Qāf'ı kıılır idi târumâr
4	Zürına döymezdi bāzū-yı felek
Zâr idi zîrinde gāv ile semek
[6b]	Şalsa tîğın bahri yaqardı şihâb
Cengine sî-mürğ gelmezdi zübâb

- 6 Yiryüzinde itse haşımıyla neberd
Na' rasından ürker idi gökde ra' d
- 7 İşbu resme kimseyidi Qahramān
İttifākı böyledir ehl-i beyān

(1)**Ehl-i kelām kavline:** Bārī ol zamān kim Qahramān'ı dīvler (2)kapup on üç yıl kim beslediler. Ne kadar kim cidd ü cehd (3)eylediler kendülere uyduramadılar. Qahramān dağı (4)gördi kim bu dīv kavmi bir murdār kavm tā'ife dirlikleri (5)kendünün hılāfınca āhir öz hālinden su'āl idüb (6)kendüsi kim olub bunda niçün geldügin bilüb (7)dīvlerle hışm idüb kendüyi cebrī Rub' -ı meskūn'a iletdi. (8)Ammā Qahramān Rub' -ı meskūn'a gelecek 'ammūsı dağı fevt [7a] (1)olub ol zamān deşt diyārında bir pādīşāh qopmuş (2)idi. Adına Hūşeng dirlerdi. Atasına Hilehlān dirlerdi. (3)Ammā Hūşeng yedi iklīm kılıcıyla tutub cümlesinüñ (4)şāhları kaçub Hind'e gitmişlerdi. Varub Rāy-ı Hindī (5)yanında hizmet eyleyüb dāyim Hūşeng'den şikāyet idüb (6)diyārın alı vireydi. Dağı niçe yıl yarağ görüb (7)kırk kez yüz biñ er otuz biñ nerre-fīl cem' itdi kim (8)Hūşeng üstüne gide. **Ez-İn cānib:** Meger Hūşeng (9)Şāh dağı işitdi kim düşmenleri kaçub Hind diyārına (10)varmışlar. Alub Rāy-ı Hindü'yı gelmek dilerlermiş. (11)Hūşeng eydür: "Hod ansuz dağı Hindüstān'a varub [7b] (1)anı dağı fetḥ itmek murādum idi. Bu kanı kim bu kadar (2)bahāne oldı diyüb hemān on yedi kerre yüz biñ (3)eri cem' idüb kaşd idüb Hind'e gitdi. Meger cāsūslar (4)varub Rāy-ı Hind'e Hūşeng'ün haberin getürdiler, kim on (5)yedi kerre yüz biñ er ile uş üstüne gelür. İrān (6)ve Tūrān begleri kim Hūşeng Şāh'dan kaçub Rāy-ı Hind'e (7)gelmişlerdi. Ol haberden be-gāyet bī-huzūr olub hayrān (8)kaldılar. Zīrā kim Hūşeng'den bir niçe kerre tabanca yemişlerdi. (9)Ammā Rāy ol haberi işidicek elin eline urub qahqahayla (10)gölüb eydür: "Zihī eceli gelmiş Hūşeng kim bu kadarca (11)çeriyle benüm gibinüñ üzerine gelür diyü germ oldı. **Ez-İn cānib:** [8a] (1)Hūşeng Şāh dağı üç yıllıq yarağ görüb tā kim 'azm-i (2)Hindüstān itdi. Meger yolu gelüb ol diyāra irdi kim (3)Qahramān'ı dīvler getürüb ol yire koymuşlardı. Ol (4)yire Qahramān Tağları dirlerdi. Meger Qahramān dağı insān (5)görmemekle vahşī olub kendüsi ol tağlarda (6)gezüb şikār iderdi. Bir şabāḥ yerinden turub giderken (7)binüb şikār kovarken gelüb bir tağ kullesine irdi. (8)Gördi kim bir 'acā'ib leşker-i müzeyyen tertīb-i insān üzere (9)alay alay fevc fevc mevc urub göçüb gelür. (10)Alayda şāhāne sancaqlar, Süleymānī 'alemler per açub pervāz (11)ider: "Alemler dibinde pehlevānlar var kim qadleri 'alemlere ber-ā-ber [8b] (1)olmuş. Ol leşkerün şadāsı rüy-ı zemīne hirāsān (2)şalmış. At, fīl, kerkeden āvāzı dünyāya tölmiş.

(3)**Tartūs Hakīm Kavlince:** Qahramān ol leşkerüñ zīnetine (4)taḥsīn idüb bir zamān turub temāşā eyledi. Tā kim (5)on yedi kerre yüz biñ er daḥı yigirmi dört bölük olub (6)gelüb Kūhistān der-bendine girdi. Velī ol leşkerüñ (7)öñince seksen biñ kerkeden-süvār muḳaddem seksen (8)sancaḫ getürüb bir sultānī ‘alem çekmişler. ‘Alem dibiñde (9)bir şaḥş bir şaru kergedene süvār olmuş. Altmış üç (10)eriş ḫadd ile merdāne tād libāslar geyüb öñiñce yine (11)bir [ker]keden üzerine ol pehlevānuñ ālāt-ı ḫarbin berkitmişler. [9a] (1)Ol ḫāl ile seksen biñ kerkeden-süvāruñ öñiñce düşüb (2)çeküb gelür. Qahramān ol tertībi göricek leşkeri (3)daḥı oñat temāşā idem diyüb taḡdan inüb (4)der-bend aḡzına gelüb odun gibi sūñusin ṭayanub (5)ṭurdu gelen leşkere nazār eyledi. Gördi kim öñce gelen (6)leşkerüñ göñülleri raḥş-ı raḥşān oynadub leşkerüñ (7)öñiñce göḡsin gerüb gelür. Gördiler kim der-bend (8)aḡzında bir ādem turur kırk beş eriş ḫadd çekmiş bir taḡ (9)gibi kerkeden binüb bir direk gibi sūñü ṭayanub turur. (10)Ol Qahramān’ı gözleriyle leşkere ḫaşmāne nazār ider. (11)Ol şüret ile Qahramān’ı göricek birbirine baḫub [9b] (1)bir ulusu ilerü varub sūñü ṭayanub eydür: “İy bīḡāne (2)kimsin kim bu yol üzere bunuñ gibi ‘azametlü leşkere (3)peh bu ḫadar cihān-dest serverlere ḫarşu turub (4)böyle küstāḫāne ḫareket idersin? Ḳanı edebüñ deh ḫavfuñ (5)yoḫ mı?” dedi. Qahramān ol ḫarīfūñ bu sözine eyle ḫaḫıyub (6)ḫışma geldi kim ḫarīf ol ḫālını göricek Qahramān’ıñ (7)öñiñce ṭurmaḡa mecāli ḫalmayub döndi. Qahramān bir kez (8)ḫayḫırub eydür: “İy ḫaḫbe zen nireye gidersin kim yoldan (9)ādem ayırmaḡa geldüñ bir dem ṭura ādem üzerine gelmek (10)nice olur saña göstereyim.” diyüb irince ḫarīfūñ iḫtiyārı (11)ḫalmayub dönince Qahramān gürleyü ardınca böyle irüb [10a] (1)ol kemerinden alub yire eyle ḫaldı kim ḫurd-ḫām oldı. (2)Ol ḫāli göricek leşker ḫalkı birbirine ṭoḫınub tīz tīz (3)Qahramān’uñ üzerine sürdiler. Qahramān daḥı kendünüñ (4)üzerine düşmenüñ ḫücūmın göricek bir kez eyle na‘ra (5)urdu kim āvāzından Kūh-ı Kūhistān yanḫulanub (6)ol leşker biri birine ṭoḫundı. Leşkerüñ öñi ardına (7)başa der-bende yıḫıldı. Meger Qahramān’uñ bu işin çünki (8)gördiler ol leşker de iş görmüş erenler göricek (9)biri ilerü gelüb eydür: “İy şāhib-şecā‘at bu ḫuvvet-i (10)şelābet ki sende vardur, lāyık mıdur ki böyle şenā‘at (11)idüb Hūşeng gibi şāha bu ḫadar cihān-gīrlerile böyle [10b] (1)idesin?”. Hūşūşan ki uş şāhuñ ser-leşkeri Behrām-ı (2)Cebelī gibi kimesne gelüb: “Hay özüni bil vegerni (3)bildürürler.” dedi. Qahramān ol sözi işidüb eydür: “İy (4)bī-ḫaber benüm cengüme ejderḫālar gerek vegerni Behrām kim (5)olur? Peh Hūşeng kim olur?” diyüb yine eyle ceng (6)eyledi kim ol seksen biñ kerkeden-süvārı Behrām’uñ üzerine (7)yıḫdı. Meger daḥı gelürken ḡavḡā işidüb ne ḫāl diyince (8)gördi kim leşker ḫavmi gürleyü ürküb gelüb kendünüñ (9)üzerine döküldi. Hay ne ḫāl diyince gördi kim kırk (10)beş eriş

kadlū bir kerkeden-süvār anuñ gibi ‘azīm leşkere ⁽¹⁾eyle kılınç urmuş kim biri birin başub Behrām, Qahramān’ı [11a] ⁽¹⁾göricek birez tırub cengin temāšā eyledi. Şöyle kim ⁽²⁾sürdüğine irer, irdüğine gürz urub zīr ü zeber ⁽³⁾eyler. Kılıç urduğun raşş ile dört pāre eyler niçesin ⁽⁴⁾yakasından tutub birine daḥı atub ikisin bile helāk ⁽⁵⁾ider yanar od gibi girüb ol leşkeri eyle kırar kim ⁽⁶⁾gören vehm ider. Behrām, Qahramān’uñ cengin göricek kim ⁽⁷⁾olduğun bilüb hemān buyurdı yedekden bir Kūh-ı ⁽⁸⁾Elbürz ve Kūh-ı Peyker gibi bir zinde kerkeden çekdiler. Ālāt-ı ⁽⁹⁾harbe müstağrak olub süvār oldı. Siper-i sīneye süñü ⁽¹⁰⁾sağda aldı, kerkeden sürdi. Qahramān daḥı ol germiyyet ile ⁽¹¹⁾ceng iderken gördi kim qarşudan bir altmış beş eriş [11b] ⁽¹⁾kāmetlü Merīḥ-i felek-heybetlü bir pehlevān pūlāddan ⁽²⁾silāḥa ġarḳ olub bir gürzgerān başı üzerine ⁽³⁾şalub gelür. Qahramān ol ḥāl ile geldügin göricek ⁽⁴⁾begendi. İrüb Behrām daḥı Qahramān’a bir muḥkem ḥaşmāne ⁽⁵⁾gürz urdı. Gerçi Qahramān gürziñ ber-ā-ber virüb ⁽⁶⁾redd eyledi. Velī bir ḍarb yidi kim daḥı kimesneden yimemişdi. ⁽⁷⁾Behrām geçince irüb Qahramān daḥı Behrām’a bir ḍarb ⁽⁸⁾urdı kim Behrām daḥı ne ḥāl ise redd eyledi. Ammā ⁽⁹⁾ḥarīfūñ kim olduğun bildi. Ol iki ejderhā bu ⁽¹⁰⁾cengi iderken ez-īn cānib ḥaber Hūşeng Şāh’a ⁽¹¹⁾irdi kim: “İy şāh ilerü der-bend ağzında bir kerkeden-süvār [12a] ⁽¹⁾tenhā seksen biñ cebelī çerisin tayanub uş Behrām-ı ⁽²⁾Cebelī ile ceng ide yorur. Ammā eger kim şāhdan himmet ⁽³⁾olmaya ne leşker döyer ve ne Behrām.” didiler. Ol sözi ⁽⁴⁾Hūşeng işidüb eydür: “Hay ne sözdür ve nice nice yalıñuz ⁽⁵⁾kerkeden-süvārdur kim bu qadar leşkerüñ peḥ bu nice cihān-⁽⁶⁾dest serverlerüñ öñiñe gelüb benim gibi ulu şāhuñ ⁽⁷⁾ḥışmından ḳorḳmayub bu şenā’ati ide ve hem Cebel-i Kebīr ⁽⁸⁾leşkeri kim zamān-ı evvelden yedi iklīm leşkerine kılıç ura ⁽⁹⁾gelmişdür. Ve daḥı anlaruñ kılıcı üzerine şulḥ olmamişdur. ⁽¹⁰⁾Huşūşan ki aralarında Behrām gibi server bile ola kırḳ ⁽¹¹⁾yıl bize ne işler itmişdür. Qal’ a-i Cihān-nümā üzerinde ne [12b] ⁽¹⁾serverlerimiz helāk eylemişdür. Ol zamān bu zamāndur ki ⁽²⁾daḥı cengine kimse tākāt getürmedi. Şimdi ne ⁽³⁾rüsvāylıḳdur kim yalıñuz bir kimesne anuñla ceng idüb ⁽⁴⁾leşkerin şına. Bunı ġāfil añlamak olmaz görmek gerek.” ⁽⁵⁾diyince yir yir serveri ve ser-gerānlaruñ uluları ilerü ⁽⁶⁾gelüb didiler: “İy şāh bir aşlı da daḥı var ola vegerni ⁽⁷⁾bir yalıñuz kimesnenüñ ne miḳdārı ola kim bunuñ gibi leşkerüñ ⁽⁸⁾öñine gele. Buyur destürlüñla varub görelüm eger ⁽⁹⁾‘ Ankerüş dīv daḥı olursa ḳayd-ı bend ile ḥizmetüñe ⁽¹⁰⁾getürelüm.” diyüb hüm ve hücüm gösterdiler. Meger Hūşeng ⁽¹¹⁾pāy-taḥt-ı cihān pehlevānı ya’ nī Qara Ḥān İbn Ṭamḡac kim [13a] ⁽¹⁾Gerşāsbdur. Ṭamḡac dimek Kürd dilince pādişāh dimekdür. ⁽²⁾Bārī Qaḥtarān söze gelüb eydür: “İy cihān-ḡīr her ne ⁽³⁾dirseniz elinüzden gelür ḳādirsiz itseñüz olur. ⁽⁴⁾Ammā biz daḥı cümlemüz şāh ile

bir yirden varub şāh ⁽⁵⁾nażar ile ol kişiyi görelüm.” diyüb evvel Qahtarān raḥşından ⁽⁶⁾ālāt-ı harbi ve esbābı hāzır idüb dükeli serverler ⁽⁷⁾şāh öninde cebe vü cevşen geyüb fīl ve kerkedenlere ⁽⁸⁾pülād geyürdiler. Cümle, şāh öninde yüz urub süvār ⁽⁹⁾oldılar. Andan leşkeri yarub der-bend ağzına geldiler ⁽¹⁰⁾gördiler kim Cebel-i Kebīr leşkeri tayanmış orta yirde kırk ⁽¹¹⁾beş eriş kadlü Merrīḥ-i felek-heybetlü bir kimesne turub [13b] ⁽¹⁾Behrām ile ceng ider. Velī şöyle heybeti var kim çoḥımasına ⁽²⁾cigerler döymez. Ol şūret ile irüb bir bir kim Qahramān’ı ⁽³⁾gördiler, görenler taḥşīn eyledi. Qahramān daḥı Behrām ile ⁽⁴⁾ceng iderken gördi kim bir alay altunlu, cevherī ⁽⁵⁾cebelü pülād geyimlü kerkeden-süvārlar gelüb der-bend ⁽⁶⁾içinden leşkeri iki yarub gelüb alay ile turub ⁽⁷⁾kendüden yaña nażar idüb ol ḥālī Qahramān göricek ⁽⁸⁾ğayret ile bir kez şunub Behrām’uñ kemerin tutub kuvvet ⁽⁹⁾idüb bir na‘ra eyle urdu kim silkince Behrām’ı tağ pāresi ⁽¹⁰⁾gibi yerinden kapub kolına aldı. Bir kez meydānı cevlan ⁽¹¹⁾idüb yire şaldı. Ol ḥālī göricek Sührāb [14a] ⁽¹⁾ejder-süvār ol on iki ayaklu caneveri bir kez ḥaykırub ⁽²⁾Qahramān’uñ üzerine sürdi. İrüb ‘azametiyle bir gürz ⁽³⁾urdu. Qahramān redd eyleyüb şavdı. Anuñ daḥı kemerin ⁽⁴⁾alub kuvvet eyledi. Kolına aldı. Altından ol canever ⁽⁵⁾geçüb getti. Anı daḥı yire çaldı. Andan Behmen fīl ⁽⁶⁾süvār irüb fīl üzerinden gürz urdu. Anı daḥı ⁽⁷⁾şavub yıkdı. Andan Seylān-ı Türkistān’ı Tuğarğar’ı Kişmīr’i ⁽⁸⁾mā-ḥaşalı yetmiş adı bellü pehlevānı birer birer geleni yıkdı. ⁽⁹⁾Hüşeng Şāh ol ḥālī göricek ğazaba gelüb kaşd ⁽¹⁰⁾itdi kim kendü vara velī Qahtarān kol şunub ‘anānın ⁽¹¹⁾tutub eydür: “İy şāh-ı cihān bu kişiden iken ğāfil olmamak [14b] ⁽¹⁾gerek bugün bu server bize meḥekk-i merdān oldu. Gör kim ⁽²⁾kendülerin altun şananlar bugün baķır yerine tırmadı. İy şāh ⁽³⁾evvel bu şahşı ben kuluñ göreyin.” diyüb ol siyāh reng ⁽⁴⁾tazıyı sürüb meydāne yürüdi. Qahramān’a ber-ā-ber gelüb ⁽⁵⁾‘adetce selām virdi. Ol daḥı ‘aleyk aldı. Qahtarān’ı görüb ⁽⁶⁾begendi. Nażar idüb Qahramān’uñ şekl-i sīmāsında pehlevānlıkdan ⁽⁷⁾ve pādişāhlıkdan eşer gördi, bildi kim ḥālī kimesne degildir. ⁽⁸⁾Qahramān daḥı ol zamāna dek kimesneye meyl-i meḥābbe itmemişdi. ⁽⁹⁾Ammā Qahtarān eyitdi: “İy server kimsin ve ol kadar niçün ⁽¹⁰⁾tecāvüz idersin kim soñra ḥacīl olasın bunuñ gibi leşkerden ⁽¹¹⁾peh Hüşeng gibi pādişāhdan ne ḥayr idem dirsın? Bu leşkerde [15a] ⁽¹⁾şimdi kimseler vardur kim Kūh-ı Qāf dīvlerin şikār ider. ⁽²⁾Sen bir yaluñuz neyleyem dirsın? Gel seni şāha iledeyim şuçuñ ⁽³⁾bağışladam. Şāh kaḍr [ü] kıymet bilür pādişāhdur ve hem sen daḥı ⁽⁴⁾pādişāhlar dīvānıñ görgil. Bu ser-keşlik idüb yürimekten ⁽⁵⁾neyleyem dirsın?” didi. **Rāvī kavlınce:** Eydür: Çünki bu sözleri ⁽⁶⁾Qahramān işidüb eydür: “İy server ben meydāne kimse söziyle ⁽⁷⁾gelmedüm yine kimse söziyle gitmezem ve hem leşkeriyle ceng itdigümden ⁽⁸⁾murād oldur kim bu

şahrâları leşker kanıyla şuvaram. Bu tağlaruñ ⁽⁹⁾caneverlerin âdem etiyle toyursam gerekdür. Sen dağı ⁽¹⁰⁾neyle geldüñ görelüm?” didi. Қаһтарән gördi bir һүн-рїз ⁽¹¹⁾dür kim қан дөкмекден уşанmaz. Eger Hüşeng leşkerinden [15b] ⁽¹⁾ğayrı leşker olsa elinden biri dağı sağ ve selâmet ⁽²⁾қurtulmazdı. Hemân Қаһтарән eydür: “Buna güşmâl gerekdür. ⁽³⁾Kühî ancak” diyüb revân şunub bir pülâd гүрз-и күһ-⁽⁴⁾peyker çeküb қолına aldı. Eydür: “İy bīgâne һâзır ⁽⁵⁾baş ol kim senüñ ‘aқлуñ başuna getüreyim.” diyüb һışm ile ⁽⁶⁾irüb қаза’-и nâ-gehân gibi һavâle itdi. Қahramân dağı ⁽⁷⁾һarîfüñ gelişinden kim olduғın bilüb kendü ‘amūdın ber-â-ber ⁽⁸⁾virdi. İrdi kim ғarb-ı ‘amūda tokundu. ‘Amūduñ tıraқı ⁽⁹⁾таға irdi. Velî Қahramân bir ғarb yidi kim vücūdınıñ olanca ⁽¹⁰⁾тамарları deprendi. Cân u gönülden âferîn idüb eydür: “Hay ⁽¹¹⁾uşda bu oynamaға yarar.” diyüb terâzūsından ol қadar indi ki [16a] ⁽¹⁾begendi. Ol idi kim bir dağı irüb Қаһтарән ikinci ғarbı ⁽²⁾urdu. Қahramân evvel gâfil idi. Bu kerre tez һalâş itdi. ⁽³⁾Қаһтарән iki ғarbda alamadıғına incinüb һışma geldi. ⁽⁴⁾Қақıdı güyâ kim yıldırımдур şaқıdı. İrüb öykeyile üzengi ⁽⁵⁾üzerine gelüb қол şalub bir ғarb eyle urdı kim eger Küh-ı ⁽⁶⁾Elbürz’e тоқunsa дөyemeyidi. Velî Қahramân erlik laқab ile ⁽⁷⁾şavub bir қılıна һatâ gelmedi. Hüşeng Şâh ol reddi göriceк ⁽⁸⁾таһsîn eyledi. Eydür: “İy serverler uş Қаһтарән’a dağı kendü ⁽⁹⁾ğarimin buldı.” deyince nevbet bu yaña Қahramân’a degdi. Hemân ⁽¹⁰⁾gүрз-и күһ-peyker çeküb bir eyle heybet gurus gösterdi kim ⁽¹¹⁾görenler vehm idüb Қаһтарән’dan ümizlerin kesdiler. Ol [16b] ⁽¹⁾cüş ve һurüş ile kim Қаһтарән’uñ üstüne vardı. Қаһтарән ⁽²⁾dağı Allâh’a tevekkül idüb Қahramân гүрзine kendü гүрzin ⁽³⁾ber-â-ber virdi. Қahramân irüb eyle ғarb urdu kim Қаһтарән’uñ ⁽⁴⁾güyâ ki başına қıyâmet қopdı. Ammâ ne һâl ise men’ eyledi. ⁽⁵⁾Ol iki pülâd гүрзlerüñ eyle ‘alevi oldı kim Қаһтарән ⁽⁶⁾ve Қahramân od içinde қaldılar. Қahramân ғarb urub heybetlü ⁽⁷⁾geçüb gelüb şâh alayınıñ öñine uғradı. Gögsi гүрүldüsin ⁽⁸⁾işidenüñ ‘aқlı gitdi. Görenler Қahramân’dan vehmnâk oldılar. ⁽⁹⁾Zirâ kim anuñ gibi ere dağı tuş gelmemişlerdi. Bârî Қаһтарән ⁽¹⁰⁾dağı ol od içinde kim sağ ve selâmet çıқdı. Görenler ⁽¹¹⁾şükr eyledi. Қahramân gördi kim һaşm kavî, irüb bir ғarb dağı [17a] ⁽¹⁾urdu. Yine redd eyledi. Tâ kim bir nevbet yine Қаһтарән’a gelüb ⁽²⁾ol gün ikisi aһşam irince cân cengin itdiler. Vaқtâ kim ⁽³⁾aһşam yaқın oldı. İrüb Қahramân қол şunub Қаһтарән’uñ ⁽⁴⁾kemerin tutdı. Hemân Hüşeng Şâh ol һâlî götirecek bir kez ⁽⁵⁾һayқırub el қılıнç қabzasına urub раşş şaldı. Ardınca ⁽⁶⁾қırқ biñ nâm-dâr pehlevân bile şalub yürüdi. Қahramân ⁽⁷⁾dağı gelenleri göriceк revân Қаһтарән’ı қолından қoyub ⁽⁸⁾gelenlere қarşu yürüdi. Evvel Bevvâl Қâsım’a gelüb tuş oldı. ⁽⁹⁾Bir гүрз urub һurd-һâm eyledi. Andan Sehevî yemînine irüb ⁽¹⁰⁾helâk eyledi. Bârî nice nâm-dâr kimseler kim vardur. Her

kangısı ⁽¹⁾öñine gelürse helāk idüb ol bī-nihāyet leşkerüñ [17b] ⁽¹⁾içine girüb yemīne ve yesāre öñin ardına şaldı. Ol ⁽²⁾gice şabāh olunca meş‘aleler yaqub ceng idüb ele ⁽³⁾getürmediler. Şabāhdan ceng germ olub aḥşām olunca ⁽⁴⁾ceng eyledi. Üzerinde cebe vü cevşen ādem qanıyla tıldı. ⁽⁵⁾Birez yoşudı kendünün nice yirde zaḥmı daḥı var idi. Daḥı ⁽⁶⁾nev-resīde genc idi. Bārī bir tarafta gelüb bir zamān süñü ⁽⁷⁾ṭayanub kimün ne cānı var kim burasına uğraya aḥşām ⁽⁸⁾daḥı yaqın irmişdi. Qahramān kerkeden sürüb tağ yolıñ ⁽⁹⁾ṭutub gitdi. Vaqt daḥı karañu oldı. Nireye varduğın ⁽¹⁰⁾kimse bilmeyüb bir bñar üzerine irüb kerkedenden düşdi. ⁽¹¹⁾‘ Aqlı gidüb birez yatdı. ‘ Aqlı gelüb gördi kim üzerinde [18a] ⁽¹⁾cebe vü cevşen ādem qanıyla qurımış revān ṭurub şu ⁽²⁾bulub ḥançer yalmanından od alub ışığınuñ içine şokub ⁽³⁾iletđi. Daḥı olan zaḥmları qanıñ yudı. Huşk bend idüb ⁽⁴⁾yine yaqub uyudı. **Ez-İn cānib:** Hüşeng şāh daḥı ⁽⁵⁾dönüb bārgāhına gelüb serīrine geçüb dīvān ṭurđı. ⁽⁶⁾Yimek gelüb yendi. Hüşeng baş kaldurub eydür: “İy cihān ⁽⁷⁾ḥalīfesinün serverleri bu Hindüstān yolında bizüm başumuza ⁽⁸⁾‘ aceb belā geldi kim bu yaluñuz süvār gelüb on yedi kerre ⁽⁹⁾yüz biñ erün yolın bağlayub bunca serverleri helāk ⁽¹⁰⁾eyleyüb, yine sağ ve selāmet çıkub ḥalāş ola gide. Bu ḥālī ⁽¹¹⁾ıraqdan yaqından işiden cihān şāhları ne diye.” didi. Ol [18b] ⁽¹⁾söz ile şāh eyle diyicek Qaḥṭarān-ı İbn Ṭamgāc eyitdi: ⁽²⁾“İy şāh-ı heft-kişver bu senün yoluna gelen bir serverdür kim ⁽³⁾eger senün leşkeründen ğayrı leşker olaydı biri daḥı sağ ⁽⁴⁾qurtulmazdı. Hele bu kadar kim öldi bunu ğāfil görmek ⁽⁵⁾olmaz. Ben kuluñ destürünle birkaç serverler ile ol ⁽⁶⁾dil-āverün ardıñ süreyim. Eger Ḥaḥḥ rāst getürürse ele ⁽⁷⁾getüreydüm. Ola şāh devletinde.” didi. Andan şāh emriyle ⁽⁸⁾Qaḥṭarān işaretiyle kırk server yirlerinden ṭurub yine ⁽⁹⁾ālāt-ı esbāb tazeleyüb birer dinç atlara binüb andan ⁽¹⁰⁾‘ Ayyārlardan Gerden-keşān ve Şīr-pençe’yi ‘ Āşım’ı alub öñlerine ⁽¹¹⁾şalub gitdi. Ol gitdüğü tağa ‘ azm itdiler tā kim gelüb [19a] ⁽¹⁾bir kulleğe irüb qarār eylediler. ‘ Ayyār daḥı dāyireğe teccessüse ⁽²⁾gitdi. ‘ Ayyārlar daḥı seyr ide ol yire irdiler ki Qahramān ⁽³⁾çeşmenün üzerinde yatmışdı. Meger Qahramān yaturken üzerine ⁽⁴⁾bir tağ caneveri uğramışdı. Anı şikār idüb qarnı açdı. ⁽⁵⁾Kebāb iderdi. Gerden-keşān Qahramānı göricek Şīr-pençe’yi ⁽⁶⁾erenleri gönderüb kendüler gözleyüb ṭurdılar. Tā kim ⁽⁷⁾Şīr-pençe gelüb erenlere bülişüb ḥaber virdi. Erenler ⁽⁸⁾birbirine baqub eyitdiler: “Bu ḥarīfün üzerine nice varalum?”. ⁽⁹⁾Her biri bir söz didi. Qaḥṭarān eydür: “İy dil-āverler buña ⁽¹⁰⁾ceng ile çāre yoqdur. Gelün buña dostāne varalum ⁽¹¹⁾ola kim bizüm ide bilevüz.” diyüb ol ittifağı qabül eylediler. [19b] ⁽¹⁾Cümlesi atların sürüb gitdiler. Tā kim yaqın iricek kırkı ⁽²⁾daḥı atlarından inüb yayan olub Qahramān’a qarşu yürüdiler. ⁽³⁾Qahramān daḥı gelenleri göricek eyü nazar idüb tamām añladı kim ⁽⁴⁾kırk

kimesne yayan olub etek miyānlarından alub edeb ⁽⁵⁾birle kendüden yaña gelürler bildi kim önlerince gelen server ⁽⁶⁾kendü ile der-bend ağzında söyleşüb ceng iden ħarīfdür. ⁽⁷⁾Ḳahramān kim evvelden daḡı Ḳaḡtarān'a maḡabbet idüb nazārında ⁽⁸⁾naḡşı ḡalmışdı. Hemān görince bī-iḡtiyār šāḡīn gibi yerinden ⁽⁹⁾şıḡrayub ḡarşu vardı. İrüb birbirine yine 'izzet idüb ⁽¹⁰⁾ḡol şunub görüşdiler. Andan bāḡiyelerle daḡı merḡābalaşub ⁽¹¹⁾ol sevinmek ile Ḳaḡtarān'ın elin tutub alub biñar üzerine [20a] ⁽¹⁾geldi. Ḳaḡtarān kendü yerine geḡüb oturub ol bāḡī ⁽²⁾serverleri yirlü yerince bir bir yanına oturub andan şikārın ⁽³⁾ortaya getürüb kendü eliyle toḡrayub evvel bir loḡma yeyüb ⁽⁴⁾cümlesine teklīf eyledi. Anlar daḡı edeb birle şunub ⁽⁵⁾yediler. Tamām olub du'ā ḡıldılar. Andan serverler yirlü yerine ⁽⁶⁾varub 'ayyārlar teber ḡayanub ḡarşu ḡurdılar. Ḳahramān ⁽⁷⁾tekrār 'izzet idüb bunlara eydür: "İy dil-āverlerün ⁽⁸⁾güzīdeleri ḡoş geldiñiz kimlersiz ve ne diyārdansız böyle ⁽⁹⁾çoḡluḡ leşker bu ḡadar serverler gelüb ḡanda gidersiz?" didi. ⁽¹⁰⁾"Ve hem kime tābi' lersiz, šāḡiñiz kimdür?" didi. Andan Ḳaḡtarān ⁽¹¹⁾daḡı edeb ile söze gelüb eydür: "İy pehlevān cümlemüz Īrān [20b] ⁽¹⁾ve Tūrān ḡavmiyüz. Deşt-i Helhelān šāḡ oḡlı Hüşeng ⁽²⁾šāḡ kullarıyuz. Bu dem šāḡımız Hindüstān diyārını seyr ⁽³⁾itmek için ārzū idüb giderken uş bi-ḡamdi'llāḡ yolumuz ⁽⁴⁾bu diyāra irüb sen dil-āverün ayaḡı topraḡına irişdük. Ammā ⁽⁵⁾iy pehlevān bu diyārlarda bu zamāna dek senün gibi kimesnenün ⁽⁶⁾nām u nişānı yoḡdı. Bi'llāḡi küstāḡlıḡ olmasun kimsin ne şadef ⁽⁷⁾dürrisin ve ne diyār gevherisin?" didi. Ḳahramān eydür: "İy pehlevān ⁽⁸⁾rāst dirsın. Ben bende bu diyārdan degülem. Gerḡi aşlum ādemī-⁽⁹⁾zādedür. Velī bu zamāna gelince dīv içinde olub Kūh-ı Ḳāf ⁽¹⁰⁾eteginde Heyḡāt Şaḡrāsı'nda büyüdüm. Uş bu diyāra yaḡın ⁽¹¹⁾zamānda geldim didi. Ḳaḡtarān ol sözi işidüb eydür: [21a] ⁽¹⁾"İy server kimün neslisin ve hem diyār-ı Kūh-ı Ḳāf'a niçün ⁽²⁾düşdün? didi. Ḳahramān bir kez āḡ idüp eydür: "İy server ⁽³⁾ben bende ol diyāra düşicek üç yaşımda idüm ammā ol ḡadar ⁽⁴⁾işitdüm ki atama dīvler ḡaḡab idüb beni ḡapmışlar." didi. Ḳaḡtarān ⁽⁵⁾eydür: "İy pehlevān 'acebdür kim benüm cigerümden söyleysin atañı bülür misin?" ⁽⁶⁾dididi. Eydür: "Bildügüm bu ḡadardur kim atama ḡahmurād dirlerdi. ⁽⁷⁾Andan ḡayrı ḡāliñ bilmezem." didi. Ḳaḡtarān ol sözi işidüb ⁽⁸⁾bir kez āḡ eyledi. Ḳahramān'ın üzerine düşüb eydür: "İy gözüm ⁽⁹⁾nūrı Ḳahramān bil ve āḡāḡ olḡıl kim ben senün atañ ḡahmurād'ın ⁽¹⁰⁾ḡarındaşı Gerşās b oḡlıyam." didi. Ḳahramān daḡı cān cigerlerin ⁽¹¹⁾bulub iki birāder-zādeler birbirinün üzerine düşüb [21b] ⁽¹⁾ikisinün daḡı gözlerinden ḡaşret yaşı revān olub ⁽²⁾birbirinün vuşlat şarābına mest ve bī-hüş oldılar. Ol ḡāli ⁽³⁾görüb añlara 'ayyārlar du'ālar idüb şādi ḡıldılar. Tā kim anlarun ⁽⁴⁾c aḡılları gelüb

birbirine ma'yil olub ol ikisün zevk u ⁽⁵⁾şevkinden cümle yārān zevk-i sürür buldılar.

Nazm:

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1	Her kaçan bulsa iki hasret vuşul
Ol zamān dirler olur hācet qabul	
2	Nüş iden fūrkat belāsıyla elem
Oldı vuşlat ni' metiyle muğtenem	
3	Şiddet-i fūrkatdan olmayan za' if
Ola mı vuşlat hevāsına harif	
4	İy gönül çek var fūrkatdan gamı
Tā naşībün ola vuşlat 'ālemi	
5	İtme vuşlatdan şikāyet zinhār
Fūrkatün olur mā'ili vaşl-ı yār	
6	Nār-ı fūrkat ehlin eyler zerr-i hāş
Ğıll ü ğışşdan pāk olur bulur hālāş	
[22a]	7	Lāyık olur vaşlınuñ esbābına
Hālka olur belki vuşlat bābına

⁽¹⁾**Tartūs Hakīm kavline:** Ol vaqit kim iki hasret birbirine ⁽²⁾buluşub bilişdi. Andan Qahtarān eydür: “İy cigerüm pāresi bi-ḥamd aña kim ⁽³⁾uş ḥāl ma' lüm oldı. N'ola iy pehlevān luṭf idüb qadem ⁽⁴⁾rence kılub bizümle Hüşeng Şāh'a bile gidevüz. Zīrā şāhumuz ⁽⁵⁾bizi göndericek didi kim : “Ol servere benden selām idüb da' vet ⁽⁶⁾idün ola kim luṭf idüb gele.” didi. İy gözüm nūrı Qahramān ⁽⁷⁾bu dem şāhımızuñ gözi yoldadır, luṭf idesiz minnetde olavüz. ⁽⁸⁾Şāhumuza senün pehlevān ile bile varavuz didi. Qahramān daḡı qavli başına ⁽⁹⁾koşub eydür: “Ki n'ola sen ki bizi anuñ gibi şāha da' vet idesiz ⁽¹⁰⁾biz daḡı varub ḡizmet idelüm.” diyüb ol gice şabāḡ olunca [22b] ⁽¹⁾kelimāt idüb şabāḡ Qahtarān, Şīr-pençe'yi Hüşeng Şāh'a ⁽²⁾gönderüb ol daḡı yıldırım gibi irüb şāhuñ qademinde ⁽³⁾baş urub eydür: “İy şāh-ı cihān ol yigit Qahtarān'ın ammūsı ⁽⁴⁾Ṭahmurād'ın oḡlı Qahramān imiş. Uş alub şāhuñ ḡizmetine geliyorur.” ⁽⁵⁾didi. Ol sözi Hüşeng işidüb şād olub 'ayyāra māl ⁽⁶⁾virüb eydür: “Beni seven Qahramān'ı qarşulasun diyüb on yedi ⁽⁷⁾kerre yüz biñ sipāhi cümle Qahramān'a qarşu gidüb şāh ile dört ⁽⁸⁾yüz vezīr qalub sultānı şāhib-serīr qalub yanında duran ⁽⁹⁾on iki biñ hāş kul kaldı. **Ez-İn cānib:** Qahramān daḡı ⁽¹⁰⁾dārāt ile süvār olub öninde Gerden-keşān ve 'Aşım yürüyüb ⁽¹¹⁾şāğ tarafında Qahtarān ve şolında Behrām-ı Cebelī yürüyüb ol kırk

[23a] ⁽¹⁾server dağı kimi öñince ve kimi ardınca yürüyüb giderken ⁽²⁾bağub Qahramān, Gerden-keşān'ıñ hey'at-i sīmāsında bir hālet ⁽³⁾gördi kim harīf-i ser-bāz-ı mekkār-ı cihān-güzār kimesnedür kim yüzine ⁽⁴⁾bağanuñ zehresi çāk olur. Andan dönüb Behrām-ı Cebelī'ye nazār ⁽⁵⁾idüb hoş qadd ü kāmēt yāl ü bāl ve heybet ve selābet ⁽⁶⁾nihāyetde bir kimsedür. Dönüb Qahtarān'a eydür: “İy 'ammū bu server ⁽⁷⁾kimdir?”. Eydür: “Ciger-küşem bu yigit Cebelī-i Kebīr sultānınuñ kıızı ⁽⁸⁾oğlıdur. Başından bir 'aceb vākı'a geçmüştür ki Haqq Te'ālā hazretinüñ ⁽⁹⁾luṭfi irüşüb ölmüş iken yine dirildi. Qahramān eydür: “Bi'llāhi ⁽¹⁰⁾öldi.” Eydür: “İy server bunuñ kışşası çoqdur ammā muhtaşarı ⁽¹¹⁾bu kim: bu yigidi ma'şūkıyla bir cāzū sihr idüb taş eyledi. [23b] ⁽¹⁾yigirmi dört yıl dağı tırub leylen ve nehāren bahār ve hazān ⁽²⁾bilmeyüb āhir bu Gerden-keşān didükleri 'ayyār varub ol ⁽³⁾cāzūyı şikār idüb getirüb bunlaruñ üzerinde helāk ⁽⁴⁾idüb hālāş eyledi.” didi. Qahramān ol sözi işidüb ⁽⁵⁾ol yigidüñ hālīne 'acebe qalub Gerden-keşān'ıñ dilīrligine ⁽⁶⁾taḥsīn idüb Gerden-keşān'ı yine merhabālayub hikāyetüñ ⁽⁷⁾aşlın şorub eydür: “İy pehlevān kışşa çoqdur in-şā'a'llāhu te'ālā ⁽⁸⁾eger ecelden emān olursa vaḫtiyle hizmetiñize taqrīr idevüz.” ⁽⁹⁾diyüb ol hāl ile gelüb, irüb gördiler kim bir şahrāda on ⁽¹⁰⁾yedi kerre yüz biñ erüñ ordusu büngāh kurulub ⁽¹¹⁾leşker içinde yigirmi dört yirde sultān serā-perdeleri çekilmiş [24a] ⁽¹⁾rāst orta yirde dört biñ dört yüz kızıl altundan ⁽²⁾direklü bir serā-perde-i hāqānī kırmızı atlasdan tutulmuş anuñ gibi ⁽³⁾ordunuñ öñinde bir 'aceb ceys-i müzeyyen kendülere karşı ⁽⁴⁾tırub iki taraf kol virmiş. Dağı yaqın iricek ol kavm ⁽⁵⁾Qahramān'a du'ālar idüb öñince ardınca bile yürüdiler. Evvel ⁽⁶⁾gördi dört biñ dört yüz kızıl altunlu çevgānlu çavuşlar ⁽⁷⁾Qahramān'a karşı gelüb öñince şavul yortı ile andan 'Āşım birle ⁽⁸⁾cihān-dest yigirmi biñ çābükler altun zeng, elmāslu nacaq ⁽⁹⁾getirüb gelüb du'ālar idüb Gerden-keşān'a baş urub ⁽¹⁰⁾iki kolında Qahramān öñince yürüdiler. Tā kim ol ulu bārgāhuñ ⁽¹¹⁾öñine iricek vaḫta ol bārgāhdan ol qadar ekābir [24b] ⁽¹⁾a'yan çıqdı kim bi-hadd cümle piyāde oldılar. Ol 'izzet ile ⁽²⁾Qahramān'ı kapu öñine getirince kerkedenlerinden indiler yine ⁽³⁾ol çadırdan ne qadar ki şeh-zādeler var ise karşı gelüb ⁽⁴⁾'izzet ile öñine düşüb alub içerü girince ol yedi ⁽⁵⁾sultān dağı ayak üzere gelüb bir bir irüb cümle Qahramān ile ⁽⁶⁾görüşüb alub ol dört yüz vezīr Qahramān'ı taht öñine ⁽⁷⁾getirüb durdılar. Qahramān gördi kim kırk sekiz ayaklu bir ⁽⁸⁾taht-ı zerrīn tırur. Cevāhirlle müzeyyen üzerinde otuz eriş ⁽⁹⁾qadlı bir sultān oturur. Başına tāc-ı şāh, beline kemer-i keyānī, arqasına ⁽¹⁰⁾dībā-yı şāhī geyüb eyle yaraşık sultāndur kim yedi iklīm ⁽¹¹⁾şāhları hizmetine lāyık pāy-tahtda dört yüz vezīr oturmuş. [25a] ⁽¹⁾Şağ ve sol ol qadar altun ve gümüş şanduklar kim nihāyeti yoq ⁽²⁾yine altmış üç şandal siyāh

aṭlaslar üzerine örtülü ahramān ⁽³⁾ol ḥālī göricek bildi kim der-bend azında kendüsiyle ceng ⁽⁴⁾idüb kılıncdan gidenlerdür. Ol ḥāle inṣāf idüb kendünün ⁽⁵⁾ḥün-rīzliğine peṣīmānlık ūretin gösterdi. Andan ilerü ⁽⁶⁾varub pāy-taḥta baş urdı. Hüſeng daḥı ol taḥt-ı ⁽⁷⁾azīmden ahramān’a ‘ izzet için aſaa inüb ol ūnub ahramān’ı ⁽⁸⁾barına baūb elin alub buyurdı. Cihān pehlevānlık kürsīsiniñ ⁽⁹⁾cevher örtüsün giderüb dönüb ūāh ol cümle dīvān ⁽¹⁰⁾ḥalkına nazār idüb cümlesine bir yerden eydür: “İy cihān serverleri ⁽¹¹⁾cümle gözün ittifāı ve icāzet ile ahramān ūāhib-ırānlık [25b] ⁽¹⁾kürsīsine otursun zīrā kim hem pehlevān ve hem nesl-i ⁽²⁾sulṭāndur.” didi. Cümle didiler kim ūāhuñ fikr-i ūavābına ⁽³⁾hezār taḥsīn mübārek olsun didiler. Ol vech ile ahramān daḥı ⁽⁴⁾gelüb oturub andan aſaa aḥtarān oturub muābelesine ⁽⁵⁾Behrām-ı Cebelī oturub bu seyyāre yedi biñ yedi yüz Gerden-keūān ⁽⁶⁾pehlevān oturub andan yedi biñ ūeh-zāde altı biñ altı yüz ⁽⁷⁾server-zādeler oturub dōrt biñ dōrt yüz ur uūalu ⁽⁸⁾mübārizeler oturub dō[r]t yüz ehl-i hikmet vezīr oturub ⁽⁹⁾üç yüz müneccim oturub ūāhuñ afāsında on iki biñ ⁽¹⁰⁾zerrīn-külāh ullar ayaın urub yigirmi altı biñ çavuş ve bevvāb ⁽¹¹⁾ḥidmetine yürüdi. On üç biñ cellād sekiz biñ elmās teberlü [26a] ⁽¹⁾ḥün-rīz bigler geldi. On yeddi kerre yüz biñ sipāhī dīvāna ⁽²⁾urub ḥān-sālār ve çāūnī-gīrlar yürüyüb selāṭīn ve serverlerle ⁽³⁾ōñine ḥarīr pīū-gīrlar ūalub sumāṭ çekdiler. Envā‘ ni‘ metler ⁽⁴⁾gelüb yendi. ūükrin didiler. Esbāb-ı ni‘ met giyüb her arafdan ⁽⁵⁾ol melek edeblü sükkerīn leblü sīmīn abablu ser-dīḥler ortaya ⁽⁶⁾girüb sīmīn zerrīn bādeyeleri altun ve gümüş sipalar üzere naūb-ı ⁽⁷⁾ḥīn idüb andan serv-i ḥīrāmān boylu, ferīūe ḥūylu, ayva ⁽⁸⁾eñeklü sīmīn bileklü, üneū yüz[lü], ūīrīn sözlü, uzel gözlü ⁽⁹⁾sāīler ortaya girüb bilekler ūayub cevherī adeḫleri zerrīn ⁽¹⁰⁾bādiyelerden la‘ līn ūarāblarla pūr kılıb dürlü nāz u ūīve birle ⁽¹¹⁾yürüdiler selāṭīn ve serverlere ve mübāriz mihterlere elden aya [26b] ⁽¹⁾virüb yāūt seyyāreyi seyr itdürdiler. Andan bezm-i ūāha ⁽²⁾zīnet virmek için Zūhre sāzlu, bülbül āvāzlu sāzendeler ⁽³⁾ūaf ile oturub ellerinde çeng ve ānūn ve ūeūtā ve ayrılar ⁽⁴⁾alub yir yir üūmāl virüb tertīb ve terbiyet birle söyleyüb ⁽⁵⁾gizlü rāzları beyān sözlerini ḥarf terkīb tarīr itdiler. ⁽⁶⁾Lisān-ı aybdan ḥaber virüb cān u dilleri cūūa getürdiler. ⁽⁷⁾Bir zamān sāz u söz cūūa getürdiler. Bir zamān sāz u söz ⁽⁸⁾ūoḫbet olub andan ā‘ ide üzere birez daḥı selāṭīn, serverler ⁽⁹⁾‘ ahd u īmān zāhir olub birbirine mihr ü maḥabbet ‘ arz itmeiçün ⁽¹⁰⁾fūrū-dāūt idüb emīn oldılar. Andan Hüſeng ūāh ⁽¹¹⁾baş aldurub ahramānı ikileyini merḫālayub seferinden ḥaber ūorub [27a] ⁽¹⁾luṭf ile kelimāta çekdi. ahramān daḥı edeb erkān ile bildügi ⁽²⁾adar ser-üzeūtin beyān eyledi. Üç yaūında iken dīvler Kūh-ı ⁽³⁾āf eteginde Heyḫāt ūaḥrāsı’nda besledüklerin āḫir kendüyi ⁽⁴⁾dīvlere Rub‘ -i Meskūn’a ötürüb bu yirlerde

şāha buluşduğın ⁽⁵⁾cümle beyān eyledi. Ammā Şāh’uñ luţfindan utanub itdügi ⁽⁶⁾serkeşlikden be-gāyet utandı. Şāh dağı kendü ile kelimāt iderken ⁽⁷⁾çekdügi şermden bedel Qahramān’a milk ü diyār ve hayme ü hazīne ⁽⁸⁾ve kul ve nūker hadem ve haşem tabl ve ‘alem virüb Qahramān’a şükrāne ⁽⁹⁾cümle selāţīn ve serverlere ve mīr ü sipāha başşış idüb māl ⁽¹⁰⁾ve hazīne virüb cümlesin ğanī eyledi. Andan ol germiyyet ile ⁽¹¹⁾sāzendelerine dürlü şühliklar gösterüb ol gün Qahramān [27b] ⁽¹⁾germiyyet ile eyle şohbet oldı kim dağı olmuş degüldür. Andan ⁽²⁾Şāh, Qahramān’a Hindüstān’a gitmegi aındı. **Hakīm kavlınce:** Şāh eyle ⁽³⁾diyicek Qahramān ayağ üzere gelüb baş urub eydür: “İy ⁽⁴⁾şāh-ı heft-kişver bi-hamdi’llāh ki bu dem sen şāhuñ hidmetine ⁽⁵⁾irdüñ. Şāh devletinde eger emr olursa Deryā-yı Muḥīt gibi Kūh-ı ⁽⁶⁾Qāf etegin belki cümlesin şikār idüb dīv Ehrimen’e kılınç ⁽⁷⁾uralum. Hindüstān kande?” diyüb du‘ā itdi. Şāh dağı şād ⁽⁸⁾olub buyurdi. Leşkerüñ içinde ne kadar şeh-zādeler ve ser-dārlar ⁽⁹⁾var ise güzide kılub cümlesin cem‘ idüb kırk biñ server ⁽¹⁰⁾ve server-zādeleri Qahramān’a teslīm eyledi. Leşker de bir bölük ⁽¹¹⁾oldı. Tā kim ol hāl ile meclis kemāline irüb şarāb buğarı başa [28a] ⁽¹⁾çıkdı. Andan Şāh işāret ile destūr olub Qahramān’ı şāh ⁽²⁾virdügi bārigāha getürdiler. Serverlerüñ her biri baş urub ⁽³⁾döndiler gıtdiler. Gerden-keşān dağı gitmek dileyicek Qahramān eydür: ⁽⁴⁾“İy server luţf idüb bizi tenhā koyub gitme senünle birez ⁽⁵⁾kelimāt idelüm.” diyüb alub çadıra girdi. Geçüb oturdılar. ⁽⁶⁾Buyurdi şāh virdügi hāş kullar şarāb getürüb birez kim ⁽⁷⁾kelimāt itdiler. Qahramān eydür: “İy şāh di imdi luţf idüb ⁽⁸⁾bize ol taş olan yigidüñ ser-güzeştin beyān eyle.” didi. Andan ⁽⁹⁾Gerden-keşān baş urub eydür: “İy server bu ‘aceb kışşadur ki ⁽¹⁰⁾çünkü su’āl eyledüñ diñle.” diyüb söze geldi. **Ehl-i tārīḥ kavlınce:** ⁽¹¹⁾Gerden-keşān eydür: “İy şāhib-kırān sözüñ aşlı oldur kim [28b] ⁽¹⁾zamān ile Cebel-i Kebīr şāhınuñ bir maḥbūbe kıızı vardı. Adına ⁽²⁾Qamer-ruḥ dirlerdi. Hüsn ile ol kadar çavı çıkdı kim ırağdan yağından ⁽³⁾işidenler ‘aşık olub atasından dilerlerdi. Velī kimesneye varmayub ⁽⁴⁾eydür kim: “Her kim beni ceng ile alursa anı qabūl iderem.” dirdi. ⁽⁵⁾Her diyārdan server ü selāţīn-zādelerden her kim gelürse zebūn ⁽⁶⁾iderdi. Meger ol zamān gülsitān-ı Bāğ-ı İrem didükleri diyāruñ ⁽⁷⁾bir şāhı var idi. Adına Şehbāl-i Perrī dirlerdi ol dağı işidüb ⁽⁸⁾Qamer-ruḥ’ı cān u gönülden sevüb birkaç perīler göndermiş gelüb ⁽⁹⁾fuşat ile Qamer-ruḥ’ı kapup alub gitmişlerdi. Deryā-yı Muḥīt’i geçmişler. ⁽¹⁰⁾Geçüp Heyhāt Şahrāsı’nda diyār-ı Bāğ-ı İreme iledürler. Meger Qamer-ruḥ ⁽¹¹⁾dağı Şehbāl-i Perrī’yi göricek ‘aşık olur. Ammā kendüyi cebr ile [29a] ⁽¹⁾getürdüğüçün qahr idüb eydür: “Perī beni niçün bunda ⁽²⁾getürdüñ böyle zulm ile getürmekden murāduñ maḥabbet ise benüm ⁽³⁾‘ahdüm vardur kim baña kuvvet ile cevāb virmeyicek kimesneye rām ⁽⁴⁾olmazam zūr-ı bāzū ile

cevāb vire.” didi. Şehbāl daḡı zamānuñ ⁽⁵⁾dilīri idi. Qamer-ruḡ’la her dürlü vechiyle kuvvet deneyüb ⁽⁶⁾ğālib oldu. Qamer-ruḡ daḡı qabūl itdi. Şehbāl daḡı Qamer-⁽⁷⁾ruḡ’ı ‘ādetlerince nikāḡ idüb aldı. Qamer-ruḡ ile Şehbāl bir zamān ⁽⁸⁾bile olub Qamer-ruḡ Şehbāl’den ḡāmīle oldu. Meger ol ⁽⁹⁾tārīḡde yine Kūh-ı Qamer-nām diyār ki yine Qāf etegidün bir şāh ⁽¹⁰⁾var idi. Adına Ekvāl dirlerdi. Yüz seksen eriş qaddi var idi. ⁽¹¹⁾Ol la‘īn, Şehbāl’uñ meger düşmeniydi. İşitdi kim Şehbāl ādemī-zād [29b] ⁽¹⁾diyārından bir kız qapup getürüb ḡātūn idinüb nikāḡ ⁽²⁾idinmiş. Ol la‘īn fırsat ile gelüb Ruḡ’ı qapup Kūh-ı Qamer’e ilette. ⁽³⁾yüz seksen eriş qaddlü la‘īndür. Görür kim Qamer’uñ kendü ile ⁽⁴⁾muşāḡabete qābil degül, Qamer-ruḡ’ı muḡkem ḡabs ider. Qamer-ruḡ ⁽⁵⁾ḡāmīleydi. ‘İddeti tamām olur. Bir erkek ‘ayāl getürdi kim ⁽⁶⁾bu Behrām-ı Cebelī dedikleri yigiddür. Yā server Ekvāl-i la‘īn buyurur: ⁽⁷⁾bu toḡan ma‘şūmı dīv götürüb deryā-yı Rīḡ’e revāne şaldılar. ⁽⁸⁾Anda qalub helāk ola diyü ḡaḡḡ Te‘ālā şaqladūḡına kimse elem ⁽⁹⁾idemez. Meger ol tārīḡde Ümmü’l-ḡayāt sultānı Semendün ve hezār ⁽¹⁰⁾yek-dest deryā-yı Rīḡ’uñ revān üzerinden geçüb bu ma‘şūmı ⁽¹¹⁾görüb buyurdi dīv qapdılar, götürdiler alub diyārına [30a] ⁽¹⁾gidüb buyurur varub Rub‘-i Meskūn’dan birkaç murzi‘a dāyeler ⁽²⁾qapup getürürler. Ol ḡāl ile Behrām diyüb ad qodılar beslerler. ⁽³⁾Tā kim ulalub yigid olur. Qadd ü qāmet bağlar. Şāḡīb-quvvet ⁽⁴⁾olub, Ümmü’l-ḡayāt dīvlerin ḡarb ile zebūn eyledi. Meger bu ⁽⁵⁾ḡālī Şehbāl Perrī işidüb niçe perrīler gönderdi kim varub ⁽⁶⁾oḡlanı alub geleler. Ol ḡāl ile gelüb perrīler buluşub alub ⁽⁷⁾gittiler. Bunuñ gittüḡin Semendün işidüb ardınca dīvler ⁽⁸⁾gönderüb meger perrīler daḡı Çīn deryāsında geçerken dīvler gelüb ⁽⁹⁾irüb perrīlerle deryā üzerinde ceng iderler. Behrām anda bir ⁽¹⁰⁾cezīreye düşer. Perrīleri şıyub soñra qaşd iderler kim Behrāmı ⁽¹¹⁾yine alub gideler. Behrām dīvlere el virmeyüb ol cezīrede [30b] ⁽¹⁾qalub bunuñ üzerine zamān geçüb Behrām deryā-yı ⁽²⁾Çīn’i dersü zabḡ idüb ne qadar cezīre var ise ḡutdı. Leşker ⁽³⁾ve ḡazīne idinüb Çīn şāḡınuñ kızın istedi. Ol daḡı virmedi. ⁽⁴⁾Varub ceng ile qılıc ile aldı. Ol ḡāl Çīn şāḡına ‘ār gelüb ⁽⁵⁾yine ol zamānda Kūh-ı Āteş’de meger bir cāzū var idi. Adına Ezraq ⁽⁶⁾cāzū dirlerdi. Pehlevān ol cāzūnuñ nice kerre ben bende daḡı siḡrine ⁽⁷⁾düşüb niçe zamān belā çekmişem. Bārī cāzū ile Şāh-ı Çīn dost ⁽⁸⁾dirilür. ḡamāḡ-ı Çīn’den Kūh-ı Āteş’e ilçi şalub şikāyet eyledi. ⁽⁹⁾Meger cāzū-yı la‘īn daḡı Çīn şāḡı bu qadar kendüye i‘tibār itdüḡine ⁽¹⁰⁾germ olub andan cāzū leşker ile cezīre-i Ebān’a gelüb siḡr ile ⁽¹¹⁾Behrām dutub alub Çīn’e geldi. Şāh-ı Çīn ol ḡālī görüb [31a] ⁽¹⁾cāzūya ḡizmetler eyledi. Behrām’ı öldürmek diledi. Qızı kim Behrām ⁽²⁾almışdı. Behrām’a maḡabbet itmişdi. Üstüne düşüb öldürmeḡe qomadı. ⁽³⁾Ol ḡāl ile kızını daḡı muḡkem qayd bende çekdiler. Cāzū eydür: “Bunlara ⁽⁴⁾bir iş idelüm

kim ölüm anuñ katında eyü dirlik olsun.” diyüb ⁽⁵⁾buyurdu, ikisin dağı ‘uryān idüb bir şahrāya çıkarub cāzū ⁽⁶⁾bunlaruñ üzerlerine bir sihr okudu. İkisi dağı taş olub ⁽⁷⁾şöyle müstevā birbirine karşı kaldılar. Yā server uş bu serverüñ ⁽⁸⁾taş olduĝunuñ aşlı budur. Ammā yine hālāşinuñ aşlı ⁽⁹⁾budur kim: “İy pehlevān şāhumuz diledi kim Çīn’i dağı fetḥ ide. Seyrān ⁽¹⁰⁾iderken ol yire irdi kim bu kalıblar ṭurur ol yirde ol ⁽¹¹⁾diyārda at hastelense peh kimsenüñ ḥāceti olsa varub **[31b]** ⁽¹⁾ol taşları ziyāret idüb i’ tikkād ile ḥācet dileyüb ⁽²⁾du‘ā iderlerdi. Murād her neyise ḥāşıl olurdu. Meger şāhumuz ⁽³⁾Hūşeng katında bu ḥāl egilüb gelüb şāh ile ol iki ⁽⁴⁾kalıbuñ üzerine irüb. İrdüĝi iki ḥacer birbirine karşı ⁽⁵⁾şöyle ṭurur. Şāhumuz bunlaruñ ḥāllerin şorub bilicek ⁽⁶⁾açılıb ḥayf eyledi. Eydür: “‘ Aceb bunlaruñ cānı var mı ola?” ⁽⁷⁾diyü su’al itdükde ol yirüñ ḥalkı eyitdiler ki: “Bile vardır.” ⁽⁸⁾Bize eyitidüñ neden ma‘lüm ve hem bunlaruñ bu ḥāli olalı ne kadar ⁽⁹⁾zamāndur. Eyitdiler: “Yigirmi dört yıldur.”. Biz eyitdük: “Ol zamāndan ⁽¹⁰⁾berü bunlar şaĝ olduĝı neden ma‘lümdur ol kavm eyitdiler: ⁽¹¹⁾“Bundan ma‘lümdur ki vaqtā ki şabāḥ gün toĝsa bu kalıblaruñ **[32a]** ⁽¹⁾yüzleri güneşe dönüb güneş nice seyr iderse bunlar dağı bile ⁽²⁾seyr ider döner didiler. Ve hem gün toĝub batacağ bunlardan eyle ⁽³⁾zārī ve enīn gelür kim işidenüñ zehresi çāk olur. İnsāndan ⁽⁴⁾ḥayvāndan kim işidürse bile zārī kıılır.” didiler. Hūşeng Şāh ⁽⁵⁾bu sözi işidüb ol aḥşām anda olub vaqtā kim güneş ṭolunmaĝa ⁽⁶⁾vardı. Gördük bu kalıblardan inildü ve enīn geldi kim işidenler ⁽⁷⁾қан ağladı. Şāhumuz ol ḥāli göricek dönüb yanında olan ⁽⁸⁾serverlere ve selāṭīnlere eydür: “Şāh-ı cihān ḥalkınuñ ⁽⁹⁾güzīdeleri ‘ aceb bu iki mübtelālara dermān olmaya mı?”. Ol sözi ⁽¹⁰⁾aşḥāb-ı şāh işidüb didiler kim: “İy şāh bunlara dermān olmağ ⁽¹¹⁾ma‘lüm degildir. Zīrā bunları bu ḥāle getüren cāzūya kim ḥaşm ola **[32b]** ⁽¹⁾ve hem kande olub şaĝ mıdur ol dağı bilinmez. İy şāh-ı cihān serāyında ⁽²⁾niçe bunuñ gibi dermānsız derde düşmiş var. Biri dağı ⁽³⁾bu didiler. Hūşeng Şāh eydür: “Eger bunlara bir dermān var ise ⁽⁴⁾ben bunlaruñ yolına mālumu başımı ḳodum. Bunlara bir dermān olaydı. ⁽⁵⁾Peh bunlaruñ yolına bizler dağı nice olursavuz olavüz didi. Şāh ⁽⁶⁾ol himmeti idicek ol yerüñ ḥalkından ba‘zılar didiler kim: “İy ⁽⁷⁾şāh Kūh-ı Āteş’de kim Deryā-yı Muḥīṭ’üñ öte ṭarafıdur. Anda bir cāzū ⁽⁸⁾vardur. Adına Ezraḳ cāzū dirler. Bunlaruñ başına bu belāyı ⁽⁹⁾ol la‘īn getürdi.” diyüb aşlın ben pehlevāna didüĝüm gibi ⁽¹⁰⁾beyān eylediler. Hūşeng Şāh ol sözi işidicek eydür: “‘ Aceb ol ⁽¹¹⁾cāzūyı bilür kimse var mı ola?”. Eyitdiler: “İy şāh-ı ‘ālem ol Ezraḳ **[33a]** ⁽¹⁾cāzūnuñ ḥiç kimse fırsatın bulamaz. Zīrā kim Yedi Deryā’nüñ öte ⁽²⁾ṭarafında Kūh-ı Āteş’de olur. Sihr ile odı kār itdürmez. Anuñ ⁽³⁾niçe bunuñ gibi sihri vardır. Kimin ağaç, kimin at, kimin it ⁽⁴⁾kimin ḳuş itmişdür. Her biri bunuñ gibi bir derd içinde

qalmışdur ⁽⁵⁾didi. Şāh bu sözleri işidicek dönüb eydür: “İy serverler ⁽⁶⁾uş yeri yurd ile cāzū bilindi diñ yaraq görüñ herçi ⁽⁷⁾bād-ābād.” didi. Vezīrlereñ ulusu Şerīf Hākīm eydür: “İy şāh ⁽⁸⁾bu bir dermānsuz derddür kim çāresi yoqdur. Zīrā kim cāzūnuñ ⁽⁹⁾maḳāmı Yedi Deryā’dan öte āteş içindedür. Hele deryāya māllar ⁽¹⁰⁾döküb, gemiler düzüb leşker geçürmek olaydı. Ammā varub ⁽¹¹⁾āteşe nice gireler. İy şāh bunuñ dermānı oldur kim hemān ⁽¹²⁾Allāh’dan ola vegerni buña düzilüb ve varılmaḳ fāyide eylemez.” didi. [33b] ⁽¹⁾Şāh ol sözi işidüb eydür: “İy Hākīm bir la‘īn kim cihānda ⁽²⁾bu kadar zulm ve ḥayf ide. Biz daḥı zamānuñ şāhib-ḳırānı ⁽³⁾olavüz aña bir dermān olmazsa bu ḡayret biri helāk ⁽⁴⁾ider.” diyüb ḡayret ile Şāh’uñ gözlerinüñ seyl-ābı revān ⁽⁵⁾oldı. Ol himmet server ve selāḫinler göricek bir bir didiler kim: ⁽⁶⁾“İy şāh-ı heft-kişver çünki bu kadar iḳdāmuñ var cānumuz ⁽⁷⁾yolına ḳurbān olsun bunuñ gibi ḡazā-yı ekber ḳande bulunur. ⁽⁸⁾Buyuruñ yaraq görilsün imkān olduḳda biz varalum ⁽⁹⁾bāḳī fırsat ve nuşret virici Allāh.” diyüb du‘ā itdiler. Şāh ⁽¹⁰⁾daḥı serverlereñ ol himmetlerin görüb buyurdı kim yaraq ⁽¹¹⁾görüle yine Şerīf Hākīm eydür: “Bunuñ gibi işe bu aşıl [34a] ⁽¹⁾ḳayduñ fāyidesi yoqdur. Çünki bu kadar iḳdām var geregi ⁽²⁾oldur ki bir cihān-dest ser-bāz ola varub cāzūyı tecessüs ⁽³⁾idüb fırsat ile bir iş başara. Yoḥsa aña leşker fā‘idesi yoqdur. ⁽⁴⁾Hemān māl, ḥazīne zāyi‘ idüb ādem ḳırdırmaḳdur.” didi. Şāh ⁽⁵⁾ol sözi işidüb yine melūl oldı. Dönüb ben bendenüñ ⁽⁶⁾yüzine baḳub eydür: İy server-i ‘ayyārān sen daḥı cihānuñ ⁽⁷⁾bir ziber-destisin bu tedbīrde senüñ fikrūñ nedür?” didi. ⁽⁸⁾**Tartūs Hākīm ḳavlince:** Gerden-keşān eydür: “İy pehlevān şāh ⁽⁹⁾eyle diyicek bendeye daḥı ḡayret ḳılıb göñlüm eydür: “Eger ⁽¹⁰⁾bunca kimse ‘āciz olduḳı maşlaḫati kim ḥāşıl idem ne behā.” ⁽¹¹⁾diyüb Şāh öñinde yüz urub eyitdüm: “İy şāh-ı cihān ben [34b] ⁽¹⁾bende daḥı niçe kerre ol cāzūnuñ siḫrine düşmişem. Bir kerre ⁽²⁾yedi yıl ḳolan şūreti idüb siḫr ile gezüb gözler ⁽³⁾başın döndüm. Aḫīr şeyṭān-ı racīm sebebiyle ḫalāş oldum. Yine ⁽⁴⁾bir daḥı ol işe acıyub cāzūya ḥidmet itdüm fırsat ⁽⁵⁾bulub intikām alam diyü beni şikāre getirüb ḳuzḡun ⁽⁶⁾eyledi. Yedi yıl daḥı ḳuzḡun şūretiyle yürüdüm. Aḫīr ‘Aṭṭār ⁽⁷⁾cāzū dirler. Şehr-i Ḥaftegāndan yaña olur. Ol ḳurtardı. ⁽⁸⁾İy şāh bu def‘ a daḥı senüñ himmetüñle bu iki ‘āşıḳı ve ma‘şūḳı ⁽⁹⁾yolına cān u başdan geçüb yine varayım. Peh budur ki Allāh rāst ⁽¹⁰⁾getirüb cümle intikām cāzūdan alam yāḥūd bu yolda ḳurbān ⁽¹¹⁾olub teslīm olam.” diyüb du‘ā idüb Şāh daḥı ben bendeden [35a] ⁽¹⁾ol himmeti göricek ḳol şunub arḳam yaptı. Eydür: “İy Gerden-⁽²⁾keşān var kim Allāh işmarladum. Ammā zinhār iḫtiyāṭ ile ol yirler ⁽³⁾daḥı senden ḫaber bilmiyince bu diyārdan gitmeyelüm. Velī iy server ⁽⁴⁾göñlüñ ḳavī tūt kim niyyeti ḫayr olana Ḥaḳḳ yardımcıdur.” didi.

Nazm:

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

- 1 Niyyetini hayr idicek bir kişi
Oñar anuñ lā-cerem elbetde işi
- 2 Zīrā hayr işe mu' āvindür Hudā
Haqq ' ināyet idicek olmaz қаzā
- 3 Niyyeti hayra olan itmez ziyān
Olmadı iflāh-ı şirrīre uyan
- 4 Sa' y iden zulm u fesād iden müdām
Belki şanur kim alınmaz intiķām
- 5 İtdügi қалur be-küllü yanına
Germ oluben fırsatı devrānına
- 6 Eyle bilmez itdügi zulm u ' itāb
Tā kim ider varlığı қаşrin ҳarāb
- 7 Ne қadar olursa қayyüm-ı cihān
İtdügin bulısardur iy fulān

[35b] ⁽¹⁾Şāhib-kelām қavlince: Gerden-keşān eydür: “İy pehlevān çünki ⁽²⁾şāh öñiñde bu қavli idüb andan yoldaşum Şīr-penceyi bile ⁽³⁾aldum ki ne hāl olursa benüm haberüm getüre üç yıl қul ⁽⁴⁾idüb gitdük. Bir yıl gidüb Şehr-i Haftegāna geldük. Ol ⁽⁵⁾қavm perrīlerdür. Yılda altı ay uyurlar, altı ay uyanuқ olurlar. ⁽⁶⁾Bizler ol diyāra varıcak gördük perrīler uyurlar andan geçüp ⁽⁷⁾Attar, cāzūnuñ şehrine varub evvelden anuñla āşināyidüm. ⁽⁸⁾Eylügin görmiş idüm varub қademinde baş urub elin öpdüm. ⁽⁹⁾Attar beni görüb bilüb eydür: “Hay miskīn yine neye geldün?”. ⁽¹⁰⁾Ben eyitdüm: “Sulţān-ı sāhirān ol eylügi kim senden gördüm ⁽¹¹⁾hīç kimesneden görmedüm. Eyle olsa fikr itdüm ki sen baña bu қadar [36a] ⁽¹⁾eylük idesin senüñ hizmetüñden ayru olmaқ mürüvvet degildir. ⁽²⁾Uş bu fikr ile geldüm kim bāķī ' ömri senüñ hizmetünde sürem.” ⁽³⁾diyüb iy pehlevān bir yıl dağı cāzūnuñ hizmetin eyledüm. Bir gün ⁽⁴⁾cāzū beni yoldaşumla tenhā getürüb eydür: “İy Gerden-keşān ⁽⁵⁾siz ki bu қadar hizmet idersiz bildirüñ kim benden murādunuz ⁽⁶⁾nedür diñ göreyim. Eger elden gelürse sizi murāda irügüreyim ⁽⁷⁾and içti. Ben dağı cāzūnuñ öñiñde baş urub ayak üzere ⁽⁸⁾turub hālī beyān eyledüm kim: “İy sulţān-ı sāhirān senüñ bize ⁽⁹⁾itdügüñ luţfi Hüşeng Şāh'a beyān eyledüm. Ol dağı saña selām ⁽¹⁰⁾idüb bizi senüñ hizmetüñe gönderdi kim senüñ

elün ile Ezrak ⁽¹¹⁾cāzūya bir darb idevüz diyü du‘ā itdük.”. ‘Atṭār bu sözi [36b] ⁽¹⁾işidicek bir zamān fikre varub eydür: “İy ‘ayyār büyük ⁽²⁾da‘vā eylemişsin. Şimdi cihānda Ezrak gibi cāzū yoḡdur. ⁽³⁾Ne kadar cāzū var ise cümle anuñ şākirdidür. Ammā Hūşeng ⁽⁴⁾Şāh kimdür?”. Ben daḡı Hūşengi vaşf eyledüm. Eydür: “Ha belī Hūşeng’i ⁽⁵⁾bildüm. Ol Diyār-ı Deşt’den ḡopan şāhdur ki benüm ḡarındaşum Hurrem ⁽⁶⁾cāzūyı Ṭamḡaç taḡlarında şütr-serler elinden ḡalāş ⁽⁷⁾itmişdür. Benüm daḡı ol şāha bir eylük itmek murādum idi. ⁽⁸⁾Ammā inen şarb işe ḡaşd itmiş. Sizler daḡı ḡāzır oluñ ⁽⁹⁾nidelüm eylüge eylük gerekdür.” diyü ol daḡı bu iş için ⁽¹⁰⁾ḡoşunub üç gün yaraḡ görüb dördüncü gün siḡerden ⁽¹¹⁾bizi yanına oḡıyub üzerümüze siḡ oḡudu ikimiz daḡı [37a] ⁽¹⁾iki siyāh ḡuşlar olduḡ şöyle kim birbirimizden ḡorḡduk. ⁽²⁾Andan cāzū daḡı kendüye siḡ idüb ‘uḡḡāb şekline ⁽³⁾bir ulu ḡuş olub bizümle ḡanad açub uçduḡ. Ol ⁽⁴⁾ḡāl ile Yedi Deryā’yı ḡeçüb Kūh-ı Āteş’e geldük. Yaḡın yirde ⁽⁵⁾ḡonduḡ gördüm yine evvel gördüğüm gibi taḡ, şahrā ⁽⁶⁾tutuşub yanar od yalını ve dütün dünyāyı dutmuş. Ol ⁽⁷⁾od içinde dürlü şadā ve şayḡalar gelür kim işidenüñ ‘aḡlı ⁽⁸⁾zā’il olur. İy pehlevān ol yire yaḡın iricek cāzūnuñ ⁽⁹⁾işāretiyle ḡonduḡ. Cāzū yine siḡ oḡıyub bizi ādem eyledi. ⁽¹⁰⁾biz daḡı yine ādem olduḡumuza sevindük ‘Atṭār yedür: “İy ‘ayyārlar ⁽¹¹⁾uşda Kūh-ı Āteş’e geldük Ezrak bunuñ içindedür. Velī key [37b] ⁽¹⁾iḡtiyāt gerekdür kim bizi tutmaya.” diyüb bir dāyire cizüb ⁽²⁾bizi içine ḡoydu. Andan yaña bir efsün oḡıyub ürdi ⁽³⁾içinden bir mīl görüncü. Baña eydür: “İy Gerden-keşān cān u baş ⁽⁴⁾bāzārınuñ yerine geldük Ezrak’uñ serāyı ol mīl dibindedür. ⁽⁵⁾Benüm anda varmaḡ elümden gelmez. Eger sen iḡdām idersen saña ⁽⁶⁾bir efsün öḡredeyim kim anı ol bilemez.” diyüb öḡretti. Andan ⁽⁷⁾elüme bir yay ile dört oḡ virüb eydür: “Al bu oḡı yayı ⁽⁸⁾vaḡtā kim oda yaḡın varasın bu efsünü oḡı. Daḡı oḡuñ ⁽⁹⁾birisin ol oduñ içine at sen daḡı ḡorḡmayub ardınca ⁽¹⁰⁾var bir zamān içinde girdükden soñra bir serāya irüb ḡapusunda ⁽¹¹⁾bir ‘aceb ḡavm göresin ol yire yine efsünü oḡı oḡuñ [38a] ⁽¹⁾birin daḡı at. Gerçi ḡaşd şüretin ḡösterürler ammā ḡorḡma ⁽²⁾nesne idemezler. Anlardan daḡı ḡeçüb kim serāya iresin. Serāy ⁽³⁾ḡavlusında bir ‘aceb ḡoḡluk canever göresin anlaruñ daḡı ⁽⁴⁾üzerine efsün oḡı, oḡuñ birin daḡı at. Andan daḡı ⁽⁵⁾içerü girüb bir ulu köşke irüb göresin kim altundan ⁽⁶⁾bir taḡt üstinde bir kimesne yatur. Yüzi ḡaplan yüzine beñzer. ⁽⁷⁾ḡolları arşlan pençesine beñzer. ḡarnı keçi ḡarnına beñzer. Ayaḡları ⁽⁸⁾deve ayaḡlarına beñzer. Bir ejdehā ol taḡtı ḡuşadub yatur. ⁽⁹⁾Ol vaḡt bilesin kim ol yatan Ezrak cāzūdur. Hīç üşenme ⁽¹⁰⁾efsün oḡı. Ol oḡuñ birin daḡı ejderhā üzerine at ⁽¹¹⁾daḡı ḡorḡma taḡt üzerine ḡıḡ ol cāzū yılda bir kez kırık [38b] ⁽¹⁾gün uyur. Gice ve gündüz soñra bir yıldan hīç uyımaz. ⁽²⁾Uş yatalı daḡı ḡisābda üç gündür otuz yedi gün ⁽³⁾daḡı uyusa gerek. Taḡta ḡıḡub ellerin bu saḡ

ile bağla ⁽⁴⁾diyüb iki bölük ‘ avret saçın virdi. Dağı didi kim: ⁽⁵⁾“Yedi kez bu efsünü okı. Dağı cāzūyı getirüb bunda gel.” ⁽⁶⁾diyü baña her nesneyi tamām bildürüb gönderdi. Ben dağı Allāh’a ⁽⁷⁾tevekkül idüb oqları elüme alub bunlara vidā‘ idüb ⁽⁸⁾didüm ki: “Eger ben gelmezsem luṭf idüb bu yoldaşımı Rub‘-i Meskūn’a ⁽⁹⁾ilet. Diyār-ı Çīn’e gönderesin kim benüm haberüm şāha ilede. Beni ⁽¹⁰⁾ḥayr du‘ ādan unutmayub karşı rūhumı du‘ ā eyleyeler. Sen ⁽¹¹⁾karındaş āḥiret ḥaḳḳıñ ḥelāl eyle diyüb cān baş ele [39a] ⁽¹⁾alub gitdüm. **İy şāhin-kırān:** Ol ḥāl ile giderken vaḳṡhā ⁽²⁾cāzūnuñ elinden içdügüm şerbetler ögüme gelüb yüregüm ⁽³⁾ḳorḥu cānum ditrederdi. Velī ḡayret ile adıçün cān u başdan ⁽⁴⁾geçüb gitdüm. Tā kim gelüb āteşe irdüm. Ol oḳuñ birine ⁽⁵⁾efsün oḳıyub atdum. Gerçi oduñ ‘alevi beni kızdırmışdı. ⁽⁶⁾Ammā od içine düşdükleyin bir ḥoş hevā gelüb beni rāḥat ⁽⁷⁾eyledi. Andan serāy önine gelüb bir ‘aceb ṡā’ife gördüm. ⁽⁸⁾Yetmiş iki milletüñ yüz yigirmi dört şıfatuñ biñ bir ümmetüñ ⁽⁹⁾birine biri beñzemez. Yine efsünü oḳıyub onuñ birin dağı ⁽¹⁰⁾atdum. Gerçi kim karşı yürümişlerdi. Velī oḳ atıcaḳ yine ⁽¹¹⁾dönüb gitdiler. Andan gelüb ol mīl dibinde ol oddan [39b] ⁽¹⁾serāyuñ içine girüb gördüm bī-nihāyet caneverler yürür. ⁽²⁾Anlar dağı baña karşı gelince efsün oḳıyub oḳı atdum anlar ⁽³⁾dağı def‘ oldu. Andan serāya girüb gördüm bir muraşsa‘ ⁽⁴⁾köşk üzere bir taḡt-ı zerrīn dāyiresinde bir ejderhā ḥalka ⁽⁵⁾olmuş yatur. Ejderhā beni göricek baş getürdi. Ben dağı efsünü ⁽⁶⁾oḳıyub oḳuñ birin dağı buña atdım. Ol dağı sākin oldu. ⁽⁷⁾Andan cān baş ele alub taḡta çıḳdum. Gördüm la‘ İni, ‘Atṡār ⁽⁸⁾didügi gibi ḳaplan şüret, arşlan dest, keçi ḳarın, deve ayak ⁽⁹⁾bir zıṡt murdār şüretdür kim yüzün görenüñ ‘aḳlı zā’il olur. ⁽¹⁰⁾nefesinüñ rāyiḥası it ölüsü gibi ḳoḳar. Ağzınıñ bir yanına ⁽¹¹⁾zāḳḳūm aḳmış şöyle bil **İy pehlevān** ol şüret ile la‘ İni [40a] ⁽¹⁾göricek başumuñ saçı örce ṡurdı. Yine ḡayret idüb ⁽²⁾bu efsünü oḳıyub üzerine varub bir niçe kerre tecrube idüb ⁽³⁾gördüm ḥiç ḥayrı yoḳ hemān furşatı ḡanīmet bilüb ḳaşd ⁽⁴⁾itdüm ki başıñ kesem. Yine bu da‘ vāya geldüm ki eger Ḥaḳḳ rāst ⁽⁵⁾getürüb bunı bu şüret ile Hūşeng Şāh önine alub varam ⁽⁶⁾bir eyü ad ḳoram diyüb hemān ol saç ile elini muḥkem ḳafāsında ⁽⁷⁾baḡlayub efsünü dağı oḳıyub getürüb gitdüm. Gelüb ‘Atṡār’a ⁽⁸⁾yitdüm ‘Atṡār beni görüb taḡsīn eyledi. Arḳam yapub boynum ⁽⁹⁾öpdi. Andan cāzūnuñ bir tūtam saçın kesüb ol oduñ ⁽¹⁰⁾içine atdı. Od külli maḥv oldu. Gördük ḳara ṡaşdan ⁽¹¹⁾yapılmış bir ḥiṡār nice ise cāzūlar her ṡarafda yaturlar [40b] ⁽¹⁾dağı esīrlerüñ dürlü caneverlerüñ nihāyeti yoḳ idi. İy ⁽²⁾server bunları göricek benüm dağı çekdügüm derd ögüme düşüb ⁽³⁾‘Atṡār’a eyitdüm: “İy sulṡān-ı sāḥirān nice oldu kim bu bī-çāreleri ⁽⁴⁾ḳayd u bendden ḥalāş ideydük.”. Cāzū gelüb eydür: “Sen dağı ⁽⁵⁾bu şerbeti içimişsin.” diyüb Ezraḳ’a tekrār dārū virüb ⁽⁶⁾bendini berkitdi. Dağı eydür: “Var imdi Ezraḳ’uñ saçınıñ bir

(7)miḳdārın bunlaruñ üzerine buḫūr eyle”. Ben daḫı irdüm gördüm (8)ol es̄irleruñ üzerlerine bir tütün çeküb bir zamāndan ōnra (9)dütün açıldı. Gördüm cümle ādem olmuřlar. Anlar daḫı baḫub (10)bizüm yanımızda Ezraḫ cāzūyı es̄ir görüb gelüb ayaḡumuza (11)döküldiler. Andan ol yatan cāzūları ‘Atṭār buyurdı cümlesin [41a] (1)helāk eylediler. Ben eyitdüm : “İy sulṭān-ı sāḫirān n’ola cāzūlaruñ (2) birezin ḳovalum kim Ezraḫ’uñ ḫazīnesin yükledevüz? Bize getürsün (3)āsān ola.”. ‘Atṭār eyitdi: “İy ‘ayyār meger sen cāzūlaruñ intikāmuñ (4)unutduñ. Eger ben bulsam Ezraḫ’ı depelerdüm. İllā bunda bu helāk (5)olıcak ol tař olanlar řürete gelmek güç olur.” diyüb (6)cümle cāzūları helāk idüb andan ol siḫerden ḳurtulanlar (7)üç biñ ḳadar erkek diři bir yere gelüb cāzūnuñ serāyına (8)girüb bī-nihāyet ḫazīnesin bulduḳ. Andan ‘Atṭār bir tař (9)řuya siḫr eyledi. Eydür: “Sizler bu řüretle Yedi Deryā’yı geḫüb (10)Rub‘-i Meskūn’a varamazsınız. Sizleri yine siḫr ile ḳuř řüretine (11)ḳoyalum daḫı öte taraḫa varıcak yine ḫalāřınız āsāndur.” didi. [41b] (1)Anlar daḫı ḳorḳmuřlardur. Birbirine baḫub zarūrī rızā (2)virdiler. ‘Atṭār ol řuyı aḡzına alub bunlaruñ cümlesinuñ (3)üzerine saḫdı. Bir zamān bir ‘aceb buḫār oldu. Bunları bařdı. (4)bir zamān açıldı. Gördük her birinuñ bir ḳolan řüreti olmuř kim (5)her biri ululuḳda at ḳadar ola. Anlar yine kendülerin ol (6)řüretde göricek feryād itdiler. Andan ‘Atṭār, Ezraḫ’ı götürmek için (7)buyurdı. řal baḫladuḳ kemendler taḫduḳ cümle ḳayd tamām olduḫdan (8)ōnra bizi daḫı yine ḳuř řüreti idüb kendü daḫı eyle oldu. (9)Daḫı ol ḳavme iřāret eyledi. Kimi cāzūyı, kimi mālı uřub (10)eyle getürdiler kim bunda nesne ḳalmadı. Ol ḫāl ile pervāz idüb (11)Yedi Deryā’yı geḫüb ‘Atṭār cāzūnuñ ḫiřārına geldük. ‘Atṭār [42a] (1)anda ḳalub eydür: “İy Gerdenkeřān ta‘cīl gitmek gereksin (2)cāzūnuñ uyanması yaḫındur. Ġāfil olma. Eger ḫalāř olursa (3)seni [hilāk] itmek ile ḳomaz dükeli ‘ālemi bu ecil ile ḫarāba virür didi. (4)Ben eyitdüm: “İy server-i sāḫirān eger ḳazā gelüb ‘aḳlı gelürse (5)hemān ḫalāř olur mı?”. ‘Atṭār eydür: “Ol efsūn ile kim ben anı (6)baḫladum. Ol efsūnı ol bilmez kendüyi bendden ḫalāř idemez. (7)Meger kim āřināsına buluřub ḫalāř ide. Ammā eger kim eyle ola (8)yine efsūnı oḳıyub üzerine topraḫ saḫ yine ‘aḳlı gider. (9)Tekrār dārū virüb al git.” didi. Ben eyitdüm: “Bizi peḫ bunları (10)bu ḳuř řüretinden nice ḫalāř ideyim?”. “Yoldařuñ getürsin.” (11)diyüb ḫalāř eyledi. Bir řiře virdi. İçi tolu kıızıl ḳan. [42b] (1)Eydür ki: “Bu řiře içinde olan ḳanı vaḫtā kim menzile (2)varasın bunlaruñ üzerlerine dök cümlesi yine insān (3)ola.” diyüb bizümle vidā‘ idüb Hūřeng řāḫ’a selām (4)iřmarlayub ol ḳaldı. Biz getdük. İy řāḫin-ḳırān-ı zamān vaḫtā kim (5)diyār-ı Ćīn’e yaḫın irdük. Bir řāḫrāda üç biñ ḳuř řüretinde (6)olanlar dāyire řikāre gidüb beni daḫı uyḳu almıř. Ḳazā (7)ḳudret cāzūnuñ ‘aḳlı gelmiř. Gözin aḫub kendüyi (8)ḳayd u bende

görür dāyireye nazar idüb ben bendeyi görür. ⁽⁹⁾Bilür kim ol niçe kerre sihr ile şikār itdügi harīfdür ki ⁽¹⁰⁾gāh şeytān ve gāh ‘Atṭār ḥalāş itmişdür. Ol sebebden ⁽¹¹⁾‘Atṭār ile düşmen olmuşdur. Ol ḥālī cāzū göricek [43a] ⁽¹⁾bilür kim bu işi iden ‘Atṭār’dur. Hemān kendüyi kırtarmağa ⁽²⁾kaşd ider. Ne kadar kim sihr ider çāre idemez. Hemān bir kez sihr ⁽³⁾idüb meger bir ağaca bağlamışdum. Ol ağacı sihr ile yerinden ⁽⁴⁾qoparur kim gide. Ağacūñ çaprıdısın yoldaşum Şīr-pençe işidüb ⁽⁵⁾uyanur. Ḥālī görince kuş şūretinde feryād eyledi. Ben daḥı ⁽⁶⁾uyanub cāzūnuñ ‘aqlı gelüb ol yıldırım gibi gözlerin ⁽⁷⁾ṭurur. Sihr ider kim ḥalāş ola ben daḥı hemān bir kez ḥaykırub ⁽⁸⁾tebere şunub sürdüm. Bu kaşd ile kim çeküb helāk ⁽⁹⁾idem bu nice emek zāyi‘ olmayub hem cāzūnuñ gelecek belā ⁽¹⁰⁾ve kazāsından emīn olam diyü ol ḥāl ile irüb bir avuc ⁽¹¹⁾ṭopraq aldum üzerine saçdum. Sihr okıyunca ben daḥı tamām itmedin [43b] ⁽¹⁾ol tamām idüb ol ağaca işāret itdi. Ağaç ğijlayu ⁽²⁾yerinden qopunca ben daḥı sihri tamām idüb sağ elüme teber ⁽³⁾şol elüme ṭopraq alub irdüm. Evvel ṭopraq üfürüb ⁽⁴⁾üzerine kim saçdum. Hemān bir ğalīz toz olub anı gördüm ⁽⁵⁾cāzū ağaç ile yüzünüñ üstine yıkıldı. Hemān irüb ⁽⁶⁾yine dārū virüb cāzūnuñ muḥkem ‘aqlın aldım. Teber ṭutub ⁽⁷⁾birez karşıasına ṭurdum. Muḥkem kār itdi. Andan yine yārān ⁽⁸⁾gelüb irdiler. Ol yirden daḥı gidüb ol diyāra irdüm kim ⁽⁹⁾Hūşeng anda yaqındur arada bir günlük yol qaldı. Oradan ⁽¹⁰⁾yārān cem‘ idüb cāzūnuñ virdügi qanı üzerlerine döküb ⁽¹¹⁾hemān bir ṭarafdan gelüb ol qanı yağmur gibi ṭağıdub [44a] ⁽¹⁾ḳatre ḳatre idüb ol kuş şūret olanlaruñ üzerine ⁽²⁾irüb yine buḥār içinde cümle qaldılar. Birden gidüb ⁽³⁾yine cümle ādem olub irkek dişi kendü şūretlerin bulmuşlar. ⁽⁴⁾Ol ḥālī görüb cümle şād oldılar. Yā pehlevān ol ⁽⁵⁾yirden yoldaşum Şīr-pençe’yi şāha gönderdüm: Ol daḥı irüb ⁽⁶⁾şāha yüz urub ḥālī ḥaber virmiş. Şāh işidüb şād olub ⁽⁷⁾emr eyler kim cümle selāṭīn ve serverler ben bendeye karşı geleler. ⁽⁸⁾Anı gördüm cümlesi gelüb, irüb, bulşub, görışdük. ⁽⁹⁾Tā kim gelüb şāha irdük. Girüb şāh öñinde yüz urub, ⁽¹⁰⁾şāh daḥı kendü luṭfindan bendeyi kenāra çeküb seferden ḥaber ⁽¹¹⁾şordı. Ben daḥı ser-güzeşti beyān idüb. ‘Atṭār’uñ yoldaşlığın [44b] ⁽¹⁾ve hem selāmın idüb buyurdum cāzūyı ol şūret ile ol ⁽²⁾ḳayd u bend ile şāhuñ öñine getürdiler. Görenler ‘acebe ḳalub ⁽³⁾didiler kim: “Āferīn ol yürege kim bunuñ gibi ğarīmūñ ḥālīn ⁽⁴⁾bilüb şerbetin içmişken yine qorqmayub varub şikār eyleye.” ⁽⁵⁾diyüb cümle inşāf idüb baş indürdiler. Şāh emir ile ⁽⁶⁾cāzūyı alub ol ṭaş olanlaruñ üzerine getürdük. ⁽⁷⁾‘Atṭār didügi gibi sihr ile uyarduḳ gözin açub dāyireye ⁽⁸⁾baḳub ol ictimāc Hūşeng Şāh’ı görüb kendüyi eśīr göricek ⁽⁹⁾eyle ḳaḳıdı kim ejderhā gibi ügürdi. Dönüb baña baḳub ne ḥāl ⁽¹⁰⁾diyü işāret eyledi. ‘Atṭār baña dimişdi kim: “Saḳın bu sihri ⁽¹¹⁾dilünden qoyub cāzū ile kelimāt itme”. Ben daḥı cevāb virmedüm

[45a] ⁽¹⁾Andan şāhuñ vezīri Şerīf Ḥakīm Ḥaftegān dilince eydür: ⁽²⁾“İy cāzū bunları kim böyle itmişsin yine ḥalāş eyle. Seni ⁽³⁾şāhdan dilek idelüm.” didi. La‘īn ol sözi işidüb ⁽⁴⁾eyle ḥışma geldi kim od gibi yandı. Dönüb ol qalıbı ⁽⁵⁾görüüb üzerlerine bir sihr okudu. Ol taşlardan eyle ⁽⁶⁾iñildü ve zārī geldi kim iy şāhib-ķırān-ı zamān ol iķlimüñ ⁽⁷⁾ḥalkı cümle anda ḥāzır olmışlardı kim görelüm yigirmi dōrt ⁽⁸⁾yıldan berü taş olanlar nice ādem olurmuş diyü. İy şāhib-⁽⁹⁾ķırān ol cümle ḥāzır olan maḥlūķāt ol zārī ve ol ⁽¹⁰⁾iñildüyi işidenler ağlamaduķ kimesne qalmadı. Ammā ol cāzū-yı la‘īn ⁽¹¹⁾zerre qadar raḥm itmedi. Yine Ḥakīm eydür: “İy cāzū bunları ḥalāş [45b] ⁽¹⁾idüb kılıcdan ķurtıl cāzū ḥışm ile eydür: “İy aḥmaqlar niçe ⁽²⁾söylersiz. Anlar kıyāmete degin ol ḥāl ile qaldı.”. Hemān cāzū ⁽³⁾eyle diyicek şāh ben bende ye işāret eyledi. Elümdeki elmāsī ⁽⁴⁾teber ile eyle çaldım kim cāzūyı iki pāre itdüm. Hemān cāzū ⁽⁵⁾yıķılınca bir kez eyle ḥayķırdı kim belinden yuķaru yüzünñ üstine ⁽⁶⁾düşdi. Velī cāzūnuñ āvāzı dāyireye on günlük ⁽⁷⁾yola dek işidildi. Ol dem kim cāzūyı çaldım qanı bu tarafa ⁽⁸⁾şıçrayub bize daḥı ol qalıblar üzerine dōküldi. Ol ⁽⁹⁾taşlardan bir ‘aceb buḥār çıķdı kim ‘ālem zulmet oldu, tıtdı. ⁽¹⁰⁾Andan şoñra kim buḥār şoldı. Gördük ol iki qalıb ādem ⁽¹¹⁾olmuş. Velī şol uyķudan uyanmış gibi serāsīme dōrt yaña [46a] ⁽¹⁾baķub tıururlar. Ol ḥisābsuz ādemi görüb arada cāzū-yı ⁽²⁾la‘īni ve Hūşeng Şāh’ı görüb, dönüb beni görürler elümde ⁽³⁾ķanlı teber tıutub cāzūnuñ üstünñ alub tıururın anuñ ⁽⁴⁾gibi çirkin şüretde cāzūyı gördiler. Bu Behrām-ı Cebelī didükleri ⁽⁵⁾server söze gelüb eydür: “İy dil-āver bu ne ḥāldür. ⁽⁶⁾Bu duran sulṭān leşkeri midür ve bu depeledüğüñ ‘ifrīt ⁽⁷⁾şekli ne kimsedür? Ve hem bize ne oldu kim böyle serāsīme olduķ?”. ⁽⁸⁾Ol yigidüñ şāh söze geldügin görüb şād olub ⁽⁹⁾baña eydür: “İy Gerden-keşān di bizüm ḥālümüzi bunlara bildür. ⁽¹⁰⁾Ben daḥı didüm ki: “İy server bu duran Hūşeng Şāh’dur. ⁽¹¹⁾Yedi İķlīm sulṭānidur. Bu diyārda bu qadar leşker ile uğrayub [46b] ⁽¹⁾sizleri kim gördi. Bu cāzūnuñ sihri ile taş olub yigirmi ⁽²⁾dōrt yıl bī-ḥaber qalub üzerüñüzden kışlar ve yazlar geçüb ⁽³⁾sizler bī-ḥaber. Bu şāh daḥı bu diyāra uğrayub sizi görüb ⁽⁴⁾bu diyār ḥalkından şorub ḥālüniz bilüb ben bende emr eyledi. ⁽⁵⁾Ben daḥı şöyle itdüm.”. Cümle ḥālī ḥaber virdüm. Behrām bu ḥaberi ⁽⁶⁾bilicek gelüb şāhuñ önünde yüz urub didi kim: “İy şāh-ı ⁽⁷⁾cihān luṭf idüb biz mübtelālara dest-gīr olmuşsın. Ḥaķķ ⁽⁸⁾dest-gīrūñ olsun.” diyüb du‘ā eyledi. Şāh daḥı buyurdi. ⁽⁹⁾İkisini daḥı ḥil‘at virüb ata bindürüb alub otağa ⁽¹⁰⁾gelüb bār-i būngāh ḥayme ve ḥargāh ḥadem ve ḥaşem virüb eydür: ⁽¹¹⁾“İy server bunuñ gibi derde neden düşdüñ?”. Ol daḥı şāh [47a] ⁽¹⁾önünde Cebel-i Kebīr sulṭānınuñ kıızı oğlı olub atası perrī ⁽²⁾olduğın anasın dīvler qapup kendü toğub Reg-i Revān ⁽³⁾deñizine şalduķların andan Semendün alub besledügin bu diyāra ⁽⁴⁾ne vech ile düşüb Çīn

şāhınuñ kızına ‘āşık olub kılıç ile ⁽⁵⁾alduğın cümle hikāyet eyledi. Şāh eydür: “Ma‘ şūkı rızā ile ⁽⁶⁾alub nikāh eyledüñ mi?”. Eydür: “İy şāh ol niyyet ile düğün yarağında ⁽⁷⁾iken başumuza bu hāl geldi. Dağı bilmezem nice oldu.”. Şāh ol ⁽⁸⁾hāli bilicek buyurdı varub kızdan rızā alub düğün ⁽⁹⁾qaydın görüb Çīn diyārında bir hoş düğün idüb ikisin ⁽¹⁰⁾birbirine erkān ile virüb murāda irdiler. Şāh devletinde diyüb ⁽¹¹⁾Gerden-keşān du‘ ā itdi. Qahramān ol ser-güzeşti işidüb [47b] ⁽¹⁾‘acebe qalub eydür: “İy peyk Şāh ol yigidüñ anası dağı ⁽²⁾nice oldı?. Eydür: “Anı dağı ol qadar dirler kim Şehbāl kırk kerre ⁽³⁾yüz biñ perrī leşkerin cem‘ idüb yine Ekvāl’üñ üzerine ⁽⁴⁾Küh-ı Qamer’e gitdi dirler. Dağı bilmezüz nice oldı. Zīrā eyā server ⁽⁵⁾ol diyārdan bunda bundan anda kimse gelmek muhāldür anuñ için ⁽⁶⁾haber bilinmedi.” diyüb du‘ ā eyledi. Şeb-i hayr idüb gitdi. ⁽⁷⁾**Tartūs Hakīm qavlince:** Ol gice geçüb irtesi yine Hüşeng Şāh’uñ ⁽⁸⁾dīvānı durub on yedi kerre yüz biñ er gelüb cem‘ olub ⁽⁹⁾Gerden-keşān dağı şabāhdan gelüb Qahramān’uñ çadırına girdi ⁽¹⁰⁾dīvāna da‘ vet eyledi. Ol dağı yerinden tırub gitdi. Kerkedene ⁽¹¹⁾binüb taşra gelince üç biñ şeh-zādeler ilerü varub baş [48a] ⁽¹⁾urub öñince yürüdiler. Ol ‘ izzetle dīvāna gelince selāṭīn ⁽²⁾serverler dağı Qahramān ile karşı gelüb ‘ izzet ile içeri girdiler. ⁽³⁾Ol dağı girüb selām idüb Hüşeng Şāh baş urub geçüb ⁽⁴⁾yirinde qarār eyledi. H‘ān gelüb yendi. Andan cümle dīvān qavmine ⁽⁵⁾bildürdiler kim yarın göçdür. Ol gün yaraq görilüb irtesi ⁽⁶⁾göç oldı. Qahramān ol kırk biñ er ile Qahtarān ve Behrām, ⁽⁷⁾Şāh bārgāhına gelüb Şāh dağı taşra gelüb bunlaruñ ile ⁽⁸⁾‘ izzetleşüb ol deryā gibi leşker bölük bölük geçüb ‘ azm-i ⁽⁹⁾Hindüstān itdiler. Yedi gün yine içe qona göçe gidüb ⁽¹⁰⁾sekizinci gün gelüb Deryā-yı ‘ Ummān kenārında irdiler. Hindüstān ⁽¹¹⁾dağı anuñ sāhilinde bir cezīrededür. Leşker qonub hayme ve hārgāh [48b] ⁽¹⁾quruldu. Her taraftan sāyebān ve perdeler uruldu. Şāh devlet ile ⁽²⁾serīrine oturub selāṭīn ve serverler yer yer qarār eylediler. H‘ān-ı ⁽³⁾mā-ḥazarı gelüb ta‘ ām yenince leşkerüñ bir tarafından bir feryād qopdu. ⁽⁴⁾Baḥr oynadı, şahrā gümledi, at, fīl, kerkesen ürküb tavīle ⁽⁵⁾bendlerin kırub oynadı, tağıldı. Şāh ile serverler işidüb ⁽⁶⁾ne hāldür diyince Şīr-pençe gelüb eydür: “İy şāh-ı cihān bu leşkerüñ ⁽⁷⁾qonınca bir ‘ aceb canever oynadı. Eyle hālāt gösterdi kim çerīde ⁽⁸⁾ne qadar at ve fīl kerkesen var ise cümle ürküb tağılub gitdi. ⁽⁹⁾Uş sürüb canever dağı leşkere toğrı gelür.” didi. Şāh ⁽¹⁰⁾işidüb eydür: “İy server bu ne hāldür? Diñ biz dağı varub ⁽¹¹⁾ol caneveri görelüm.” diyüb cümle selāṭīn ve serverler at [49a] ⁽¹⁾arqasına gelüb deñiz kenārına irdiler. Gördiler deñiz gürlemiş ⁽²⁾bir ‘ aceb canever oynamış gelür. Velī vaqthā baş götürüb ⁽³⁾gökler gürler gibi gıjgırur gördiler. Gövdede fīl-i Mengülüsī ⁽⁴⁾qadar ola. Başı at gibi, quyruğı tāvūs quyruğına beñzer. ⁽⁵⁾Qarnı qaplan qarnı gibi

tülü arkası ejdehā arkası gibi ⁽⁶⁾pullu, boynı kemer-mişāl rāst altında süñü gibi şāhı var. Ol ⁽⁷⁾boynuzuñ od gibi şu‘ lesi var. Ol şāhınuñ dibinde iki ⁽⁸⁾gözi var. Gök yāķūta beñzer iki gözi dağı yerinde dört ⁽⁹⁾gözi ve altı ayağı var. Yelesi perçem gibi, kulağı at gibi velī ⁽¹⁰⁾rengi eyle siyāhdur kim göz aķmaşur. Her bir tırnağı ķalkanca ⁽¹¹⁾ola pūlād renginde. Ol ĥāl ile caneveri birez temāşā itdiler. [49b] ⁽¹⁾Ol dağı gelüb deñizden baķub leşker keşretin göricek ⁽²⁾bir kez baş şalub ğıjđırub leşkerüñ üstine yürüdi. ⁽³⁾Her kime kim uğradı ol şāĥla urub tīr gibi bir yanına ⁽⁴⁾çıķub helāk iderdi. Fīl, kerkeden rāst geldükçe ol ⁽⁵⁾pūlād tırnağ ile urub başın ĥurd iderdi. Çok at ve ādem ⁽⁶⁾helāk eyledi. Ne ķadar kim oķ urdılar oķ geçmeyüb cām taş ⁽⁷⁾öter gibi oķ pāre pāre olurdu. Şāh ol ĥālī göricek ⁽⁸⁾bir kez serverlere işāret eyledi. Leşker ķavmi bir ğulüvv eylediler. ⁽⁹⁾Cihān āvāz ile tıldı. Canever dağı ol ĥālī göricek hemān ⁽¹⁰⁾ādem yıĝnađınuñ üzerine sürdi. Şāh ile serverler caneveri ⁽¹¹⁾eyle gelür göricek kīş urub yer yer ķarşu yürideler. Evvel [50a] ⁽¹⁾Ṭāhā-yı Türk irüb caneveri eyle gelür göricek tīĝ ile ⁽²⁾çaldı. Kılıç pāre pāre oldu. Bir ķılın kesmedi. Irüb canever ⁽³⁾dağı ol şāĥla sīnesini eyle urdu kim bir ķulaç arķasında ⁽⁴⁾çıķub helāk eyledi. Andan Cüneyd ğāv süvār irüb pūlād ⁽⁵⁾ĝürz ile başına urdu. Dımışķī taş gibi ötdi. Ĥaṭā idemedi. ⁽⁶⁾Irüb ol pūlād tırnağ ile bir kez eyle çaldı kim zīr ü zeber ⁽⁷⁾ķıldı. Andan ğayrı niçesin helāk idüb yürüdi. Irüb ⁽⁸⁾her tārāfdan üzerine kemend şaldılar. Şalub boynına dört ⁽⁹⁾yüz ķadar kemend atan serverleri yüzünüñ üstine yıķub ķaşd ⁽¹⁰⁾eyledi kim helāk eyleye. Sürüb, alub deryāya gide. Hüşeng Şāh ⁽¹¹⁾ol ĥālī göricek melūl olub döndi. Eydür: “İy serverler [50b] ⁽¹⁾yine bir ‘aceb muşībet oldu kim bir baĥrī canever gelüb ⁽²⁾bunca fesād idüb, yine aramuzdan sağ ve selāmet çıķub gide. ⁽³⁾Bu ĥāl ile irāđdan yāķından işiden ne diye?” diyüb başın ⁽⁴⁾şalladı. Ol söz Ķahramān’a ķatı gelüb urdu, belinden ⁽⁵⁾biñ iki yüz ķat dīv pūstından kemendin ķolına alub pīç-⁽⁶⁾ender-pīç ķılıb yürüdi. Canever dağı baĥre yāķın irdi. Ķahramān, ⁽⁷⁾şāĥ öñine gelüb baş urub irdi. Kemend giriftin caneverüñ ⁽⁸⁾boynına şaldı. Canever dağı kendüyi kemendde göricek ⁽⁹⁾bir kez silkindi. Ķahramān’uñ kerkedeni tākāt getürmeyüb dizinüñ ⁽¹⁰⁾üstine düşdi. Ķahramān şāĥinvār şıçrayub kerkedenden ⁽¹¹⁾inüb ķol virdi. Kemendi bir kez dağı çekdi. Caneveri alıķoydu. [51a] ⁽¹⁾canever dağı derişüb ķaşd itdi kim yürüye. Ķahramān ⁽²⁾ayağın tađa virüb dirişüb durdu. Canevere gidemiyecek bir kez ⁽³⁾ĥışma gelüb yine ķuvvet eyledi, alamadı. Dāyire dutub bir kez ⁽⁴⁾ol dört gözi ile dekeyüb kendüye Ķahramān’dan yāķın kimse ⁽⁵⁾görmedi. Hemān ĥışm ile Ķahramān’uñ üzerine yürüdi. Ķahramān ⁽⁶⁾dağı ol ķadar gözledi kim gelüb yāķın irdi. Ķahramān bir kez ⁽⁷⁾cigerden eyle na‘ ra urdu kim tamām ‘ālem ğümlledi. Canever ⁽⁸⁾gelürken tırdı. Hemān pehlevān bir kez şan‘ at ile kemendi ⁽⁹⁾silki virdi.

Canever yüzünü üstine yıkkıldı. Yine turub ⁽¹⁰⁾kendüyi dirince irüb muhkem caneveri başa düşüb iki ⁽¹¹⁾kulağın eyle burdı kim canever hazān yaprağı gibi ditredi. Ol [51b] ⁽¹⁾kemend ile altı ayağın birez şarub şalıverdi. Canever ⁽²⁾kalkınca bir dağı silki virüb bir çāšnī dağı verdi. Zebün ⁽³⁾idüb at gibi yede yede alub şāhuñ öñine getürüb du‘ā ⁽⁴⁾eyledi. Bir bir didiler kim: “Āferīn şāhib-kırān-ı zamān güzīde-i ⁽⁵⁾devrān kuvvetüñ devletüñ ziyāde olsun.” didiler. Hūşeng ⁽⁶⁾ol gün Qahramān’uñ kürsīsine yılda kırk biñ altun kırk ⁽⁷⁾pāre şehri ve qal‘a dağı arturdu. Ol yirde şāh kırk gün ⁽⁸⁾oturub yarağ görüb gemiler getürdiler. Ol tağılan tavarı ⁽⁹⁾ancağ cem‘ itdiler. Ol kırk güne dek Qahramān dağı ol baħrī ⁽¹⁰⁾caneveri binmek öğretti. Gicelerle binüb seyr iderdi. Ol ⁽¹¹⁾caneverüñ şāhınuñ şavkından her taraf münevver olub nireye dilerse [52a] ⁽¹⁾giderdi. Tā kim kırk güne dek yarağ tamām olub gemilere girüb ⁽²⁾ber-‘azm-i Hindüstān idüb gitdiler. Anca kim gelüb Serendīl’e ⁽³⁾yağın iricek quruya çıkup deryā kenārında bārigāhlar urulub ⁽⁴⁾leşker qondu. Hayme ve hargāhlar quruldu. **Ez-İm cānīb:** ⁽⁵⁾Rāy-ı Hind’e dağı haber irdi kim: “İy şāh-ı Hindüstān bil ve āgāh ⁽⁶⁾olğıl kim deryādan bu leşker-i bī-pāyān gelüb fülān şāhrāda ⁽⁷⁾çıkıdı. Ammā inen yarağlı ve hem çokluğ çeridür, gāfil olma.” ⁽⁸⁾didiler. Ol sözi Rāy işidüb eydür: “Bağ ya‘nī ben āña ⁽⁹⁾varmadın Hūşeng baña mı geldi. Bu da baña nār-ı Türük ⁽¹⁰⁾devletidür kim yolum yağın olmuşdur.” didi. Zīrā Hūşeng’den ⁽¹¹⁾gelen beglerüñ söz ile bu dağı yarağın görüb leşker cem‘ itmişdi kim [52b] ⁽¹⁾Hūşeng üzerine gideydi. Yollara gözciler koyub ⁽²⁾gelen düşmeni gözletdi. Tā kim Hūşeng yarın gelür didiler. ⁽³⁾Rāy-ı Hind eydür: “Gelüñ Hūşengi nice temāşā idelüm.” diyüb ⁽⁴⁾Hind beglerin bāğī Hūşeng’den qaçub gelenler bindiler ⁽⁵⁾bir pūštenüñ üzerine gelüb düşmen tarafına göz ⁽⁶⁾urdılar. Tā kim gün toğdı. Bağub qarşu

Nazm:

[fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

- 1 Gördiler kim qopdı yerden bir gubār
Toldı şāhrālar tutuldu kūhisār
- 2 Şöyle olaldı qayardı her yaña
Perde tıtdı yüzine güyā semā
- 3 Şan yirüñ toz oldı gitdi riqqati
Şöyle dutdı düz kevn-i milleti
- 4 Bağladı gün yüzünü tozdan ğumam
Kimse farğ itmez seher midür yā şām
- 5 Ol seher ol toz aşlından eşer
Milk-i Hindüstān’a irdi ser-te-ser

[53a] ⁽¹⁾Şāhib-kelām kavline: Rāy-ı Hind ol tozu eyle çokluk göricek ⁽²⁾ta‘accüb idüb tā kim gördi toz kim havā yüzün kara bulut ⁽³⁾gibi tamām bağlamışken bir taraftan yil çıkub bu tozu iki ⁽⁴⁾şakḳ idüb gördiler ğubār içinden seksen ‘alem peydā oldu.⁽⁵⁾Arasından kerkedenler Süheylī fīller hareketi cihānı tutmuş ⁽⁶⁾seksen biñ er cümle kerkeden-süvār ‘alem dibinde bir kimse ⁽⁷⁾başı ‘alem ile ber-ā-ber olmuş. Yetmiş biş eriş ḳadd çeküb otuz ⁽⁸⁾biş eriş sīne önince dört yüz kerkeden cenāb itmişler. ⁽⁹⁾Rāst öninde tağ pāresi gibi bir şaru kerkedene cebīne-i ḥāş ⁽¹⁰⁾idüb ālāt-ı ḥarb berkitmişler. Üzerine Kūh-ı Ḳāf ḳullesi gibi ⁽¹¹⁾bir göz ḳomışlar. Bāḳī esbābı daḥı aña göre sağ ve şol [53b] ⁽¹⁾ol ḳadar serverler var kim her biri bir bahādır. Hindīler ⁽²⁾ol alayı görüb begenüb Rāy-ı Hindī döndi, Keyvān ⁽³⁾Şāha eydür: “İy şāh-ı Tūrān, Hūşeng çerisinde bu yigide ⁽⁴⁾ne dirler?”. Keyvān eydür: “İy sulṫān-ı Hindūstān buña Behrām-ı ⁽⁵⁾Cebelī dirler. Āh bu ḥarāmīnūñ elinden kim biz buña ber-ā-ber ⁽⁶⁾pehlevān bulmaduḳ ne serverler helāk eylemişdür. Bu gelmeyince ⁽⁷⁾Hūşeng bize zafer bulmadı.”. Rāy eydür: “Buna niçün dīv ⁽⁸⁾niçe dirler?”. Keyvān eydür: “Bunuñ atası perrīdür. Başından ⁽⁹⁾bir ‘aceb vāḳı‘a geçmişdür.”. Rāy eydür: “Baḳ ol sāḥir elinde ⁽¹⁰⁾siḥr ile taş olan bu midur?”. Eydür: “Belī.” diyüb geçen ḥālī ⁽¹¹⁾ḥikāyet eyledi. Ol ḥāl ile bir toz daḥı zāḥir olub bir alay [54a] ⁽¹⁾daḥı geldi. Ḳırḳ sancaḳ, ḳırḳ biñ er ile ‘alem dibinde bir kimse ⁽²⁾ḳırḳ biş eriş ḳadd çekmiş bir ‘aceb tağ caneverine süvār ⁽³⁾olmuş sağında ve şolında dört yüz kendü gibi gürbüzler ⁽⁴⁾var. Rāy eydür: “Bu kimdür?”. Keyvān eydür: “Buna Hīlūn-ı Kūhī ⁽⁵⁾dirler. Yanınca dört yüz güzīde cümle oğullarıdır. Āh bunuñ ⁽⁶⁾şerrinden şimden girü zīrā emān bilmez yağıdır.” diyüb gelüb ⁽⁷⁾anlar daḥı ḳırḳ biñ Kūhī deste-çüb sūtūn mişāllü götürüb ⁽⁸⁾gıtdiler. Anlaruñ ardınca yine toz gelüb içinden seksen ⁽⁹⁾sancaḳ, seksen biñ kāmīl geyimlü er ile gelüb Rāy eydür: ⁽¹⁰⁾“Bu kimdür?”. Keyvān eydür: “Buna Heyyāl-i Ceng-cūy dirler. Şimdi Şiytān ⁽¹¹⁾diyārı bunuñ elindedür.” dīdi. Ol üç şāh gelüb şahrāda Hūşeng [54b] ⁽¹⁾Şāh’uñ dört yüz altun direklü yedi biñ ibrişim tınāblu ⁽²⁾aṫlas bārigāhın ḳurdılar içinde Hūşeng Şāh’uñ ḳırḳ ⁽³⁾ayaḳlu altun taḫt yasadılar otuz iki yirde yine taḫtlar ⁽⁴⁾ḳoyub on dört biñ altun kürsīler sağ ve şol ⁽⁵⁾ḳodılar. Ol tertīb olunca bir toz daḥı belürüb içinden ⁽⁶⁾bir ‘azamet leşker birle Mūhelhelī Dırāz Rikāb Gīlān-zemīn ⁽⁷⁾leşker ile irdi. Anuñ ardınca yine ‘alem ve sancaḳlar yüz biñ ⁽⁸⁾Erdek nişān çifte ḳurbān sūḥān kemānlu elmās peykānlu ⁽⁹⁾Türkistān leşkeri ile Sührāb-ı Nīze-dār geldi. Hindīler eydür: ⁽¹⁰⁾“Hūşeng bu midur?”. Eytdiler: “Hay ḳanı Hūşeng daḥı bu gelen ⁽¹¹⁾Türkistān sulṫānidur.”. Andan Behrām-ı Seng-endāz geldi. Belḥ leşker ile [55a] ⁽¹⁾andan Behterüz-ı Cihān-dār ḳırḳ biñ Māzenderān leşker ile ⁽²⁾ardınca Şāhām-ı Ner-süvār

geldi, yetmiş biñ mağrib leşker ile. ⁽³⁾Şoñra Behzād-ı Cihān-nām geldi. Tuğarğar leşker ile Arkāş-ı Hūn-⁽⁴⁾h̄ār geldi. Sindübād kavmiyle andan Sām-ı simīn-pūş geldi. ⁽⁵⁾Māçīn leşkeriyle Peleng-efgen geldi. Harzūm leşkeriyle andan ⁽⁶⁾Herbez-i fīl-süvār geldi. Horāsān leşkeriyle Şeh-tāc-ı Zencīr-zen ⁽⁷⁾geldi. Çīn leşkeriyle Şālşāl-i Şīr-süvār geldi. Zāvül leşkeriyle ⁽⁸⁾Mihtilāl-i Sebz-ķabā geldi. Şīrvān leşkeriyle Kızķız-ı Çüb-gerdān ⁽⁹⁾geldi. ‘Irāķīn leşkeriyle anuñ ardınca Kāhir-i Hāverī geldi. ⁽¹⁰⁾Ūrnī Hıṭāyī geldi. Seyf-i ‘Adenī geldi. İklānī Habeş-i Meh-yār ⁽¹¹⁾Zengī geldi. Sīrtāk-ı Tāyig Seylān-ı Dūsī Ferruḥ-zād-ı Deştī [55b] ⁽¹⁾geldi. Bunlardan şoñra ‘azamet ile yüz biñ sancaķ er ile bir tāc-⁽²⁾pūş aķ saķallu kimse geldi. Hūşeng şanub didiler ki: “Hūşeng ⁽³⁾pīr kişi imiş.”. Keyvān eydür: “Bu Hūşeng degildür. Buña Dāver-i ⁽⁴⁾Būlgārī dirler. Būlgār sultānidür.” didi. Ardınca ‘azamet ile ⁽⁵⁾Henṭūş Ğarçī Daḥḥaķ-ı Cüvān-baḥt Ercib Mā-verā’ü’n-nehrī ⁽⁶⁾gelüb ardınca ‘azamet ile kırķ biñ altun cebelü hāş atlu ⁽⁷⁾erenler ile bir server geldi. Altmış biş eriş ķadd çekmiş bir ‘Arabī ⁽⁸⁾ṭaziya süvār olmuş öñince bir aķ fīl ile cebe, çevşen ālāt-ı ⁽⁹⁾ḥarb urmuşlar. Eyle heybet birle irdi kim gören eydür: “Hūşeng ⁽¹⁰⁾bu mıdır?”. Eydür: “Yok bu Hūşeng pāy-taḥt-ı cihān pehlevānidür.”. ⁽¹¹⁾Biñ yedi yüz baṭman göz şalar bu Hūşeng’e gelince Hūşeng [56a] ⁽¹⁾bu devlete irmedi. Anuñ ardınca kırķ ‘alem, kırķ biñ ⁽²⁾cevherī libāslu kimseler gelüb irdi. Ulu pehlevān ⁽³⁾ķadd ü ķāmet şāhib-ķırānlar her biri bir kimse ammā rāst ‘alem ⁽⁴⁾dibinde kırķ biş eriş ķaddlu yigirmi bir eriş sīnelü bir pehlevān-ı ⁽⁵⁾cüvān-baḥt velī eyle fark ve şevketi var kim heybetinden Merrīḥ felek ⁽⁶⁾ķan kaşunur. Bir tağ pāresi gibi kerkeden binüb gelür öñince ⁽⁷⁾altı ayaķlu bir ‘aceb canever yiderler, hīç canever beñzemez. Rāy eydür: ⁽⁸⁾“bu kimdür?”. Eyitdiler: “Bunı bilmezüz, bu bizden şoñra gelmiş.”. Anuñ ardınca ⁽⁹⁾yetmiş sancaķ, yetmiş biñ kimse ‘alemler dibinde kızıl altun bezenmiş ⁽¹⁰⁾atlas sāyebānlar getürmişler. Çetriler ṭutmışlar. Her bir çetr altında ⁽¹¹⁾birer ḥātūn yanında on iki biñ pākīze cāriyeler öñlerince [56b] ⁽¹⁾yedişer biñ altun çevgānlu ḥādimler şavul yort ile ⁽²⁾[dīv] gelür. Hindīler eydür: “Bunlar nedür?”. Keyvān eydür: “Bunlaruñ ⁽³⁾ara yirdeki benüm kızumdur. Hūşeng Şāh’uñ cümle ḥātūnlarıdır, ⁽⁴⁾ammā benüm kızumdan ulu ḥātūn yoķdur.” didi. Anlaruñ yine ardınca ⁽⁵⁾ķara bulut gibi tozlar belürdi. Kūs ve naķāreden ṭabl ⁽⁶⁾āvāzı dünyāyı dutdı. At ve fīl, kerkeden Süheyle birbirine ⁽⁷⁾ulaşdı. Üç [yüz] sultān-ı ‘alem üç yüz altun başlu sancaķlar ⁽⁸⁾dibinde üç kez yüz biñ mīr ü sipāhī baḥr-i elmās gibi mevc ⁽⁹⁾urur gelürler. Ara yirde yüz yetmiş fīl-i Mengülūsī ⁽¹⁰⁾kırķ taḥt dört yapulu bir taḥt-ı şāhī bağlamışlar. Üzerine yüz ⁽¹¹⁾yigirmi ḳubbelü bir hümāyūn çekmişler. Altında otuz yedi eriş [57a] ⁽¹⁾ķadd ile bir cihān-baḥş şāh oturmuş başına yedi gün görelü ⁽²⁾bir cevherī

tâc geymiş dâyiresinde vezîr ve müneccim ve hâkîmler ⁽³⁾yer yer oturmuşlar, kâfâsında hâş gulâmlar tırmuş ⁽⁴⁾tahtuñ sağ tarafına kırk biñ teber-endâz şolında biñ teber-endâz ⁽⁵⁾kemend yürümiş öñince ardınca üç yüz biñ mübâriz ⁽⁶⁾bahâdır râst taht-ı ‘inânında dört yüz ‘ayyâr yürür ⁽⁷⁾nîm-teneler cebeler geymiş altun tâclar urunmuşlar, üzerine birer kulaç ⁽⁸⁾deve kuşu yüñi şokmuşlar. Elmâs nacaç altun zeng âfet hânçer ⁽⁹⁾aralarında yedisi kırk altışar dürlü ceng âlâtı aralarında idüb ⁽¹⁰⁾dürlü zînet tamâm itmişler. Ortada bir kara bağır yigirmi dört ⁽¹¹⁾eriş kaddlü muraşsa‘ püş cevherî tâc on iki hânçer üç [57b] ⁽¹⁾yüz batman teber döşine alub başına yedi dâne sî-murğ yüñi ⁽²⁾berkitmiş. Eyle çâbük kimsedür kim çerğ çenberinden geçe yine ⁽³⁾eyle heybet-i şalâbet var kim yüzine nerre-dîvler bakmaz. Aşağadan ⁽⁴⁾yuğaru Hüşeng ile kelimât ider. Rây eydür: “Hüşeng bu mudır?”. ⁽⁵⁾Eydür: “Belî öñince yürüyüb kelimât iden ‘ayyâra Gerden-keşân ⁽⁶⁾dirler. Ol Ezraç câzûyı getürüb helâk iden budur. ⁽⁷⁾Ah bunuñ elinden imdi girü bu geldi. Vah bizüm hâlümüze ⁽⁸⁾ol yanındağilerün birine ‘Āşım dirler. Hâveristân şâhınuñ ⁽⁹⁾başın kesmişdür. Birine Şîr-pençe dirler. Tamâğ ‘ayyârlıg ile ele ⁽¹⁰⁾getürmişdür. Birine İlün birine Süheyl dirler. İy şâh imden ⁽¹¹⁾girü gâfil olma kim bu ‘ayyârlar her dem dîvânında dururlar didi.” [58a] ⁽¹⁾Rây-ı Hind gelüb eydür: “İy şâhlar sizler dağı ‘ayyâr görünmiş siz ⁽²⁾uş benüm dağı vardır. İki ‘ayyârum birine Şikârger dirler, ⁽³⁾birine Düzd-i Efser dirler. Buyurayım varub yedisin dağı dutub ⁽⁴⁾helâk itsünler kôrğudan kurtulun.” diyüb dönüb bâriğâhına ⁽⁵⁾gelüb begler ile tanışmağa oturdu. Didiler kim: “İy şâh evvel ⁽⁶⁾ma‘bûduñla dâniş gör ne emr ider.” didiler. Eydür: “Eyi didinüz.” ⁽⁷⁾diyüb buyurdu. Birinüñ od yağub dâyireden tırub ⁽⁸⁾secde eylediler. Rây dağı baş açub yüz urub eydür. “İy benüm ⁽⁹⁾ma‘bûdum uş sultân-ı Hürâsân bunuñ gibi ‘azîm leşker ile geldi ⁽¹⁰⁾baña ne emr idersin?” diyüb diñledi ki ne buyırur. Şeytân-ı la‘în ⁽¹¹⁾hazîn âvâz ile eydür: “İy benüm hâş kulum Rây, Hüşeng’den ne [58b] ⁽¹⁾kôrğarsın. Benüm gibi mu‘înuñ var. Uş bunca esîr, mâl ⁽²⁾ve hazîneyi ayağına getürdüm üzerine diyâr-ı Hürâsân bile ⁽³⁾saña virdüm. Bu gelenlerün işin tamâm eyleyüb varub ol ⁽⁴⁾diyârı dağı zabt eyle.” didi. Rây bî-rây ol sözi işidüb ⁽⁵⁾cümle Hindîler yüz urub secde kıldılar, gelüb ceng ⁽⁶⁾qaydında oldılar. **Ez-İn cānib:** Meger Hüşeng dağı gelüb ⁽⁷⁾devlet ile bâriğâhına kōnub selâfîn ve serverler yer yer karar ⁽⁸⁾itdiler. Ta‘âm gelüb yendi. Qahramân’ı be-gâyet ferağ gördiler, ⁽⁹⁾bildiler kim ceng ferağıdır. Andan destür ile her kişi çadırına ⁽¹⁰⁾gitdi. Qaravul iki taraftan tırdı. Gerden-keşân şâh bâriğâhına ⁽¹¹⁾nevbetciler koyub işmarlayub kendi eydür: “Varub birez şu Hindûlaruñ [59a] ⁽¹⁾ordusun temâşâ ideyin diyü kendi **Ez-İn cānib:** ⁽²⁾Meger Rây dağı bâriğâhına gelüb buyurdu Düzd-i Efser, ⁽³⁾Şikârger ilerü gelüb yüz urub Rây

eydür: “İy ‘ayyârlar ⁽⁴⁾elüñüzden gelüri kim varub Hüşeng leşkerinden dil ⁽⁵⁾getüresiz.”. İkisi dağı yüz urub gitdiler. Bir tenhâ yerden sürüb ⁽⁶⁾Hüşeng leşkerine gelüb bir zamân seyrân eylediler. Tâ kim vaqt ⁽⁷⁾bindi gördiler kim Gerden-keşân bunda yoğ zîrâ bunlar Gerden-⁽⁸⁾keşân diyen ħarîfüñ niçe bendine düşmişlerdi. Ol zamân ⁽⁹⁾Gerden-keşân’ı anda kim bulmadılar be-ğâyet şād olub Hüşeng ⁽¹⁰⁾Şâh’uñ bārigāhına kaşd eylediler. Tâ kim nevbetçi uyudu. İrüb ⁽¹¹⁾‘ayyârlar bir niçenüñ başın kesüb yol idüb iç ħareme girüb [59b] ⁽¹⁾gördiler ‘Āşım ve Şîr-pençe ħarem kapusunda teber çoçub yaturlar. ⁽²⁾Revân ol ħālî görüb otağüñ ardın yarub ħançerle sürüb ⁽³⁾içerü girdiler gördiler kim Hüşeng Şâh tahtınuñ üzerinde ⁽⁴⁾bî-pāk yatur. Dāyirede olan ħâşlar cümle uyumış hemân ⁽⁵⁾yatanlara ve şāha dārü virüb cümlesin bî-hüş idüb ⁽⁶⁾Hüşeng’i götürüb yine tağa yürüdiler kim kimse uğramayub ⁽⁷⁾murāda irelerdi. **Ez-İn cānib:** Gerden-keşân dağı ⁽⁸⁾sürüb Rāy’uñ dīvānına gelüb gördi kim ‘ayyār anda yoğ ⁽⁹⁾Hay şu ħaram-zādeler kande ola diyüb sürüb ‘ayyārlaruñ ⁽¹⁰⁾çadırına gelüb “Rāy şāh sizi ister.” diyüb teftîş eyledi. ⁽¹¹⁾Eyitdiler: “Anlar dağı şāh dīvānından geldi.” didiler. Hemân Gerden-keşân [60a] ⁽¹⁾ol cān-bāzuñ cān başına şıçrayub sürüb yine geldü ki ⁽²⁾yoldan gitdi tağ yücesinde dönüb Hind leşkerine nazar ⁽³⁾idüb gördi bir şāhrāda bir deryā-yı bî-pāyān leşker yatur ⁽⁴⁾ucına göz irmez. Zîrâ kim Rāy-ı Hindî dağı Hüşeng Şâh’ı ⁽⁵⁾yedi gün miqdārı yoldan Dehlü şehrinden beri gelüb ⁽⁶⁾karşulaşmışdı. Ol leşker-i bî-pāyān Gerden-keşân göricek fikr ⁽⁷⁾içinde iken nā-gāh bir yakadan gördi kim ses gelür ne ola ⁽⁸⁾diyü oñat nazar idüb gördi kim iki piyāde bir nesneyi götürüb ⁽⁹⁾gelürken Gerden-keşân’dan teber ħançer ħāzır idüb susmār gibi sîne virüb ⁽¹⁰⁾gözledi. Bunlar yakın gelince biri eydür: “Bizüm işümüz ol vaqtin ⁽¹¹⁾rāst geldi kim Gerden-keşân anda bulunmadı.”. Biri eydür: “Gerden-[60b] ⁽¹⁾keşân üzerine bir iş aşduk.”. Ol biri eydür: “Eger kınadlanub ⁽²⁾göklere çıkarsuz Gerden-keşân bizi kınmaya.”. Gerden-keşân ⁽³⁾bunları āvāzlarından bildi kim biri Düzd-Efser ve biri Şikār-⁽⁴⁾ger’dür. Gerden-keşân rāst geldüğine şükür idüb eydür: “‘ Aceb ⁽⁵⁾şikārları kim ola diyüb bir kez teberin yire kaçub kaplan ⁽⁶⁾gibi şıçrayub bir kez eyle ħaykırdı kim: “İy ħaram-zādeler benem Gerden-⁽⁷⁾keşānı bî-emān cān-sitān elümden kande iltesiz cān diyüb.” ⁽⁸⁾sürince hemân ‘ayyârlar āh idüb yüklerin birağub biri ⁽⁹⁾tağa gidüb biri leşkerden yaña kaçdı. Hemân Gerden-keşân ⁽¹⁰⁾eydür: “Kō tağa giden gitsün ammā bu leşkere giden bir fesād ⁽¹¹⁾itmesün.” diyüb hemân yil gibi ardından irüb teber ħavāle [61a] ⁽¹⁾idince ol dağı nā-çār ħançer çeküb döndi. Gerden-⁽²⁾keşân irdi kim çalub teber ile iki pāre kıla. Teber rāst ⁽³⁾ħaṭā yerine ırince şunub teberi şağından şolından ele ⁽⁴⁾alub şağ eli ile ‘ayyāre bir taбанка eyle çaldı kim ‘ayyār ⁽⁵⁾depesinüñ üstine yedi kez

mu‘ allağ döndi. Şāhīn gibi üzerine ⁽⁶⁾irüb yüzi üzere getürüb muhkem bağlayub süriyü ⁽⁷⁾bu yatanuñ üzerine getürüb gördi kim ol yedi iklīm şāhı ⁽⁸⁾olan Īrān be Turān deşt-i Ĥorāsān illerine şıgmayan ⁽⁹⁾şāh yöresinden cihān leşkeri geçmek şöyle şikār olmuş kim ⁽¹⁰⁾kendüden dağı haberi yok. Gerden-keşān ol hālī göricek ⁽¹¹⁾ah idüb Şikār-ger’üñ şüretine birkaç tabanca urub eydür: **[61b]** ⁽¹⁾“İy la‘ Īn ben seni uşladım.” diyü şāhı arkasına ⁽²⁾alub diledi kim gide şabāh irāk olmağın qaravula bulışam ⁽³⁾diyü ihtiyāt idüb ol tağ içinde ağaçlar arasında ⁽⁴⁾bir mağāra bulub şāhı anda getürdi. ‘Ayyārı muhkem dest ü ⁽⁵⁾pā eyledi. Od virüb şāhuñ ‘aqlın getürdi. Ol dağı ⁽⁶⁾gözin açub gördi kim bir kūhistānda gār içinde ağaçlar ⁽⁷⁾gürüldüsi yiller fırlıdusı ol hālī göricek şāh gözin ⁽⁸⁾yumub birez fikre vardı. Gördi qarşusunda bir harīfe ⁽⁹⁾bend urmuşlar yerinden deprenimez oñat dekeyüb gördi kim ⁽¹⁰⁾bir harīf kendünüñ öñine nice kez kayd u bend ile gelmişdür. ⁽¹¹⁾Yine and ile halāş olmuşdur. Bir yanına dağı bağıb gördi kim **[62a]** ⁽¹⁾Gerden-keşān arşlan gibi gümrenüb teberin tayanub ⁽²⁾turur. Şāh Gerden-keşān’ı göricek cānı gövdesine girdi. ⁽³⁾Gerden-keşān dağı şāhuñ ‘aqlı gelüb gözin açduğın ⁽⁴⁾göricek Revān kademine baş urub du‘ ālar eyledi. Şāh ⁽⁵⁾dağı kalkub oturub eydür: “İy server-i ‘ ayyārān bu ne muhālif ⁽⁶⁾fi‘ ildir? Peh yatan harīf nedür? Biz bunda neylerüz?” didi. Gerden-⁽⁷⁾keşān dağı du‘ ā idüb eydür: “İy şāh-ı cihān bu bir kuhistāndur. ⁽⁸⁾Bu yatan harīf Hindūlaruñ ‘ ayyārı Şikār-ger’dür. İy şāh-ı ‘ ālem ⁽⁹⁾ben kuluñ Hindūlaruñ ordusun birez seyrān ideyin diyüb ⁽¹⁰⁾gıtdüm. Bu iki harām-zāde kim biri budur. Birine Düzd-i Efser ⁽¹¹⁾dırler. Devletüñ haremine fırsat bulub sen şāhı ele getürmişler. **[62b]** ⁽¹⁾Dārü virüb alub giderken Allāh Hazreti rāst getürüb ⁽²⁾bu kūhistān içinde qarşu uğradum bunı ele getürdüm. ⁽³⁾Ol biri gitdi. Velī iy pādīşāh şabāhdur. Hind qaravulı ⁽⁴⁾yol üzerinde leşker gitmek fikrinde ne emr idersin?” didi. ⁽⁵⁾Şāh ol sözi işidüb Gerden-keşān’a il virüb āferīn ⁽⁶⁾eyledi. Eydür: “İy yār-ı vefā-dār gerçi çok yirde bizüm elümüz ⁽⁷⁾alduk ammā bu def a dağı hoş dest-gīr olmuşsın.”. Eydür: ⁽⁸⁾eydür: “İy şāh bu la‘ Īnüñ biri şimdi kande ise varub ⁽⁹⁾bu haberi düşmen leşkerine bildürür. İmdi bizleri dağı her ⁽¹⁰⁾tarafdan gözedüb dururlar. Ammā şāh destür ile bu şabāh ⁽¹¹⁾qarañu ben bende varub birkaç serverler getüreyim anlaruñla **[63a]** ⁽¹⁾bile gidelüm.” didi. Şāh dağı kabül idüb Gerden-keşān gidüb ⁽²⁾yil gibi gelüb leşkere irüb gördi kim şāh hareminüñ ⁽³⁾feryādı āsumāna irmiş. Meger hādimler hālī bilüb hātūnlara ⁽⁴⁾bildürmişdi. Anlar dağı gelüb şāhuñ tahtın boş görüb ⁽⁵⁾yağaların yırtub her biri saçlar tağıdub feryād-zāri ⁽⁶⁾kılurken gördiler kim gelüb sultān-ı ‘ ayyārān irdi gördi kim ⁽⁷⁾ol yüzi gün görmeyen hātūnlara yüzler hāk, sīne çāk ⁽⁸⁾qarşu gelüb didiler kim: “İy server-i cihān kanı ol yolında cān u ⁽⁹⁾baş oynadub üzerinden

kuş geçürmedüğüñ şāh bu dem ⁽¹⁰⁾dehr-i h̄īle-bāz eliyle t̄ac u tahtından qapılıb sağluğı ⁽¹¹⁾ve şayruluğı bilinmez.” didiler. Ol h̄alde Hūşeng oğlı Erdevān, [63b] ⁽¹⁾Qahramān’ı gözlerinden seyl-āb aqıtdı. Gelüb qol şunub ⁽²⁾Gerden-keşān’uñ boynına eydür: “İy ser-bāz-ı cihān her zamān ⁽³⁾sefer ve h̄azerde şāh atamuñ h̄ālin senden bilürdük bugün ⁽⁴⁾ne h̄āldür kim eşeri yoq.” diyü feryād eyledi. Gerden alub bunları ⁽⁵⁾içerü girdi. Cümlesi Gerden-keşān’uñ ağzına baqarlar kim ne diye ⁽⁶⁾Gerden-keşān eydür: “İy h̄ātūnlar niçün yaramaz yümn idersiz bi-h̄amd’illāh ⁽⁷⁾şāh sađ u selāmet bu dem ben şāh hizmetinden gelürem.” diyince ⁽⁸⁾h̄ātūnlar Gerden-keşān’uñ üzerine la[‘] l ve cevāhir qaçdılar. Gerden-⁽⁹⁾keşān bu h̄āli bildürdi. Dil-şād H̄ātūn ki şāhuñ ulu h̄ātūnidur. ⁽¹⁰⁾Gerden-keşān’a bir gevher virdi, dünyā h̄aracı degerdi. **İ‘tişām** ⁽¹¹⁾**Hakīm kavlince:** Meger h̄adişeyi erenler dağı işidüb şāh bārigāhına [64a] ⁽¹⁾cem[‘] olub Gerden-keşān’ı gözlerken o idi kim Qahramān dağı ⁽²⁾pūlāda ğarq olub ol Şeş-pāy-ı bahriye süvār olub bārigāha ⁽³⁾irince selātin serverler qarşu varub gördi kim Qahramān ⁽⁴⁾eyle h̄ışm ile gelmiş kim sīnesinüñ gürüdüesine ciger döymez Qahtarān’a [eydür]: ⁽⁵⁾“İy ‘ammü qanı şāh nice oldu? Bunuñ gibi dem ne oturacağ ⁽⁶⁾vaqtdür kim bunca cihān-dest serverlerüñ göz göre şāhların ⁽⁷⁾ellerinden alalar. Qanı ğayret?” diyüb eyle feryād girye eyledi kim ⁽⁸⁾işidenüñ zehresi çāk oldu. Qahtarān eydür: “İy gözüm nürü ⁽⁹⁾ Qahramān bunuñ demde kim ola kim şabr ide. Ammā bizüm dağı bu dem ⁽¹⁰⁾turduğumuz oldu kim şāh kim gitdi. Gerden-keşān dağı yođ idi. ⁽¹¹⁾bunu umarduğ kim şāhuñ h̄ālinde ne haberse server-i ‘ayyārān [64b] ⁽¹⁾getüreydi. Uş bi-h̄amd’illāh Gerden-keşān dağı geldi, buyuruñ ⁽²⁾haber alalum.” diyü erenler cümle Gerden-keşān’a qarşu vardılar. ⁽³⁾O dağı irüb erenlere baş urub Qahramān’ı merhabāladı. ⁽⁴⁾Qahtarān eydür: “İy ser-bāz-ı cihān qanı şāh nice oldu haberüñ ⁽⁵⁾ne?”. Ol dağı du[‘] ā idüb eydür: “İy şāhib-qırān şāhı iki ⁽⁶⁾h̄arām-zāde ‘ayyārlar şikāra getürmiş. Birine Düzd-i Efser ve birine ⁽⁷⁾Şikār-ger dirler. Uş Haqq ‘ināyetinde ben bende ‘ayyārlar şāhı ⁽⁸⁾alub giderken qarşu uğrayub Şikār-ger’i ele getürdüm. Ammā ⁽⁹⁾Düzd-i Efser varub Hindīlere haber eyledi. Cümle düşmenler dağı şāh ⁽¹⁰⁾qaşdına yol üzere h̄āzır olmışlardur buyuruñ şāhı getürelüm.” ⁽¹¹⁾dididi. Erenler süvār olunca Qahramān yalıñuz ol tađa toğrı [65a] ⁽¹⁾Şeş-pāy’ı sürdi. **Ez-İn cānib:** Düzd-i Efser h̄arām-zāde dağı ⁽²⁾ol vaqt Gerden-keşān’uñ elinden kırtılıb Rāy-ı Hind’e gelüb ⁽³⁾yüz urub t̄acın yire çaldı, feryād eyledi. Eyitdiler: “N’olduñ, ⁽⁴⁾ne h̄āldür, n’olduñ?”. “Ne olam dağı bundan ğayrı, yoldaşum Şikār-ger ile ⁽⁵⁾varub cān eriydük. Hūşeng’i ele getürdük nār-ı nūr olmayub ⁽⁶⁾yolda gelürken Gerden-keşān ‘ayyāra tuş geldük. Hemān görince ⁽⁷⁾Hūşeng’i birağub qaçdığ bir tađa gitdük. Yoldaşum leşkerden ⁽⁸⁾yana qaçdı. Beni qoyub Gerden-keşān anuñ ardınca irüb

(9)sürdi. Kaşad itdüm kim eger ol Şikār-ger'i koyub giderse (10)ben gelüb yine Hüşeng'i alum gidem ammā Şikār-ger'ün ardınca (11)eyle irdi kim dağı gitmedin yatub yıldırım gibi eyle [65b] (1)yıkdı kim yedi kez mu'allak döndi. Ol anı bağlayınca ben cān (2)kotardum ammā Hüşeng dağı tağdadur. 'Ayyār qaravul korqusından (3)alub gitmedi. Meded gerek didi. Rāy eydür: "İy merdek bu ne (4)rüsvālıkdur kim iki 'ayyār-ı cihān-dest geçirmez yaluñuz bir kişinün (5)cevābın virmeyüb Şikār-ger'i yediresün." didi. Düzd-i Efser (6)eydür: "İy şah-ı Hindüstān anuñ gibi demde Gerden-keşān, Kāf (7)dīvleri cevāb virmeye biz kande kaldıq ammā buyuruñ kim Hüşeng (8)ele gelmek mümkindür." didi. Rāy dağı emr eyledi Mekiāl-i Hindī (9)üç yüz biñ er ile tağıñ Hüşeng leşkeri yanın bekleyüb (10)tağa kimse çıkarmaya. Andan Keyvān-ı Hindüye üç yüz biñ (11)er virüb eydür: "Varsın gezüb Hüşeng'i bul Rāy kendü dağı [66a] (1)ol bākī Hind leşker ile süvār olub 'alem ve sancağ getürüb (2)Hüşeng Şāh'ün olan otağı ve hazīnesi üzerine yürüdi (3)Ez-İn cānib: Meger şahuñ hātūnı Dil-şād on iki (4)dāye ile yedi biñ hādım ile dürr ü pülāda garğ olub (5)'azm-i kūh idüb giderken Düzd-i Efser harām-zāde görüb Keyān-ı (6)Hindü'ya haber itdi kim uş gelenler Hüşeng hātūnlarıdur. Hemān (7)komañ diyü üç yüz biñ er ile ol dağı irince hemān Keyvān (8)leşkerine Dil-şād Hātūn irüb birbirine urdı. Ol ceng (9)iderken girüden Şeş-pāy ile Qahramān-ı Qātil irüb gördi kim (10)bir alay la'lin-püş bir deryā gibi leşkerün içine düşmiş. Ceng (11)iderken Şīr-pence ber-ā-ber gelüb Dil-şād Hātūn'ı Qahramān'a bildirdi. [66b] (1)Qahramān, hātūnuñ ol cengin görüb taḥsīn idüb gayrete (2)gelüb bir kez na'ra urub kendüyi ol düşmene eyle urdı kim (3)tārumār iyledi. Dil-şād dağı gördi kim düşmen cengi yavaşı dirken (4)gördi kim bir taraftan Qahramān irdi. Ol altı ayaklu ata süvār (5)olub Hindīleri her taraftan birbirine qarmış. Dil-şād, Qahramān'ün (6)ol cengin göricek āferīn idüb üzerine irdi. Eydür: (7)"İy oğlum Qahramān, bugün şah yolına cān ile ceng idecek (8)gündür." didi. Dağı kendüyi bir taraftan yine düşmene urdı. (9)Qahramān ol germiyyet ile bir kere na'rayı cihān aşub çeküb eyle (10)çıqardı kim şahra-yı Hind'ün tağı taşıyla bile güreledi. Ol na'rayı (11)tağ gārından Hüşeng işidüb 'ayyāruñ teberin tutub [67a] (1)taşra geldi. Leşker tarafına nazār idüb gördi kim ol (2)deryā gibi Hind leşkeri kimi akub otağa gidib kimi tağa. (3)Velī ol tağa gelen leşkerde eyle ceng aşub tırışdı kim (4)deñiz gibi çalқанur ve vaḥthā yine Qahramān'ün na' rasiñ pey pey gelüb (5)işidür. Ol hāli göricek yüz urub kendüye anuñ gibi pehlevān viren Allāh'a şükr kıldı.

Nazm:

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

- 1 Ḥaḡ te' ālā virdügi iḥsāna ḡul
 Şükr idicek arturur ḡadriñi ol
- 2 Ehl-i şükr olanuñ artar ni' meti
 Şākir olana virür Ḥaḡ devleti
- 3 Dilegince virmek ni' met ḡula
 Şükr ḡomışdur behāne bil Ḥuzā
- 4 Şākirüñ vaḡtine irmeye ziyān
 Pāy-i māl olmadı ehl-i şükr olan
- 5 Devlet itmez şükr ehlinden nüfūr
 Şāhibiñ tīz pāy-i māl eyler ḡurūr
- 6 Ḥo ḡurūrı şükr ü zikre ol enīs
 Tā olasın devlet ü taḡta cilīs
- [67b] 7 İtmedi kimse mellükten ziyān
 Tīz fenāya vardı ehl-i kibr olan

(1)**Tārīḡ-i Ṭaberī** **ḡavlince:** Meger Ḥahramān daḡı leşkeri içinde ejderhā (2) gibi oynarken Kehyān-ı Hindī adlı bir pehlevān var idi. Ḥahramān' uñ (3) ol cengin görüb ḡaḡıyub üzerine kerkeden şalub irdi. (4) Bir nīze-i cān-sitān ḡavāle idince Ḥahramān erlik lu' bıyla (5) şavdı. İrüb Kehyān'a bir nīze eyle urdı kim sīnesine (6) siperin naḡlayub bir ḡulaḡ yaḡrınında ḡıḡdı. Götürüb yire urdı. (7) Ḥurd-ı ḡām eyledi. Ol dem erenler daḡı Ḥaḡtarān ile irüb Gerden-(8) keşān önce ceng ile maḡāra ḡapısına irdiler. ' Ayyārlar daḡı (9) şāhuñ atın ve ḡılıcın irḡürüb süvār eylediler. Ol dem Ḥahramān (10) daḡı irişüb şāha baş urdı. Şāh, Ḥahramān' ı baḡrına başub [68a] (1) ḡözlerin öpdı. Andan leşkere irüb gördiler on biş kerre (2) yüz biñ arturub ordunuñ üzerinde ceng iderler. Behrām-ı (3) Cebelī ḡarşu gelüb ḡayamış erenler irince hemān bir kez Ḥahramān (4) na' ra ḡayḡırub irüb Hindūları birbiri üzerine tārmar eyledi. (5) Götürüb erenler ile on biş kerre yüz biñ Hindī leşkerin Rāy' uñ (6) üzerine döktiler. Rāy daḡı "Ne ḡāldür?" diyince didiler kim: "İy şāh-ı (7) Hindūstān ol altı ayaklı at binen, Kehyān' ı helāk eyledi. (8) Uş şaflar yarub üzerüñe irdi. Leşker degil Ḥāf dīvleridür. (9) Kimse önlerine durmaz, ḡāzır bāş didiler. Ol söz ile (10) Rāy daḡı baḡub gördi kim Ḥahramān bir tīḡ-i berrān eline alub (11) ol baḡrī caneveri ne ḡarafa kim sürer, ḡögsi ile şāflar yarar. [68b] (1) Hemān buyurđı ḡarb-ı ārām urdılar. Ḥahramān işidüb (2) melül oldu. Şeş-pāy' uñ ' anānın dönderdi. İki leşkere (3) daḡı

birbirinden ayrılub çadırlarına döndiler. Meger kim ol ⁽⁴⁾gün otuz üç biñ Hindî helâk olub on iki biñ ⁽⁵⁾Hürāsānî şehîd olmuş. Şāh emriyle ol leşi ve başı devşürüb ⁽⁶⁾bir yire cem^c idüb defn itdiler. **Ez-İn cānib:** Rāy daħı ⁽⁷⁾bārigāhına gelüb buyurdı. Kehyāl’uñ ölüsin getürdiler. ⁽⁸⁾Hind begleri mātemin dutub tābūta koyub qarındaşına şehir-i ⁽⁹⁾Ummān’a gönderdi. Meger bunuñ İsfendiyār-ı Baħrî dirlerdi. ⁽¹⁰⁾Bir qarındaşı var idi. Toğsan bir eriş qaddi var idi. Üç biñ ⁽¹¹⁾yedi yüz batman gürz götürürdi. Şāhı Rāy’uñ bir kıızı var idi. **[69a]** ⁽¹⁾Adına Serv-i Hürāmān dirlerdi. Anuñ ‘aşığı idi. Ammā eli ⁽²⁾irmezdi. Anuñ çün kim ol kızuñ da^c vāsı oldu. “Her kim beni ⁽³⁾erlik ile zebün iderse ben anı qabūl idem.” dirdi. Yedi gün ⁽⁴⁾nev-rüz iderdi. Diyār-ı Hindüstān’uñ her tarafından cihān-gīrler ⁽⁵⁾ve şeh-zādeler gelüb kızuñ elinden zebün olam diyü korqusından ⁽⁶⁾gelmezlerdi. Hemān ırakdan āh u zār ile geçerlerdi. Rāy buyurdı ⁽⁷⁾İsfendiyār qarındaşınıñ tābūt ile bir nāme daħı yazub bile gönderdi. ⁽⁸⁾Qahramān’dan ve Hūşeng’den şikāyetler eyitdi: “İy pehlevān demidür, ⁽⁹⁾irişigör.” didiler. Andan Rāy buyurdı. Bir nāme daħı yazub ⁽¹⁰⁾kıızı Serv-i Hürāmān’a daħı gönderüb hāli bildürdi. Anı daħı ⁽¹¹⁾da^c vet eyledi. Andan buyurdı: “Ceng yerinde kırılan otuz **[69b]** ⁽¹⁾üç biñ Hindîler ölüsiñ bir yire götürüb nār-ı nūr yolında ⁽²⁾gitdi. Yine nār-ı nūrā gitsün diyüb bir büyük od yaqub ⁽³⁾cümlesiñ oda yaqdılar. Qarşusına ma^c zūr dö[r]t dīv ⁽⁴⁾secde eylediler. Bārî ol gice geçüb yine şabāh irdi. ⁽⁵⁾İki taraftan iki şāhuñ dīvānı öninde ceng neveti ⁽⁶⁾urulub ol iki taraf deryā gibi leşker at arkasına ⁽⁷⁾gelüb şāhlar şāhı bārigāhına yürüdi. Ol gün yine ⁽⁸⁾Qahramān germiyyet ile pūlada ğarq olub ol baħrî canevere ⁽⁹⁾süvār olub Hūşeng Şāh’uñ bārigāhına gelüb tırdı. ⁽¹⁰⁾Her gelen anuñ altına durub andan Gerden-keşān yedi ‘ayyār ile ⁽¹¹⁾irdi. Kırk dört pāre ceng āletiñ kendüye tezyīn eylemiş. **[70a]** ⁽¹⁾Erenlere selām virüb otaq kapusından içerü şāha girüb ⁽²⁾ol daħı zıkr ü tesbīhin tamām itmiş. Gerden-keşān baş urub ⁽³⁾eydür: “İy şāh-ı cihān selāṭīn ve serverler saña müştāqdur.” diyüb ⁽⁴⁾du^c ālar eyledi. Şāh daħı yerinden tırub la^c l ü cevāhir cebe vü ⁽⁵⁾cevşene ğarq olub süvār oldı. ‘Ayyārlar önince hūş ⁽⁶⁾on iki biñ zerrīn silāhlu kul kafāsınca irüb selāṭīn ⁽⁷⁾ve serverlere selām virdi. Cümle du^c ā idüb on iki biñ ⁽⁸⁾altunlu cevğanlu çavuşlar bir dilden düşmen yağma diyüb cümle ⁽⁹⁾leşkere bildürdiler. Andan şāh üzere on yedi İbrāhīm ⁽¹⁰⁾alemler açılıb biñ yedi yüz altun başlu sancaqlar çözüldi. ⁽¹¹⁾Biñ yedi yüz çift kūs, nekkāreler bir yirden gürleyüb zurna **[70b]** ⁽¹⁾ve nefīrler iñiledi dārāt ile önce seksen biñ kerkeden ⁽²⁾süvār birle Cebelī Kebīr leşker ile Behrām-ı Cebelī altmış biñ hūş ⁽³⁾birle altmış biş eriş qaddiñ altun cebeler içine ğarq idüb ⁽⁴⁾yürüdi. Ardınca ol otuz bölük sultānî leşker fevc fevc ⁽⁵⁾yürüyüb tā kim Hūşeng çetr-i hümāyunları kafāsınca ⁽⁶⁾irüb yürüdi. Qahramān-

1 Kātil, ⁽⁷⁾Kahtarān-ı İbn Tamgāc rāst ‘anānında Gerden-keşān ol yedi ⁽⁸⁾cihān-dest ‘ayyārlarla kâfāsınca ol iki biñ zerrīn-pūş ⁽⁹⁾tīr-endāz gulām ol gün Hūşeng bir dārāt ile şöhret ile meydāna ⁽¹⁰⁾geldi kim dağı andan evvel kimseye naşīb olmamışdı. Ol hāl ile meydāna ⁽¹¹⁾gelicek Behrām-ı Cebelī kim şāhuñ ser-leşkeridür. İrüb şāha baş urub [71a] ⁽¹⁾şāhlardan Kehvān-ı Kūhī, Nişīn-i Hītālī, Ceng-cüy-i Mühelhelī, Dırāz-ı ⁽²⁾Rikābī, Sührāb-ı Nīze-dār, Behrūz-ı Cihān-dārī, Behād-ı Cihān-tācī ⁽³⁾gelüb Habeşeyi seyf-i ‘Adenī, Dāvūd Şāh-ı Bulgārīye virüb ⁽⁴⁾Şāhuñ yanına kodı. Andan Keyvān şāh-ı Mā-verā’ü’n-Nehrī, Ercib-i ⁽⁵⁾Yūnānī Hüzbir Pīl-pāyı Qārūn Şāh-ı Mağribī, Sām-ı Sīmīn-pūşa ⁽⁶⁾virüb şāhuñ şol yanına kodı. Andan serverlerden Pīl⁽⁷⁾Efgen Tuğard-ı Serhāb Ser-firāzī Nerre-süvārī Kūhistān-ı Behrāmī ⁽⁸⁾Seng-endāzī Ġāzanferī-i Ġorāsānī Mühelhel Sebzeferi virüb ⁽⁹⁾şāhuñ kâfāsına kodı. Kim ardından düşmen gelürse hāzır olalar. ⁽¹⁰⁾Andan Mantūş Ġarçī Helhelān-ı Heft-diyārī, Mehyār-i Zengī, Dahhāk-ı ⁽¹¹⁾Nev-cüvānī, Arkāşib-ı Hūn-hūrī, Muhtāc-ı Zencīr-zenī Kahtarānī [71b] ⁽¹⁾ve Kahramānī biñ yedi yüz pehlevān şāhuñ ‘anānında kodı. ⁽²⁾Andan eydür: “İy şāh-ı cihān buyuruñ imdi. Devlet ile sen taht-ı ⁽³⁾revānuna çık müneccimler usturlābiñ ele alsunlar, erenlerden ⁽⁴⁾sa‘ādet sitārelüsin meydāne göndersünler.” didi. Andan ⁽⁵⁾şāh dağı rahşdan gelüb rikābdan nerdübāna başub taht-ı ⁽⁶⁾revānına süvār olub şağına kırk biñ tīr-endāz ve kemend-⁽⁷⁾endāz turub dört kāmil vezīr müneccim birle Şerīf Hakīm ⁽⁸⁾şāhuñ nazarında ellerine suturlāb alub vaqt gözedüb ⁽⁹⁾turdılar. Leşker göz urdılar. **Tartūs Hakīm kavlince:** Bu tertībi ⁽¹⁰⁾cümleyi leşkere ol gün Kahramān’uñ heybetiñ ve kıvāmiñ germiyyetiñ ⁽¹¹⁾gözedürlerdi. **Ez-İn cānib:** Hindīler ol şabāh yirlerinden gelüb [72a] ⁽¹⁾ol kırk kez yüz biñ kara yüzlü Rāy-ı Hind çadırına gelüb ⁽²⁾ol dağı revān üzere süvār oldı. Baħrivār aqub meydān ⁽³⁾yerine irdiler. Kara tağlar gibi alay düzüb şaflar yazdılar. Meymene, ⁽⁴⁾meysere kılub cenāhı arāyīde itdiler. Rāy-ı Hind’uñ uş Mengülüsī ⁽⁵⁾fīlleri on şāfa getürdiler. Üzerinde gönden hişārılar idüb ⁽⁶⁾tīr-endāzlar komışlardı. Fīller ħordumlarına elmāslar bağlayub ⁽⁷⁾hāzır itmışler. Ol dārāt ile ol iki düşmen birbirine karşı durub ⁽⁸⁾meymene ve meysere gözlerken anı gördiler kim Hindīlerden Behzād-ı ⁽⁹⁾Hindī meydāna yürüyüb kadd ü kāmēt ‘arz eyledi. Altun ⁽¹⁰⁾cebelere ġarç olub iki kulağına iki altun halka ışmarladı. ⁽¹¹⁾getürüb aşdı. İki dāne gevher taqmış meydāne şevk viridi. [72b] ⁽¹⁾Girdi cūr’et gösterüb ādem diledi. Behrām-ı Cebelī girüb kemerinden ⁽²⁾Hinduvī eyer önüne alub bir elin başına, birin gögsine idüb ⁽³⁾çekdi. Boynın kıopardı. Ol kuvvetin Behrām’uñ görüb taḥsīn itdidir. ⁽⁴⁾Andan Kehtān-ı Hindī girüb ‘azametiyle bī-bahāne ve mehābe gürz ⁽⁵⁾urdu. Kendülerin ber-ā-ber virüb redd eyledi. İki nevbet dağı

(6)Behrām'a gelicek el urub ol tağ pāresi gibi pūlād gürzin başı (7)üzerine şalub irince Kehṭān siper verdi. Kalkānı tārmār (8)idüb rāst başına irüb ḥurd-ḥām eyledi. Anı görüb (9)Hindīler ğayrete gelüb birbiri ardınca girüb Behrām elinde (10)yüz altmış mübāriz helāk oldu. Hūşeng daḥı ol gün (11)Behrām'a fāl düşmüşdi. Rāst geldüğine şād olub Behrām'a [73a] (1)du'ālar eyledi. Ammā Hindīler daḥı girmeyüb bir kezden canever sürdiler. (2)Behrām daḥı anı görüb yüz döndürmeyüb ğayretle na'ra urub (3)karşu vardı. Hūşeng Şāh, Hindīlerün eyle geldügin göricek (4)Kahramān'dan ğayretine işāret eyledi. Allāhu Ekber hemān ansuzdan (5)bir gürüldi olub ol altmış dört yıldan berü kan dōke (6)gelmiş Īrān ve Tūrān leşkeri bir kezden yürüyüb Hindīlere (7)karşu varub bir hoş ceng durdu kim cān baş tere pūlāna (8)geçmedi. Meger ol dem Hindīler içinde bir yavuz mel'ün var idi. Adına (9)Sührāb-ı Hindī dirlerdı. Īrān kavminden on ikisin helāk (10)itmışdi. Andan Qaḥṭarān'a bulışub ikisi aḥşamdan ceng idüb tā kim (11)aḥşam daḥı irdi. İki tarafuñ ceng eri yoşudı, eceli gelen [73b] (1)kırıldı. Darb ārām urulub iki leşker şāhlu şāhın (2)alub döndi. Ol on iki şehīdün meyyitin getürüb şāh (3)bārigāhına getürdiler. On iki zeber-dest (4)pehlevān kendü kanlarına ğarq olub güft ü gūdan kalmışlar. Şāh (5)ol serverlerün ḥāline bī-iḥtiyār acıyub gözlerinün seyl-ābı (6)revān oldu. Eydür "İy'aceb bunuñ gibi dil-āverleri kim helāk (7)eyledi?". Ola didiler kim: "İy şāh, Hindīlerde bugün bir kimse var idi. (8)Adına Sührāb diyü anılurdı. Bu pehlevānlar anuñ elinde helāk olub (9)şoñra Qaḥṭarān'a tuş gelüb aḥşamdan ceng eyledi." didiler. (10)Şāh eydür: "İmdi Qaḥṭarān ile bu kadar ceng iden az kimse olmaz (11)diñ serverlere bildürün andan ğāfil olmayalar." didi. Ol sözi [74a] (1)cümle serverlere bildürdiler andan ol on iki serveri (2)erkānca tābūta koyub defn eylediler. **Ez-İn taraf:** Hindīler daḥı (3)dönüb bārigāha geldiler. Rāy, Sührāb'a ḥil'at virüb il vilāyet (4)bağışladı. Anuñ üzerine üç gün ceng olmadı. Dördüncü gice (5)Gerden-keşān sürüb Hind leşkerine geldi kim Düzd-i Efser'i (6)ele getüre fırsatını bulamadı. Dönüb giderken Īrān şāhı Keyvān'uñ (7)çadırına irüb pāsubānlarına dārū verib girüb Keyvān'uñ (8)üzerine kendüyi bildürdi. Keyvān Gerden-keşān'ı göricek (9)cān başına şıçrayub qorqusından muḥālif itmeyüb rām oldu. (10)Alub Keyvān'ı çadırına gelüb Şikār-ger yanında ḥabs eyledi. (11)Şikār, Keyvān'ı göricek āh idüb idüb eydür: "İy Şāh daḥı bu kadar kayd u [74b] (1)bindine lāyıkdur. Dirīğ bu 'ayyāruñ kayd u bendine sen de mi (2)düşdün?" didi. Keyvān Şāh daḥı Şikār-geri āvāzından bilüb (3)eydür: "Ayyār bizüm Hūşeng ile ḥālümüz neye vara?". 'Ayyār eydür: "İy (4)şāh benüm bildügüm budur kim bu şāh ne kadarsa bizüm kendü cinsimüzdür. (5)Varub ol oda tapucı kara yüzlü Hindīlere kulluk itmekden (6)yine Hūşeng'e ḥizmet yegdür. Hūşūşā kim cümle 'avret (7)ve oğlanumuz

cins akrabāmuz cümle bundadır.” didi. “Benüm bildüğüm budur ⁽⁸⁾bākīsin şāh bilür.” didi. Ol maḥalde şabāḥ daḥı olub iki ⁽⁹⁾ṭarafdan kūs-ı ḥarbī uruldu. Ol deñiz gibi leşkerine cūşa gelüb ⁽¹⁰⁾zemīn ü zamān ḥurūşa geldi. Cümle serverler süvār olub şāh ⁽¹¹⁾bārigāhına geldiler. Andan Gerden-keşān içeri girüb eydür: “İy şāh-ı [75a] ⁽¹⁾cihān devlet ile yürür kim cihān serverleri devlet ile muntazırdur. ⁽²⁾Şāh daḥı ‘ādetce geyinüb ṭaşra gelüb ‘ayyārlar öñince selāṭīn ⁽³⁾serverlere selām itdi. Erenler daḥı ‘izzet ile ‘aleyk alub du‘ā itdiler. ⁽⁴⁾Ol dārāt ile meydāne yürüdiler. Ol cānibden daḥı deryā gibi ⁽⁵⁾Hind leşkeri yürüyüb Qaṭrān deñizi mevc urub iki düşmen birbirine ⁽⁶⁾qarışub añrayub ṭururken Hindīlerden bir kimesne meydāna girüb ⁽⁷⁾bir nice kimse yıkdı. Meger Sührāb diyen la‘īn idi, kimse bilmedi. ⁽⁸⁾Qahramān ol ḥālī göricek iḥtiyārı qalmayub qaşd eyledi. ⁽⁹⁾Meydāna gire anı gördiler. Şol qoldan bir na‘ra peydā olub bir kimse ⁽¹⁰⁾meydāna yürüdi. Gördiler kim Behrām-ı Cebelī’dür. İrüb Sührāb’uñ qara ⁽¹¹⁾bulut gibi gürzin redd eyledi. Birez ceng itdiler. Aḥīr birbirinüñ [75b] ⁽¹⁾kemerine el şundu. Sührāb ne qadar iḳdām eylediyse nesne ⁽²⁾başaramadı. Behrām daḥı kuvvet eyledi. Tağ pāresi gibi Sührāb ⁽³⁾kerkedenden qoparub qolına aldı. Zūr idüb yire çaldı. ⁽⁴⁾Ayyārlar irüb qayd u bende çekdiler. Anı daḥı bākīsi qatında ⁽⁵⁾ḥabs itdiler. Ayruq kimse Behrām’uñ meydānına girmede. Didiler ki: ⁽⁶⁾“Kimse ṭuymaz.” diyüb hemān biñ fīl şaldılar. İrüb fīl ⁽⁷⁾üzerinde şıgır göninden ḥişār idüb zencīrler şaldılar. Behrām ⁽⁸⁾daḥı bir kez na‘ra ḥayqırub gürz çeküp fīller qalbine irüb gürz ⁽⁹⁾urub fīller başın tağıtdı. Ba‘zınuñ ḥurṭumundan yapışub atdı. ⁽¹⁰⁾Fīller üzerinden yir yir kemendler şalub kimisi kendü boynuna kimini ⁽¹¹⁾kerkeden boynuna kimi beline kimi başına tütub nice yirden zencīr-[76a] ⁽¹⁾bend olub keşān-ber-keşān sürdiler. Hemān anı gördiler. Bir ⁽²⁾na‘ra āvāzı oldı kim ol diyāruñ tağı ve ṭaşı āvāzından ‘ālemi ⁽³⁾şadā ṭutdı. Niye ki diyince gördiler bir ṭarafdan Qahramān-ı Qātil ol ⁽⁴⁾altı ayaqlı baḥrī caneveri meydāna sürüb gürz-i kūh-peyker çeküb ⁽⁵⁾eyle heybet ile irdi kim fīl alayın ürküdüb birbirine girdi. ⁽⁶⁾İrüb gürz urub fīlleri tārmār eyledi. Kendü alaya ⁽⁷⁾urub öñ alaya arda şalub şağın şola urdu. Hüşeng ⁽⁸⁾görübdü ‘ā eydür: “Qoman Qahramān’ı yalınuzdur.” diyince ⁽⁹⁾fāḥī erenlerden nicesi irdi kim Qahramān’a qafā-dār ola. Yağın ⁽¹⁰⁾irdi kim gördiler Qahramān’uñ gögsi güröldüsü ol baḥrī ⁽¹¹⁾caneverüñ ḥücümü gıjıldusu gürz-i gerān gümöldüsinden kimüñ [76b] ⁽¹⁾ne cānı var kim Qahramān’uñ yöresine uğraya ne qadar kim Hindūlar, ⁽²⁾Qahramān’a geldiler, muqābeleye çāre oldı. Biñ yedi yüz alay ⁽³⁾Rāy-ı Hind üzerine döndi. İrüb gördi kim Rāy’uñ dāyiresine ⁽⁴⁾otuz biñ ḥişār-bend fīl qal‘a eylemişler. Orta yirde Rāy’uñ ⁽⁵⁾taḥtūñ fīller üzere berkdüb üstüne çetr bağlamışlar. Vezīr ile ⁽⁶⁾oturub her ṭarafdan cenge temāşā ider. Hemān Qahramān, Rāy’ı ⁽⁷⁾göricek

kararını kalmayub eyle na' ra haykırdı kim ol cümle alay ⁽⁸⁾birbirine urub güyā cihān yıkıldı. Fīller ürküb nicesi üzerinden ⁽⁹⁾kal' aları yire şaldı. Hindīler ol hāli göricek ğayrete gelüb ⁽¹⁰⁾ol otuz biñ fīl yine çengāle alub Qahramān üzerine şaldılar. ⁽¹¹⁾Yir yir cenge kol şundılar. Gel imdi Qahramān kim fīller qalbine düştü. [77a] ⁽¹⁾Eyle na' ralar iderdi kim işidenüñ zehresi çāk olurdu. Ne kadar kim ⁽²⁾serverān-ı şāh irüb Qahramān'a kafādar olmağ istediler. Qahramān' uñ ⁽³⁾üzerine iremediler. Eyle kim fīller dāyireden Qahramān' ı araya ⁽⁴⁾almışdı. Bākī ol kırk kez yüz biñ erden ğayrı otuz biñ ⁽⁵⁾fil idi. Ğayrı olan leşkeri birbirine urdılar. Bölük bölük eylediler. ⁽⁶⁾fīl-bānlar dağı irüb her taraftan kırk zencīr Qahramān üzerine ⁽⁷⁾şaldılar. Seksen zencīr idüb Qahramān'a iki taraftan bend oldu. ⁽⁸⁾Bir kez Qahramān seksen zencīre iki taraftan kol şarub eyle ⁽⁹⁾na' ra urdu kim āvāzından cihān gömleyüb Rāy' uñ ' aklı gitdi. ⁽¹⁰⁾Yine kendüye gelüb eydür: "Ne hāldür?". Didiler kim: "Ol fīller qalbine ⁽¹¹⁾düşen ser-keşdür; na' ra eyledi." didiler. Rāy dağı gördi kim ol [77b] ⁽¹⁾seksen zencīri kolına şarmış iki taraftan üzengi üzerine ⁽²⁾gelüb bir kez kuvvet idüb eyle silkivirdi kim ol seksen fīli ⁽³⁾üzerinde olanlar yüzlerinüñ üzerine yıkıldı. Ol hāle ⁽⁴⁾germ olub birbiri ardınca üç kez na' ra urdu kim cihāna ⁽⁵⁾şadā şaldı. Rāy ol hāle kaçıyub yürüdü. Ol maħmūdī ⁽⁶⁾fīlleri ħunī Hindīleri her taraftan Qahramān' uñ üzerine havāle ⁽⁷⁾itdiler. Ol kadar kim vaqt aħşama irüb Qahramān' uñ üzerine ⁽⁸⁾havāle idüb dāyiresin fīller ile bağladılar kim kat kat. Rāy ⁽⁹⁾buyurdu meş' āleler yaqub Qahramān'a ikdām itdiler. Ol gice ⁽¹⁰⁾Qahramān nice biñ fīl-bān helāk eyledi. Şabāħ olub ⁽¹¹⁾ceng ayru olmadı. Velī şabāħdan ceng eyle germ olub tırdı kim [78a] ⁽¹⁾cihān cümle kılınç oduna yandı. Hūşeng dağı tahtından inüb ⁽²⁾ata binüb serverler ile fīller alayına yakın irdiler. Ne kadar ⁽³⁾kaşd ve cehd itdiler kim girüb Qahramān'a kafā-dār olalar, çāre ⁽⁴⁾olmadı. Qahramān dağı ol deryā gibi cengüñ içinde germ olub, ⁽⁵⁾irüb kaşd eyledi kim Rāy' uñ tahtın yıka. Ne kadar kim Hindūlar ber-ā-ber ⁽⁶⁾irdi, hāşıl olmadı. Ol vaqte irişdi kim Hindīlere şına. **Tartūş** ⁽⁷⁾**Hakīm kavlınce:** Ol dem gördiler kim bir taraftan ħurūsānī bīcān ⁽⁸⁾bir toz peydā olub ulalup kopardı irdi. Cānib-i şimālden ⁽⁹⁾bād-ı şarşar irüb ol gelen gerd-i ğubār yarılıb iki şakq ⁽¹⁰⁾olub arasından üç yüz sancaq, üç yüz ' alem üç kerre ⁽¹¹⁾yüz biñ pūlād-pūş müzeyyen leşker velī şöyle tertībi var kim [78b] ⁽¹⁾cümlesisüñ ālātı ve esbābı altun, la' l ve cevāhirden ārāme bir ⁽²⁾şeh-süvār otuz yedi eriş kaddle la' l ve yāqūta ğarq olmuş ⁽³⁾öñinde bir fīle ālāt-ı ħarb ve esbāb-ı ħarb berkitmişler. Kendü ⁽⁴⁾bir at ejderine süvār olmuş. Eyle şevket ile irdi kim gören ⁽⁵⁾düşmenden taħşīn itdiler. Tā kim ol gelen dağı irüb ceng üzere ⁽⁶⁾alay olub birez temāşāya tırdı. Hūşeng Şāh eydür: "“ Aceb ⁽⁷⁾bu gelen kim ola?”. Gerden-keşān bir taraftan teber çeküb bir taraftan ⁽⁸⁾irüb Hindīler dilince

gelenleruñ birinden şordı kim kimlersiz. Eyitdüler kim: ⁽⁹⁾“Rāy-ı Hindī kızı Serv-i Hıramān’dur kim üç yüz biñ İcmīr leşker ile ⁽¹⁰⁾atasına yardıma geldi. ‘Ayyār ol haberi alub dönüb şāha gelüb ⁽¹¹⁾beyān eyledi. Yer yer didiler kim ol kızuñ nām-ı nişānın işidürlerdi. [79a] ⁽¹⁾Bundan gāfil olmamağ gerekdür, didiler. Şāh eydür: “ḥayr ola.”

Ez-İn cānib: ⁽²⁾Serv-i Hıramān gelüb gördiler kim atnuñ ol deryā gibi ⁽³⁾leşkerini düşmenüñ az çerisi şımış, tağıtmuş. Yine bir kimse altı ayağlı ⁽⁴⁾bir ‘aceb canevere binüb fīller alayından geçüb Rāy Şāh’uñ ⁽⁵⁾tahtınuñ yanına irmiş velī ol kadar fīl kırılmış kim şahrā fīl ⁽⁶⁾ölüsünden görünmez. Yine taht-ı şāhī öñinde eyle ceng itmiş kim ⁽⁷⁾kanı şu gibi ağıtmış. Serv-i Hıramān ol ḥālī göricek Dāyesine ⁽⁸⁾eydür: “İy Dāye bu ne ḥāldür kim düşmenüñ az leşkeri atam gibi şāhuñ ⁽⁹⁾bu kadar leşkerin bu ḥāle getürmiş ola ve hem bu ser-keş kimdür kim ⁽¹⁰⁾yaluñuz bu kadar ceng ile atam gibi şāhuñ bu kadar tertībin bozub ⁽¹¹⁾devlet tuğına yakın irişe?” diyüb birkaç yaşın şalub kol [79b] ⁽¹⁾şunub cenbiyeden ālāt-ı harb alub ārāyīde oldu. Bir dinç ⁽²⁾cenāba binüb eydür: “İy Dāye ben bu üç yüz biñ İcmīr leşker ile ⁽³⁾bu duran düşmen çerisine var; bunu ben göreyim kim bu ser-keşlik ⁽⁴⁾idüb Atam gibi şāhuñ üzerine varan nice kimsedür?” diyüb ⁽⁵⁾bir kez gerinüb sürüb bir gürz-i peyker kolına alub raḥş şalub ⁽⁶⁾gitdi. Fīlleri yarub Qahramān’a yakın iricek bir kerre ansızdan ⁽⁷⁾eyle na‘ ra urdı kim işideni vehme şaldı. Rāy daḥı cānı ⁽⁸⁾ḍaralub dāyireden dermān isterken kim Qahramān’uñ elinden ⁽⁹⁾ḥalāş ola. O idi kim ol na‘ rayı işidüb ‘aqlı gitdi. “Bu daḥı ⁽¹⁰⁾nedür?” diyince birkaç kimseler irüb yüz urub didiler kim: “İy şāh-ı ⁽¹¹⁾‘ālem ‘ālī ḥazretüne müjde olsun kim uş kızuñ Serv-i Hıramān [80a] ⁽¹⁾gelüb irdi. Ol söz ile Rāy Şāh şād olub cān gövdesine ⁽²⁾girüb eydür: “İmden girü kim kızum geldi. Düşmeden ne derd?” ⁽³⁾diyüb germ oldu. **Tārīḥ-i Deştī kavlınce:** Serv-i Hıramān daḥı ⁽⁴⁾gelüb Qahramān’uñ üzerine irdi. Qahramān gördi kim nā-gāh ⁽⁵⁾bir na‘ ra-i cān-gün peydā oldu. Neyki diyince bir siyāh atlı ⁽⁶⁾la‘ lin-puş bir gürz-i gerān çeküb rāst kendüni gözedüb ⁽⁷⁾gölüb irdi. Bī-mehābe gürz ḥavāle kıldı. Velī eyle heybet ile ⁽⁸⁾irdi kim Qahramān’ı redde mecālin kımayub irüb rāşt ⁽⁹⁾arḳasına bir muḥkem gürz eyle urdu kim Qahramān’ı uyardı. Hemān ⁽¹⁰⁾gürz açdurmayub yine irince Qahramān bu kez kendü gürzin ⁽¹¹⁾ber-ā-ber virdi, şavdı. Bir daḥı bārī nevbet Qahramān’a degüb [80b] ⁽¹⁾bağ ansızdan ḍarb uran sen misin diyü irüb bir gürz eyle ⁽²⁾urdu kim eger kūh-ı Serendīb’e ursa sürme ideydi. Velī kız ⁽³⁾erlik lu‘ biyle rāst def eyledi. Qahramān’uñ ḍarbına yine gürzler ⁽⁴⁾taḥsīn eyledi. Ol iki ejderhā birbirile cenge ḥurdı didiler ⁽⁵⁾**Ez-İn cānib:** Dāye daḥı ol üç yüz biñ er ile irüb ⁽⁶⁾Hüşeng leşkerine ḥoḳınub eyle urdu kılıcı kim Rāy’uñ üzerinden ⁽⁷⁾irüb kılıç ile yine meydāna iletđi. Hindīler daḥı ḡayrete gelüb

(8)kuvvet tıtdılar. İrüb Hüşeng leşkeriyle aḥşamdan ceng (9)itdiler. Aḥşam darb-ı arām uruldu. İki leşker döndi. Şāhlar (10)bārigāhına gelüb selātīn ve serverleri yoḫlayub teftīş (11)itdiler. Gördiler kim Ḳahramān ile on iki server gelmemiş. Hüşeng [81a] (1)Şāh dönüb Gerden-keşān’a eydür: “İy server bu zamānada şunuñ (2)gibi cihān pehlevānı ki Ḳahramān’dur. Anuñ ḫālını bilmek saña lāzımdur. **Nazm:**

[fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

- 1 Er olan bilür yine ḳadrin erüñ
Server olan ḫālin anlar serverüñ
- 2 Fehm idemez zāḡ bülbül dilini
Yüriyi bile mi ḫarāb yolını
- 3 Başaran cān işini cān-bāzdur
Ādemüñ merdi cihānda azdur
- 4 Yoḫ deminde ādem üstine dönen
Oldurur ādemligüñ ḳadrīn bilen
- 5 Çoḫ bulunur ‘ıyş eyyāmında yār
İllā ḡam vaḫtinde olmaz pāyidār
- 6 Yoḫ deminde yār oldur yār olan
Yār ‘ahdın bekleyen olmaz yalan
- 7 Yār ise var olma yārsuz
Az olur ādem olan aḡyārsuz

(3)**Ez-İn cānib:** Hüşeng Şāh Gerden-keşān’a eyle diyicek (4)ol daḫı baş ḳaldurub yüz yire urub ayaḡ götürüb [81b] (1)peykiler ile gidüb tā kim gelüb ceng yerine irdi. (2)Ol on iki serverüñ ölüsin bulub peykilere didi. (3)ḳonulub şāh bārigāhına gitdiler. Andan kendü ve Hindīler ortusına (4)irüb ne ḳadar kim aradı Ḳahramān’dan ḫaber bilmedi. **İ’ tişām Ḥakīm ḳavlınce:** (5)Ḳahramān kim cengde Serv-i Ḥıramān ile bulışub ikisi birbirine (6)muḳābil olub miḳdārın bilicek birbirin ele getürmek için (7)ayru cenge muḳayyed olmayub hemān ikisi ceng ide. Leşkerden (8)çıḳub bir taḡ içine düşdiler. Ne ḳadar kim Ḳahramān, Servi şikāre (9)getürdi yine çābüklikle kendüyi ḫalāş iderdi. Bārī (10)aḥşam olunca ceng itdiler. Aḥşam Ḳahramān irüb ḡayretle (11)bir muḫkem gürz urub ḳalkanın taḡıtdı. İrüb gürz başına [82a] (1)doḫundu. Bir yaña ḳaçurınca olan ışıḡınuñ bendlerin (2)ḳırub başı açıldı. Saçı taḡıtdı. Ḳahramān gürz urub geçüb (3)gidince dönüb yine ḫāl bilmek için ardına baḳub gördi kim başı (4)açılıb ol sünbül gibi saçı taḡılmış

bir ‘aceb şüret zāhir olmuş kim ⁽⁵⁾güneşden yaçar çırağı. Hemān görünce bildi kim erkek degildir. ⁽⁶⁾Ol zamān Qahramān on yedi yaşına irmişdi. Dağı mihr u ⁽⁷⁾muḥabbet ‘ışk gayz bilmezdi. Hemān canever başın çevürdi gitdi. ⁽⁸⁾O idi kim leşkere yakın iricek Gerden-keşān baş urub gelüb ⁽⁹⁾ḥāl ḥaber şordı eydür: “Bu dāyireyi birez temāşā eyledim.” diyüb ⁽¹⁰⁾aşl ḥālī ‘ār idüb dimedi. Andan sorub şāh bārigāhına ⁽¹¹⁾geldi. Evvel gelüb Gerden-keşān ḥālī ḥaber virdi eydür: [82b] ⁽¹⁾“Qahramān’ı buldum. Eydür kim: “Seyrān iderdüm velī dağı gögsi ⁽²⁾gürüldüsi diñmemiş bilmezem kanda idi. Baña dimedi.” didi. ⁽³⁾Qahramān dağı gelüb cebe ve çevşen çıkarub libāsların geyüb ⁽⁴⁾şāh dīvānına irdi. Selām virdi. Selāṭīn ve serverler ⁽⁵⁾şāh öñinde emr ile qarşu varub içerü getürdiler. Şāh dağı ⁽⁶⁾ayağ üzere gelüb merḥabāladılar. ‘İzzet eyledi. Ol dağı ⁽⁷⁾baş urub geçüp yerinde qarār eyledi. Ni‘ met gelüb yendi. ⁽⁸⁾Şükr dindi. Andan sākī gelüb esbābı ‘ıyş ārāste olub ⁽⁹⁾şoḥbete başladılar. Olanlarıñ kaydın göründükden soñra andan ⁽¹⁰⁾şāh buyurdı Keyvān’ı, Sührāb’ı, Şikār-geri getirüb da‘ vet ⁽¹¹⁾itdiler. Keyvān dağı kibrin giderüb şāh öñinde baş urub [83a] ⁽¹⁾eydür: “İy şāh-ı cihān her ne kim itdükse kendümüze itdü. Uş ⁽²⁾bu dem ḥālümüz bilüb suçumuza tevbe idüb ‘ömürden zamān bulduqça ⁽³⁾cān ile tırmuşuz.” didi. Andan Sührāb, Şikār-ger dağı kul ⁽⁴⁾olub ḥil‘ at virdiler. Keyvān’a selāṭīn katında yir verdiler. ⁽⁵⁾Sührāb’ı, Behrām-ı Cebelī’ye ışmarladılar. Şikār-ger’i, Gerden-keşān’a ⁽⁶⁾teslīm itdiler. Sīne gönül sağ olub ‘ıyşda **Ez-İn cānib:** ⁽⁷⁾Meger Rāy-ı a‘ zam dağı dīvānına gelüb buyurdı bir ulu ⁽⁸⁾od yaqub diri ādemīleri içine şaldılar ya‘nī kıızı ⁽⁹⁾geldüğine qurbān eyledi. Birezden cümle begler gelüb Serv-i ⁽¹⁰⁾Ḥırāmān’uñ Dāyesi dağı gelüb baş urdı. Gözi Serv-i ⁽¹¹⁾Ḥırāmān gelmemiş. Rāy öñinde yüz urub pāy-tahtı öpdi. [83b] ⁽¹⁾Rāy eydür: “İy Dāye qanı Serv-i Ḥırāmān niçün bize gelmedi?” ⁽²⁾Eydür: “Server-i serverān ceng āḫir olduğdan soñra ⁽³⁾görmedüm. Bilmezem nice oldı.” didi. Rāy dağı görüñ diyince ⁽⁴⁾Dāye bir kaç bahādır kızlar ile irüb isterken ol yire irdi kim ⁽⁵⁾Qahramān kız ile ceng idüb koyub gitmiş idi. Kız dağı ⁽⁶⁾dāyireye baqub Qahramān’ı görmeyüb fikre varub eydür: ⁽⁷⁾“Bu ne ḥāldür kim bu nece zamāndur cihānuñ ser-keşi iken bugün ⁽⁸⁾bunuñ elinde böyle zebūn olam. Beni bu kadar ele getürmişken ⁽⁹⁾yine muqayyed olmayub koyub gide.” diyüb ol fikr ile dururken ⁽¹⁰⁾Dāye ile kızlar gelüb ayağına döküldiler. Kız dağı kendüyi ⁽¹¹⁾dirüb at arqasına geldi. Dāye ḥālīn diyüb eydür: [84a] ⁽¹⁾“Bu ‘aceb kim beni bu kadar şikār itmişken muqayyed olmayub yine gitdi.” ⁽²⁾dididi. Dāye eydür: “İy nāzenīn cihānda bir kimse kim senüñ gibi ⁽³⁾kimseyi ele getirüb belki ḥüsnuñ dağı gördükden soñra ⁽⁴⁾bu kaçan ola kim senden yüz döndüre? Yāḳīn oldur kim yüzüñi ⁽⁵⁾görüb ‘aqlı gitdi. Kendüyi devşüricek ḥālī qalmayub ⁽⁶⁾at alub bir yaña gitdi. İy Nigārīn kande ise

anı buluruz.”⁽⁷⁾diyüb alub Servi atası dīvānına geldi. Ol dağı çadırına⁽⁸⁾gelüb cebe vü çevşen çıkarub yüzine niķābın berkidüb çadırından⁽⁹⁾ķızlar ile sürüb atası çadırına gelince cümle Hindīler ķarşu⁽¹⁰⁾gelüb ‘izzet ile iķerü girdiler. Ol dağı girüb atasına baş⁽¹¹⁾urdu. Rāy dağı ayak üzere gelüb ķızın bağına başub [84b]⁽¹⁾merķabāladı. Geķüb ķız dağı pāy-taķtda zerrīn şandal üzere⁽²⁾oturdı. Zīrā dāyim ‘ādeti anda oturdı. Ni‘met gelüb⁽³⁾yendi. ‘Ādetlerince şükür dindi. Andan meclis ārāste olub⁽⁴⁾ķızın Rāy ikileyini merķabālayub ceng-i cidālden ķaber şorub⁽⁵⁾eydür: “İy ciger-güşem ķanı ol ser-keşi neyledün?”. Eydür: “İy ata⁽⁶⁾ol ķarīf benüm ile aķşam olunca eyü ceng eyledi. Aķşam⁽⁷⁾olıcaķ ķarañu ķande varduğın bilmedüm.” didi. Velī iķinden⁽⁸⁾fikri gitmedi. Oturmađa mecāli olmayub eydür: “İy ata üç⁽⁹⁾gündür kim cāriyeñ uyımadum ve hem bugün ol ķarīfle ķatı⁽¹⁰⁾ceng eyledüm. Destürunla varub birez rāķat olayım diyüb.”⁽¹¹⁾gitti. Sürüb çadırına gelüb buyurdu. Varub Düzd-i Efser’i [85a]⁽¹⁾getürdiler. Eydür: “Baña yarluķ idüñ kim bugün benümle ceng iden⁽²⁾ķarīfüñ bu gice başın kesmek gerek.” didi. Düzd-i Efser eydür: ⁽³⁾İy bānū-yı cihān ol leşkerde Gerden-keşān dirler bir ‘Ayyār⁽⁴⁾vardur kim anuñ ķorķusından kimüñ ne cānı vardur kim⁽⁵⁾yöreeye uğraya.” didi. Kız eydür: “Benüm murādum Gerden-keşān degildir. ⁽⁶⁾Eger rāst gelürse ol dağı naşībin ala. Gel baña leşkeri⁽⁷⁾göster.” diyüb uķar Şeb revāne tonlar giyüb sađ ve şol⁽⁸⁾ķanķerler kemere alub tīđler hamā’ıl ķılıb gıtdiler. Anca kim leşkerüñ⁽⁹⁾ķaravulından bir yaña geķüb çadır arasına yaķın iricek kız⁽¹⁰⁾eydür: “İy Düzd-i Efser ol ķarīfi bilür misin kimdür?”. Eydür: ⁽¹¹⁾“İy Nigārīn bildigüm bu ķadar kim adına Ķahramān-ı Ķātil dirler imiş. [85b]⁽¹⁾Dağı Hüşeng’e yaķın zamānda buluşmış.” Kız eydür: “Çadırı⁽²⁾ne yirdedür. Eydür: “İy Nigārīn bizler ol ķarīfüñ ķorķusından⁽³⁾bu yerlere gelmezüz neden bilelüm.” didi. Ol sözi Nigār işidicek⁽⁴⁾bildi kim Düzd-i Efser ķorķmış. Nigār eydür: “Yoldaşuñ ķorķak⁽⁵⁾olanından ķayr gelmez.” diyüb aña destür virdi. Andan Dāye⁽⁶⁾ile ikisi dağı ilerü gelüb gördi kim bir ķarīf at yedüb⁽⁷⁾gider. İrüb ķarīfüñ boğazın alub eydür: “Kimsin ol⁽⁸⁾ķarīfüñ ‘aķlı gidüb eydür: “Hüşeng Şāh’uñ aşcılarındanam⁽⁹⁾maţbaķ ķalkındanam. Nigār eydür: “Bunda Hüşeng’uñ peķ Ķahramān’uñ⁽¹⁰⁾çadırı ķandedür.” Ol dağı gösterdi. Nigārīn, bu ķarīfi bir⁽¹¹⁾ağaca bağlayub sürüb gıtdi. Bu ķarīf ķaber bildirmesün diyü [86a]⁽¹⁾Ez-İn cānib: Hüşeng Şāh dağı bir zamān ‘ıyş idüb⁽²⁾andan serverlere destür virüb kendü dağı birez⁽³⁾yatub rāķat olmaķ diledi. ‘Āşım ve Şīr-pençe nacaķların⁽⁴⁾ķoķub şāh otađınuñ ķapusın alub durdılar. Bāķī⁽⁵⁾pāsubānlar dağı ‘Ayyār ķorķusından ķazır baş olub gözlediler. ⁽⁶⁾Ez-İn cānib: Serv-i Hırāmān dağı gelüb ordunuñ⁽⁷⁾iķine girüb, geżüb gördi kim otuz iki yirde ulu eyvān⁽⁸⁾ķurulmuş. Cümlesin geżüb görüb salţanata taķşīn

idüb ⁽⁹⁾andan irüb Hüşeng bārigāhın gördiler. Her taraf pāsubānlar ⁽¹⁰⁾ağaç çeküp oturur. Dağı dönüb Qahramān çadırına irdi. ⁽¹¹⁾Bu kadar vaqt gezince pāsubānlar uyumuş vaqt geçmiş ‘ālem [86b] ⁽¹⁾ağyardan hālī irüb gördi kim cümle pāsubānlar uyumuş. ⁽²⁾Anlaruñ dağı birkaçın helāk idüb çadırı bir taraftan yardı, ⁽³⁾içeri girdi. Gördi kim Qahramān taht üzere yatub dā’irede ⁽⁴⁾sekiz gulām dağı ortaya almış. Bunlara dārū virüb anlaruñ ⁽⁵⁾dağı başın kesüb Qahramān üstine irdi. Elinde bir kulaç ⁽⁶⁾bir āb-dār hançer Qahramān kaşdına irdi. Bilmedi kim kaşdı kendüye ⁽⁷⁾eyledi. Ol kaşd ile cellād-ı felek gibi Qahramān kaşdına irince ⁽⁸⁾ansızdan baķub gördi kim bir serv, cāme-hā’ba girmiş yatur. ⁽⁹⁾Güyā kim güneşdür, nūr virür. Kırk biş eriş kıdd çekmiş, yigirmi ⁽¹⁰⁾bir erişi sīne bir pehlevān kim zamāna gözi mişliñ görmemiş. Henüz ⁽¹¹⁾hüşni güllerinüñ benefşesi bitmemiş. Ol Qahramān’ı gözler [87a] ⁽¹⁾uyhuya varub siyāh kirpikler bir qarış kadar yanaķları ⁽²⁾üzere dökülmiş. Dā’ireye yüzinden dirler dizilüb lāleye ⁽³⁾jale dökülmişe dönmiş iki kolların nūrdan sūtün gibi ⁽⁴⁾taşraya eylemiş. Gögsin açmış pertev şalar ol hüşn ile kız ⁽⁵⁾Qahramān’ı göricek bir kez āh idüb elinden hançeri düşdi. ⁽⁶⁾Kendüyi yitirdi. Birez Qahramān’uñ yaşduğın tayanub yüzine ⁽⁷⁾baķub kıldı. Mütēhayyir oldu. Baş almağa gelen kız cān virür ⁽⁸⁾oldı. Bu kez alur yok ne kadar kim Qahramān’ı görürdi ⁽⁹⁾varduķça ‘aķlı giderdi. Ve hem Qahramān’uñ hüşni ehl-i tāriḥ ⁽¹⁰⁾dilinde meşhūrdur. Bu zamāna gelince bārī kız fikr idüb ⁽¹¹⁾gördi kendüye bir hāl oldu kim her hāli unuttı. Revān [87b] ⁽¹⁾revān kendüyi dirüb eydür: “Bir belādur başuma geldi. ⁽²⁾Buna fikr gerek.” diyüb kız tiz dönüb kıalem getürüb bir nāme ⁽³⁾yazdı. Yasduķ üzere kıoyub bir hançer dağı bir nāme yanına ⁽⁴⁾şancub Qahramān’uñ şunub hātemin aldı. Dönüb āh u hasret ile ⁽⁵⁾gitdi. Tışarıya gelüb kendüye eydür: “Bunca zamāndur kim ⁽⁶⁾dünyānuñ fettānısın. İmdi bir hāldür başına geldi. Kıandesine ⁽⁷⁾ādem gayret içünden bu leşkerde bir nişān kıoyub git.” diyüb ⁽⁸⁾andan şāh çadırına irüb gördi cümle pāsubānlar uyumuş. ⁽⁹⁾Tiz dārū virüb nicesin helāk eyledi. Andan girüb gördi kim ⁽¹⁰⁾yine harem kıapusında Şir-pençe, ‘Āşım nacaķların kıoçub yaturlar. ⁽¹¹⁾Yine anlardan ḥavf idüb bārigāhuñ bir yanın yardı. Gördi kim [88a] ⁽¹⁾şem‘ ler yanar. Taht üzere Hüşeng Şāh yatur. Kıız bir zamān ⁽²⁾ḥurdı. “Bāşed server-i ‘ayyārān anda ola.” diyü gördi kim anda yok ⁽³⁾girüb yatanlaruñ bir nicesin dağı helāk eyledi. Şāha kıaşd eyledi. ⁽⁴⁾Meger Gerden-keşān çadırında yaturken muḥālif düş görüb ⁽⁵⁾revān teber hançer götürüb şāh bārigāhına irdi. Girüb gördi kim ⁽⁶⁾pāsubānlaruñ nicesin helāk itmişler. Cān başına şıçrayub ⁽⁷⁾dağı içeri girüb gördi kim şāhuñ haremın bir yanı yarılmış ⁽⁸⁾bir āfet-i cihān eline bir hūn-ālūd hançer dutub kıurur. Hemān ⁽⁹⁾Gerden-keşān görince fikre varub ‘aceb kim ola dirken anı ⁽¹⁰⁾gördi

kim şāh kaşdına yürüdi kim anuñ gibi şāhı helāk eyleye. ⁽¹¹⁾Hemān bir kez Gerden-keşān teber şalub şıçradı. Eydür: “İy hūnī [88b] ⁽¹⁾uş benem Gerden-keşān.” diyüb ardınca kız dağı rāst ⁽²⁾gördi teber hemān haṭā yerine iricek bir ṭabanca Gerden-keşān ⁽³⁾eyle çaldı kim yüzünüñ üstine yıkdı. Öldürmege kıyamayub ⁽⁴⁾dönince sesden sağ olan pāsubānlar uyanub kızuñ yir yir ⁽⁵⁾üstine sürdiler. Kız dağı irişeni helāk eyledi. Ğavġā dağı ⁽⁶⁾artınca yıl gibi gidüb baş ḳotardı. Kimse ardından yitmedi. ^{(7)c} Ayyārlar ne kadar kim ardına uydılar çāre olmadı. Ğavġādan cümle ⁽⁸⁾serverler uyanub şāh çadırına geldiler. Ölen pāsubānları ⁽⁹⁾görüb ‘acebe ḳaldılar. İçerü girdiler. Şāh dağı ṭurub cāme-⁽¹⁰⁾ḥāb üzere oturdu. Gerden-keşān dağı kendüyi dirüb ⁽¹¹⁾gördi. Bir ṭabanca yemiş kim dağı ḳulağı öter. Revān gelüb [89a] ⁽¹⁾şāh önünde baş urdu. Şāh dağı cemi‘ - i ḥālī teftīş eyledi. ⁽²⁾Eydür: “İy şāh-ı ‘ālem muḥālif vāḳı‘ a görüb geldüm pāsubānlar ⁽³⁾helāk olub yaturlar. Girüb gördüm bir hūn-rīz elinde ⁽⁴⁾bir ḳanlı ḥançer ṭutub şāha kaşd itmiş. Ben dağı teber çeküb ⁽⁵⁾irdüm. Arḳası ile bir kez çaldım. Ya‘ nī ki diri ṭutub ḥālī bilem. ⁽⁶⁾İrüb yerine haṭā getürmedi. Dönüb baña bir ṭabanca eyle ⁽⁷⁾urdu kim bī-iḥtiyār yığıldım. Ben kendümi devşürince ol ⁽⁸⁾gitdi.” didi. Ol sözi işidüb didiler kim: “Zihī ser-bāzlık kim ⁽⁹⁾Hūşeng gibi şāhuñ bu kadar üstine gire. Gerden-keşān gibi ^{(10)c} ayyāruñ ḳarbından yıkılmayub dönüb bir ṭabanca ile yıḳa. Bunca ⁽¹¹⁾āfetüñ arasından ḥalāş ola.” didi. Şāh eydür: “ Meded Ḳahramān’ı [89b] ⁽¹⁾görüñ.” didi. O idi kim Ḳahramān dağı ġavġādan uyanmışdı. ⁽²⁾Ṭurub başı ucında ḥançeri, nāmeyi görüb şāh bārigāhına ⁽³⁾gelüb esbābı ortaya dökti. Ya‘ nī ḥançeri, nāmeyi ol ḥālī ⁽⁴⁾şāh görüb buyurdu: “Vezīr nāmeyi oḳuyub gördi dimiş kim: ⁽⁵⁾“İy server bu gice seḫer vaḳtüne vardım ki seni helāk idem. ⁽⁶⁾Gördüm tāze yigitsin kıyamadım. İmdi yarın Hūşeng’i ṭutub ⁽⁷⁾alub Rāy Şāh’a gelesin. Ol dağı saña diyār-ı Hind’üñ ser-keşligin ⁽⁸⁾vire kim senüñ gibi server Hūşeng kimdür kim aña ḥidmet idesin ⁽⁹⁾bārī çün idersin? Gel Rāy gibi şāha ḥidmet eyle kim ḳadir ⁽¹⁰⁾ḳıymet bilür, devlet bilüb başı ber-ā-beri olasın. Eger bu sözi ⁽¹¹⁾ḳabül itmeyesin ḥāzır bāş yarın gice varub başuñ keserem dimiş.” [90a] ⁽¹⁾Ol sözi işidüb didiler kim: “‘ Aceb bunuñ gibi sözi iden ⁽²⁾kim ola?” diyüb Hindī yerinden ṭurub baş urub ⁽³⁾eydür: “İy şāh-ı cihān Rāy’uñ bir kızı vardır adına Serv-i Ḥıramān ⁽⁴⁾dirler. At üzere geleli kimse ḳarb urmadı ve kimse ḳarbından ⁽⁵⁾ḥalāş olmadı. Da‘ vāsı şöyledür kim her kim beni erlikle ⁽⁶⁾zebün iderse aña ‘avret olurum. Ol ḥāl ile cihān ⁽⁷⁾şāhlarınıñ oğulları māl ü leşker ile gelüb elinde helāk ⁽⁸⁾olmuşdur. Yigirmi üç yıldur bu da‘ vā ile her yıl yoḳdur kim ⁽⁹⁾niçe şeh-zādeler helāk itmeye anı gelür dirlerdi. ‘ Aceb ⁽¹⁰⁾olmaya ki bu fesādı iden ol olmaya. Ol bir kişünüñ fırsatın ⁽¹¹⁾bula dağı helāk itmeye. Zīrā kim hūn-rīz ve cellād-ı cihāndur. [90b] ⁽¹⁾Yine dünyā

‘ayyārların gözine göstermez. Uş bu nice gördüğünüz⁽²⁾bu işi ol itmişdür. Ol bir kişiye fırsat bula dağı helāk⁽³⁾itmeye ‘acebdür. Qahramān’a ‘aşık olmadı ise yāhūd eceli yoğdı. ⁽⁴⁾Be-her-ḥāl bu yüzden ḥazer gerek.” didi. Ol ḥāl bilüb cümle ⁽⁵⁾serverler kızdān vehmināk oldılar. Qahramān dağı bildi kim ⁽⁶⁾dün gün kendü ile ceng iden kimdür. Bārī ol ḥāl ile ⁽⁷⁾şabāḥ irdi. **Ez-İn cānib:** Serv-i Hıramān dağı ol gice ⁽⁸⁾Hüşeng leşkerinden çıkup gelüb Dāye ile Düzd-i Efser’e ⁽⁹⁾irdi. Anlar dağı fikr ider kim ‘acebdür eger Nigārīn, Gerden-⁽¹⁰⁾keşān bendine düşmeye. Ol dem gelüb Nigārīn ḥālī ḥaber virdi. ⁽¹¹⁾Anlar dağı görüb taḥsīn itdiler. Şabāḥ mülūkāne libāslar giyüb [91a] ⁽¹⁾atası dīvānına irdi. Baş urub yerine oturdu. Rāy ⁽²⁾dağı kızından ‘özr dileyüb ḥil‘at virdi. Dīvānında biñden ⁽³⁾ziyāde beg oğulları var kim cümle kızuñ ‘aşığı dururlar. ⁽⁴⁾Ammā kız birine muḳayyed olmayub her ne yaña baḳarsa Qahramān’ı ⁽⁵⁾görürdi. Oturub ol ḥāl ile sözde iken meger Behrām-ı ⁽⁶⁾Cebelī egildi. Serv-i Hıramān buyurdu, Behrām’ı kayd u bend ile ⁽⁷⁾ejderhā gibi getürdiler. Rāy eydür: “Behrām gel baña ḳul ⁽⁸⁾ol Sind diyārın saña vireyin.”. Behrām cevāb virmedi. ⁽⁹⁾**Ez-İn cānib:** Çīn Şāhı’nuñ kıızı kim Behrām’uñ ḥātūnidur. ⁽¹⁰⁾Şāh’a ḥaber gönderdi kim şāh luḫf idüb Behrām’ı unutmasun. ⁽¹¹⁾Ol sözi şāh işidüb Behrām için gözlerinden yaş gelüb [91b] ⁽¹⁾eydür: “İy serverler görüñ kim Behrām gibi serverimiz kāfir ⁽²⁾elinde esīr bizi görüñ kim añarmıyuz diyüb Gerden-⁽³⁾keşān’uñ yüzine baḳub eydür: “İy dil-āver, Behrām’ı nice ⁽⁴⁾idelüm?” didi. Gerden-keşān eydür: “İy şāh ben bende her zamān ⁽⁵⁾Behrām’ı varub isterem elüme girmez. Ammā şāh himmetine yine ⁽⁶⁾göreym.” diyüb gelüb dīvān-ı Rāy’a yitdi. Gördi kim ⁽⁷⁾Behrām kayd u bend ile oturur ḫurub her ḫarafdan da‘vet ⁽⁸⁾iderler. Ammā söz söylemez. Ol ḥāl ile Rāy ḫaḫıyub ḫaşd ⁽⁹⁾itdi kim helāk ide. Kız eydür: “Rāy ata bunı helāk itme şaḫla ⁽¹⁰⁾bāşed ki bizden dağı anlara kimse düşe bunı virüb anı ⁽¹¹⁾alavüz.” didi. Rāy eydür: “İy ciger-güşem bunı nice şaḫlaruz kim [92a] ⁽¹⁾bunda bir ‘ayyār vardur ki yedi ḫat yirler altında dağı iledürseñ ⁽²⁾bulur ḫalāş ider.”. Server eydür: “Ata destūrlukla ḫişiye ⁽³⁾şaḫlayayım eger Süleymān dīvleri dağı olursa almaya.” didi. ⁽⁴⁾Gerden-keşān ḫurub deñerdi. Eydür: “Va’llāhi elinden gelür buyurdu.”. ⁽⁵⁾Behrām kız bārigāhına getürdi. Kızlar gidüb kendüsi ⁽⁶⁾Dāye ile tenhā ḫalub andan buyurdu. Varub Behrām getürüb ⁽⁷⁾ḫayd u bendin aldılar. Altına şandal ḫoyub oturdu. Şoḫbet ⁽⁸⁾ḫurılıb şarāb kebab yinüb iḫerken kız eydür: “İy Behrām ⁽⁹⁾saña bir nesne şorayım eger rāst ḫaber virürsen seni āzād ⁽¹⁰⁾ideyim.” didi. Behrām eydür: “İy Nigārīn buyur eger bilürsem diyeyim.” ⁽¹¹⁾didi. Eydür: “Ol sizüñ leşkerde altı ayaḫlu canever binen kimdür? [92b] ⁽¹⁾ḫul mıdur ve hem bindügi caneverdür kim at ve fīl ⁽²⁾ve kerkesden degildür. Hīḫbirine beñzemez.” didi. Behrām dağı ⁽³⁾baş urub

eydür: “İy Nigārīn ol serverdür, şeh-zādedür. ⁽⁴⁾Ƙul degüldür. Atası Tahmurād dirlerdi. Yedi iklīme şāh ⁽⁵⁾olmuşdur. Bunu üç yaşında iken dīvler Ƙapup Heyhāt ⁽⁶⁾Şahrāsı’nda Kūh-ı Şu‘ā’da on üç yıl beslemişlerdur. Uş ⁽⁷⁾bu hāle gelicek Rub‘-i Meskūn’a düşüb yolda gelürken şāhumuza ⁽⁸⁾bulışub Ƙul oldı. Ol dahı pāy-tahtı virdi. Ammā şāhumuza ⁽⁹⁾Ƙul olunca olan serverlerden kimsesi Ƙurtulmayub kimin ⁽¹⁰⁾zebūn, kimin helāk eyledi. Āhīr kendüyi idāretiyle ve mürüvvetiyle ⁽¹¹⁾gelüb Ƙul oldı. Beri gelürken ol baħrī caneveri [93a] ⁽¹⁾Hind Deryā’sı kenārında tutub zabt eyledi. Velī canever dahı ⁽²⁾ele gelince şāhuñ on yedi kerre yüz biñ erin ürkidüb ⁽³⁾nice serverler helāk eyledi. İy Nigārīn adına Ƙahramān-ı ⁽⁴⁾Ƙātil dirler. Bu zamān cihān serāyınıñ şāhib-Ƙırānidur. Elinden ⁽⁵⁾dīvler emān alımaz.” diyüb Ƙahramān’ı ol gün serverligin ⁽⁶⁾ol Ƙadar ögdi ki Ƙızuñ ‘ışƘı bir iken biñ olub dāyim Behrām ⁽⁷⁾dindügince Ƙız bir yoldan depreyüb Ƙahramān’uñ aħvālin ⁽⁸⁾pehlevānlığın söyledürdi. Ƙızuñ içinde ‘ışƘ āteşi ziyāde ⁽⁸⁾olub varlığın od eyledi. Ƙahramān’uñ sevdāsı başından aşdı. **Nazm:**

[fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

1	İrdi başa ‘ışƘ dūdından buħār
Ƙalmadı ne şabr u ne ‘aƘl u ne ‘ār
2	Oldı Ƙamu varlığı yağmā-yı ‘ışƘ
Cānına kār eyledi sevdā-yı ‘ışƘ
[93b]	3 Ƙalmadı kendü vücūdından nişān
Varı gidüb maħz-ı ‘ışƘ oldı hemān
4	Nüş idüb şevƘiyle ‘aşƘuñ bādesini
Şuya şaldı varlığı seccādesin
5	Kendüyi terk itdi ister yārini
Virdi yāre irmek içün varını
6	Böyledür bāzār-ı ‘ışƘuñ dāyimā
FarƘ olunmaz Mün’im ü şāh u gedā
7	Kime irse ‘ışƘ nūrından eşer
Maħz-ı hāk ise vücūdın nūr ider

⁽¹⁾**Tārīh-i Deştī Ƙavlınce:** Nigārīn ki Behrām’dan bu haberi alub ⁽²⁾gördi kim rüsvāy olur dönüb eydür: “İy server sen kimsin saña ⁽³⁾kim dirler.” Eydür: “İy Nigārīn ben bende aduma Behrām-ı Cebelī dirler. ⁽⁴⁾Cebelī Kebīr sultānınıñ Ƙızı oğlıyam. Velī bu dem Hüşeng Şāh’uñ ⁽⁵⁾Ƙulıyam.”. Serv-i Hıramān eydür: “İy server ol Çīn diyārından

(6)taş olan sen misin?”. Eydür: “Belî”. Eydür: “Peh soñra nice ħalâş [94a] (1)olduñ? Ol dağı cümle ħâlî beyân eyledi. Gerden-keşân (2)kendüyi ħalâş idince kız işidüb eydür: “Peh ol Gerden-(3)keşân diyen niçün bu dem seni añmaz? Eydür: “İy Nigārīn nite (4)ola Gerden-keşân bizi anmaya size dem bu dem bunda bundadır (5)Gerden-keşân dağı durub çadır ardından diñlerdi.”. Eydür: (6)“İy Dāye var gör bu çadır ardında kimi bulursañ al getir.”. (7)Gerden-keşân işidüb birez añaru varub kendüyi mestlige (8)urdu. Bir yirde düşüb yetdi. Qoltuğuna bir rebāb aldı. (9)Dāye gelüb depme urınca sermeri turub eydür: “Hay begüm (10)kerem it baña kıyma serhoş idüm.” didi. Eydür: “Bu yatan nedür?”. Şunub (11)aldı. Eydür: “Vā-veylā o fānī yazmış rebābcıgumdur.” didi. [94b] (1)Dāye gel berü diyüb alub içerü girdi. Serv-i Hıramān (2)öñinde baş urub du‘ā eyledi. Serv dağı ‘ayyārı bildi ammā (3)bilmeze urdu. Eydür: “Usta ne yirdensin?”. Eydür: “Sulţānum Sind (4)vilāyetindenem rebāb çalub elüme girincesin oğlancuqlara (5)nafaqa idinürem.” didi. Nigārīn eydür: “Usta diye bizüm için (6)bir şöhet eyle.”. Ol dağı dizi üzere gelüb rebāb eline alub (7)Nigāruñ ħāline münāsib bir ğazel oqudı. Şöyle kim derdin (8)depreşdüri. Nigārīn taşīn idüb buyurdu, māl virdiler. (9)Eydür: “İy usta seni bir kimseye beñzedürem.” Gerden-keşân ol (10)sözi işidüb ‘aqlı gitdi eydür: “Vah ol degül bu kim seni yumruğ ile (11)yıkmışdur ne yavuz bende düşdüñ be-her-ħāl toğrulıkdan [95a] (1)yegi yoğdur diyüb eydür: “İy Nigārīn zamān ben bendeyi kime (2)beñzedürsin? Kız eydür: “Ol Gerden-keşân diyen degül misin?” diyince (3)Behrām bağa düşdi. Kızıñ dağı murādı Behrām’a bildürmek idi. (4)Zīrā kim Behrām’uñ bilmedügin bilürdi. Gerden-keşân baş urub (5)eydür: “İy Nigārīn nazaruñ var olsun benüm.” diyüb du‘ā eyledi. (6)Server eydür: “İy ‘ayyār āferīn rāst sözüñ için var Behrām’ı (7)bile alub git. Atama irte cevābın virem ammā leşkerde (8)server var ise yarın meydāna gelsün varuñ ħaber idüñ.” diyüb (9)buyurdu. Behrām’a iklīm ħaracı deger ħil‘at virüb ikisin dağı (10)gönderdiler. Taşra gelüb ber-‘azm-i leşker itdiler. Meger Behrām eydür: (11)“İy yār bu kız Qahramān’ı ne yavuz anar.”. Eydür: “Ben sizerem kız [95b] (1)Qahramān’ı sevmişdür.” diyü leşkere yakın irdiler. Taymūra küh-(2)püşt qaravul beklerdi. Görüb yād şunub qarşu vardı. (3)Yağın iricek kendüleri bildürüb ol dağı gelüb Behrām ile (4)görüşdi. Andan dağı gidüb şāh bārigāhına irdiler. (5)‘Ayyārlar dağı görüb şāh bārigāhına irdiler. ‘Ayyārlar dağı (6)oturub Gerden-keşân’ı söyleşürken gelüb irdiler. Görince (7)qarşudan gelüb birez görışdiler. Qapucı başı Qahtarān’ı (8)görüb şāha muştıladı. Şāh dağı egninden iklīm ħaracı deger (9)māl ħil‘at virdi. Andan Behrām’a qarşu varub eydür: “İy benüm (10)yoluma çok belālar çeken Behrām düşmen elinden nitesin? (11)bağırına başdı. Ol dağı geçen ħālî Rāy’uñ söziñ,

kızuñ hālını [96a] ⁽¹⁾haber virdi. Didiler kim yakın oldu kız Kāhramān'a 'aşıkdur. ⁽²⁾Velī ser-keşliginden zāhir itmeyüb ol gice kim geçüb ⁽³⁾irtesi ol iki deryā gibi leşker yerinden depreşüb anı demürden ⁽⁴⁾tağ ber-ā-ber oldu. Yine alay koşanlar bağlayub kūs-ı kāvīler ⁽⁵⁾gümleyüb sancağ ve 'alemler Dırahsitān gibi açılıb ara yirde ⁽⁶⁾meydān yaşandı. Hāş erenler öñ şafa tırub merdān ⁽⁷⁾gözlediler. Gördiler Rāy çerisinden bir zerrīn-pūş çebebi ⁽⁸⁾bir şaru kerkedene süvār olmış. Öñince elli biñ zerrīn-⁽⁹⁾pūşlar 'izzet ile meydāna getürüb baş urub döndiler. Şeh-süvār ⁽¹⁰⁾meydān üzerinde nīze-i cān-sitān tayanub Sedd-i İskender ⁽¹¹⁾gibi birez tırub temāşā eyledi. Andan at oynadub bir vech ile [96b] ⁽¹⁾silāh-şorluğ eyledi kim görenler taḥsīn itdiler. Hūşeng ⁽²⁾Şāh eydür: "Aceb bu kim ola?". Sührāb eydür: "İy şāh-ı cihān ⁽³⁾Rāy kıızı Serv-i Hīrāmān'dur. Serverlere bildürüñ kim bundan gāfil ⁽⁴⁾olmayalar." diyüb baş urdı. Şāh daḥı buyurdı kim cümle serverlere ⁽⁵⁾bildürdiler. Andan Behrām-ı seng-endāz meydāna girüb bir nīze-i ⁽⁶⁾sütün-mişāl çeküb irüb havāle kıldı. Eyle kim kız ile ⁽⁷⁾süñünün arasına dört barmağ yer kıaldı. Hūşeng eydür: ⁽⁸⁾"Ḥayf anuñ gibi nāzenīn Behrām gibi emān bilmez elinde helāk ⁽⁹⁾oldı." didi. Kāhramān serverdür, serveri bilür eydür: "İy ⁽¹⁰⁾şāh-ı cihān ol Behrām'ı i' tibāra almaduğundan eyle ider. Niçe ⁽¹¹⁾anuñ gibi itmişdür görüñ diyince server el urub nīzesin [97a] ⁽¹⁾berk tıtdı. Yil gibi gelürken tağ gibi tırgırdı silküb ⁽²⁾süñüyi Behrām'ıñ elinden aldı kerkedene Behrām'ıñ yol virdi ⁽³⁾geçince sağ uyluğın üzengiden çıkarub Behrām'ıñ rāst ⁽⁴⁾gögsine bir depme urdı. Behrām gibi serveri tağ gibi kerkedenden ⁽⁵⁾yıkılıb yedi kez mu'allağ döndi. Tīz Hind 'ayyārları ⁽⁶⁾irüb muḥkem bend idüb gitdiler. Görenler tañlaşub taḥsīn ⁽⁷⁾itdiler. Öldürmedigine Serv yine süvār olub ādem diledi. ⁽⁸⁾Muḥtāc-ı zencīr-zen girdi. Serv, Muḥtāc'ıñ kıoltuğı altına ⁽⁹⁾girüb gürzin berk tıttub kıuvvet idüb elinden aldı. Öñinden ⁽¹⁰⁾geçince iki talışınuñ arasına bir gürz eyle urdu kim Muḥtāc'ıñ ⁽¹¹⁾ağzından burnından kıan gelüb depesinüñ üstine yıkıldı. [97b] ⁽¹⁾Anı daḥı bağladılar. Şāh saçı biçik neyler diyince Kāhire ⁽²⁾ḥāveri girüb kıılıç çeküb irdi. Serv ilerü gelüb ⁽³⁾kerkeden yanaşdı. Kāhir daḥı üzengi üzerine gelince kız ⁽⁴⁾Kāhir'ıñ bilegin alub eyle şıkdı kim barmağları açılıb kıılıç ⁽⁵⁾elinden düşdi. Hemān şunub kemerinden tıttub bir kez ḥaykırub ⁽⁶⁾eyle kıuvvet eyledi kim anuñ gibi serveri tağ gibi tıttub kıolına ⁽⁷⁾alub atasınuñ 'alemi dibinde yire eyle bağladılar. Şāh eydür: "Ne hoş şu ⁽⁸⁾bir 'avretüñ ḥaqqında gelür kimse yok mı?". Heyyāl-ı ceng-cūy girüb ⁽⁹⁾süñü havāle eyledi. Anı daḥı bağladılar bir daḥı girüb ⁽¹⁰⁾kız ile yigirmi dört ḥamle ḥaḫā eyledi. Şāh eydür: "Bu kimdür?". Eyitdiler: ⁽¹¹⁾"Hünerber fīl süvārdur.". Serv irüb kıara bulut gibi Hünerbir'e bir gürz [98a] ⁽¹⁾havāle kıldı. Hünerber kıalkān virdi. Kıız eyle darb urdı kim

(2)Hünerber'ün kalkanı tağılub arkasına tokunub ol serveri (3)mîl gibi yıkdı. Arkâş-ı Hün-ğori yıkdı. Sām-ı Sīmīn-pūşı (4)yıkdı. Ğazanfer-i Merdān'ı yıkdı. Kehvān-ı Kūhī yıkdı. Peleng-efgen (5)Hīlūn'ı ve Kūh-nīşīn Behzād-ı Cihān-nām'ı yıķub cümlesin bağladılar. (6)Bārī ol gün kuşluk vaktine dek seksen dört server (7)giriftār eyledi. Şāh be-ğāyet mużtarib oldı. Gördiler şağ (8)tarafından bir vehmināk na'ra peydā olub bir kimse altmış eriş (9)ķadd ile gelüb altun cebeler içine ğarķ olub bir nīze-i cān-sitān (10)ķolina alub eyle heybet ile vurdı kim görenlerün zehresi çāk (11)öle yazdı. Yüz altmış dört yıldan berü bu cihāna pehlevānlık [98b] (1)idüb cihān ser-keşlerinün boynın buran yetmiş iki milletün (2)cebbārlarına gürz uran Ğahtarān İbn Tađmāc iki taraftan (3)her kişi Ğahtarān'ı görüb kızdān el çeküb didiler kim: (4)“ħayf Serv-i Hīrāmān'ün nāzenīnligine kim bunuñ gibi dīvün (5)gird-ābına düşdi.” didiler. Şāh dönüb Sührāb-ı Hindū'ye (6)eydür: “İy server, Ğahtarān ile Serv-i Hīrāmān'ı nice görürsün?”. (7)Sührāb eydür: “İy şāh ben ne diyem velī ola kim Ğahtarān'dan (8)dağı çıķmayavuz.” didi. Şāh işidüb eydür: “Bu ğarīf Ğahtarān'ı (9)bilmez.” diyince Ğahtarān şükūh-ı şehāmet ile irüb selām virdi. (10)Serv-i Hīrāmān dağı Ğahtarān'ı görüb begenüb eydür: “Ne imiş Hūşeng kim (11)bunuñ gibi serverleri cem' eylemiş.” diyüb 'aleyk aldı. Ğahtarān [99a] (1)eydür: “İy bī-edeb bu meydān içinde ne çok böyle ser-keşlik (2)eyledün. Bu meydān erenler yeridür. saña şimdideñ tanımadıkları (3)bir 'avrete ber-ā-ber olmayalum dirlerdi. Sen bu kadar başdan aşduñ. (4)Bu erenlerün ortasında hīç Ğahtarān ve Ğahramān işitmedün mi? (5)Şimdi seni birliğ ile rüsvāy idem nicedür.” didi. Ol (6)sözden server eyle ğazaba geldi kim bir pāre od olub eydür: (7)“İy server ne 'aceb bizüm 'avretliğimiz çekersin. Erkek arşlan (8)arşlan olıcak dişi arşlan arşlan degil midür? İmdi (9)pāyidār ol begenmedüğün 'avreti gör.” diyüb hemān bir kez kerreden (10)şalub meydānı devr idüb, sīne gürleyüb Hūşeng (11)ve Ğahramān öñine uğradı. Ğahramān dağı alay öñinde [99b] (1)Şeş-pāy-ı bađrī ile Sedd-i İskender gibi тұrurken gelüb (2)ħışm ile alay öñinden geçüb nīze rāst idüb kim (3)Ğahtarān'a irdi. Velī eyle ğālāt ile irdi kim Ğahtarān (4)ķızuñ gelişinden vehm idüb siper-i sīne çekdi. Ğız irüb (5)eyle rāst nīze urdı kim irüb sünü ucı süzen gibi (6)sünüyü sürüb kalkanı delüb sīnesine irince Ğahtarān (7)cān ğavlinde kendüyü canever şağrısına şalub kalkanın (8)sünü ucından pārelenüb yire döküldi. Ğahtarān, 'Azrā'il (9)pençesinden ķurtulmuşa döndi. Tīz Gerden-keşān bir kalkan (10)dağı irgürdi. Ğız meydān başına irüb nazar idüb gördi kim (11)nesne yok gürz-i kūh-peyker тұtub irdi. Ğahtarān'a ğara tađ [100a] (1)gibi ğavāle eyledi. Ğahtarān kendü gürzin virüb biñ (2)belā ile def' eyledi. Velī anasından emdügi süd burnından (3)geldi. Ğız gürzin açdurmayub bir dağı irişdi. Ğahtarān (4)kerreden

şıçrayub yir degişüb kız irdi. Üzengi üzerine ⁽⁵⁾gelüb eyle dārb urdı kim gürzlerüñ tıraķı ‘ıraķa irdi. ⁽⁶⁾Meydān içine ‘alev taldı. Qahtarān ne hāl ise redd idüb ⁽⁷⁾nevbet kendüye degdi. Velī eyle dārb yemişdür kim daķı tādı ⁽⁸⁾tımağında kaldı. Revān server daķı ğayrete gelüb el ⁽⁹⁾urdu. Gürz-i küh-peyker çeküb bir nice kez atub tıtdı. ⁽¹⁰⁾irüb kıza havāle kıldı. Yaķın iricek eyle dārb urdı kim ⁽¹¹⁾tıraķa ‘ayyūķa irüb enin kevineyn taldı. Velī kız rāst [100b] ⁽¹⁾men‘ eyledi. Görenler taḥsīn itdiler. Qahtarān dönüb gördi kim ⁽²⁾yine nesne yoķ bu ne hāldür diyüb yine gürz çeküb ⁽³⁾irince yir yir serverler Qahtarān’a çağırdı kim: “İy pehlevān ⁽⁴⁾hāzır bāş irüb ikiledin” Qahtarān eyle dārb urdı kim ⁽⁵⁾eger demürden tağ daķı olursa ḥurd eyleye. İrüb üzengi ⁽⁶⁾üzerinde altmış biş eriş kıdd ile ikinci dārb urdı. Der seved ⁽⁷⁾ire meydān lerzeyeye gelüb kötekden iki leşkerüñ alayı çalkandı. ⁽⁸⁾Serv-i Hıramān eyle redd eyledi kim gören ḥayrān kaldı. Qahtarān ⁽⁹⁾meydān başına varub yine baķub gördi kim Sedd-i İskender gibi ⁽¹⁰⁾kız karar itmiş. Qahtarān ğāyet ğazaba gelüb eydür: “Bu ne ⁽¹¹⁾fazīḥatdür kim bu zamāna gelince elümden dīv, perrī emān bulmamış ola. [101a] ⁽¹⁾‘Ālemüñ menķālesi dirilem bu dem kim bir kızdān daķı dün toğub ⁽²⁾dünle büyümiş ola. Ḥuşūşā kim meydāna bu kadar da‘ vā ile girem.” ⁽³⁾diyüb hemān el kılıca şunub kaşd eyledi. Helākına bir gemi ⁽⁴⁾dümeni gibi gibi tīğ-i cevher-tāb kolına alub kerkeden şaldı. ⁽⁵⁾Serv-i Hıramān daķı Qahtarān’uñ nitesin bilüb eydür: “İy beçe kılıç ⁽⁶⁾çeküb ḥaşm çalmaķ nice olur saña birdüreyim. İllā kim neyleyem ⁽⁷⁾Qahramān’uñ ḥātırın gözedürin.” diyüb tīğ-i Hindī eline alub ⁽⁸⁾Qahtarān’a karşı vardı. Görenler eydür: “Uşda Serv-i Hıramān’uñ ⁽⁹⁾daķı buncadan berü itdigü yolına geldi.” Sührāb-ı Hindī eydür: ⁽¹⁰⁾“Ḥayf ol Qahtarān gibi servere.” diyüb irince evvel Qahtarān ⁽¹¹⁾çaldı. Serv bir vech ile ḥalāş itdigim hīç kimsenüñ ‘aklı irmedi.” [101b] ⁽¹⁾Hemān Qahtarān’uñ ardından yıldırım gibi irdi. Yir yir çağırdılar ⁽²⁾pehlevān şaķın diyince Qahtarān baķub gördi kim kılıc-ı ecel ⁽³⁾yerine gelmiş. Hay saçı biçik neylersin diyü kılkān virince ⁽⁴⁾gören Qahtarān’dan ümīzi kesdi. Velī Qahramān ḳorḥusından ⁽⁵⁾Qahtarān’a kıymayub bir kez kıoltuğınunı altından kılıcınunı arkası ⁽⁶⁾dönderüb Qahtarān’ı çalub geçdi gitdi. Kız kaçınca Qahtarān ⁽⁷⁾cān ḥavli ile zaḥm yerin çalub gördi ki nesne yoķ ‘acebe ⁽⁸⁾kaldı fikre vardı. **Tartūs Ḥakīm kavline:** Kız kim Qahtarān’a ⁽⁹⁾kaşd itdi. Qahramān meydān başından bir kez çağırdı kim: “İy ⁽¹⁰⁾ḥünī şaķın ol servere kıyma vegerni hāzır bāş.” dimişdi. ⁽¹¹⁾Ol hāl ile Qahtarān’a ğayret gelüb hemān şunub kızuñ [102a] ⁽¹⁾bir kez kemerin tıtdı ol iki ejderhā bir dem birbiriyle çekişdiler, ⁽²⁾uruşdılar kerkedenlerinden düşüb tırdılar. Aḥşam olunca ⁽³⁾cebeler pārelenüb āḥir kız kıuvvet idüb Qahtarān’ı tağ gibi ⁽⁴⁾yerinden götürüb alub atasınunı ‘alemi dibinde yire eyledi. Ol hāli ⁽⁵⁾göricek üç yüz biñ Türkistān

leşkeri kızuñ üstine at ⁽⁶⁾şaldı. Kız dañı kol kılıca urub ol gelen derya gibi ⁽⁷⁾leşkere kız karşı varub bir demde şınub önüne katdı. Anı ⁽⁸⁾görüb Cebel-i Kebîr çerisiyle Behrâm-ı Cebelî yürüdi. Öteden Hindîler ⁽⁹⁾dañı üç yüz biñ er bir kezden irüb cenge tırdılar. Ammâ ⁽¹⁰⁾ol hâlde berüden öteden iki leşker qarışub toz felege ⁽¹¹⁾irişdi. Ol cân u baş bazarı yine germ oldı. Niçeler [102b] ⁽¹⁾harcı sürüldi Niçelere sūd ve ser-māye virilüb, niçelerüñ ⁽²⁾hisābı defteri verildi. Bir zamān ceng olub Hindîler ⁽³⁾Serv-i Hıramān sebep ile kuvvet tutub Hüşeng leşkerin şıyub ⁽⁴⁾girüye sürdiler. Ol hâlde Kahramān-ı Kātıl tıururken cigerinden ⁽⁵⁾şecā' at cevheri berķ urub erlik tamarı bāzularında tırdı. ⁽⁶⁾Şeş-pāy-ı bahrî üzerinde birkaç kez geritdi. Hemān bir kez şıçrayub ⁽⁷⁾şāha baş urub İsrāfīlvār bir na' ra eyle haykırdı kim ceng ⁽⁸⁾eri deryā gibi çalkandı. Niçenüñ zehresi çāk olub fīl ⁽⁹⁾ve kerkeden ürküb niçe ādem helāk eyledi. O idi kim ⁽¹⁰⁾Kahramān tığ- i bürrān çeküb irüb Hindîleri birbirine kırdı. ⁽¹¹⁾Ol hāl ile ceng olub şahuñ on yedi serveri kılıca [103a] ⁽¹⁾gelüb qurbān oldular. Ammā Hindîler çok kimse helāk oldı. ⁽²⁾Sürüb yine Hindîleri sancağ üzerine iletdiler. Üç yüz ⁽³⁾biñ İcmîr leşkeriyle Serv-i Hıramān her tarafından atası üzerine ⁽⁴⁾gelenlere karşı cevāb virdi. Kahramān fīller cengine düşüb ⁽⁵⁾tārumār eyledi. Erenler her tarafından Kahramān eliyle düşmeni zebün ⁽⁶⁾idüb bozarken **Tārīh-i Deştî kavlince:** Anı gördiler. Bir tarafından ⁽⁷⁾toz belürüb göklere ağdı gelirek yıl toqınub iki pāre ⁽⁸⁾oldı. İçinden iki 'alem boz sancağ belürdi. 'Alemler dibinde ⁽⁹⁾bir kimse qaddi 'alemlere ber-ā-ber olmuş. Pülāddan yıl gibi gelince ⁽¹⁰⁾yir yir karşı vardılar gelen leşkeri dañı ceng üzere irecek ⁽¹¹⁾yaşanub tırdı. Varanlar dañı irince anlardan ādem gelüb [103b] ⁽¹⁾didiler kim leşkerüñ qavm-i Hind qankısıdur diyüb bilicek ⁽²⁾revān cümle raşşdan inüb zîr u zeber kulak virüb ⁽³⁾süvār oldılar. Didiler kim: "Varun Rāy Şāh'a haber idüñ uş ⁽⁴⁾İsfendiyār-ı Bahrî geldi. İmden girü düşmenden havf itmesün." ⁽⁵⁾didi. Ol haber Rāy'a gelicek şād olub germ ile kol şaldı ⁽⁶⁾İsfendiyār dañı ol iki yüz biñ dinç Bahr-i 'Ummān çerisiyle ⁽⁷⁾yürüyüb leşkerüñ bir yanından toqınub alayı birbirine urdı. ⁽⁸⁾Kılıç birle şāh leşkerin girüye sürdi. Ol zebün olmuş ⁽⁹⁾Hind ceşşine arqa virüb qaldı. İsfendiyār mest ejderhā ⁽¹⁰⁾gibi cenge girüb gürz urduğın hürd-hām iderdi. Tığ ile ⁽¹¹⁾kimi çalsa dört pāre kılırdı. Niçeleri kemerinden tutub atardı. [104a] ⁽¹⁾Niçelerin kemend ile girşend iderdi. Ceng içinde Kehvān-ı Kūhî'ye ⁽²⁾uğrayub bir darb ile andan geçüb Atlās Han'ı yıkdı. ⁽³⁾Ferrūh-zādî sertān-ı mücehherdür yā çeşm Mantūş Ğarçî cümleyi ⁽⁴⁾yıkub bağladı. **Ez-İn cānîb** Kahramān dañı 'alem dibinde Serv-i ⁽⁵⁾Hıramān'a bulısub aşşam olincaya ceng itdiler. Kızuñ cānı ⁽⁶⁾aşşama güc ile irüb aşşam olıcağ baş qaldurub eydür: ⁽⁷⁾İy serv taşşın zor bāzuna kuvvet-i erlikden hoş naşîb ⁽⁸⁾almışşın mezîd olsun bu zamāna gelince

cihāna mişlūñ ne geldi ⁽⁹⁾ne gelür. İy şāhib-kırān bizüm senünle cengimüz bugün yarın ⁽¹⁰⁾ayru olmaz var imdi ol yine bulışalum.” didi. “Esīrler ⁽¹¹⁾içün ğuşşa yime ğayr ola.” diyüb şeb ğayr idüb gitdi. Ol dem [104b] ⁽¹⁾darb ārām urulub iki leşker birbirinden ayrılıb ⁽²⁾şāhlar iki cānibden otaqlarına geldiler. Hūşeng Şāh ⁽³⁾geçüb serīrine oturdu. Anda olan serverler dağı ⁽⁴⁾gelüb yerinde qarār eyledi. Tā kim birezden Qahramān dağı ⁽⁵⁾gelüb şāha baş urub yerine geçdi. Şāh gördi kim ⁽⁶⁾seksen dört serverüñ şandali boş ol hāl ile ğāyet ⁽⁷⁾incinüb eydür: “İy serverler bugün bu kız bize ne yamān ⁽⁸⁾iş eyledi peh ol dīv-zād-ı la‘ ĩn ağdıķ vaķtde gelüb ⁽⁹⁾irüb bunuñ gibi ceng eyledi. Gerden-keşān eydür: “İy Şāh-ı ⁽¹⁰⁾cihān eger bu dīv-zāda Qahramān’dan bize merĥamet olmazsa ⁽¹¹⁾ol bize çok iş ider.” diyüb İsfendiyār’uñ itdüĝi [105a] ⁽¹⁾cengi ol kadar söyledi kim oturanlaruñ beñizlerinde kan kalmadı. ⁽²⁾Velī Qahramān’uñ sīnesi gürüldisinden ‘ālem yanķulanur. ⁽³⁾Qahramān’uñ ol hālne şükr idüb serverler için be-ĝāyet ⁽⁴⁾melālet gösterdi. Qahramān, şāhuñ ol hālın göricek ⁽⁵⁾ihtiyārı kalmayub yorgunum diyüb tırub gitdi. Velī ⁽⁶⁾üzerinden hīç yorgun gibi degül bildi kim murādı bir toz ⁽⁷⁾ķoparmakdur. Qahramān çadırına gelince Gerden-keşān ardınca ⁽⁸⁾gelüb girüb baş urub Qahramān şīrvāne şūretine girüb ⁽⁹⁾eyle çābük olmiş kim gören taĥşīn ider. Gerden-keşān beĝenüb ⁽¹⁰⁾eydür: “İy pehlevān bu şan‘ atı kimden öğrendüñ ve hem böyle itmekden ⁽¹¹⁾murāduñ nedür?”. Qahramān eydür: “Murādum oldur kim varub esīrleri [105b] ⁽¹⁾getürem. ‘Ayyār eydür: “İy pehlevān bu ne zāyid fikirdür kim eyledüñ. ⁽²⁾Bu dem kırķ biş kerre yüz biñ düşmen leşkeri ğuşuşā İsfendiyār ⁽³⁾gibi la‘ ĩn kim qarındaşın öldürdüñ cümle senüñ kanına cān virürler. ⁽⁴⁾Bunuñ gibi yere varmak fesāddur.” didi. Qahramān eydür: “İy Gerden-⁽⁵⁾keşān bu dem ‘ammüm oĝlı gibi server andan bunca pehlevān düşmen ⁽⁶⁾elinde esīr. Şāh bunlar için böyle melül biz baķub oturmak ⁽⁷⁾evlā mı?” diyüb iķdām eyledi. Ne kadar kim Gerden-keşān baş urub Qahramān’ı men‘ ⁽⁸⁾eyledi kabül itmedi. Gerden-keşān baş urub eydür: “İy pehlevān ⁽⁹⁾taĥşīn her ne kim didüm murādum seni deñerdüm buyur kim şāh ve serverler ⁽¹⁰⁾yolına baş oynayalum.”. Ol iki kimse esbāb ārāyīde idüb ⁽¹¹⁾girdiler. **Ez-İn cānib:** Meger Hūşeng, Qahramān gidicek eydür: [106a] ⁽¹⁾“İy serverler gerçi Qahramān yorgunam diyüb gitdi ammā ⁽²⁾murādı ne ola?”. Didiler kim: “İy şāh-ı ‘ālem gerçi Qahramān pehlevāndur ⁽³⁾ammā dağı genc yigitdür bir ğile fikrin idemediler.”. **Ez-İn cānib:** ⁽⁴⁾Meger Rāy dağı ol gün cengden dönüb dīvāna gelüb ⁽⁵⁾gördi kim Hind begleri gelmiş tā kim birezden İsfendiyār dağı ⁽⁶⁾gelüb cümle Hindīler ayak üzere geldiler. Ol dağı gelüb ⁽⁷⁾Rāy öñinde baş urub pāy-taĥtında oturdu. Rāy dağı ⁽⁸⁾İsfendiyār’ı gereĝi gibi ‘izzetleyüb ğil‘ at virdi. Yemek gelüb ⁽⁹⁾yindi. Şoĥbet ķurıldı. İsfendiyār baş ķaldurub eydür: “İy

şāh ⁽¹⁰⁾kanı qarındaşum Kehyān?” Rāy bir kez āh idüb eydür: “İy server bu düşmenüñ ⁽¹¹⁾arasında bir kimse var adına Qahramān-ı Qātil dirler, qarındaşuñ [106b] ⁽¹⁾ol öldürdi. İsfendiyār āh idüb eydür: “İy şāh nice ⁽²⁾Qahramān’dur kim benüm gibi kimesnenüñ qarındaşın helāk ide dağı ⁽³⁾sağ yürüye. Bugün niçün anı baña ceng iderken göstermedüñüz ⁽⁴⁾kim çeküb iki yırtam diyüb yumruq döküb vāh qarındaş.” ⁽⁵⁾diyü eşek gibi bağırub köpek gibi uludu. Yanındağılere ⁽⁶⁾hışm ile gāzab idüb eydür: “Elbette anı baña yarın gösterüñ kim ⁽⁷⁾işin tamām idem.” diyüb gürlledi. Serv-i Hıramān göñlinden eydür: ⁽⁸⁾“Qahramān’uñ bir kılına her kim qaşd ide anuñ cevābın ben virem.”. Andan ⁽⁹⁾Rāy emriyle büyük od yaqub qarşusına secde eyledi. ⁽¹⁰⁾Qahramān ile Gerden-keşān dağı gelüb ol deryā gibi düşmen leşkerinüñ ⁽¹¹⁾içine girüb od kenārından Hindīler temāşā iderdi. Ol [107a] ⁽¹⁾od içinden āvāz geldi kim iy benüm hāş kulum Rāy üş bugün ⁽²⁾düşmenüñ Qahtarān gibi ejderhāsın elünde zebün idüb yine ⁽³⁾İsfendiyār gibi evreni saña yardıma getürdüm. İmdi ⁽⁴⁾sen dağı var ol benüm ‘āşī kulum Qahtarān’ı getür benüm kulluğıma ⁽⁵⁾da‘ vet eyle eger gelmez ise baña qarşu helāk eyle” didi. Rāy ⁽⁶⁾cümle kavm ile işidüb oda qarşu secde eylediler. Ol hāli görüb ⁽⁷⁾Qahramān, Gerden-keşān’a eydür: “Bu oduñ içinde söyleyen kimdir?”. ⁽⁸⁾Ol dağı eydür: “Şeytān’dur.” diyüb haqıqatin beyān eyledi. Bārī ⁽⁹⁾varub Qahtarān ile cümle esīrleri getürüb qaşd eylediler kim ⁽¹⁰⁾ol od qarşusına helāk idüb emr yerine getüreler. ⁽¹¹⁾Qahramān bu hāli görüb sīnesi gürlüyüb qaşd eyledi bunlara [107b] ⁽¹⁾yürüye. Gerden-keşān qomayub eydür: “Bir dem şabır gerek.” Qahramān ⁽²⁾dağı gelüb cellādaruñ arasına qarışdı, gözledi. Ol ⁽³⁾qadar kim Rāy-ı Hind dağı gelüb yirine oturdu. İsfendiyār ⁽⁴⁾bākīler qarār eyledi. Andan Düzd-i Efser, Rāy işaretiyle gelüb ⁽⁵⁾Qahtarān’a eydür: “İy pehlevān ol bunca yolına cān baş ⁽⁶⁾oynaduğıñ şāh hıç seni anar mı? Uş hāli gör kim bugün ⁽⁷⁾Hüşeng çerisine ne eyledi kim senüñ gibi server böyle şikār olduñ. ⁽⁸⁾Eger Qahramān dirseñ ol İsfendiyār qorqusından başın alub ⁽⁹⁾gitti. Ammā iy server sen böyle olduñ Qahramān gittükten soñra ⁽¹⁰⁾İsfendiyār yarın ol leşkerüñ işin tamām ider. Geregi oldur ki ⁽¹¹⁾sen irkenden Rāy Şāh’a kul olub hürmet bulasın başuñ [108a] ⁽¹⁾kılıçdan kırtarasın.”. Qahtarān Qaradeñiz’den buñmaz, Kūh-ı Elbürz’dan ⁽²⁾arqınmaz vakār ehli serveri bī-hüzür eyledi. Ammā “Qahramān ⁽³⁾qorqub qaçdı.” didüğine taħammül idemeyüb eydür: “İy ‘ayyār ⁽⁴⁾bākī hāl söz her ne kim didük ise bir dağı ammā iy la‘ İn İsfendiyār ⁽⁵⁾ne itdi kim Qahramān andan qaça? Ne İsfendiyār olsun ne Rāy ⁽⁶⁾olsun.” diyüb kibr u keyf ile baş şalub tırdı. Serv-i ⁽⁷⁾Hıramān eydür: “İy Dāye ne ‘aceb bu serverleri Gerden-keşān ⁽⁸⁾añmadı. Ammā iy Dāye bu demde bu esīrlereñ hālāsına ben atama ⁽⁹⁾bir bahāne itsem gerek. Eger söz

kaçmazsa hâzır bâş kim serverleri ⁽¹⁰⁾halâş itmeme gerek.”. Dāye eydür: “İy Nigārīn umarım kim Gerden-⁽¹¹⁾keşān bundadır.” diyüb dāyireye nazar şaldı. Degerken gördi kim [108b] ⁽¹⁾bir siyāh-püş Merrīḡ şekl kimseler cellādlaruñ kafāsına ⁽²⁾gelmiş biri yigirmi dört eriş, biri kırık biş eriş kıadd çekmiş ⁽³⁾ṭurub birbirine deger. Velī ikisi daḡı Merrīḡ şekl kimseler ⁽⁴⁾ṭururlar her yaña rindlik ile göz ururlar. Hemān göricek ⁽⁵⁾Gerden-keşān ve biri Qahramān’dur bildiler. ‘Işq eşeri kıızı cūşa ⁽⁶⁾getürdi. Dāye’ye eydür: “Hezār taḡsīn idüb bu serveruñ yüregine kim ⁽⁷⁾bu kıadar dīvān ārāste girüb bu cür’et ile burada duralar.”. ⁽⁸⁾Ol hālde iken Rāy dutub oturan duran serverlere ⁽⁹⁾nazar idüb eydür: “İy serverler diñ imdi bu kışileruñ ḡaqqında ⁽¹⁰⁾ne dirsiz?”. Didiler kim: “Bunlara siyāset itmek gerekdür.”. Ol hāl ile ⁽¹¹⁾Rāy daḡı cellādla yir yir emr idince Hind’uñ cümle varı [109a] ⁽¹⁾bir yire gelüb didiler kim: “Görelüm bunca zamāndan berü pehlevānlık ⁽²⁾iden serveri nice helāk iderler.” dirken o idi kim cellādlar ⁽³⁾yir yir tīḡler çeküb yürüdiler ol hālde göricek erenler ⁽⁴⁾birbiriyle ḡelālleşüb tekbir, şalavāt getürmege muqayyed oldılar. ⁽⁵⁾Hemān Qahramān ve Gerden-keşān evvel iren cellādı urub başı ⁽⁶⁾perrān döndi. Anı görüb bir daḡı Qahramān bir kezden birbiri ⁽⁷⁾ardınca cellādlar başları dīvān içine döne başladı. Ol ⁽⁸⁾hālde göricek birbirine ḡelālleşdiler. Hemān bir kez Qahramān na’ra ⁽⁹⁾urub eyle ḡaykırkı kim işidenler cümle ucunub eger Rāy ⁽¹⁰⁾eger İsfendiyār ‘aqqıları cümlesinuñ zā’il oldı. Baqqub ⁽¹¹⁾Serv-i Hıramān güler Hindüstān ordusunuñ atı ve fīli [109b] ⁽¹⁾kerkedeni ürküb ṭavīleler kıırılıb leşker kıavmi serāsime ⁽²⁾oldı. Güyā ol kıavm içinde kıyāmet kıopdı. Qahramān’uñ ⁽³⁾āvāzın Qahṭarān işidicek Qahṭarān’a ḡayret gelüb bir kez ⁽⁴⁾dizi üzerine gelüb kıayd u bendin kıırub Qahramān ⁽⁵⁾ve Gerden-keşān bāḡī erenleruñ bendlerin götürüb alub gitdiler. ⁽⁶⁾**Ez-İn cānib:** Hūşeng daḡı Qahramān’uñ na’rasın işidüb ⁽⁷⁾bildi kim Hind leşkerinden gelür. Erenler varmaqq dilerler. Behrām-ı ⁽⁸⁾Cebelī kıomadı. Tā kim Qahramān daḡı serverleri ḡalāş idüb ⁽⁹⁾dönince Serv-i Hıramān baş urub önince yürüdi. Leşkerden ⁽¹⁰⁾çıqqınca geleni kıova vardı. Öte varıcaqq eydür: “İy server ⁽¹¹⁾Eger sen daḡı bu kıadar zaḡmet çekmesen senüñ devletünde bunlara [110a] ⁽¹⁾zarar gelmezdi. Ammā ḡoş varub ḡaqqı-ı nānı yerine getürdüñ ⁽²⁾ve hem bu kıadar Hindīler içinde İsfendiyār’a ḡoş kıötek urduñ ⁽³⁾var esen ol.” diyüb döndi. Qahramān daḡı gelüb kıaravula ⁽⁴⁾irdi. Kıaravul eri kıarşu geldi. Anları daḡı ṭaḡıdub önüne ⁽⁵⁾geleni helāk eyledi. Andan gelüb kendüler kıaravulına irdi. ⁽⁶⁾Qahḡahā-yı fīl süvār ṭurub kıaravul beklerken gördi kim bir alay ⁽⁷⁾piyāde gelür “Niye kı?” diyüb kıarşu vardı. Gerden-keşān gelüb ⁽⁸⁾buluşdı hālde didi. Qahḡaha daḡı kıarşu varub erenler ile görüşdi. ⁽⁹⁾Andan şāha muştucu gelüb hālde beyān idüb ḡaber virdiler. Şāh ⁽¹⁰⁾işidüb şād oldı. Erenler daḡı irdiler. Şāh kıarşu gelüb

(1)Kahramān'ı bağına bağıdı. Gözlerin öpdü. İl ve diyār virdi. [110b] (1)Andan Kahtarān'ı dir-āgūş idüb Kahramān'a taḥsīn eyledi. (2)Kahramān eydür: “İy şāh benüm ne kadarum ola her zamān sen (3)şāhuñ himmetidir kim ben bendenüñ yüzün ağı eyler.”. Şāh dağı hayr (4)du' alar eyledi. Kahramān kendüsin eyle gördüğü çün **Nazm**:

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

- 1 Ne kişide kim gide kibr u dimağ
Devleti şem' inden uyardı çerāğ
- 2 Olıcağ ehl-i tevāzu' ādemi
Hulq ile kul itse olur 'ālemi
- 3 Hulq ile dehkan olur hem mu' teber
Kibr ile hūr olur ve şāhib-hüner
- 4 Kibirden kim oldı kim buldı murād
Kibirle ḥāşıl olur cümle fesād
- 5 Kibre şeytān olduğı çün āşinā
La' net ider adına halk dāyimā
- 6 Kibr u kīni ço tevāzu' ehli ol
Kibre lāyık ola mı ol ki ola kul

(5)**Ez-İn cānib**: Hindīler ol hāl ile birezden ' ağılları gelüb [111a] (1)gördiler kim esīrler gitmiş. Cellād kırılmış, baş ve leş dökilüb (2)yatur kim nihāyet yok. İsfendiyār eydür: “Rāy Şāh bu ne (3)aşubdur kim başumuza geldi.”. Rāy dağı kendiyü dirüb (4)dāyireye bağıub eydür: “İy server ḥāli gördük mi bu fesādı (5)iden ol on sekiz yaşında oğlandır kim qarındaşını helāk (6)itmişdür. Uş gelüb bu dem bunuñ gibi fesād eyledi. Senüñ (7)gibi serverüñ öninde kırık biş kez yüz biñ erüñ içinden (8)bu hāl ile yoldaşların ḥalāş idüb görünce alub gitdi.”. (9)İsfendiyār başın şalar. Serv-i Hıramān niķāb altından güler. Ol (10)ceng içinde düşenlere cem' itdiler. Otuz biñ ola cümle (11)oda urdılar. İsfendiyār ğazaba gelüb ol gice geçüb [111b] (1)şabāḥ oldı. Ol iki deryā gibi leşker iki taraftan cūşa (2)gelüb zemīn u zamān ḥurūşa geldi. ' Alem ve sancağlar çözüleb (3)meydānuñ iki tarafına yir yir dıraḥşān gibi dizildi. Öñince dört (4)dört biş yüz kadar Baḥr-i ' Ummān begleri Hindūstān pehlevānları (5)yüriyüb ' izzetle meydān yerine götürdiler. Öñince bir fīle cebe (6)ḥāne idüb ālāt esbābın berkitmişler. Meydān merkezine irüb (7)tağ gibi ṭayanub ṭurdu. Mağāra gibi ağızın açub gökler (8)gürler gibi āvāz bülend

çağırub lāf u güzāf idüb er diledi. ⁽⁹⁾Evvel şāh leşkerinden Mantūş Ğarçī girüb pülād sūñüsin havāle ⁽¹⁰⁾idince kāmçı uciyla sūñüsin redd idüb ol serveri şunub ⁽¹¹⁾yağasından alub yire çalub hürd-ḥām eyledi ğarçe leşkerinden [112a] ⁽¹⁾ġirīv oldı. Serverüñ şāh yolına kurbān olduğın göricek ⁽²⁾[Kā]rūn-ı Mağribī girdi. Gürz-i kerān çeküb irince İsfendiyār el ⁽³⁾virüb gürzi elinden alub urub kendü gürziyle şehīd eyledi. ⁽⁴⁾Evren-i Hıṭāyī irüb gürz urdı. Anı daḥı kemerinden tutub ⁽⁵⁾fil altından geçüb gitdi. Ol serveri altmış eriş kadd ile ⁽⁶⁾düşmen dost gözine karşı çeküb iki yırttı. Hüşeng Şāh ⁽⁷⁾üzerine atub ejderhā gibi ġıjğırub ‘ avretler gibi öğürdi. ⁽⁸⁾Anı görüb Tenhīm-i Hıṭāyī āh idüb iki yaña baḥub eydür: ⁽⁹⁾“İy altmış yıldan berü bizümle dürlü dürlü rence ve miḥnete yār ⁽¹⁰⁾yār olan serverler bugün sizlere el-veda‘ bizleri qarındaşumla ⁽¹¹⁾ḥayr du‘ ādan unutmañ kim bugün ben daḥı Hind diyārında şāh yolına [112b] ⁽¹⁾baş urub öykeyile meydāna girüb İsfendiyār’a bir gürz ⁽²⁾eyle urdı kim ağızından burnından kan geldi. Yine irince ⁽³⁾la‘ ĩn bir pülād gürz ber-ā-ber virüb redd eyledi. Geçince ardından ⁽⁴⁾bir kez ḥaykırub irüb bir gürz eyle urdı kim hürd-ḥām eyledi. ⁽⁵⁾Ol iki serverüñ qarındaşlarıñ bu vech ile helāk olduğına ⁽⁶⁾şāh acıyub ḥayf eyledi. Andan İsfendiyār-ı la‘ ĩn germ olub ⁽⁷⁾“Kanı ol gice ile gelüb uğrı şüretiyle adam kırtaran ⁽⁸⁾oğlan niçün gelmez?” diyince Qahramān yerinden hemān görüldi kim ⁽⁹⁾yüriye. Behrām-ı Cebelī kıomayub dilek eyledi, meydāna yürüdi. ⁽¹⁰⁾İrüb selām eyledi. İsfendiyār, Behrām görüb begendi. Eydür: ⁽¹¹⁾“Ol Qahramān sen misin?”. Eydür: “Yoğ baña Behrām-ı Cebelī dirler.”. Bağ [113a] ⁽¹⁾ol Çĭn diyārında taş olan sen misin?”. Gel imdi baña kıul ⁽²⁾ol seni helāk itmeyüb başım ber-ā-beri ideyim. Zĭrā kim benüm ⁽³⁾‘ahdum vardur kim her kim gelürse qarındaşum kıanı çün helāk ⁽⁴⁾itsem gerek.” didi. Behrām eydür: “İy İsfendiyār ne bu kıadar ḥāl ile ⁽⁵⁾germ olursın? Daḥı kimi gördüñ, kimüñle ceng eyledüñ gör kim ⁽⁶⁾ol kıul didüğüñ kışi kimdür?” diyüb el gürze urub ⁽⁷⁾irüb havāle eyledi. İsfendiyār kıalkān dutdı. İrüb ⁽⁸⁾ḍarb ile Behrām’uñ gürzi kıalkānı tağıtub arqasında muḥkem ⁽⁹⁾ḍarb urdı. Bir daḥı irince İsfendiyār kendüyi dirüb ⁽¹⁰⁾gürzin ber-ā-ber virdi. İrüb redd eyledü. Bir daḥı nevbet ⁽¹¹⁾İsfendiyār’a degüb kıaşd eyledi kim bir ḍarb ile helāk ide. İrüb [113b] ⁽¹⁾çalınca Behrām gürz virüb tez ḥalāş eyledi. İsfendiyār kim ⁽²⁾bir ḍarbda alımadı. Be-ğāyet kıaқыub irüb bir daḥı havāle ⁽³⁾eyledi. Yine men‘ eyledi. Bir daḥı bārī ol gün iki kimse ⁽⁴⁾kıuşluğ vaqtine dek ceng eylediler. Gürzden elden varub ⁽⁵⁾sūñüler kıırıldı, kıılıçlar gedildi, yaraқlar kıalmadı. Ol dem ⁽⁶⁾İsfendiyār işāret eyledi. Bir ‘aceb yaraқ bir nice kışiler ⁽⁷⁾şoykıaşub alub geldiler. **Ṭartūs Ḥakīm kıavlince:** Evvel bir ⁽⁸⁾pülād ‘ amūd kim er kıucağın ancaқ şığa. Otuz üç kıulaç ⁽⁹⁾uzunu var. Uciña bir kıırmen kıadar demürden bir şāḥan berkıtmişler. ⁽¹⁰⁾Şāḥanuñ dāyiresin

toğuz yirde delüb her birine yigirmi kulaç bir ⁽¹¹⁾zencîr bağlamışlar her bir zencîrûñ ucına beş batman bir tûb [114a] ⁽¹⁾eylemişler. Cümle bülâddan İsfendiyâr tütub bir kez silki ⁽²⁾verdi. Ol tûplar zencîrler ‘azamet ile çığşayub âvâz ile ⁽³⁾meydân taldı. Yedi kez baş üzere çevürüb irüb Behrâm’a ⁽⁴⁾havâle eyledi. Görenler ‘acebe kalub Behrâm’dan ümîz kesdiler. ⁽⁵⁾Bir dağı Allâh diyüb yedi kâat dökme pülâd siper ber-â-ber virdi. ⁽⁶⁾İrüb İsfendiyâr ol toğuz tûplu şalığı toğsan bir eriş ⁽⁷⁾ğaddinûñ üzerinden otuz üç kulaç ‘amüd yigirmi bir kulaç ⁽⁸⁾zencîr bu cümleyi birbirine ulanub gökden tûb yağar gibi ⁽⁹⁾ğıjlayu gürleyü irdi. Ol topuñ yedisi kalğana toğınub ⁽¹⁰⁾şavdı. Biri irüb arğasına kerkedenı başına doğınub ⁽¹¹⁾ğurd-ğâm eyledi. Kerkeden yıkılınca Behrâm dağı kendüyi devşürince [114b] ⁽¹⁾irdi. İsfendiyâr kim bir dağı helâk eyleye. Hemân Qahramân’uñ ⁽²⁾ğararı kalmayub bir kez cigerinden eyle na‘ ra urdı kim bir zamân ⁽³⁾Hindüstân tağları inledi. Revân ‘uğğâb-ı bahrî meydâna ⁽⁴⁾sürdi. Serv-i Hıramân, Qahramân’uñ na‘ rasın kim işitdi. Gördi ⁽⁵⁾tağ gibi duran Hind leşkeri deñiz gibi çakıldı, birbirine ⁽⁶⁾toğındı. Serv, Dâyesin alub meydân başına gelüb gördi kim ⁽⁷⁾İsfendiyâr serâsîme olub gâh yire gâh göge bağar, fîl ürkmiş ⁽⁸⁾çeküb turguramaz. O idi kim Qahramân alaydan ayrılıub şâh ⁽⁹⁾öñinde Gerden-keşân öñince ‘azamet ile meydâna yürüdi. İsfendiyâr ⁽¹⁰⁾gördi kim bir kimse kırk biş eriş kadd çeküb altı ayaklu bir ‘aceb ⁽¹¹⁾bahrî caneverre süvâr olub kızıl altun cebeler içine ğarğ [115a] ⁽¹⁾olmuş. Öñince bir cihân-dest elmâs kolına alub ⁽²⁾gelür. Ammâ ikisinde dağı eyle hareket var kim görenler vehme ⁽³⁾düşer. Ol şalâbet ile irüb İsfendiyâr’uñ öñin bağlayub ⁽⁴⁾‘ayyârlar gelüb Behrâm’ı alub gitdiler. İsfendiyâr dönüb yüzine ⁽⁵⁾bağub eydür: “Kimsin?”. Gerden-keşân eydür: “İy beççe bil ve âğâh ⁽⁶⁾olğıl kim bu ol senüñ ğarındaşımı ceng ile helâk idüb ⁽⁷⁾gice bir na‘ ra ile sizüñ siyâsetinizden bu kimseleri alub çıkan ⁽⁸⁾erdür. Anca senüñ gibisi helâk eyledi. Hâzır bâş kim bu dem ⁽⁹⁾nevbet senüñdür.” didi. İsfendiyâr; Qahramân’ı bilicek eyle güldi kim ⁽¹⁰⁾iki leşkerüñ ğalkı işitdi. Eydür: “İy bî-çâre sen ğod Qahramân ⁽¹¹⁾degilsin. Eger ol isen senüñ ne ğadaruñ ola kim benüm ğarındaşım [115b] ⁽¹⁾gibi dîvi helâk idesin. Var kim baña senüñ gibi kimesne ile ⁽²⁾ceng itmek ‘ârdur. Ēanı ol ğarındaşım helâk idüb ⁽³⁾gice dîvân başan gelsün.” didi. Qahramân eydür: “Hay la‘ İn ⁽⁴⁾gözüñ aç benden ğâfil olma kim seni dağı ğarındaşuñ gibi ⁽⁵⁾benüm elimde helâk itmege getürmişlerdür. Ēanı erlikden nen ⁽⁶⁾var getür görelüm.” didi. İsfendiyâr bu sözi işidüb ğazaba ⁽⁷⁾geldi. Bir kez eyle ğayğırdı kim iki leşker beliñledi. Hemân şunub ⁽⁸⁾ol ‘aceb şalığın eline alub bir kez baş üzere şalub ⁽⁹⁾irdi. Qahramân’a ğışm ile havâle kıldı. İki leşker Qahramân’ı râst ⁽¹⁰⁾gözleyüb yakın gelince şağ eline tîğ-i ğamğamı şol eline siper ⁽¹¹⁾alub ol toğuz tûb gürleyü irince

ahramān tīg ile tūplar [116a] ⁽¹⁾başını çalub zencīrin kırub tūpları yire şaldı. Beş ⁽²⁾tüb düşüb durdı. alıcak aşığıdan siper virüb redd ⁽³⁾eyledi. Gören āferīn idüb āvāzla ‘ālem tıldı. Şāh ⁽⁴⁾emriyle çavuşlar şāh dilinden ahramān’a medh ve taḥsīn itdiler. ⁽⁵⁾İsfendiyār kaçıyub “Vay daḥı sağ mısın?” diyüb yine hıḣm ile ⁽⁶⁾irüb yine ol dört zencīrle arb itdi. ahramān yine ⁽⁷⁾çalub zencīrlerüñ varın kırdı. İsfendiyār eyle azaba geldi kim ⁽⁸⁾bir pāre od oldu. İrüb bu kez ‘amūd ile çaldı. ahramān ⁽⁹⁾siper virüb rāst men‘ eyledi. Nevbet ahramān’a gelicek baḣub meydān ⁽¹⁰⁾ortasında ol anlarına arḣ olub yatan şehīdleri görüb ⁽¹¹⁾cigerinden bir kez inleyüb hemān tīḣi rāst eyledi. Eydür: “İy la‘īn [116b] ⁽¹⁾ḣāzır bāş kim vaḣtūñ irdi. Bu şehīdlerüñ anın senden ⁽²⁾alsam gerek.” didi. Daḥı hemān şaldı. Velī İsfendiyār hīç ⁽³⁾‘aynına almadı. İrüb ol hıḣmla ahramān’uñ olına tīḣ-i ⁽⁴⁾ḣamḣam üzengi üzerine gelüb Şeş-pāy-ı baḣrī şıçrayub ⁽⁵⁾başıra ırince İsfendiyār şaldı. ‘Amūdın başına çekdi. ⁽⁶⁾ahramān tīḣi oltuḣından dönderüb bir kez rāst başıra ⁽⁷⁾eyle çaldı kim irüb ışıḣı iki şaḣḣ idüb hay diyince ⁽⁸⁾ılıç İsfendiyār’uñ başından rāst yürüyüb eyer-ḣānesine varınca ⁽⁹⁾işledi. Eyerüñ aşın bile dört şaḣḣ idüb oturaḣda tırdı. ⁽¹⁰⁾İsfendiyār iki arafa yıḣılıb anı ırmaḣ gibi yürüdi. ⁽¹¹⁾ahramān tīḣi andan silküb ‘uḣḣābvār şıçrayub Hindīlerüñ [117a] ⁽¹⁾öñinde sünüyile geḣüb gitdi. ılıç elinde ızıl an gelüb ⁽²⁾öñine uğradı. Serv-i ḣirāmān daḥı Dāye’siyle ilerü gelüb ⁽³⁾didiler kim: “Tahsīn olına iy pehlevān.” diyüb du‘ā itdiler. ⁽⁴⁾ahramān daḥı dönüb gördi kim kendüyü medh iden yine ⁽⁵⁾kendü ile ceng idendür. ahramān düşmenden medh işitdüğine ⁽⁶⁾‘acebleyüb geḣüb gitdi. Cihān ser-keşleri ahramān serverüñ ⁽⁷⁾ol ḣün-rīzliḣin göricek ahramān’dan cümle vehmnāk oldılar. ⁽⁸⁾Bir kezden baş indürüb inşāf eylediler. **Hakīm-i Tāberistān avlince** ⁽⁹⁾ahramān, İsfendiyār-ı Baḣrī’yi kim helāk idüb yine meydāna irdi. ⁽¹⁰⁾Ne adar kim ādem diledi kimse gelmedi. Revān raḣşından inüb zīr u ⁽¹¹⁾zeber ulak virüb yine süvār oldu. Hemān raḣş başın [117b] ⁽¹⁾Rāy Şāh ‘alemine eyledi. Rāy’uñ ‘aḣlı gitdi. Ne adar kim omañ ⁽²⁾didı. Varan cümle helāk olub uş sürüb gelür. ⁽³⁾Rāy dönüb ızına eydür: “İy ciger-küşem ne yaramaz oldu ⁽⁴⁾ḣāl neye irdi?”. Serv-i ḣirāmān eydür: “İy sulḣān ata ḣāl ⁽⁵⁾neye irse gerek ma‘lūm oldu. Ammā eger baña uyarsan buyur ⁽⁶⁾arb-ārām çalınsun Hūşeng ile barış kim ḣalāş olasın ⁽⁷⁾vegerni devlete ziyān ırḣürdüñ.” didi. Rāy eydür: “İy ciger-küşem ⁽⁸⁾Ol iş evvelden gerek idi. Olacaḣ oldu. Bunca ⁽⁹⁾bunca serverler kim kırdı. Ceng oldu.”. ız eydür: “Ol ḣizmet ⁽¹⁰⁾benüm olsun. Ben seni şāhla barışdurayım.” didi. Eydür: “Meded ⁽¹¹⁾gerek.”. Andan Serv-i ḣirāmān bir nice serverler alub yürüdi. [118a] ⁽¹⁾Yaḣın ıricek ahramān arşu varub serveri bildi. Eydür: ⁽²⁾“İy Şeh-zāde cenge mi gelürsin?”. Eydür: “İy şāḣib-ırān ve güzīde-i

(3)devrān saña yüz urub şefkat uma geldim. Luṭf idüb (4)bu cāriyeñ hāṭırı çün atamuñ günāhın Hüşeng Şāh’dan dileyüb (5)baruşdırasın.” didi. Atam daḡı ğayrı sultānlar gibi şāhuñ (6)hizmetin ide.” didi. Ol hūn-rīz el urub yüzünñ (7)niķābın şalub Ḳahramān’a ‘arz-ı cemāl eyledi. Ḳahramān ol hūsn-i (8)bī-bedeli göricek bī-iḡtiyār meyl idüb ḡol götürüb (9)baş üzere ḡoyub eydür: “İy Nigārīn çünki bu araya sen (10)girdin ol işi tamām bil.” diyüb alub şāh ṡarafına döndi. (11)Şāh daḡı gelenleri görüb ‘ayyār ḡarşu varub gördi kim [118b] (1)Ḳahramān’uñ yanınca elin şalub söyleyü gelen mücevher cebeler (2)içine ğarḡ olan Serv-i Hırāmān’dur. Gerden-keşān, Ḳahramān’a (3)baş urub andan Serv-i Hırāmān’ı merḡabālayub eydür: “İy Serv-i Hırāmān (4)bi-ḡamd’illāh ki seni Ḳahramān yanında gördük.” Ḳahramān daḡı Gerden-(5)keşān’a ḡāli didi. Gerden-keşān dönüb gelüb şāh öninde (6)baş urub eydür: “İy şāh-ı cihān, Ḳahramān yanınca gelen Rāy Şāh (7)ḡızı Serv-i Hırāmān’dur. Ḳahramān’ı şefī‘ idüb atasına emān dileyüb (8)gelür.” didi. Şāh işidüb eydür: “Serverlerüñ başı çün ben anuñ (9)sözün ḡabül eyledim. Zīrā kim çok eylugin gördük.” diyüb (10)buyurdi. Ne ḡadar şeh-zādeler var ise ḡarşu varub merḡabāladılar. (11)Altı yüz elmās nacaḡlu peykler öne düşüb yürüdüler. Behrām-ı Cebelī [119a] (1)daḡı gelüb baş urub Serv’i merḡabāladı. Şāh’a ḡaḡın irdiler. (2)Serv, şāhı göricek piyāde olub cümle olan selātīn (3)serverler Ḳahramān ile piyāde oldılar. Evvel gelüb Ḳahramān, (4)şāhuñ elin öpdi. Şāh daḡı Ḳahramān’ı baḡrına başub iḡlīm (5)ḡarācı deġer ḡil‘ at virdi. Andan Serv-i Hırāmān gelüb (6)şāhuñ ḡademine baş urub boynına destmāl ṡakub atası için (7)siyāset yerine geḡüb Hind bigleri ile ṡurdi. İrān ve Turān (8)begleri Serv’üñ iki yanına ṡurub şāha bile yalvardılar. (9)Server eydür: “İy şāh-ı cihān serīrūñ pāyında şefkat uma geldik. (10)Luṭf idüb atamuñ ser-keşligin görüb eksükligine baḡma günāhın (11)‘afv idesin.” diyüb yüz urdi. Şāh eydür: “İy nāzenīn [119b] (1)sen hizmetüñ tamām itdüñ bu server başı için daḡı senüñ (2)ḡāṡıruñ için anuñ şuḡın baḡışladum. Yine diyār-ı Hindūstān (3)anuñ olsun bu ‘özüünden bedel diyār-ı Sind daḡı senüñ olsun. (4)İy Nigārīn var ol ser-keş atana el geṡür birḡaç ğün bir (5)birimüzi ğörelüm. Dünyā kime ḡaldı kim bize ḡala. Ḳanı birden ilerü (6)gelen şāhlar cümle ḡāk altında nihān oldı. Biz daḡı eyle oluruz. (7)İmdi fırsat elde iken birḡaç ğün ‘ömri ḡoş görüb Hind (8)diyārın temāşā idelüm. Andan sizlere vidā‘ idüb biz yine diyārumuza (9)gidelüm. Uş yetmiş üç yıldur kim cihān ḡalkı ile ḡarb ü ḡarb (10)iderüz. İmdi şimden ğirü ğerekdür kim Ka‘be-i mu‘azzamaya varub (11)günāhumuza tevbe idüb bu yanımızca bile geḡüb bunca zamān [120a] (1)cihān ser-keşleriyle ḡılıḡ uran şāhları daḡı diyārlarına (2)ġönderüb bizler daḡı Deşt diyārına varub ol pīr atamuñ (3)hizmetin idem. Şimden ğirü ceng ü cidāli seyir ü seferi teslīm (4)idelüm. Zīrā kim ol

tāze cüvāndur. Bunuñ gibi iş aña lāyıkdur.”⁽⁵⁾diyüb buyurdi. Serv-i Hıramān’a altun āletllü at çekdiler. ⁽⁶⁾arqasına iqlīm hārācı deger hil‘ at virdi. Serv-i Hıramān ⁽⁷⁾varub el öpdi. Eydür: “İy şāh-ı ālem varub destūrunla ⁽⁸⁾atama haber vireyim.” didi. Şāh dañı emān yüzügin virüb ⁽⁹⁾Gerden-keşān’ı bile қоşub destūr virdi. Serv dañı dönüb ⁽¹⁰⁾yine Gerden-keşān öñince atasına geldi. Hind begleri qarşu ⁽¹¹⁾gelüb alub içerü girdiler. Ol dañı atasına baş urub [120b] ⁽¹⁾geçüb oturdu. Cümle ağızına baqarlar kim ne didi. Zīrā Qahramān ⁽²⁾qorhısından cümleñ işi bitmiş idi. Andan Rāy söze ⁽³⁾gelüb eydür: “İy ciger-güşem bizlere Hüşeng Şāh’dan ne haber ⁽⁴⁾getürdün?”. Serv-i Hıramān ayak üzere gelüb evvel Hüşeng ⁽⁵⁾selāmın eyledi. Cümle yirlerinden tūrub ‘izzetle ‘aleyk eylediler. ⁽⁶⁾Andan el urub emān yüzügin çıkarub gösterdi. Hemān ⁽⁷⁾yüzügi göricek cümle şād oldılar. Zīrā kim Hind diyārın ⁽⁸⁾hārāb, kendülerin helāk ‘ayāllerin esīr bilürdi. Andan Serv-i ⁽⁹⁾Hıramān eydür: “İy ata müjde olsun Hüşeng saña emān ⁽¹⁰⁾virüb yine diyār-ı Hindüstān’ı saña virdi. Beglerüñ yerlü ⁽¹¹⁾yerinde muqarrer itdi. Sind diyārın dañı ben cāriyesine şadaqa [121a] ⁽¹⁾idüb menşūr emr eyledi.” diyüb olan hāli beyān eyledi. ⁽²⁾Ol sözi işidüb Rāy buyurdi şāzlık kūsın urdılar. ⁽³⁾Leşker içinde dañı eytdiler kim: “İy kavm-i Hindüstān imden girü ⁽⁴⁾şād oluñ kim emn ü emāndur.” diyüb ol diyāruñ küylarına, ⁽⁵⁾şehirlerine ve qal‘alarına şāzlık hāberin gönderdiler. Andan ⁽⁶⁾peş-keşlerin görüb yarağın düzüb hazır oldu kim yarın ⁽⁷⁾varub duğul ide. **Ez-İn cānīb:** Hüşeng Şāh dañı ⁽⁸⁾oturub ‘ıyşa meşğul oldu. Ammā Qahramān vaqtehā āh ⁽⁹⁾ve ciger-süz çekerkim kim şāh gördi. Özi göynerdi. Zīrā kim ⁽¹⁰⁾Mihrāc kıızı, Dil-şād zamānında dañı kendünüñ başına gelmişdi. ⁽¹¹⁾Qahramān’uñ ol hālin görüb Gerden-keşān’a işāret idüb [121b] ⁽¹⁾Qahramān’uñ ol hālin gösterdi. Ol dañı işāret ile Qahramān’uñ ⁽²⁾hālin anlatdı. Şāh dañı qaşd itdi kim yarın Rāy-ı ⁽³⁾Hind’üñ kıızın Qahramān için isteye. Ol hāli vezīrlere ⁽⁴⁾didi. Cümle lāyık gördiler. Birezden dīvler tağılub her ⁽⁵⁾kişi bārigāhına geldi. Ol yakadan Rāy’uñ dañı dīvānı tağılub ⁽⁶⁾Serv-i Hıramān dañı bārigāhına gelüb pür-şevk birez oturub ⁽⁷⁾tā kim eşeri ‘ışk kār eyledi. Yarından tūrub şīrvāne libāşlar ⁽⁸⁾geyüb sağ u şol hāncerler çeküb bilür kim Qahramān dañı ⁽⁹⁾ışkından naşīb olmuşdur. Ber-‘azm-i Qahramān idüb gitdi. Gelüb ⁽¹⁰⁾Qahramān’uñ bārigāhına gördi kim pāsubānlar oturub kelimāt iderler. ⁽¹¹⁾**Ez-İn cānīb:** Meger Gerden-keşān bir zamān çadırında yatmayub [122a] ⁽¹⁾tūrub yöreni şāh bārigāhına irdi. Gördi kim ‘Āşım ve Şīr-pence ⁽²⁾nacaqların қоşub yaturlar. İçerü nazār idüb gördi kim Qahkahā-yı ⁽³⁾fīl-süvār deste-çüb yaşdanub kendüye gümrenüb oturur. ⁽⁴⁾Gidüb Qahramān bārigāhına irüb gördi kim çadır ardınca ⁽⁵⁾iki servi-қadd siyeh-pūşlar hāncerler қabzasın tūtub dururlar. ⁽⁶⁾Dāye eydür: “Ne olaydı, Gerden-keşān bile

olaydı.”. Serv eydür: ⁽⁷⁾“Korğaruz ki Gerden-keşân bizi bilmeye.”. ‘Ayyār da āvāzlarından ⁽⁸⁾bilüb üzerime yürüdi. Dāye hancer çeküb qarşu varınca ⁽⁹⁾Gerden-keşân gördi kim kendüyi bilmediler. Eger tanımazsa urub ⁽¹⁰⁾helāk iderler. Hemān bir kez āvāz virüb eydür: “İy Nigārīn ⁽¹¹⁾ben düşmen degülem, dostam.” diyince Serv-i Hırāmān bildi kim Gerden-keşân’dur. [122b] ⁽¹⁾Eydür: “Vay ne hoş rāst geldüñ.” diyüb şād oldı. ⁽²⁾Ol dağı gelüb server öñinde baş urdı. Eydür: “İy ⁽³⁾bānū-yı cihān nite oldı ki bu vaqt geldün, mūrādūñ nedür?” didi. ⁽⁴⁾Eydür: “Murādum sen idü uş bi-ğamdi’llāh ki bulıñduñ. ‘Ayyār dağı ⁽⁵⁾alub çadıra getürdi, geçüb oturdı. Yüzinden niķābı ⁽⁶⁾giderdi, gördi. Cemāli güllerinüñ ergāvāna dönmiş. Nergesleri ⁽⁷⁾giryeden lāleye dönmiş. Eşer-i ‘ışk simāsında zāhir olmış. ⁽⁸⁾Gerden-keşân görüb bildi. Eydür: “İy Nigārīn üzerüñde ⁽⁹⁾melāmet rengi var sizerem eşer-i ‘ışkdur.” didi. Hāli ‘ayān ⁽¹⁰⁾eyle kim marāz tabıbden gizlü olmaz. Nigārīn bu sözden gül ⁽¹¹⁾gibi kızardı. Yire baķub Gerden-keşân’uñ nazārına taħsīn [123a] ⁽¹⁾idüb eydür: “İy server nazārūñ var olsun hoş bildüñ ⁽²⁾benüm hālūme bu zamāna gelince Dāye’mden ğayrı kimesne vāķfı degildir. ⁽³⁾Uş bu dem sen dağı vāķıf olduñ. İşidürüz kim rāz vir⁽⁴⁾meyüb baş virmişler, görelüm bizüm rāzımız nice beklersin?” ⁽⁵⁾didi. Gerden-keşân göñlinden eydür: “Kim bunca zamān cihān ⁽⁶⁾ser-keşleri bu kızıñ elinde zebūn idi. Yolına pāy-i māl olub ⁽⁷⁾niceler ‘ışkdan cān oynamışdur. Şimdiki hālde bu dağı bir belāya ⁽⁸⁾düşmidür kim kendü derdine dermān ister. Bunuñ gibi karañu ⁽⁹⁾gicede cān ve başı ele alub düşmen sipāhisine gelmiş.” diyüb ⁽¹⁰⁾revān Nigārīn öñinde baş ķodı. Eydür: İy şāhib-kırān ⁽¹¹⁾bu zamān bu deme gelince cihānda bu ķadar belā vu zevķ kim ben [123b] ⁽¹⁾bende görmişem. Her birinde nice kerre puhte olmuş kişiyem. ⁽²⁾İy Nigārīn, rāzıñ maħzeni, ‘ışkıñ maħremiyem.” didi. ⁽³⁾Şimden girü senüñ murādūñ yerine getürmeyince arām itmeyem ⁽⁴⁾çünkü ben bendeyi bu ķadar rāzuna maħrem idündüñ biz dağı hem-rāzluķ ⁽⁵⁾ħakķın elden geldükçe yerine getürelüm.” didi. Revān Nigārīn ⁽⁶⁾ķol şunub belinden iki la‘l ķablu hancer ve ķulağından ⁽⁷⁾bir çift gevher ķaşlu küpe alub bunları Dāye’ye virdi. ⁽⁸⁾Ol dağı getürüb Gerden-keşân’a virdi. Öñinde ķodı. Eydür: ⁽⁹⁾“İy sultān-ı ‘ayyārān ma‘zūr buyur kim ħizmet bāķī olduķda ⁽¹⁰⁾in-şā’a’llāh ķuşur ķomayavuz.” didi. Gerden-keşân dağı alub ⁽¹¹⁾gördi bir gevherdür kim bir sultān ħazinesinde yok. ‘Ayyār [124a] ⁽¹⁾baş urub ħizmet kemerin miyāne bağladı. Dönüb Gerden-⁽²⁾keşân, Dāye’ye nazār idüb gördi kim bir āfet-i cihāndur kim saçınıñ ⁽³⁾bir ķılında biñ gerden aşılı bī-iħtiyār meyl-i nazārın itdi. Velī ⁽⁴⁾ğayret ile zāhir itmeyüb kem eyledi. Serv-i Hırāmān dağı Gerden-keşân’uñ ⁽⁵⁾şīrāne nazārından bildi. Velī bilmeze urdu. Ammā yüzün eline ⁽⁶⁾alub Gerden-keşân’uñ kendü ile rāstlıĝın bilüb başladı. ⁽⁷⁾Olan mā-cerāyı

utanurağ başdan beyān eyledi. Gerden-keşān ⁽⁸⁾du‘ ā idüb iydür: “İy Nigārīn bunuñ işi imden girü āsāndur didi. **Nazm:**

[fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

	1	Cümle iş müşkildür ehli olmasa
Çalur ayağda er işin bilmese
	2	Olıcağ bir iş üzere iş eri
Başa iltür ol işi çalmaz geri
	3	Līki her kişi her iş ehli degül
‘ Āqil oldur bildüğini işler ol
[124b]	4	Rüstāyı şehir dilin anlamaz
Ehl-i dil sözini nā-dān diñlemez
	5	İşüñ ehli olıcağ işden ne gām
Şan‘ atuñ üstādına olmaz elem

⁽¹⁾**Ṭaberiyye kavlınce:** Gerden-keşān böyle diyüb eydür: “İy Nigārīn ⁽²⁾bu iş āsān velī nām u nişān zinhār şaklamak gerek.” diyüb ‘ ahdin ⁽³⁾berkidüb Nigārīn tırub gitdi. Gelüb giñ yirden Çahramān’uñ ⁽⁴⁾otağın ziyāret idüb bārigāhına gelüb Çahramān şevkiyle ⁽⁵⁾yorta ol gice geçüb ‘ ale’ş-şabāh oldı. Şāhlar otağı ⁽⁶⁾öñinde nevbet urulub cümle yerlerinden tırdılar kim kūs ⁽⁷⁾āvāzı ceng işāreti degül belki emn ü emān āvāzı cümle şād ile ⁽⁸⁾yerlerinden tırub her biri yir yir şāhlar bārigāhına cem‘ oldılar. ⁽⁹⁾devlet ile Hüşeng Şāh tahtına gelüb tāc-ı şāhī hil‘ at-düber [125a] ⁽¹⁾gevher-i zīver geyüb beline kemer-i Keyānī bağlayub tahta geldi. ⁽²⁾İrden Gerden-keşān dağı sī-murğvār tınanub irüb ⁽³⁾şāhuñ öñinde baş urdı. Edeb ile taht üzere gelüb ⁽⁴⁾şāh öñine diz çüküb oturdı. Olan hāli cümle beyān ⁽⁵⁾eyledi. Şāh işidüb şād oldı. Eydür: “Gerden-keşān uş ⁽⁶⁾bi-ḥamd’illāh Çahramān’a lāyık çift dağı bulundu.” diyüb Rāy’dan ⁽⁷⁾kız dilemek fikrin eylediler. Şāh dağı kız meydānda yüziñ ⁽⁸⁾açub gösterelden berü hāli sezerdi. Bu kerre ta‘ yīn olduğına ⁽⁹⁾şād oldı. **Ez-İn cānib:** Rāy-ı Hind dağı şehirden tırub ⁽¹⁰⁾pīş-keşlerin düzüb hāzır eyledi. Evvel on iki biñ ⁽¹¹⁾zinde fīl üzerinde gönden kal‘ alar berkilü her birinde altışar [125b] ⁽¹⁾pülād-püş Hindīler andan üç biñ Hindī, üç biñ ⁽²⁾Rümī çaravaşlar, biñ yük Hindī çumaşı, üç biñ kız ⁽³⁾yüki ḥazine bākī diyār-ı Hind’uñ ‘ acā’ibinden gārā’ibinden var ⁽⁴⁾ise cem‘ idüb Hind’uñ aña biriyle Serv-i Hıramān öñe ⁽⁵⁾düşüb ber-‘azm-i şāh itdiler. Bunlar bunda gelmekte. **Ez-İn cānib:** ⁽⁶⁾Hüşeng Şāh dağı şehirden tırub dīvān eyledi. Devlet ile ⁽⁷⁾tahtına geçüb oturdı. İrān

ve Tūrān begleri gelüb yirli (8) yerinde qarār eyledi. Ol idi kim Rāy' uñ geldügi haber oldı. (9) Hüşeng buyurdı kim olan begler cümle erkān ile qarşu varalar. (10) O idi kim bölük bölük irüb gelince evvel on iki biñ (11) kapucı gelüb yüz urdı. Andan yedi biñ mīr ü şubaşlar [126a] (1) gelüb ' izzetledi. Andan selātīn ve server, mīr ü mihterān (2) gelüb yir yir merhabāladılar. İki kıoldan öñine düşüb (3) alub bārigāh öñince gelince yigirmi dört biñ çevgānlu (4) çavuşlar qarşu varub baş urub şavul yort ile alub (5) dīvāna getürdiler. Rāy dağı girüb gördi kim bārigāh şadrında (6) otuz altı köşelü kırk ayaklu taht-ı şāhī kurulmuş. Dāyire (7) yine kızıl altundan otuz üç nīme tahtlar urulmuş evvel (8) tahta bir mücevher-püş sultān oturmuş ol bākī tahtlara (9) dağı yine yir yir selātīn oturmuş. Taht kafāsında altı biñ (10) altun kürsī öñinde on iki biñ zerrīn külāhlu māh-rū (11) gulāmlar silāh tutub tırmuş dāyirede üç biñ şandeleğe [126b] (1) vezīr ve emīr-i cihān-gīr-i şāhib-serīr taht öñinde üç yüz (2) kırk dört kürsīler üzere üç yüz kırk dört ' ālem dānāver yirler (3) oturub üzerlerine Şerīf Hākīm oturmuş yanında biñ (4) üç yüz şāhib-dīvān ehl-i kalemler oturmuş, yanında biñ (5) sekiz köşelü kırk dört pāylu taht-ı zerrīn üzere şāhāne (6) rahtlar şalınmış, üzerinde otuz iki eriş kıadd ile egninde (7) dībāce-i şāhī, başında tēc-ı Hüsrevī bir şāh oturmuş sifīd (8) sakal sīneye irmiş. Zūhal-heybet, Müşterī-tal' at, ' Uṭārid- (9) hevā, Āfitāb-revā, Feridūnī-raht, Çimşīdī-taht, İskenderī- (10) serīret, Efrāsiyābī-heybet, Hüşeng-devlet, Süleymān-şevket, (11) ' ilm ü devlete müstağriķ olub eşer-i şāhī şānında hatem [127a] (1) olmuş, kafāsında on iki biñ māh-rū hāşlar şaf ile (2) durmuş. Altı biñ altı yüz elmās teberlü peykler kim her biri (3) çerķ çenberinden geķer Gerden-keşān kafāsın alub dururlar. (4) On iki biñ bevvāb, yedi biñ cellād, on yedi kez yüz (5) biñ mīr ü sipāhi sedd-i İskender gibi dīvān tırmuş. Rāy (6) ol salṭanatı kim gördi, kendüden vardı. Tūrān Şāh' ı (7) Keyvān Şāh yerinden tırub Rāy' uñ elin alub serīr öñine (8) getürdi. Ol dağı taht-ı pāya yüz urub günāhın diledi. (9) Hüşeng Şāh yerinden tırub Rāy' uñ elin alub serīr öñine (10) getürdi. Ol dağı taht-ı pāya yüz urub günāhın diledi. (11) Hüşeng Şāh dağı ayak üzere gelüb kıol şunub Rāy ile [127b] (1) görüşdi. Buyurdı sağ kıolda şāhlardan yukarı (2) yir virdiler. Geķüb oturdı. Andan Hüşeng' den kaçub (3) Hind Şāh' ın penāh idinen begleri biri Hāver ve biri Dāvūd (4) Şāh ve biri Mihrāc şah-ı Hıtāyī, biri Kışmīr Şāh, biri (5) Hūrāsān Şāh bir bir gelüb baş urub du' ā idüb (6) görüşdiler. Hüşeng cümlesine dağı ri' āyet idüb (7) mertebelerince yirler virüb geķüb oturdılar. Andan Serv-i (8) Hīrāmān gelüb ol dağı Hüşeng' e başka pīş-keş çeküb (9) hīrāman şalını yürüyüb şāh ayağında yüz urdı. (10) Kıahramān kendüden vardı. Serv ve Kıahtarān helālī Kıamer-ruķ (11) üstine yir virdiler, geķüb oturdı. Nīķāb altından nazar [128a] (1) idüb gördi kim ol dīvān içinde kimseler var kim her biri (2) ejderhālara

yol keser. Cümlesinden yukarı Qahramân-ı Qâtil⁽³⁾ oturub ol dîvânı cemâl ile müşerref eylemiş. Velî kendüye⁽⁴⁾ gâh gâh şîrâne nazarlar ider. Serv dağı ne hâl ise içinden⁽⁵⁾ geçürüb andan gördi kim kendüden aşağı yedi ulu⁽⁶⁾ hâtûnlar dağı oturmuş şöyle kim her biri Efrâsiyâb'a⁽⁷⁾ dest oturur. Edeb ü erkân ile burka^c -püş olub otururlar.⁽⁸⁾ Dâyire kendüye dîvâna gâh gâh göz urub temâşâ iderlerdi.⁽⁹⁾ **İ'tişâm Hâkîm kavlınce:** Ol gün Hüşeng Şâh diyâr-ı⁽¹⁰⁾ Hindüstân'da bir dîvân itdi kim İskender ile Süleymân'dan geçse⁽¹¹⁾ dağı bir şâha naşîb olmadı. Qırk dört nîme taht kuruşub [128b]⁽¹⁾ kırk dört şâh dîvânına oturdu. Qahramân-ı Qâtil pây-i⁽²⁾ tahtında Gerden-keşân gibi 'ayyâr hizmetinde yedi iklîmüñ⁽³⁾ cümle selâtin ve serverleri bile ol vech ile ni^c met gelüb⁽⁴⁾ yendi. Şükrî dendi. Andan sâkîler gelüb biñ dört yüz⁽⁵⁾ yirde bâdiyeler koyub la^c l-i revân birle pür olub müheyyâ⁽⁶⁾ kıldılar. Andan ol meclis kim germ oldu. Hüşeng Şâh⁽⁷⁾ gördi kim devlet kemâle irdi. Yedi iklîmde düşmen adı⁽⁸⁾ kalmadı. Andan emr oldu ki menşür yazılıb yedi iklîme⁽⁹⁾ mühr virildi. Pehlevânlar kılıçların kınlarına katub yayların⁽¹⁰⁾ yaşdılar, siperlerin şalub zırhların çıkarub fâriğ oldılar.⁽¹¹⁾ Ol hâl ile meclisde kaşd oldu kim Rây'ün kızın Qahramân-ı Qâtil [129a]⁽¹⁾ dileyeler. Ammâ yine Qahramân hicâb ide diyü anmadılar. Birezden⁽²⁾ şöhbet kemâline irüb olan selâtin ve serverler⁽³⁾ baş urub gitdiler. Birezden Qahramân dağı turub gitdi. Gerden-⁽⁴⁾keşân öñince çadira gelüb birez kelimât itdiler. Qahramân⁽⁵⁾ Nigârîn şevkıyle vâfir şarâb içüb mest olmuşdı, uyhu⁽⁶⁾ aldı Gerden-keşân turub gitdi. Andan sürüb çadira gelüb⁽⁷⁾ eydür: "Varayım birez Serv-i Hîrâmân'ı dağı göreyim." diyüb gitdi. **Ez-İn⁽⁸⁾ cānib:** Serv dağı turub bāriğāhına gelüb Qahramân⁽⁹⁾ ışığıyla pür-şevk durub bāriğāhına gelince eydür: "Dāye bizi⁽¹⁰⁾ bu gece Gerden-keşân anmadı." Dāye eydür: "Nite ola kim⁽¹¹⁾ Gerden-keşân bizi anmaya?". Hemān dem baş urub du^c ā eyledi. [129b]⁽¹⁾ Nigārîn, Gerden-keşân'ı 'izzetleyüb buyurdu, şarâb getürdiler.⁽²⁾ Oturub Dāye ve Nigārîn ve Gerden-keşân gâh Hüşeng⁽³⁾ Şâh saltanat ile gâh Gerden-keşân ser-güzeşt ile kelimât⁽⁴⁾ iderken yine Behrām-ı Cebelî'nüñ taş olduğu anılıb Serv⁽⁵⁾ eydür: "İy ser-bāz sen ol cāzūyı neden bilürdüñ kim varub⁽⁶⁾ getürdün?". Gerden-keşân āh idüb eydür: "İy Nigārîn ben bende⁽⁷⁾ ol cāzūnuñ niçe kerre bendine düşüb yıllar-be-yıllar belâlar⁽⁸⁾ çekmişem. Cümlesinden bir kez tutub beni kolan şüret⁽⁹⁾ idüb şalıvirdi. Yedi yıl ol hâl ile yürüdüm.". ⁽¹⁰⁾Nigārîn eydür: "Peh nice hālāş oldun?". Eydür: "Şeytān-ı racīm⁽¹¹⁾ sebebiyle hālāş oldum.". Eydür: "Nite?". Gerden-keşân söze geldi.". Eydür:

Nazm:

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

[130a]	1	İy Nigārīn diñle hālūmden haber Kim neler gördi benüm bu dertlü ser
	2	Vaşf-ı hālūmden saña bir dem beyān İdeyim ger diñler isen bir zamān
	3	Ol kadar miñnet ki ben gördüm anı Görmemişdür belki ādem oğlanı
	4	Gāh hayvān olmuşam gāhi gurāb Her birinde görmişem biñ biñ gadāb
	5	Ol kadar yirler ki ben geşt eyledüm Perrī dīv dilini bildüm söyledüm
	6	Ger baña irişmese ‘avn-i Huzā Olsa cānum biñ bir olmazdı rehā
	7	Viricek bir kula bir derdi Çalap Luţfına kılurmuş anı sebep
	8	Tā kim vird ehline şefkatlar kıla Derdi gördüñ diyü rahmetler kıla
	9	Derdine şābir olan dermān bulur Cāna başa qalmayan cānān bulur

(¹)**Tartūs Hakīm kavlince** Gerden-keşān eydür: “İy Nigārīn bir zamān (²)Ezrağ cāzūnuñ bu kadar fesādın bilüb kaçd itdüm kim varub [130b] (¹)depeleyem. Varınca cāzū beni sihr ile avlayub bir qolan eyledi. (²)Yedi yıl qolan şüretinde gezüb ādem yüzine hasret geçdüm. (³)Zīrā kim beni qolan idüb buyurdu. Cāzular beni alub yedi (⁴)deryāyı geçürdiler. Bir yirde bir cezīreye iletdiler. Deryā-yı (⁵)Muḥīṭ içinde dāyiresi altı fersaḥdur dirlerdi. Dünyāda ne (⁶)dürlü ‘adüvv caneverler var ise cümle anda var idi. Adına Cezīre-i (⁷)Bī-Feryād dirlermiş. İy Nigārīn hem eyle ne kadar kim feryād idüb (⁸)ağlardum kimse hālūñ nedür dimezdi. Ol cezīrede ağaçlar gördüm (⁹)gice ile qahqahā ile şöyle güler kim Deryā-yı Muḥīṭ yanqulanurdu. (¹⁰)İşiden vehm alurdu. Kimi zār ile feryād idüb ağlardı kim (¹¹)işidenüñ özi göynerdi. Gice ile deryādan dürlü caneverler [131a] (¹)çıqub deryādan gevher getürüb ol ağaçlar dibinde şabāḥa dek (²)oturub ‘ıyş iderlerdi. Āfet-i zamān bir gün ağlayub (³)gezerken vaṭan fikrin ārzū iderken qavm-i fīl ile dost ve enīs (⁴)ve yoldaş hasret ile cān u ciger yaqub gezerken ol cezīrenüñ (⁵)bir tarafından siyāh kesme qabadan bir ḥişār gördüm. Kenārına gelüb (⁶)temāşā eyledim. Qullesine göz irmez. Burc-ı beden qapusı cümle yek (⁷)pāre kesme qabadan şöyle ki

yapu dağı yig. Yine ol hişāruñ ⁽⁸⁾içinde bir ‘aceb kavm gördüm. Her birünüñ kıddi sekiz ve ⁽⁹⁾toğsan ve yüz iriş yine gövdeleri yapılmış bir gūş gibi ⁽¹⁰⁾dört köşelü başları dört köşelü her köşede birer gözleri ⁽¹¹⁾var. Bir kalkancaṣār ola yine dört taraf omuzlarında [131b] ⁽¹⁾birer kol yitmiş arşlan kolına beñzer. Pençelü dört ⁽²⁾tarafdan dört köşelü dik тұrur. Dört tarafdan gözlerinüñ ⁽³⁾altında yüzṵar burunları fıl hūrtūmı gibi dört tarafdan ⁽⁴⁾şarķub boylarına ber-ā-ber olmağa az qalmış. Uçları hūrtūmlarınıñ ⁽⁵⁾yuķarısuna yine çengāl gibi kıvrılmış durdı. ⁽⁶⁾Dört tarafdan ber-ā-ber ol gövdeye bu vecih ile hūrtūm zeyn virüb ⁽⁷⁾yaraşmış. Gūyā dört uzun yeñlü qaftān yeñleridür kim etegine ⁽⁸⁾ber-ā-ber olmuş. Yine birbiriyle söz idicek ol hūrtūmdan borı ⁽⁹⁾gibi ötüb āṵāz virürler. Vaķtehā kim birbirine qaķıyub ğāzabla ⁽¹⁰⁾söyleye. Ol hūrtūmınıñ dördin dağı kıaldurur eyle çağırur ⁽¹¹⁾dördiyle bir kezden kim ‘ālemi cümle gümledür. İşiden vehm alır. [132a] ⁽¹⁾İy Maķşūd-ı Cān: Ol tā’ifeyi bir zamān temāşā eyledüm bir kez gördüm. ⁽²⁾Aralarında bir ğavġā feryād belürdi. Şöyle ğulūvv eylediler kim ‘ālem ⁽³⁾gümüldi. Anı gördüm ol hişāruñ kavmi cümle ol dörder elleriyle ⁽⁴⁾birer ulu direk götüreb erkek, dişi ne kim var ise hişārdan ⁽⁵⁾çıķub ğavġā ile Deryā-yı Muħīṭ üzere çekilüb gitdi. ⁽⁶⁾Ben bī-çāre ol hālī ğöricek kendümi yetürdüm hālüm unıdub ⁽⁷⁾bir ulu kıulleye çıķub bunları temāşā eyledüm. Gördüm deñizüñ ⁽⁸⁾cānib-i ğarbīsinden yaña baķub тұrurken birezden gördüm ol ⁽⁹⁾tarafdan deñiz yüzinde kırudan yürür gibi bir ‘aceb maħlūķāt gelür. ⁽¹⁰⁾Segirdüb anlaruñ dağı yanına vardum. Gelüb gördüm bir ‘aceb ⁽¹¹⁾maħlūķāt gelür. Her birinüñ kıdd-i menāreye beñzer. Kırk elleri var, [132b] ⁽¹⁾başları yok. Gövdeleri bitevi ğöġüslerinde uçar. Yirde ⁽²⁾ġözleri var. Ellerinde birer deste-çüp almışlar. Ol ⁽³⁾āġaçlar od gibi şu‘le virür, yanar. Ol kavmüñ her biri ⁽⁴⁾bir zulümāt caneverine süṵār olmuş. Ol caneverler kırudan ⁽⁵⁾nice yürürlerse deryā yüzinde dağı şöyle yürüyüb gelürler. ⁽⁶⁾Tā kim gelüb kenāra irdiler. Hişār kavmi dağı bunlara ber-ā-ber gelüb ⁽⁷⁾birbirine gelüb birbirine hūcūm idüb bir ceng itdiler kim ⁽⁸⁾Deryā-yı Muħīṭ kıana döndi. Yedi ğün bu hāl ile ġice vü ⁽⁹⁾ġündüz ceng itdiler. Cezāre-i Bī-Feryād’uñ her tarafından olan ⁽¹⁰⁾maħlūķāt işidüb tāķlar kıullesine gelüb temāşā тұrdılar. ⁽¹¹⁾Velī ol gelen kavm eyle çokluk gelmişdür kim deryā yüzün tutdı. [133a] ⁽¹⁾Ne kıadar kim anlar hişārı almak dilerlerdi. Hişār kavmi ceng idüb ⁽²⁾virmezlerdi. Bu yedi ğün içinde eyle ceng oldu kim Cezāre-i ⁽³⁾Bī-Feryād’uñ taġı taşı inledi. Tā kim zulümāt kavmi çokluk sebebiyle ⁽⁴⁾deryā kavmin ya‘ni kavmi yaķub hişāra kıoydılar. Bunlar dağı burc-ı ⁽⁵⁾bārū üzerinden eyle ceng itdiler kim ol kavmi yorġun ⁽⁶⁾idüb kıodılar. Anlar dağı hişār kavminden kıırılanı götüreb gitdiler. ⁽⁷⁾Hişār kavmi dağı çıķub ol kavmdan helāk olanı cem‘ idüb ⁽⁸⁾kimin yidiler, kimin üleşdiler, zaķāre kııldılar. Bārī

ben bî-çāre yine ⁽⁹⁾dönüb āh u feryād ile bir tarafı dağı seyr iderken gördüm bir şahrāda ⁽¹⁰⁾ol kadar dīvler ve cāzūlar cem^c olmuş kim nihāyetin Allāh bilür. ⁽¹¹⁾**İy Bānū-yı cihān:** Ol Ezrağ cāzū diyen la^c ĩn gördüm. Ortalıkda [133b] ⁽¹⁾bir siyāh menber kurulub be-ğāyet yüce ol minbere karşı ⁽²⁾bir siyāh ĩnzār postınuñ üstünde oturmuş kafāsına şākirdleri, ⁽³⁾ĥalīfeleri tırmuş. Velī dağı bölük bölük dīvler, cāzūlar ⁽⁴⁾çok ben dağı ol ĥāl ile irüb cāzūnuñ öñinde yüz urub ⁽⁵⁾işāret ile yalvardum. Cāzū muğayyed olmayub benüm ağladuğuma ⁽⁶⁾rahm itmedi. Buyurdı cāzūlara sihr ile beni eyle urdılar kim ⁽⁷⁾tüb gibi döne döne gitdüm. Baña didiler ba^c zı cāzūlar: “İy ⁽⁸⁾bî-çāre senüñ bu belādan ĥalāş olmak işi kıyāmete kaldı.” ⁽⁹⁾Ben dağı yine gözyaşın dōke bir yirden tırub bunlaruñ ⁽¹⁰⁾ĥāllerin temāşā iderdüm. Bir ulu cāzū dağı geldi. Nice şākird ⁽¹¹⁾ile evvel ben olduğum yire ĥonmak istedi. Gelüb bir nice cāzūlar [134a] ⁽¹⁾beni urub ĥovdılar. Ben dağı ĥālūme ağlayu yine bir yaña giderken ⁽²⁾gördüm beni cāzū gelüb alub gitdi. Bu gelen cāzūnuñ ⁽³⁾öñine getürdi. Meger ^cAtğār cāzū dirler imiş. Sihr ile benüm ⁽⁴⁾ĥālūmi bilmiş. Baña eydür: “İy Gerden-keşān ĥālūñ ne rüzgār elinden ⁽⁵⁾nitesin? Ķanı senüñ cihān serāyında felege kelek dimeyüb, sī-murğa ⁽⁶⁾siñek dimezdün. İy ģarīb gerçi sen dağı çok fesād eyledüñ ⁽⁷⁾velī ĥoş belā dağı çekdüñ ancak olur.” diyüb baña rahm nazārın ⁽⁸⁾eyledi. İy Nigārĩn ol olan yedi yıl içinde şefğat ⁽⁹⁾nazārın andan işitdüm. Güyā kim ol ĥadarca rahm itmek ile beni ⁽¹⁰⁾bu belā-yı ^cazīmeden ĥurtardı. Ben dağı yüz urub dilümce du^c ā ⁽¹¹⁾eyledüm. Derdüme dermān istedüm. Baña eydür:” İy ^cAyyār ben bu dem [134b] ⁽¹⁾seni ĥalāş itmege burada Ezrağ cāzūdan ĥorğarın ammā ⁽²⁾bu dem şeytān-ı racīm gelüb bu menberüñ üzerine çıkub bizlere ⁽³⁾sihr ü mekr ta^c ĩm itse gerek. Ol dem cehd idüb şeytāna ne gel ⁽⁴⁾ğörin bāşed seni ĥalāş ide. Zīrā kim bir nice kerre ben şeytāndan ⁽⁵⁾işitdüm senüñ fesāduñ añub medğ iderdi. Şimdi benüm adımı ⁽⁶⁾zād içinde Gerden-keşān ĥadar dostum yoğdur.” dirdi. Eyle olsa ⁽⁷⁾bāşed seni bilicek ĥalāş ideler. Eger olmaya şoñra bir ĥaber ola ⁽⁸⁾var kim imden ģirü bāşed miğnet kemāle irdi.” diyüb baña bunuñ ⁽⁹⁾gibi söz söyledi. **İy āfet-i dermān:** Anuñ bu sözün işidüb ⁽¹⁰⁾yine ĥademine baş urub didim kim: “İy sultān-ı sāħirān şeytān ⁽¹¹⁾kime ĥaber ider kim baña ide? Baña şeytāndan ĥaber olmayacağ zāħir [135a] ⁽¹⁾luğf idüb baña diyāruñı aduñı diyü vir tā kim bu cemi^c yetden ⁽²⁾şoñra varub ĥizmetüne yüz sürüb himmetüne irişem.” didüm. ⁽³⁾Eydür: “İy Gerden-keşān var ģör bundan fāyide olmaya. Ben ⁽⁴⁾seni ģötürdeyim vegerni sen biñ yıl dağı dūrişürseñ bu cezāre-i ⁽⁵⁾feryāddan ĥalāş olmazsın. Ķanı kim beni bulasın?” didi. Ben dağı ⁽⁶⁾ibrām itmeyüb yüz urub döndüm. Tā kim gördüm şeytān-ı ⁽⁷⁾racīm nice biñ zūriyāt ile gelüb irdi. Bir tağt üzere ⁽⁸⁾oturub dīvler, cāzūlar dāyireden ģörmüş. Gelince cümle ⁽⁹⁾olan ayak üzere

olub ‘ izzet itdiler. Racīm dağı ol ⁽¹⁰⁾hāl ile gelüb ol minber üzere çıķub ol ķadar söyledi kim ⁽¹¹⁾cümle ķulaķ urub diñlediler. Şöyle oldu kim şohbet [135b] ⁽¹⁾şevķ ile kendülerden bī-ķaber ol ķadar dağı yakın vardum kim ⁽²⁾kimesnenüñ benden ķaberi yok. Menber öninde tırdum. Şeytān ⁽³⁾beni görince eydür: “Bu kimdür?”. Didiler kim “‘ Ayyār Gerden-keşān’dur.”. ⁽⁴⁾Yedi yıldur Ezraķ cāzū bunı ķolan itmişdür. Bu cezīrede ⁽⁵⁾ser-gerdān gezer.” didiler. Şeytān bu cāzūya hışm idüb eydür: ⁽⁶⁾İy la‘ ĩn başına belā getürecek bunı mı buldu? Benüm bu zamān ⁽⁷⁾nesl-i insāndan bundan ulu dostum yokdur. Bu dökdüğü ⁽⁸⁾ķanı kim dökmüşdür. Dünyā āķır ola ol ķan ķurumaya. Ol ⁽⁹⁾vilāyetler kim bu ķarāb itmişdür. Bir pādīşāh itmemişdür.” diyüb menberden ⁽¹⁰⁾inüb bir efsün okıyub üfürince eliyle arķama şıģadı. ‘ Aķlum ⁽¹¹⁾gitdi. Yine kendüme gelüb gördüm ādem olmuşam. Beni bağrına başdı. [136a] ⁽¹⁾Bu hālī görüb Hāķķ hazretine şükr eyledüm. Andan şeytāna ⁽²⁾“Sen kimsin?” diyü şordum. Eydür: “Ben şeytānam bunlar benüm mürīdlerümdür. ⁽³⁾Bunlara va‘ z naşīhat eyledüm.”. Ben eyitdüm: “İy racīm sen ĩod ⁽⁴⁾kimesneye ķaber itdüğüñ bu ķadar neden kim baña itdüñ ve hem benüm ⁽⁵⁾saña hīķbir vech ile ķayrum tıķunmadı.”. Eydür: “Hay yok ādem ⁽⁶⁾āta dünyāya gelelden berü sen baña eyledüğüñ eylügen Fir‘avn ⁽⁷⁾ve Nemrüd ve Şeddād itmedi. Ben senden be-gāyet hoşnudam. Bunca ⁽⁸⁾diyārlar kim sen yıķduñ kim yıķdı? Bunca ulu ulu sulţānları ⁽⁹⁾kim sen diyārından āvāre itdüñ kim itdi? Ben ki şeytānum ol ⁽¹⁰⁾işlerüñe senüñ āferīn itmişem.”. Ben eyitdüm: “İy racīm ķünki baña bu ķadar ⁽¹¹⁾himmetüñ var iken beni niķün añmazduñ?”. Eydür: “İy Gerden-keşān [136b] ⁽¹⁾her ķişinüñ tālī‘ i bāğ-ı bī-ğamān büstānındadır. Ğaflet uyķusından ⁽²⁾uyanub devlet güneşine varmayıncaķ olmaz. Ol ķişi miķnetden ⁽³⁾ķurtılmaz. Dün baña ķaber itdiler Gerden-keşān’uñ tālī‘ i güneşe ⁽⁴⁾geldi. Diyü uş bugün sen ķalāş olduñ.” didi. İy āşüb-ı ⁽⁵⁾devrān: Ol sözi işidüb eyitdüm: “İy Şeyķ Bađdī n’ola ol ⁽⁶⁾būsitānda ben dağı varub görüb hem ol naķs-ı tālī‘ ime ķālümü ⁽⁷⁾bildürsem.” didüm. Eydür: “Anı görmekden murāduñ nedür?”. Ben eyitdüm: “Eger ⁽⁸⁾uyursa uyandurub nacağ ile döne döne devlet güneşine iledeydüm. ⁽⁹⁾kim yedi yıldur ben derd ü belā ķekerem. Anuñ benden ķaberi yok ⁽¹⁰⁾rāķat olub yatur.”. Şeytān eydür: “İy Gerden-keşān, Hāķ Te‘ālā’dan ⁽¹¹⁾destür olmayınca kimsenüñ tālī‘ i güç ile devlet güneşine [137a] ⁽¹⁾varmaz. Hele murād idindüñ var gör.” diyüb yedi perrīye emr itdi kim ⁽²⁾beni bāğ-ı bī-ğamāna iledeler.”. Andan baña eydür: “Gel ben dağı ilerü vardum, ⁽³⁾elüm eline alub bir ayağın ilerü koyub eydürdi. İmdi ayağumuñ ⁽⁴⁾üzerine baş ben dağı eyle idüb baķ.” didi. Baķub cümle Kūh-ı ⁽⁵⁾ķaf’ı gördüm. Yedi ķullesin seyr itdüm. Her ķullelere dāyirede olan ⁽⁶⁾mağāraları gördüm. Ol mağāralarda devr-i Ādemden evvel ⁽⁷⁾yaradılmış dīvlerleri

gördüm. Ol diyârda olan maḥlûka sihr ile ⁽⁸⁾Teñriliḡ da‘ vâsın iderler. Anlar daḡı eyle şanub anlara taparlar. ⁽⁹⁾Andan bu Qâf’laruñ arasında deryâlar kenârında, cezîrelerde ne kadar ⁽¹⁰⁾dirsen dîv, perrî diyârların gördüm ki nihâyeti yoḡdur. Andan ⁽¹¹⁾racîm beni yedi perrîye virüb eydür: “Bunu bâḡ-ı bî-ḡamâna iledüñ. [137b] ⁽¹⁾Andan Rub‘-i Meskûn’a iledüñ.” didi. Ol perrîler daḡı alub ⁽²⁾beni havâya döküb birezden bir yire inüb didiler kim: “Bâḡ-ı bî-ḡamân ⁽³⁾budur.”. Ol bûsitâni birez temâşâ idüb gördüm bûsitândur kim ⁽⁴⁾nihâyetine göz irmez. Dünyâda ne dürlü ağaç kim var ise ol ⁽⁵⁾bûsitânda cümle var. Yine dürlü eşkâlde ol kadar maḥlûkât kim ⁽⁶⁾var nihâyetin Allâh bile. Kimi oturub, kimi yürür, kimi yatur ⁽⁷⁾uyur, kimi uyımaz, kiminüñ bir gözi uyur biri açuḡ, kimi ⁽⁸⁾bûsitân düzer, kimi kıyudan şı çeker, kimi gölgede, kimi güneşde ⁽⁹⁾devlet güneşi, kiminüñ başına toḡmış, kiminüñ beline dek toḡmış, ⁽¹⁰⁾kiminüñ üzerin tamâm toḡmış, kimine daḡı ıraḡ ammâ kimse tınub ⁽¹¹⁾söylemez. Ol ḡâli görüb ben eyitdüm: “İy perrîler bu şı çeken kimdür? [138a] ⁽¹⁾Kimüñ t̄ali‘ idür yoḡsa benüm t̄ali‘ üm bu mıdur? Zîrâ kim bu daḡı benüm ⁽²⁾gibi belâda.”. Ancaḡ perrîler birbirine baḡub gülüşdiler kim: ⁽³⁾“İy Gerden-keşân bu t̄ali‘ yedi iḡlîmüñ sultânı Hüşeng Şâh’uñdur.”. ⁽⁴⁾Ben eyitdüm: “Peh ne vaḡti zaḡmet çeker?”. Eyitdiler: “İy ‘Ayyâr her kaçan t̄ali‘ i ⁽⁵⁾zaḡmetdedür. Şâhibi râḡatdadur.”. Birkaç daḡı gördüm işlerin ⁽⁶⁾ḡoyub uyḡuya varmışlar. Anları şordum didiler kim: “Bunlar ⁽⁷⁾Hüşeng’e düşmen olan şâhlaruñ t̄ali‘ idür kim anlar belâda ⁽⁸⁾bunlar râḡatdadur.”. Bâḡî söz çoḡ. **İy âfet-i cân:** Ben eyitdüm: ⁽⁹⁾“Bi’llâhi benüm t̄ali‘ üm ḡanı?”. Eyitdiler: “Ol gölgeden ḡalḡub güneşe ⁽¹⁰⁾ḡiden senüñ t̄ali‘ ündür.”. Gördüm bir ḡarîf ḡoş libâslar geymiş ⁽¹¹⁾uyḡudan t̄urub güneşe varmış. Ammâ yine yarusı gölgede. [138b] ⁽¹⁾Hemân görince ḡazaba gelüb elüme bir çomaḡ alub didüm ki: ⁽²⁾“İy t̄ali‘ i şüm bu ne ḡâldür kim sen râḡatda ben miḡnetde?” diyüb ḡaşd ⁽³⁾itdüm ki birkaç uram. Perrîler ḡomayub baña didiler kim: “İy Gerden-⁽⁴⁾keşân sen anı urma kim ol Cenâb-ı ḡak’dan destür olmayıcaḡ ⁽⁵⁾elinden nesne gelmez.”. İy Nigârîñ ol ḡâl ile birez kelimât eyledük ⁽⁶⁾bâḡı seyrân eyledüm. Andan perrîlere didüm ki: “Beni ḡötürüb Rub‘-i Meskûn ⁽⁷⁾‘âlemine ḡetürdiler. İy Nigârîñ söz çoḡ in-şâ’a’llâh anca bulışub ⁽⁸⁾ḡikâye idevüz.” diyüb şeb-i ḡayr idüb gitdi. Ol gice ⁽⁹⁾ḡeçüb irtesi leşker ḡavmi yerlerinden t̄urub şâh bârigâḡına yüridüler. ⁽¹⁰⁾Seḡerden Gerden-keşân gelüb şâh öñinde yüz urub niyâz eyledi. ⁽¹¹⁾Eydür: “İy Gerden-keşân bugün Rây-ı Hind’dan kıız dilerem.” Gerden-keşân [139a] ⁽¹⁾du‘ â idüb eydür: “İy şâh-ı cihân senüñ devletüñde kıız bizümdür. ⁽²⁾Ammâ bugün sizere kim Rây sizleri taḡtḡâḡına da‘ vet ider. ⁽³⁾Ol daḡı tamâm olsun soñra şâh devletinde bulına.” didi. Şâh ⁽⁴⁾daḡı ‘ayyârüñ sözin ḡabül idüb o idi kim Rây Şâh, Hindüstân ⁽⁵⁾begleriyle

gelüb yüz urub eydür: “İy şāh-ı cihān n’ola kadem rence ⁽⁶⁾kılıb bizüm tahtgāhumuza ki Dehlū şehridür, gelüb müşerref idesiz?” ⁽⁷⁾didi. Şāh daḥı qol baş üzere koyub rızā virdi. Rāy ⁽⁸⁾eydür: “İy şāh-ı cihān buyuruñ göç emr olsun.”. Üç gün ⁽⁹⁾hāzır olındı. Şāh daḥı buyurdi. Leşkere göç dinüb Rāy ⁽¹⁰⁾daḥı kıızı Serv-i Qadd görmek için gönderdi. Ol daḥı gelüb ⁽¹¹⁾geregi gibi yarağ görüb bu yakadan şāh daḥı devlet ile gelüb [139b] ⁽¹⁾irdi. Serv-i Hırāmān, Dehlū şehrinüñ ulularıyla qarşu çıkub ⁽²⁾şāhı getürüb ol şehrüñ öninde bir ulu şahrāya bārigāhın ⁽³⁾qurdılar. Şāh daḥı gelüb gördi kim bir mu‘teber şahrānuñ orta ⁽⁴⁾yerinde bir şehri mu‘azzam ki dāyiresi niçe fersaḥ ola. Cümle burc-ı bārū ⁽⁵⁾içine alınmış, her taraf sebzezār. / Ol şehrüñ öninde bir ulu ⁽⁶⁾şahrāya bārigāhın qurdılar. Şāh daḥı gelüb gördi kim bir mu‘teber ⁽⁷⁾şahrānuñ orta yerinde bir şehri mu‘azzam ki dāyire niçe fersaḥ ola ⁽⁸⁾cümle burc-ı bārū içine alınmış, her taraf sebzezār. / Ol şehrüñ ⁽⁹⁾öninde dārāt ile kendünüñ ortusun qomışlar. Şāh daḥı gelüb ⁽¹⁰⁾devlet ile bārigāhına qondı. Rāy Şāh daḥı Hüşeng Şāh’ı ⁽¹¹⁾qondurub tamām qonduqdan soñra gelüb o gün qarş serāyın [140a] ⁽¹⁾tezyīn eyledi. İrtesi şabāhdan gelüb şāhı da‘vet eyledi. ⁽²⁾Şāh daḥı selāṭin ü serverler, mīr ü mihterler yürüyüb Şehr-i ⁽³⁾Dehlū ḥalkı dürlü tezyīn-i ārāyiş birle gelüb şāha istikbāle ⁽⁴⁾idüb gördiler yedi iklīmüñ server-i ser-gīrānları cümle altun ⁽⁵⁾ve gümüşe, la‘l ve cevāhire qarq olmuşlar. Bölük bölük gelür. ⁽⁶⁾Önce Rāy Şāh emriyle biñ altı yüz saqqā ve ferrāş, şāh gelicek ⁽⁷⁾yolları cārūlayub şular saçub gird-i gubārı getürmişler. ⁽⁸⁾Biñ dört yüz mecmere ve mey-ḥare-gerdān daḥı ‘ūd ve ‘anberler ⁽⁹⁾buḥūr idüb dimāğ ‘ālemi mu‘atṭar eylemiş. Hindūstān qavmi ⁽¹⁰⁾dürlü ārāyiş birle iki taraftan tırub tā kim gelüb şāh ⁽¹¹⁾leşkeri altuna ve gümüşe, la‘l ü yāḳūta müstağraq olub [140b] ⁽¹⁾tertīb ile önce Cebel-i Kebīr diyārı begleriyle Behrām-ı Cebelī altmış ⁽²⁾biş eriş qadd ile altmış biş kendüyi gibi pehlevān ile gelüb irdi. ⁽³⁾Ardınca Hünerber-i filī, Behmen-i Kūhī, Dāvūd-ı Bulğārī anca kim ⁽⁴⁾Qahqahā-yı fīl-süvār ardınca gelüb Qahṭarān şāha irdi. ⁽⁵⁾Dārāt ile o idi kim ol gidüb Qahramān-ı Qātil kırk biş eriş ⁽⁶⁾qadd ile ol altı ayaklu baḥrī canevere süvār olmuş, yüzünden ⁽⁷⁾niqāb şalub cevherī-tāc, la‘l-in-libās ol ḥāl ile Qahramān’a ⁽⁸⁾Hindūstān begleri yir yir du‘ālar eylediler. Andan önince yigirmi ⁽⁹⁾dört biñ piyāde ve cellād, on iki biñ altun çevgānlu ⁽¹⁰⁾çavuşlar birle Hüşeng Şāh irdi. Qafāsında on iki biñ ⁽¹¹⁾zerrīn-püş gulām şağında ve şolında üç yüz altmış vezīr [141a] ⁽¹⁾kırk dört sultān atı önince yigirmi dört ‘ayyār ile Gerden-keşān ⁽²⁾altun zenek, elmās naçaq ara yirde Şāh-ı Ḥorāsān sefidī saqal ⁽³⁾sīneye şalmış. La‘l ve cevāhir içine qarq olmuş iki taraftan ⁽⁴⁾iki ḥazīne iki fīle yükletmişler. Ağzı açuq iki kīse ⁽⁵⁾Hindūstān qavminüñ üzerine saçub gelür. Ol qavmi ⁽⁶⁾altuna ve gümüşe qarq kıılır. Tā kim şāhuñ gelmesine

cümle halk⁽⁷⁾ ğani olalar. Ol dārāt ile gelüb Hūşeng şehr içine girince⁽⁸⁾ şehr қаpusında kendü serāyına varınca Rāy Şāh, Hūşeng Şāh’uñ⁽⁹⁾ atı ayağına zer-beft nāsic döşedi. Şāh daħı devlet ile Rāy’uñ⁽¹⁰⁾ қаşırına gelince Rāy-ı Hind’uñ cümle selāṭīn irüb piyāde⁽¹¹⁾ olub şāh önince ҳavlıya girdiler. Қаhtarān ve Қahramān daħı piyāde [141b]⁽¹⁾ olub Hūşeng Şāh’dan ‘ ayrı süvār қalmayub Hūşeng’i⁽²⁾ serīr öninden götürdiler. Қahramān, Қаhtarān ve Gerden-keşān,⁽³⁾ şāhı indirüb tahta çıkardılar. Devlet ile geçüb oturub⁽⁴⁾ bākī selāṭīn ve server cümle yirlü yerinde қarār idüb Rāy⁽⁵⁾ ҳizmetine тұrdı. Şāhı ikileyin merhābalayub yüz urdı.⁽⁶⁾ Andan Hūşeng Şāh için Hindüstān қā’ idesine қāşnī-gīrler⁽⁷⁾ sümāṭ çekdiler. Envā’ sükker-i Hindüstān та’āmların қoyub⁽⁸⁾ şalā olındı. Cümle ol lūta şunub yediler, şükryn didiler.⁽⁹⁾ Andan şākī sürdiler gelüb ālāt-ı meclis ārāyīde olub⁽¹⁰⁾ Rāy Şāh ol gün eyle ni’ met dökdi kim görenler taḥşīn⁽¹¹⁾ eylediler. Andan yine dürlü pīş-keşler çeküb bī-nihāye bu cümleden [142a]⁽¹⁾ şoñra diyārınuñ defterleri, ҳazīnelerinüñ miftāḥların cümle⁽²⁾ şāh öninde қoyub kendü daħı қızı Serv-i Hīrāmān ile boyunlarına⁽³⁾ dest-māl таkub ҳizmete тұrub didiler kim: “İy şāh-ı cihān⁽⁴⁾ bizüm şāha lāyıқ nesnemüz yoқ. Uşta varımız cümle nazarunda.⁽⁵⁾ Biz daħı kızumla қuluñ, cāriyeñ her ҳizmetüñe lāyıқ⁽⁶⁾ olursavuz uş ҳazırız.” didi. Şāh daħı baş қaldurub⁽⁷⁾ luṭf ile eydür: “İy şāh-ı Hind ü Hindüstān sen bizüm biz senüñ⁽⁸⁾ her ҳāl ile birbirimüz қabül itdükden şoñra ‘ özr ne lāzım. Seni⁽⁹⁾ daħı, Servi daħı қabül itdükden şoñra ‘ özr lāzım degül.”⁽¹⁰⁾ diyüb şāh emriyle Keyvān Şāh gelüb Rāy’uñ қızıyla boyunlarından⁽¹¹⁾ dest-māl alub ikisine daħı ḥil’ at tāc ve kemer virüb [142b]⁽¹⁾ yir gösterdiler. Rāy cümle selāṭīnden yuқaru Serv-i Hīrāmān⁽²⁾ daħı cümle ҳavātinden yuқarı geçüb oturdılar. Ol⁽³⁾ gün bir vech ile meclis oldı kim cihānda olmış degül. Tā kim⁽⁴⁾ bir zamāndan şoñra şarāb buḥārı başa gelüb her kişinüñ yüki⁽⁵⁾ yitdi. Ol gün Hūşeng anda olan selāṭīn ve serverlere⁽⁶⁾ mīr ü mihterlere cümle baḥşış eyledi. Ālāt-ı sākīye ve serdiye⁽⁷⁾ her ne kim var ise heb bağışladı. Andan destūr ile şohbet āḥir⁽⁸⁾ idüb şāh тұrıncа cümle selāṭīn şāh öninde yürüyüb⁽⁹⁾ Rāy daħı şāhı bārigāhına getirüb yüz urub döndi.⁽¹⁰⁾ Ol gice geçüb irtesi ittifāқ bunı itdiler kim Rāy’dan⁽¹¹⁾ қızı Қahramān için isteyüb hemān düğün ideler. İttifāқ ile [143a]⁽¹⁾ Şerīf Hākīm eydür: “Bugün begler maḥmūrdur ve hem Rāy daħı⁽²⁾ kendüyi dirsün yarınki gün mübārekdür.” diyüb ittifāқ itdiler kim⁽³⁾ ol maşlaḥat görile velī kimse bilmez kim yarın nice ola rüzigār қarārda degül.

Nazm:

[fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

- 1 ‘ Aql ehli anı bilür āşikār
Dāyimā bir hāle tırmaz rūzigār
- 2 Geh bahār ile virür dehre ādeti
Geh bahārını hāzān eyler şitā
- 3 Bir qarār olsa cihānuñ ‘ ādeti
Görmez idi zilletin ehl-i ‘ izzeti
- 4 Anuñ için munqalib oldı cihān
Her kişiye ola bir dürlü ‘ ayān
- 5 Böyle resm oldı cihān üzere binā
Qalmaya bākī ne faqr u ne ğinā
- 6 Gāh olan ‘ izzet semendine süvār
Devleti qaşrın şanur kim üstüvār
- 7 Nā-gehānī ādeti dünyā-yı dūn
Varlığı bünyādın eyler ser-nigūn
- 8 Düşmeyen kimse belā gird-ābına
Urmaya destin murād esbābına
- [143b] 9 Olmayan fūrkat yolında pāy-i māl
Eyledi vaşlet naşībinden nevāl

(¹)Der-beyān-ı Reften-i Qahramān Be-Cānib-i Kūh-ı Kāf (²)Ol zamān kim Hūşeng Hindūstān diyārın dağı tütub Qahramān-ı (³)Qātil pāy-tahtda qarār eyledi. Ol tārīḡde Hūşeng biñ üç (⁴)yüz yaşında idi. Biñ yirde şaf çeküb ulu ceng itmişdi. (⁵)Biñ şāh yığınağın tağıdub biñ pākīze ve pāk-reh kız (⁶)almışdı. Ol zamān kim Hindūstān dağı zabt oldı. Ayruḡ (⁷)düşmen qalmayub ol gün yedi iḡlīme menşūr yazılıub mühür (⁸)düzüldi. Pehlevānların ri‘ āyet eyleyüb yayların yaşdılar, kılıçların (⁹)kınlarna qatub zırıhların çıkardılar. ‘ Ādl ü dād yürüyüb (¹⁰)her kişi fāriḡu’l-bāl oldı. **Tartūs Hakīm kavlince:** Meger ol [144a] (¹)Gerden-keşān ‘ ayyār tırub taşra gelüb Hindūstān tağların (²)seyrān iderken bir bınar üzere teberin çoçub yatdı ammā (³)Gerden-keşān hīç gündüz uyumuş degildi. Ol hāl ile yaturken (⁴)meger kulağına qanad ğijıldusı geldi. Diñleyüb gördi kim (⁵)perrī qanadıdur. Hemān ‘ uḡḡābvār şıçrayub naçağın eline alub (⁶)qarşu nazar eyledi. Gördi yedi perrī havādan per açub uçub (⁷)gelür. Yakın gelince yedisi dağı yire inüb şāh-ı ‘ ayyārāna yürüyüb (⁸)baş urdılar. Merhābalayub qarşu tırdılar. ‘ Ayyār dağı deneyüb (⁹)gördi kim yedisi dağı āşinādur. İlerü varub anlarunla görışüb (¹⁰)yine oturub haber şoruşdılar. Perrīler yüz urub eyitdiler kim: (¹¹)‘İy server-i

‘ayyārān biz bendeler bu dem Kūh-ı Kāmer sultānı Ekvāl-i [144b] ⁽¹⁾Dīv’den gülsitān-ı Bāğ-ı İrem şāhı Şehyāl Perrī’nün şikāyet ⁽²⁾mektübün götürürüz.” ‘Ayyār eydür: “Nite?”. Perrī eydür: “İy şāh-ı ‘ayyārān ⁽³⁾diyār-ı gülsitān-ı Bāğ-ı İrem Sultānı Şehyāl Perrī kim ādemī-zād ⁽⁴⁾içinde Cebel-i Kebīr sultānı kızın kim helālīga almışdı. Bu kışsa ⁽⁵⁾meşhūrdur kim Kūh-ı Kāmer sultānı Ekvāl-i Dīv bir gice bulub ⁽⁶⁾Kāmer-rūh’ı kapdı. Alub Kūh-ı Kāmer’e iletđi. Hāmile idi. Bir ⁽⁷⁾oğlı oldu. Dīvler çeküb hātūnuñ elinden aldılar. ⁽⁸⁾Hātūn feryād ide kaldı. İledüb deryā-yı Rīgi revāna ⁽⁹⁾şaldılar. Andan Ümmü’l-hayāt sultānı Semendūn-ı Hezār yek-dest ⁽¹⁰⁾irüb halāş eyledi. Bu hāli Şehyāl Perrī bilüb bir niçe perrī ⁽¹¹⁾gönderüb oğlın götürürken Semendūn bilüb ardınca [145a] ⁽¹⁾dīvler gönderdi. Çīn deryāsınuñ üzerinde ceng idüb ⁽²⁾perrīleri kırdılar. Ammā Behrām-ı Cebelī el virme-yüb ol diyārda ⁽³⁾kalđı. Sehel zamānında Çīn diyārın feth idüb Çīn Şāh’ınuñ ⁽⁴⁾kızıyla sevişüb cebrī aldı. Ol işe Çīn Şāhı acıyub ⁽⁵⁾Kūh-ı Āteş’de Ezrağ cāzūya şikāyet eyledi. Ol dağı sihr ile ⁽⁶⁾kız ile Behrām’ı taş eyledi. Ol hāli Şehyāl işidüb ne kadar kim ⁽⁷⁾kaşd itdi cāzūya zafer idemedi. Anı koyub dönüb ⁽⁸⁾Ekvāl’e yürüyüb helālın halāş itmek için on yedi kerre ⁽⁹⁾yüz biñ perrī birle on yedi kerre üzerine varub dāyim ⁽¹⁰⁾başıldı. Āhir Hūşeng Şāh Hindūstān’a gitdügi tārīhde ⁽¹¹⁾yine kırk kez yüz biñ perrī leşkeriyle varub bir vech ile şındılar kim [145b] ⁽¹⁾iki perrī bir yirde kalmadı. Ol cengde Ekvāl-i la‘ Īn, ⁽²⁾Şehyāl’uñ qarındaşın iki yüz perrī şāhlarıyla giriftār idüb ⁽³⁾iledüb Kūh-ı Miḥnet’de habs eyledi. Andan Şehyāl Perrī’yi Kūh’a ⁽⁴⁾getürüb gülsitān-ı Bāğ-ı İrem diyārında kal‘ a-i Devvār’da koydı. Bu kez ⁽⁵⁾Şehyāl Perrī’nün derdi bir iken üç oldu. Biri bu kim Behrām gibi ⁽⁶⁾oğlı Hāṭā milkinde taş oldu. Biri dağı helāli, Ekvāl gibi ⁽⁷⁾la‘ Īn elinde esīr oldu. Uş dağı ziyāde iş bu kim qarındaşı ⁽⁸⁾begler ile Kūh-ı Miḥnet gibi yirde esīr. Ol derd ile Şehyāl’ı miḥnet-⁽⁹⁾zede kal‘ a-i Devvār içinde zār u giryān üzerinde Ekvāl gibi ⁽¹⁰⁾la‘ Īn begler, vezīrler didiler kim: “İy şāh bu dem Rub‘ -i Meskūn ⁽¹¹⁾illerinde bir şāhib-kırān vücūda gelüb temāmet Rub‘ -i Meskūn’ı [146a] ⁽¹⁾seyf ile dutmuşdur. Ol kimse kim ‘ālimlerden işidirür. Adına ⁽²⁾Kāhramān-ı Kātıl dirlermiş. Yetmiş kerre Kūh-ı Kāf’ı tamām şikār idüb ⁽³⁾Ekvāl’ı depelese gerek. Ol bu zamān ol şāh iledür ve dağı ⁽⁴⁾ol Kūh-ı Şu‘ ā‘ı seyr idüb niçe cāzūlar helāk iden ⁽⁵⁾Gerden-keşān ‘ayyār anda biledür. İy şāh şimdi saña geregi ⁽⁶⁾oldur ki ol şāha kāşid gönderüb hālūñ ‘arz idesin. ⁽⁷⁾Ol şāhib-kırāndan saña bir meded olur.” didiler. Eyle olsa ⁽⁸⁾şāh-ı perrīyān Şehyāl dağı eydür: “İmdi ādem dilin bilür perrī ⁽⁹⁾olsa.” didi. Eyle olsa bizler ilerü varub didük kim: “İy ⁽¹⁰⁾şāh bizler Gerden-keşān ‘ayyārı alub Bāğ-ı Bī-Emān’dan Rub‘ -ı ⁽¹¹⁾Meskūn ‘ālemine iletmiş idük. Anuñla āşināyuz. Eger emr idersen [146b] ⁽¹⁾bu hizmeti bizler idelüm. Andan ol

dem Şehyāl emr ile nāme ⁽²⁾yazılıub bizlere teslīm eylediler. Biz daḡı biñ dürlü ḡīle ile ⁽³⁾kaḡal‘ a-i Devvār‘dan çıkub dīvler elinden ḡalāş bulub uş ⁽⁴⁾budur kim ḡizmetüne irdük. Bāḡī mürevvet senüñ.” diyüb tırdılar. ⁽⁵⁾Gerden-keşān ol perrīlerüñ öñine düşüb alub Hüşeng ⁽⁶⁾Şāh öñine gelüb ḡālī ‘ arz eyledi. Hüşeng işidüb eydür: ⁽⁷⁾”Kaḡanı nāme?”. Ol perrīler ilerü varub nāmeyi şındılar. Gördiler ⁽⁸⁾Perrī dilince yazılmış. Didiler kim: “Bunu kim oḡur?”. Gerden-keşān ⁽⁹⁾eydür: “Ben oḡıyayım.”. Zīrā ol bilmedügi dil yoḡdur diyü perrī ⁽¹⁰⁾dilince alub nazār idüb eydür: “İy şāh-ı cihān bu nāme-i ālī ⁽¹¹⁾ḡazretine diyār-ı ḡülsitān-ı Bāḡ-ı İrem sultānı Şehyāl Perrī gönderüb [147a] ⁽¹⁾şöyle dimiş kim: “İy āfitāb-ı sa‘ ādet çendān ki bünyād-ı cihān-⁽²⁾üstüvār der-i devlet-i cihān-dārī pāyende ve müstedām bād. İy şāh-ı ⁽³⁾cihān bāş ‘ubūdiyyet maḡāmında koyub secdāt-ı bendegāne ve da‘ avāt-ı ⁽⁴⁾çākirāne ‘atebe-i ‘ulyāya teblīḡ kılmaḡdan şoñra şāh-ı cihāna şöyle ⁽⁵⁾ma‘ lūm ola ki bu bende-i dā‘ ī kim ḡülsitān-ı İrem sultānı Şehyāl ⁽⁶⁾perrīyem. Ebenced tā Ādem Şafī ‘āleyhi’s-selām devrine dek ehl-i ⁽⁷⁾İslāmuz. İmdi iy şāh-ı himmet kişver revā degildür kim senüñ gibi ⁽⁸⁾ulu şāḡib-kırān zamānında müsülmāna kāfir zulm eyleye. İy şāh ⁽⁹⁾dürlü dürlü odlara yanmışuz. Niçe dürlü derde boyanmışuz oḡul ⁽¹⁰⁾ve ḡarındaş ḡelāl firāḡ zehrine ḡana ḡana ḡanmışuz. Zulmüñ şikāyetüñ ⁽¹¹⁾kimdendür dirseñ bu Heyhāt Şaḡrāsı’nda kim Kūh-ı Ḳāf etegidür. [147b] ⁽¹⁾Yedi dīv-i la‘ Īn vardur kim Ādem Nebī‘den āleyhi’s-selām evvel ⁽²⁾yaradılmışdur. Tā bu tāriḡe gelince Heyhāt Şaḡrāsı’na anlar ⁽³⁾ḡükm iderler. Ne ḡadar daḡı dīvler var ise cümlesin zabḡ eylemişdür. ⁽⁴⁾**Birinüñ adına** Ra‘ d-ı Nerre-dīvdır. Kūh-ı Bellūr kim yedi günlük ⁽⁵⁾yola şu‘ lesi gider. Öte yüzinde Ümmü’l-ḡayāt dirler. Bir biñar ⁽⁶⁾vardur. Dīvlerüñ kim ellerine ve ayaklarına, gövdelerine zaḡm ⁽⁷⁾irişe. Ol şuda yunub yerine ḡorlar. Bi-‘ ināyeti’llāḡ zaḡmları ⁽⁸⁾yine biter. Ol yedi dīvden ḡayrı kimse dīv perrīden ol taḡı ⁽⁹⁾aşamaz. Gündüz gün şu‘ lesinden od tutar bir fersaḡ yirden ⁽¹⁰⁾kimse yöresine varımaz. Yine gice olıcaḡ eyle şovuk olur kim ⁽¹¹⁾taş çatlar. Ol Bellūr’uñ sultānidur. **İkincisine** Semendün dirler. [148a] ⁽¹⁾Ol daḡı Heyhāt Şaḡrāsı’nuñ bir cānibine ḡükm ider. **Üçüncisine** ⁽²⁾Dīv-i Siffd dirler. Kūh-ı Şu‘ ā‘ ḡarafına dīv menziline kırḡ yıllık ⁽³⁾yola ḡükm ider kim Kūh-ı Bī-Pāyān dīvler ḡar-pāy dīv dirler. ⁽⁴⁾**Dördüncisine** Kūh-ı Sürḡ dirler. Anda daḡı Helāhil adlu bir ⁽⁵⁾la‘ Īn ḡükm ider. **Beşincisine** Devvān-ı Nerre-dīv ḡükm ider. **Altıncısı** ⁽⁶⁾Kūh-ı Ḳamer dirler ki bu benüm ulu düşmenüm olan Ekvāl-i la‘ Īn ḡükm ⁽⁷⁾ider. İy şāh-ı cihān, Heyhāt Şaḡrāsı’nda yedi ḡarafın bu yedi la‘ Īn ⁽⁸⁾ḡükm ider. Cümleyi tıtmışlar cihān ḡalḡına zulm ve cebr idüb ⁽⁹⁾yürürler. Bu benüm düşmenüm Ekvāl-i la‘ Īn günde on iki ādem ⁽¹⁰⁾ḡidāsı vardur. Andan yedigü şeh-zādeler, İmir-zādedür, vezīr-⁽¹¹⁾zādeler ḡoca-zāde ola dāyım Rub‘-i Meskūn’a

şikârcileri [148b] ⁽¹⁾gezüb buldukların şikâr iderler. Benüm hâtunumı ol fırsat ile ⁽²⁾kapup Kûh-ı Kâmer'e iledicek oğlı olmuş. Elinden dîvler çeküp ⁽³⁾alub Rîg-i Revân deryâsına şalıcağ kim Semendün alub beslemiş. ⁽⁴⁾Âhîr oğlumuñ Çîn illerinden ma' şûkıyla taş olduğım ⁽⁵⁾işidüb varub yedi deñiz yüz biñ perrî leşkeriyle Çîn'e ⁽⁶⁾irüb gördüm Çîn Şâh'ı karşı gelüb baña hürmet eyledi. ⁽⁷⁾Oğlumuñ haberin şordum âh idüb eydür: "İy şâh-ı cihân ⁽⁸⁾Kûh-ı gülsitân-ı İrem oğluñ Behrâm'ı oğul idinüb kızum virmek ⁽⁹⁾diledüm meger Kûh-ı Āteş'de Ezrağ cāzū dirler cāzū kızumı ⁽¹⁰⁾niçe kerre istemişdi. Ol bu haberi işidicek gelüb bir gice ikisin ⁽¹¹⁾dağı bende çeküb kendü mağâmına iledüb uyarmış. Behrâm ol [149a] ⁽¹⁾ol ' ifrîti göricek gâzaba gelüb kaçd ider ki bendin kıra. ⁽²⁾Hâşıl idemiyecek cāzū dağı kaçd ider kim Behrâm'ı helâk eyleye ⁽³⁾kızum üzerine düşüb "Bunuñ şuçı yokdur ben ' aşık olub ⁽⁴⁾bunu getürdüm. İmden girü kimseye benden hayr gelmez. Luğf idüb ⁽⁵⁾evvel beni helâk eyle." didi. Cāzū bu hâle kaçıyub eydür: "Çünkü ⁽⁶⁾imden girü senden kimseye fâyide yok. Bir iş ideyim size kim gören ⁽⁷⁾vehm alsun." diyüb bir sihr okur. İki bile birbirine karşı taş ⁽⁸⁾olur. Ejderhâ sihr ile bunları dâyire devr idüb yatur. ⁽⁹⁾İy şâh-ı hûbân: Ol hâli bilicek derdüm bir iken iki oldu. ⁽¹⁰⁾Ölüme şataşdum nihāduma âteş düşdi. Buyurdum kim perrîler ⁽¹¹⁾Hıta u Hoten diyârın götürüb deryâya şalalar. Vezîrlerüm komadı, [149b] ⁽¹⁾tebs itdiler. Andan ol kalıblar üzerine gelüb gördüm iki ⁽²⁾gürbüz kalıb birbirine karşı turur. Bunların güne eylemişler. Güneş ⁽³⁾toğıcak ol kalıblar harekete gelüb sūznâk eñildüleri geldi kim ⁽⁴⁾ol işi görüb yaqamı çâk idüb kaçd itdüm kim varub ⁽⁵⁾oğlumuñ üzerine düşem. Ol ejderhâ kimseyi kalıb yanına ⁽⁶⁾iletmedi. Ol kalıblaruñ güneşe karşı durub güneş ne tarafa ⁽⁷⁾dönerse bile düzerlerdi. Kimseden merhamet olmaz gibi zâri ⁽⁸⁾kılurlardı. Üç gün üzerinde turub ne kadar kim kaçd itdüm ⁽⁹⁾ejderhâ yanına varamayub yir ile görütüb diyâruma götürmek ⁽¹⁰⁾diledüm yine hâşıl idemedüm. Āhîr ' âciz olub mağzün ve mağrüm ⁽¹¹⁾koşub gitdüm. Oğul hasreti helâl furkatı kâr idüb yine kırk kez [150a] ⁽¹⁾yüz biñ perrî leşkerin cem' idüb Kûh-ı Kâmer'e vardum. Ekvâl ⁽²⁾karşı gelüb beni görüb yedi gün ceng idüb beni şöyle ⁽³⁾şıdı kim iki perrî bir yirde kalmayub karındaşum iki yüz perrî ⁽⁴⁾begleri ile tutub ben kal' a-i Devvâre'ye düşdüm. Üç kez ⁽⁵⁾yüz biñ nerre-dîv ile gelüb kal' ayı muhâşara itdi. Üç ay ⁽⁶⁾turub ceng eyledi. Eger kal' a tılısım birle olmayaydı ⁽⁷⁾biñ kerre alub bizi helâk itmişdi. Bu hâl ile kaçd itdüm kim ⁽⁸⁾oğul, kız ve karındaş ve helâl hasretiyle kendümi helâk idem. ⁽⁹⁾Vezîrlerüm cem' olub didiler kim: "İy Şâh niçün böyle ideriz kim ⁽¹⁰⁾bu dem Rub' - i Meskûn diyârında nesl-i âdemden bir şâh vardır kim ⁽¹¹⁾Rub' -i Meskûn'ı tutmuşdur. Eger ol senüñ hâlüñ bile umaruz kim [150b] ⁽¹⁾bir dermân ola.". İmdi: "İy şâh benüm

aḥvāl-i furkāt miḥnetimūñ ⁽²⁾biñde birdür kim nāme ile ‘ālī dergāhına ‘arz oldı. Eger ⁽³⁾senden dermān kim olmaya bunca ehl-i İslām dīvler elinde ⁽⁴⁾helāk olur. Senūñ gibi şāhib-kırān zamānında ehl-i İslāma ⁽⁵⁾bu zulm revā degül. Baqasın şāh Billür Ādem nebī rūḥiçün bize dermān gerek. **Nazm:**

[fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

1	Olmaz ise bize şāhuñ himmeti
Bizleri ḥāk itdi furkāt ḥasreti
2	Oluruz düşmen elinde pāy-i māl
Ne revādur ehl-i İslāma bu ḥāl
3	Düşmişüñ dutan ḥimāyet ile elin
Cānınuñ cennet idiser menzīlin
4	Dest-gīr ol bize iy luṭf ıssı ḥān
Çoma kim gālīb ola dīvi gümān
5	Kār ideli cāna furkāt āteşi
Çarğa virdi dehri gözü yaşı
6	Şefkatüñ yeñile silmezseñ eger
Varlığımız çarğa vardı ser-te-ser
[151a]	7 Bu kadar diyüb tamām itmiş söziñ
Şāh öñinde ḥāk-i pāy itmiş öziñ

⁽¹⁾**Hakīm kavline:** Şāh ile selāṭīn serverler nāmeden bu ḥaberi ⁽²⁾işidüb Şehyāl Perrī’ye özleri göyünüb yir yir Behrām’uñ ⁽³⁾yüzine bağışdılar. Behrām daḥı gördi kim bu cümle kendünüñ ⁽⁴⁾ḥālī hemān ihtiyārsuz sīnesinden bir āh gelüb gözlerinüñ ⁽⁵⁾seyl-āb revān oldı. Bu vech ile riḳkat itdi kim görenlerüñ ⁽⁶⁾yüregi yandı. Bu ḥālī şāh göricek eydür: “İy server ⁽⁷⁾Cebel-i Kebīr bir dem arām iken anuñ kaydın görüb leşker ile ⁽⁸⁾diyār-ı Bāğ-ı İrem’e varalum.” didi. Ol maḥalde Çahramān-ı Çātil ⁽⁹⁾yerinden tırub ḥırāmanī şalını dilek yerine gelüb ⁽¹⁰⁾el bağlayı tırdı. Şāh görüb yerinden ayağ üzere gelüb [151b] ⁽¹⁾eydür: “İy tāt u taḥtımüñ zīneti Çahramān ne dilek idersin kim ⁽²⁾murād yerine varduñ.”. Çahramān eydür: “İy şāh-ı cihān ‘ālī ḥazretünden ⁽³⁾dilek oldur kim ben bendeye destür viresin varub Gülsitān-ı ⁽⁴⁾İrem diyārın seyr idüb Allāh virürse Şehyāl Şāh’a irişüb ⁽⁵⁾ol dīv-i la‘ İnuñ şerrinden ḥalāş idem. Şāh devlet ile ‘ıyş u nüşda ⁽⁶⁾ola.” didi. Ol hem Behrām daḥı tırub yerinden Çahramān yanına ⁽⁷⁾gelüb şāha yüz urub eydür: “İy Şāh ol zamān kim ben ⁽⁸⁾ḳuluñ taş olub yigirmi dört yıl yetdükden soñra Allāh keremiyle ⁽⁹⁾sen şāhib-kırān sebep olub bizi ḥalāş eyledüñ. Bu dem yine ⁽¹⁰⁾sen şāhuñ himmetiyle çarındaşum Çahramān ile bile gidelüm ola kim anlara ⁽¹¹⁾daḥı

sebeb olavüz.” didi. Andan Qahtarān dağı yerinden tağ gibi [152a] ⁽¹⁾turub Qahramān yanına gelince bir qoldan dağı Gerden-keşān gelüb ⁽²⁾üçi dağı destür dileyüb pehlevān yanına turdılar. Andan şāh ⁽³⁾söze gelüb eydür. “İy serverler hoş ola varuñ. Allāh ışmarladum. ⁽⁴⁾Ammā zinhār qalbünüzde ğurur getürmeñ kim her ne kim olursa Allāh’dan ⁽⁵⁾bilüñ ve dağı ne müşgil olsa Gerden-keşān ile tanışuñ ve dağı ⁽⁶⁾ol ne dirse eyle idüñ. Ol niçe bunuñ gibi iş görmişdür. ⁽⁷⁾ve dağı her ne kim olursa bize bildürüñ.” diyüb andan el götürüb ⁽⁸⁾cümle selāñin, server ile du‘ā idüb ol gice gitmek yarağın ⁽⁹⁾görüb irtisi yine dīvān olub ol yedi perrī gelüb yüz ⁽¹⁰⁾urdılar. Şāh eydür: “İy Perrīler siz nice kimselersiz?”. Eyitdiler: “Yedimüz ⁽¹¹⁾dağı qarındaşlaruz bir ğün vücūda gelmişüz. ‘Ömrümüzden biñ üç yüz [152b] ⁽¹⁾yıl geçmişdür.”. Şāh anlaruñ ‘ömürlerin ‘acebleyüb andan buyurdi. ⁽²⁾Bu dört serveri raşşlar ile ālāt-ı ħarbler ile götürüb Kūh-ı ⁽³⁾Serendīl öñinden pervāz urub cümle ħalkuñ gözine qarşu ⁽⁴⁾bir demde gerdün felege irüb ber-‘azm-i bāğ-ı İrem idüb gitdiler. ⁽⁵⁾Ol ħāli Serv-i Hıramān görüb Kūh-ı Serendīl ile çıkub Dāye’ ⁽⁶⁾siyle ol qadar gözlediler kim bunları görünmez oldı. Nigārīn ⁽⁷⁾ah idüb düşdi. Dāyeler götürüb serāyına getürdiler. Dağı ⁽⁸⁾Rub-‘-i Meskün’da Hüşeng düşmeni qalmayub kendü diyār-ı Hindūstan’da ⁽⁹⁾‘ işe meşğul olub Qahramān tarafına göz qulaq tıtdı. ⁽¹⁰⁾**Der-beyān-ı Ser-ğüzest-i Qahramān-ı Qātil der-Kūh-ı Kāf**

Nazm:

[fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

	1	Denmeye lāyık degildür her peyām
Diñle ‘ibretten yine birqaç kelām
[153a]	2	Zīrā kim olmadı insān aşlı bir
Her biri oldı murādına esīr
	3	Kimi māla oldı kimi şöhrete
Kimi düşti yemişe kimi ‘işrete
	4	Bunlara sözden verilmedi naşīb
Öz murādın añladı ancak ħabīb
	5	Bilmedi bunlar nedür sözden murād
Olmasun söz ehli bāzārdan kesād

⁽¹⁾**Tartūs Ĥakīm kavlince** Ol zamān kim perrīler Qahramān birle yārānı ⁽²⁾götürüb gitdiler. havāya ol qadar gitdiler kim yeller ğürüldüsinden ⁽³⁾perrīlerüñ āvāzı perrīnden, Qahramān’dan ğayrınıñ ‘aqlı gitdi. ⁽⁴⁾Qahramān tesbīh-i melekūtı işitdi. Yeryüzine nazar itdi. Gördi kim ⁽⁵⁾yir hemān bir qalkanca ola şu görünür dağı nesne görünmez. ⁽⁶⁾Ol ħāl ile Deryā-yı Muĥīṭ’i geçüb tā kim sekizinci ğünde gelüb ⁽⁷⁾Kūh-ı

Mihnet'e irdiler kim Heyhāt Şahrāsı'nuñ serħaddidür. Ol [153b] ⁽¹⁾gün Qahramān'ı götüren perrī eyle zebūn oldı kim bī-mecāl ⁽²⁾olub yıqılıb ' aklı gitdi. Bākīler dağı ol hāl ile düşüb ⁽³⁾yatdılar. Tā kim birezden kendülere gelüb bir perrī gelüb Qahramān ⁽⁴⁾öñinde baş urub ' özr diledi. Eydür: "İy pehlevān eger kulle-i ⁽⁵⁾Qāf'ı götürsem zebūn olmayam dirdüm zehī vücūd-ı şāhib-ķırān ⁽⁶⁾sın kim beni böyle zebūn itdün." diyüb andan tırub ol ⁽⁷⁾tağ etegin seyr ide. Āb-ı hayāt-mişāl bir hūb ' aynuñ üzerine ⁽⁸⁾gelüb āteş urub şikār etin bişürüb yidiler. Her biri bir yaña ⁽⁹⁾düşüb uykuya vardılar. Velī Qahramān'uñ gözine hāb gelmedi. ⁽¹⁰⁾perrīlerüñ biri eydür: "Şunda düşdüñ ammā eyü yir degildür. Bāşed ⁽¹¹⁾Şu' bān toya tıruñ gidelüm." didi. Biri eydür: "Ol bizi mi gözler? [154a] ⁽¹⁾Uş cānumuz çıkdı. Birez yatalum ve hem bunlar dağı birez uyusun" ⁽²⁾diyüb yatdılar. Qahramān bu sözi diñlerdi. Perrīler yatdukdan ⁽³⁾şoñra tırub gitdi. Tīğ-i ğamğam kabzasın tuta. Birez ⁽⁴⁾varub rāst dağ kullerinden irüb gördi bir hoş ⁽⁵⁾ulu şahrā kim bir başından bir başına göz irmez. Her taraftan ⁽⁶⁾şular revān olub yürüdüğü yir behişte beñzer. Çayır ⁽⁷⁾çemen bitmiş. Sünbül ve za' ferān bürümüş. Ser-sebz ser-bülend ağaçlar ⁽⁸⁾āsumāna irmiş. Yine ol şahrānuñ rāst ortasında bir kubbeye ⁽⁹⁾ulu zerrīn cümle altun ile pūşide eylemişler. Altun meş'alesi ⁽¹⁰⁾var ol şahrāyı dutmuş. Bu hāli göricek şāhib-ķırān ⁽¹¹⁾görüñ ilerü vardı. Gördi kim kubbenuñ rāst güneş [154b] ⁽¹⁾maṭla'ına toğrı kapusın kōmışlar ğāyet muşanna' ve hem ⁽²⁾mu' teber. Yine ol kubbeye karşı bir ulu ' amūd dikmişler. Mīl ⁽³⁾gibi şöyle tırur. Ol ' amūda birkaç saṭur yazı yazub rüşen ⁽⁴⁾pūlād tīğ ile kōzmuşlar. Qahramān-ı Qātil ilerü varub ol ⁽⁵⁾yazuya nazar şalub bildi ol zamānda maḥlūķāt ⁽⁶⁾bir dil bilürdi. Bārī ol yazuyı yazub ol tertīb ⁽⁷⁾düzen şöyle dimiş kim: "İy seyr ü sefer birle bu Kūh-ı Mihnet'e ⁽⁸⁾irüb bu yazuyı gören bilsün kim bu diyāra sağ iren kim ⁽⁹⁾olur kim selāmet ile kurtıla. İllā kim devr-i Müşterī'nuñ āhirinde ⁽¹⁰⁾nesl-i ādemden bir pehlevān gelüb bu daḥmeyi fetḥ idüb bu Şu' bān-⁽¹¹⁾ser nerreyi helāk ide. Bu daḥme-i rede kendüye mensüb üç [155a] ⁽¹⁾esīr bulub ḥalāş ide. Kendü için niçe yādigārlar kōnmışdur. ⁽²⁾Alub ve koyana ḥayr du' ādan unutmaya." dimiş. Pehlevān ol ḥaberleri ⁽³⁾alub içerü girüb gördi bir mu' teber ḥavlı yedi kat burc-ı bārū ile ⁽⁴⁾yapılmış. Rāst güneş maṭla'ına toğrı kapu kōmışlar. Kapu üzerinde ⁽⁵⁾bir gümişden ādem düzetmişler. Elin bögrine urmuş tırur. Pehlevān ⁽⁶⁾anı göricek ḥaber bilmek için yakın gelüb bir kez çağırub ⁽⁷⁾ḥarīf cevab virmedi. Pehlevān dağı yakın gelüb yine işāret ⁽⁸⁾idince ḥarīf elin ağzına idüb egilüb ağzından bī-nihāye ⁽⁹⁾altun, gümiş kuşdı. Qahramān yaķın bildi kim cānı yok ⁽¹⁰⁾düzme kalıbdur. Anı gördi kim ol kuşdı. Yılan ve çıyan ⁽¹¹⁾olub her biri ğıjlayu kendüye kaşd eyledi. Qahramān dönüb [155b] ⁽¹⁾yine yerine geldi. Yine vardı yine eyle oldı. Mā-ḥaşalı ⁽²⁾ne kadar kim tecrübe

itdi dāyim eyle oldı. Ol fikr ile dāyireye ⁽³⁾bağub gördi divar dibinde bir pīr şekl kimesne oturur. ⁽⁴⁾Yanına gelüb gördi bir dağı bağırdan düzme kalıb alında ⁽⁵⁾birkaç şatır yazulı aña dağı nazar idüb gördi yazılmış kim ⁽⁶⁾“İy şehre girmek dileyen kalıbuñ ayağı altın kazasın bir dehlīz ⁽⁷⁾açıla. Anı geçüb göresin bir tábüt içinden bir kimesne baş ⁽⁸⁾çıkarub saña kaşd ide cehd idüb anı helāk idesin. ⁽⁹⁾Tā kim dağmenüñ fethin temāşā-yı ‘ acīb göresin.” demiş. Pehlevān ⁽¹⁰⁾ol haberi bilüb Allāh diyüb kalıbı götürüb ayağı altın kazdı. ⁽¹¹⁾Tā kim dehlīz açılıb nihāyetinde tábüt görüb üzerine gelince [156a] ⁽¹⁾bir harīf içinden kol şunub Qahramān yaqasına yapışdı. ⁽²⁾Qahramān boğazın alub mecāl virmeyüb başın kesdi. Ol dem ⁽³⁾bir tırağa peydā oldı. ‘ Ālemi gümletti. Birezden gördi ⁽⁴⁾karşuda iki kanadlu kapu öteye geçüb gördi. Bir hoş ⁽⁵⁾meydān dürlü şan‘ at ile dāyiresi döşenüb ortası çayır ⁽⁶⁾ve çemen üzere bī-nihāye at ve fil, kerkeden kalıbları komışlar kim ⁽⁷⁾nihāyeti yok. Andan öte bir bārū dağı yapılmış. Bir hundağ toluşu ⁽⁸⁾üzerine köpri var. Öte başı rāst kapu pehlevān ol hāli ⁽⁹⁾göriccek köprüye yürüdi. Orta yire gelince köpri harekete ⁽¹⁰⁾gelüb şalındı. Karşu kapunuñ dağı bir kanadı birez şuya batdı. ⁽¹¹⁾Ol şudan ‘ acā’ib gārā’ib dürlü eşkāl baş çıkarub her taraftan [156b] ⁽¹⁾pehlevāna kaşd eyleye. Şu dağı her taraftan gürlüyüb yürüdi. ⁽²⁾Qahramān dönüb yine köpri başına gelüb dāyireyi deñerken gördi. ⁽³⁾Bir direk köprinüñ ortasında delinüb taşra gelmiş. Üzerinde ⁽⁴⁾yazılmış kim: “İy buraya gelüb bu tılısımı bozmağ sileyen cehd idüb ⁽⁵⁾bu diregi yerinden götüresin altından kepenek açılıb çerğler peydā ⁽⁶⁾ola. Ol çerğleri bozasın ‘ acā’ib göresin.” demiş. Ol ⁽⁷⁾haberi pehlevān bilüb revān şıganub sermenüb el urdı. ⁽⁸⁾Ol diregi kuvvet idüb tağ pāresi gibi yerinden koparub ⁽⁹⁾yabana atdı. Altından bir kepenek gördi. Her taraftan çerğler kurulub ⁽¹⁰⁾çep ü rāst zencīrle çekilmiş. Pehlevān kolına bir sengīn seng alub ⁽¹¹⁾urdı. Ol çerğlerüñ bir ulusun eyle tārūmār eyledi kim ol dem [157a] ⁽¹⁾bir vehmnāk tırağa peydā oldı kim ‘ ālem lerzeye geldi. Anca kim ⁽²⁾birezden gürlüdi tamām oldı. Qahramān gördi ne şu var ne ⁽³⁾mağlūğ var. Kapuya varınca dürlü şan‘ at ile ferş döşenmiş. ⁽⁴⁾Ol hāli görüb pehlevān eydür: “Üstāda tağşīn.”. İlerü varub ⁽⁵⁾gördi iki yaña kapucılar oturmuş. Kimi ayağın tırmuş ⁽⁶⁾pehlevān varışına nisbet anlar ayağ üzere gelüb şāhlar ⁽⁷⁾dīvānında ekābire karşu varur gibi yürüyüb geldiler. İki ⁽⁸⁾kol tırub Qahramān aralarından geçüb gitdi. Yine bir ulu ⁽⁹⁾havlıya gelüb gördi kim nihāyetinde iki kanadlu bir kapu ⁽¹⁰⁾şöyle açuğ tırur. “‘ Aceb bunda kim var ki?” diyü ilerü gelince ⁽¹¹⁾gördi kim kapu içinden bir ner ejderhā gıjlayub gelür. Kendüye [157b] ⁽¹⁾karşu gelür. Şöyle kim ol şahn-ı serāy ol ejderhādan ⁽²⁾toptolu olmuş. Pençe gerüb ağız açub ateş saçub gelür. ⁽³⁾Şöyle kim ateş ile ol meydān içi tıldı. Qahramān İsm-ü ‘ Azam

(4)okıyub ve tîr u kemân qolına alub ilerü varub gördi (5)ejderüñ elinde birkaç saır yazılı. Şöyle dimiş kim: “Bu dağmeye (6)gelüb bunca tılısmâtı feth iden olmayasın. İllâ Qahramân-ı (7)Qâtil. İy şâhib-kırân vaqti bu ejderhâ tılısımına iresin. (8)Bunuñ dağı fethi oldur kim ejder âteş şaça iricek sen dağı (9)dönüb qapuya varasın. Andan yil gibi irüb ejderhânuñ (10)ağzından âteş gelmedin sen özini ejdehâ ağzına atasın. (11)Velî cehd eyle kim âteş gelmezden evvel atasın vegerni şaşın kim [158a] (1)haţâ yeridür. Cân bostanda bitmez.” diyüb sözün tamâm itmiş. (2)Bu dağı Allâh’a şıgıñub qapuya yürüdi. Etek miyâne alub yil (3)gibi sürdi. Canever dağı Qahramân gelişine içerdüden gürleyü (4)hışım ile gelüb birbirine irince Qahramân Allâh diyü bir kez kendüyi ejderhâ ağzına atdı. **Nazm:**

[fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

1	İsteyen olmak murâda aşınâ
Cân u başı terk idendür evvelâ
2	Olmaya hergiz ölümden havfnâk
Ejdehâ vü dîvden itmeye pâk
3	Degmeler bulmaz murâdına sebîl
Olmayınca dürlü derd ile zelîl
4	Girmedi âsân ele girmez murâd
Qoyımaz terk itmeyenler cân şâd
5	Dünyede añılan adıdur erüñ
Hayr ile añılur adı serverüñ

(5)Rāvī eyle rivāyet ider kim: Qahramân kendüyi ejderhâ ağzı (6)yanına irürdi. Bir qapudan dağı taşra gelüb gördi bir hoş [158b] (1)şehr, bāzār cümle dükkânlar, çarşular yirlü yerinde. Yine her (2)dükkānuñ şâhibi dükkānın bekleyüb oturur. Kimi altundan (3)kimi gümüşden, kimi bakırdan düzülmiş şöyle müsevvâ qalıblar (4)nihāyeti yoq. Her biri bir işde gibi. Pehlevān ol hâli görüb (5)ol kavmi gāyet ‘acebledi. Andan gidüb bir bārū dağı gördi. (6)Orta yirde iki qanadlu qapu pülâddan muhkem qapu müzeyyen (7)dürlü cevāhir ile rāst qapu üzere bir harîf tırmiş elinde (8)bir tûb tutar. Bir harman qadarı ola Qahramân ilerü varınca (9)tûbı götürdi kim başına ura. Pehlevān tılısımı bulub ferşini (10)kopardı. Çerhını bozdı. Ol dağı feth olub içerdü girdi. (11)Gördi bir şâhâne dîvân dur kim âdem galebesinden şaşın görünmez. [159a] (1)Orta yirde bir taht üzerinde bir şâh oturub tâc-ı şâhî (2)başında sağında ve şolında erkân-ı devlet ve ümerâ-yı salţanat (3)qarar eylemiş. Velî cümle qalıb müsevvâ arada kendüden gayrı (4)cânlu

yoğ. Ol hâle şükr eyledi. Dağı ilerü varub gördi ⁽⁵⁾ol şeklinüñ boynında altun sülüs ile bir levh aşılı. ⁽⁶⁾Qahramân gelüb ol levhi alub naẓar idüb gördi ⁽⁷⁾dimiş kim: “İy bunca tılısimâtı bozub bu yire iren, levhi ⁽⁸⁾gören, naẓar iden, bilesin kim ben Qārūn Şāh idüm. Yedi iklīm ⁽⁹⁾ıtutub, otuz yedi kez yüz biñ er ile Heyhāt Şahrāsı’nda ⁽¹⁰⁾geçüb Qāf etegin şikār eyledüm. Tokuz yıl gezüb on ⁽¹¹⁾dört tılısim düzüb, tokuz tılısim bozdum. Yedi yüz [159b] ⁽¹⁾yıl ‘ömür sürdükden soñra bu şahrādaki şahrā-yı Hūd’a irdüm. ⁽²⁾Bu yirüñ āb u havāsını begenüb bunda buyurdum bu serāya hişāruñ ⁽³⁾bünyādını urdum, yapdum. Serāy idinem diyü bilmedüm ‘ömür āhir ⁽⁴⁾olub ecelüm olmış. Serāy idindügüm āhir baña dağme oldı. ⁽⁵⁾Vezīrümeye buyurdum dirlik ẓasreti için bu tılısimı bu qalıbları ⁽⁶⁾düze. Tā kim bizden soñra dünyā turduqça bu tertībāt turub ⁽⁷⁾bizlerden nişān qala. Ol hâlde vezīrümünden su’āl itdüm: ⁽⁸⁾“Bu dağmenüñ fethi kimüñ elinde ola?” didüm. Didiler kim: “Merrīh ⁽⁹⁾devrinüñ evvelinde Müşterī’nüñ diyārı ādemī-zādda Qahramān-ı ⁽¹⁰⁾Qātil adlu bir pehlevān gelüb feth ide. Şu’ bān-ser-i nerre-nām ⁽¹¹⁾bir dīvi bunda helāk ide. Anuñ ħabsinden kendüye mensüb [160a] ⁽¹⁾üç kimesne bulub ħalāş ide.” didiler. Server ve vezīrlerümden ⁽²⁾bu sözi işidüb ben dağı senüñ için üç yādigār qodum. ⁽³⁾Her kaçan kim tābütuma iresin ol yādigārları alub benüm çün bir ħayr du’ ā idesin.” dimiş [Nazm]:

[fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

- 1 Diriden dāyim ölüye armağan
Bir du’ ādur kim umar cān ile cān
- 2 Diriden mevtā için olsa du’ ā
Vaqt ola anı qabül ide Hūdā
- 3 Ola merħūmuñ ħalāşına sebep
‘Avf ola bir kezden olan cürmi heb
- 4 Geçmiş için sen eyle müdām du’ ā
Saña dağı ideler bir gün ola
- 5 Ol du’ ā ile müşerref ola rüh
İde andan cānuna yüz biñ fütüh

⁽⁴⁾Tārīh-i Mülük **qavline**: Qahramān-ı Qātil ol levhden bu beyānı ⁽⁵⁾alub bir zamān fikre varub Qārūn’nuñ ħālını gāyet ta’ accüb ⁽⁶⁾itdi. Andan el götürüb rüh-ı revānına du’ ā eyledi. [160b] ⁽¹⁾Bir taraftan yol dağı bulub andan sürüb bir meydāna irüb ⁽²⁾gördi. Orta yirde bir ‘ālī qaşr içinde dürlü tulu’-ı şemse ⁽³⁾toğrı qapusın qomışlar.

Kapuyı ve kemerin dürlü gevher ile müzeyyen ⁽⁴⁾itmişler. Pehlevān kapuya yürüdi. Ol kapudan bir gürlüdi ⁽⁵⁾oldı. Güyā ki dünyā lerzeye vardı. Qahramān'ın tılısim açmağa ⁽⁶⁾yüzi gözi açıldı. Ol gürlüdiden dağı ilerü vardı. ⁽⁷⁾Ol kapu açılıb içinden bir 'aceb şahş gelüb bir 'amūd ⁽⁸⁾çeküb Qahramān'a karşı yürüdi. Qahramān, anı göricek ⁽⁹⁾bir na'ra-i cān eyledi. Eyle haykırdı kim 'ālemi gümlledi. İrüb ⁽¹⁰⁾Ol gelen şahşa eyle çaldı kim harīf yüzünün üstine ⁽¹¹⁾yıkkıldı. Bir tırağa qopup kapular açıldı. İçerü girüb [161a] ⁽¹⁾gördi kim bir hoş şahn-ı serāydur. Der ü divarı lāciverd ile ⁽²⁾müzehheb dürlü nuqūş naqş olmuş. Dāyire dört şuffe bağlamışlar. ⁽³⁾Her birinün öninde zenbūrī perdeler aşılı kim 'ālem harācı ⁽⁴⁾deger. Orta yirde zebercedden bir şād-ı revān dāyire ⁽⁵⁾ağ bellürdan bir ādem gevdesince şu şād-ı revāna dökülür. ⁽⁶⁾Havz içinden dürr u cevāhirden ne kadar cevāhir varsa aşılandan ⁽⁷⁾cümle düzüb şan'at ile havz içinde yürütmişler. Yine bir taraf ⁽⁸⁾perdenün önünde ol bellür qubbeden aşığa bir nerdübān kim ⁽⁹⁾altun zencīr ile aşılmış. Bir ucu yirde gömilmiş iki kimse ⁽¹⁰⁾iki yanından tutub oturur. Pehlevān ilerü yürüdi kim ⁽¹¹⁾nerdübāndan ilerüye yūriye ya'nī nerdübāndan yukarı gele [161b] ⁽¹⁾ol iki kimsene nerdübānı şalı virüb ikisi iki 'āmud ⁽²⁾alub Qahramān'a karşı yürüdiler. Qahramān anların dağı ⁽³⁾tılısımını bulub açdı. Yine nerdübān yerine gelüb Qahramān ⁽⁴⁾yukarı geldi. Gördi bir 'ālī qarşdur kim gözler görmüş ⁽⁵⁾degül. Dürlü kıymetden her tarafı müzeyyen ortada bir çār güşe taht ⁽⁶⁾itmişler. Ağ incuden taht üzere Qahramān kulacıyla kırk ⁽⁷⁾sekiz kulaç bir tabut eylemişler. İki dürlü ālāt-ı harb qomışlar. ⁽⁸⁾Velī sāz āvāzı qaşra tölmiş. Qahramān dāyireye baqub qubbenün ⁽⁹⁾sağfında altun dāyirelü altmış dört la'ı ve yāqūtdan yir yir ⁽¹⁰⁾revzeneler qomışlar. Yine ol tabutu on iki yirde delüb ⁽¹¹⁾tokuz kulaç on iki altundan nāylar şokmışlar. Ol nāylara [162a] ⁽¹⁾zīr ü bem şan'at ile on ikişer delük delmişler. Nāyların birer ⁽²⁾ucu revzenelerden taşra getirüb havāya karşı qomışlar. ⁽³⁾Anın gibi yüce qubbenün havası delim eksük olmaz. Ol ⁽⁴⁾Nāyların delüklerinden havā nüfūz itdükçe nāylardan dürlü ⁽⁵⁾sadālar gelür. Qahramān ol şan'atları görüb üstādına ⁽⁶⁾tahsīn idüb andan tabutun başı ucunda gördi kim bir kemer ⁽⁷⁾tırur. Bir gürz, bir hañcer şöyle hāli tırur. Bākī esbābdan ⁽⁸⁾ğayrı tırduğı yirde yazılmış ki: "İy Qahramān uş saña ⁽⁹⁾qonan naşīb bunlardur bākīsine degmeyesin. Bunun her birinde ⁽¹⁰⁾niçe dürlü hāşşa vardır. Ol kemerün altmış dört yerinde ⁽¹¹⁾altmış dört dürlü gevher vardır. Yedisinin üzerinde [162b] ⁽¹⁾yedi ism yazılmışdur. Ol her kimün belinde olsa gözinden ⁽²⁾dīv ve perrī nihān olmaz ve dağı ol kişiye düşmen zafer bulmaz. ⁽³⁾Ve gündüz nice görürse gice dağı eyle görür ve ne kadar ⁽⁴⁾yürürse yorulmaz ve aç ve şusuz olıcağ bir rummānī taş ⁽⁵⁾vār ağzına ala def' ola ve yetmiş iki dürlü dili söyleye ⁽⁶⁾ve bu kemer her kimün belinde

olsa kırk kendü ağırlığınca ağırlığı ⁽⁷⁾ola ehl-i tārīḥ dilinde olan ulu şāhlaruñ medḥi ve tevārīḥde ⁽⁸⁾zıkr olan kemer-i Keyānī budur.”. Qahramān kemeri öpdü başına ⁽⁹⁾qodı. Andan gördü bir şıpa üzere bir gürz tırur **Ehl-i tārīḥ** ⁽¹⁰⁾eydür: “Ol gürz qavm-i cān zamānında ‘Atīlūn-nām Şām emriyle ⁽¹¹⁾yedi kāmīl düzmişdi. Nite yedi dirsek yıldızuñ şerefin **[163a]** ⁽¹⁾bulub yetmiş yedi dürlü gevherden tertīb itmişlerdi. Evvel ⁽²⁾ḥāşşa oldı kim gice ile gılāfını götürsen on iki fersaḥ ⁽³⁾yire degin yeşil görünürdi. Rüşen olurdu. Gündüz üç ⁽⁴⁾fersaḥ yire dek dāyire yeşil görünürdi ve daḥı bir kerre kim şallayalar ⁽⁵⁾gürzden bir vehimnāk āvāz gelürdi kim üç fersaḥ yire dek ⁽⁶⁾işidenüñ zehresi çāk olurdu. **Rāvī eydür:** Ol ⁽⁷⁾gürz-i Rāmīn Şāh götürdi. Andan Qārūn Şāh dīv bend ⁽⁸⁾götürdi. Andan Qahramān-ı Qātil götürdi. Andan Nerīmān bārī ⁽⁹⁾Firīdūn Şāh’a gelince Qahramān gürzüñ zarfını ya‘nī ⁽¹⁰⁾qılıfın götürdi. Bir berq peydā oldı kim kubbe içi der u ⁽¹¹⁾divārı yeşil göründü. Andan kuvvet idüb yedi kez şaldı. **[163b]** ⁽¹⁾bir vehimnāk gürüldü peydā oldı kim güyā şahn-ı serāy zīr ü ⁽²⁾zeber oldı. Andan gılāfa şalub gördü bir ḥançer. Anı ⁽³⁾daḥı alub Qārūn Şāh’uñ rüḥ-ı revānına du‘ā idüb ⁽⁴⁾dīv-i la‘īn qānde ola diyüb baqarken gördü kubbeden inüb ⁽⁵⁾bir yirde muḥkem qabzileri var. Evvel urub taşu yerinden ⁽⁶⁾ayırdı. Gördü altı bir kefenk gāyet qarañu bu çāha inüb ⁽⁷⁾giderken gürzüñ gılāfın alub aşağa nazār eyledi. Ne qadar kim baqdı ⁽⁸⁾dibi görünmez bir taş bıraқdı. Ne qadar kim diñledi āvāz gelmedi. ⁽⁹⁾Gördü yazılmış ki: “Eger Şu‘bān-ser’i istersen bu çāh içinde ⁽¹⁰⁾bulursın.”. Hemān eyle diyüb el kemende virüb ucın kefengüñ ⁽¹¹⁾ḥalkasına berkidüb girift idüb beline şaldı. Bi’smi’allāh diyüb **[164a]** ⁽¹⁾kendüyi ol bī-pāyān çāha şaldı. Anca kim kemend ucı ⁽²⁾eline geldi. Quyı daḥı gider ol ḥāle melül olub yine gürzün ⁽³⁾gılāfın alub ne qadar kim denedi pāyānı yok. Birez zamān kulaq ⁽⁴⁾tutub fikr idüb eydür: “Ecelsiz ādem olmaz.” diyüb hemān ⁽⁵⁾yā Allāh diyüb kemend ucın küşād idüb şalıverdi. Allāhu Ekber ⁽⁶⁾ol ağır gövde ile Qahramān gibi serverüñ başı bir ayağı iner. Ol ⁽⁷⁾qarañu çāha döne döne gitdi. Giderken ‘aqlı zā’il olub ⁽⁸⁾ne qadar getdüğini bilmedi. Tā kim nihāyetine yaqın irdi. **Üstād kavlince:** ⁽⁹⁾Boz atlu gelüb Allāh emriyle āsānlıqla yire qoyub gitdiler. ⁽¹⁰⁾Birezden gözin açub kendüyi sağ görüb şükr eyledi. ⁽¹¹⁾Yerinden tırub gürz ışığını alub gördü bir dehlīz üç **[164b]** ⁽¹⁾üç gün mikdārı gidüb bir qapu irdi. Çīn pūlāddan ⁽²⁾dāyireye nazār idüb tılısımın görmedi. Sağ qanaduñ ḥalkasına ⁽³⁾el urub bir kez burdı. Ol qapu ardından bir ‘azamet görüldü ⁽⁴⁾oldı. Bir daḥı bir daḥı tā kim qapu açıldı. İçerü girüb gördü ⁽⁵⁾yedi yirde perde perdeleri götürüb daḥı içeri girdi, gördü. ⁽⁶⁾Bir ‘ālī serāy kim kimse mişlini görmüş degül. Ādem Şafī’den berü ⁽⁷⁾ne qadar pādīşāh, pehlevān geldi ise her birinüñ şekliyle neyleyüb ⁽⁸⁾nitdügi şerḥin bile yazmışlar. Qahramān bunları temāşā iderken ⁽⁹⁾gördü,

serāy ortasında bir ‘ālī taht üzere peleng postından ⁽¹⁰⁾pister şalmışlar, üzerinde zıst şekil bir dīv yatur uyur. ⁽¹¹⁾Horuldusu degirmen poryası gibi öter. Qahramān üzerine gelüb [165a] ⁽¹⁾gördi. Bir dīv-i la‘īn toksan eriş çekmiş başı ayu başına ⁽²⁾beñzer. Kulakları eşek kulağı gibi, pençeleri arşlan pençeleri ⁽³⁾gibi ayağı deve ayağına beñzer. Gevdesi pelengvār, başı alaca ⁽⁴⁾dört gūşelü, her bir gözleri bir qalkān gibi degirmi dişleri ⁽⁵⁾ağzından sağ u şol taşra gelmiş, şırıdub şöyle durur. ⁽⁶⁾Bir kulaç depesinde bir şāhivār er kucağına şıgmaz āteş gibi ⁽⁷⁾pār pār yanar. Qahramān ol şüret ile ol dīv-i la‘īni göricek ⁽⁸⁾ğāyet te‘accüb eyleyüb birez temāşā eyledi. Ol hâlde Qahramān’uñ ⁽⁹⁾gūşına bir süzn[ā]k āvāz geldi. Yüregine eyle kār eyledi kim ⁽¹⁰⁾anuñ gibi sengīn dili nerm eyledi. Ol tarafa nazar idüb ⁽¹¹⁾gördi kim dīvüñ başı ucında bir maḥbūbe cemāl ayağın tırur, [165b] ⁽¹⁾zāri kılr. Qahramān’ı görüb bilicek kendüyi Qahramān’uñ ⁽²⁾üzerine atub eydür: “İy gözüme nūr, gönlüme sürür, ⁽³⁾derdüme dermān, dermānuma hicrān Qahramān Şāh ben ḥod ⁽⁴⁾bu kazā-yı bī-nihāyetde nā-gāhanī uğradum. Sen daḥı neden düşdüñ?” ⁽⁵⁾diyüb üzerine düşdi. Qahramān evkāt deñeyüb gördi kim ⁽⁶⁾bu kendünüñ ma‘şūkı Rāy kıızı Serv-i Hırāmān’dur. Revān kol ⁽⁷⁾şunub dir-āgūş idüb yüzini yüzine urdı. Nigārīn’uñ ⁽⁸⁾aqlı gidüb kendüye gelicek Qahramān’ı kenārında görüb eydür: ⁽⁹⁾“İy server ‘aceb düş midür yā ḥayāl?”. Pehlevān eydür: “İy Nigārīn ⁽¹⁰⁾aç gözünüñ kim rāstdur.”. Kız eydür: “İy pehlevān sen ka‘r-ı zemīne ⁽¹¹⁾nice geldüñ yāḥūd bu yatan la‘īni görmez misin? Gel yine var git. [166a] ⁽¹⁾Ola kim saña bu la‘īn ḥazer ide. Ne olursam ben olayım. ⁽²⁾Yüz biñ benüm gibi senüñ yolına qurbān olsun.” didi. Qahramān ⁽³⁾eydür: “İy Nigārīn cihān serāyında da‘vāyı şāhib-qırānlık iden ⁽⁴⁾bunuñ gibi yirde senüñ gibi ma‘şūkdan vaz gelüb gider mi? ⁽⁵⁾Bir dem sen temāşā eyle kim bu la‘īne neler idem.” diyüb el kılıç ⁽⁶⁾qabzasına urdı. Dīv’uñ üzerine gelüb bir kez na‘ra ⁽⁷⁾eyledi. Eyle kim şāhn-ı serāy gümleyüb lerzeye geldi. Qahramān’uñ ⁽⁸⁾na‘rasından dīv belgileyüb uyandı. Külḥān demi gibi gözlerini ⁽⁹⁾açub gördi kim Nigārīn bir buçaqda ağlayub tırur. Eydür: ⁽¹⁰⁾“İy Selīta di niçün böyle idersin? Vāh Qahramān diyü ⁽¹¹⁾zāri itdügüñ kimseyi helāk itmeyince daḥı elünden qomaz mısın? [166b] ⁽¹⁾Ben anı saña unutturayım.” diyüb üstine yürüdü. Nigārīn ⁽²⁾feryād idüb Revān Pehlevān’uñ üstine kaçub eydür: “Meded Pehlevān ⁽³⁾ben saña dimedüm mi Qahramān bir kez ğayret na‘rasıyla ḥayqırub eydür: ⁽⁴⁾İy la‘īn çek elüñ andan kim benüm Qahramān-ı Qātil.” diyince dīv serāsime ⁽⁵⁾olub kendüyi dirince baqub Qahramān’da bir heybet şalābet ⁽⁶⁾gördi kim kimse görmiş degildür. Eydür: “İy ādemī beççe seni bunda ⁽⁷⁾ölümün getürdi.” diyüb yürüdü. Nigārīn görüb saçın ⁽⁸⁾yola feryād eyledi. Qahramān, Keyümeş gürzini çeküb ber-ā-ber ⁽⁹⁾virüb redd eyledi. Qahramān’ı helāk

itdüm” diyü qahqaha ile ⁽¹⁰⁾güldi. Qahramān yine na‘ ra idüb sürdi. Görüb eydür: “Bağ ⁽¹¹⁾dağı şağ” diyüb bir dağı havāle eyledi. Server yine redd eyledi. [167a] ⁽¹⁾Anca kim nevbet kendüye degdi. Gürzi yire koyub gamgama ⁽²⁾kol şunub ef̄ ī inden gelür gibi qolına alub bir kez başı ⁽³⁾üzere döndirdi. Allāh diyü hemān bir kez şıçrayub başra ⁽⁴⁾çalınca cān qapusıyla el virüb ‘ amūd ber-ā-ber tırdı. Qahramān ⁽⁵⁾eyle kuvvet ile çaldı kim evvel ‘ amūdı iki pāre olub eyitdi Rāst ⁽⁶⁾başına irüb iki şakq idüb ol mīl gibi qaddini başdan ⁽⁷⁾ayağa degin iki pāre kıldı. Dīv bir kez eyle haykırdı kim işiden ⁽⁸⁾serāsime oldı. Nigārīn, Qahramān’uñ ol dilīrligini göricek ⁽⁹⁾maḥabbet bir iken bīn olub irüb qademine baş urdı. Dīvden ⁽¹⁰⁾bir āvāz geldi kim server-i dīnūñ ḥaqqı için bir dağı Qahramān ⁽¹¹⁾yine çalmağ istedi. Serv-i Hıramān qomadı. Dīv cān cehennem teslīm eyledi. [167b] ⁽¹⁾Dīvūñ bir ḥaş yüzügi var idi. Alub qabūl eyledi. Andan ⁽²⁾dāyireye baqub üç yüz altmış hücre gördi. Yerinden biz süznāk ⁽³⁾iñildü gelür. Yağın gelüb gördi, üzerinden bir pūlād ⁽⁴⁾qapu muḥkem berkilü. El urub kilīdi bozub içeri girüb gördi. ⁽⁵⁾Bir ağızı berkilü çāh enildü andan gelür. Anuñ bendin bozub ⁽⁶⁾içeri girüb gördi bir nerdübān. Nerdübāndan aşağı indi. ⁽⁷⁾ğāyet qarañu gürzi ışığına kırq nerdübān inüb bir muḥkem hücreye ⁽⁸⁾dağı irüb gördi der u dīvānı zencīrler, ḥalkalar berkilü. ⁽⁹⁾Ara yirde üç ādemī-zāde ikisi erkek, biri ḥātūn. Yüzleri ⁽¹⁰⁾aşağı zencīre çekilüb yaturlar. Kimse geldügin bilicek didiler kim: ⁽¹¹⁾“İy dīv-i nā-pāk bize bu ‘ azabı niçe bir idesin? Bārī bizi helāk eyle.” [168a] ⁽¹⁾didiler. Serv-i Hıramān gördi kim biri atası Rāy Şāh’dur. Tīz ol ⁽²⁾esīrleri çözüb alub taşra geldiler. Bunlar dağı kendülere gelüb ⁽³⁾gözlerin açub gördiler yirde yaturlar. Bend u zencīr yoq. ⁽⁴⁾Tekrar yine baqub gördiler iki melek şüret kimesne Rāy bunları ⁽⁵⁾bilüb eydür: “İy devletüm ser-māyesi Qahramān bu ne ḥāldür?”. Qahramān ⁽⁶⁾dağı Rāy’uñ elin öpüp olan ḥālī didi. Eydür: “İy şāh-ı ⁽⁷⁾Hindūstān saña ne oldı kim bunuñ gibi yire geldüñ?” didi. ⁽⁸⁾Üstād qavline: Ol vaqt kim Qahramān-ı Qātil, Hindūstān ⁽⁹⁾cenginde İsfendiyār kim öldürdi. İsfendiyār’uñ atası Şu‘ bān-ser ile ⁽¹⁰⁾dostluğ iderdi. Ol ḥādişeyi işidicek Şu‘ bān-ser, Qahramān ⁽¹¹⁾içün Hind’e geldi. Qahramān’ı bulamayub Serv-i Hıramān’ı bulıcak [168b] ⁽¹⁾“Bu kimdür?” diyü şorub bildi fırsat ile qapdı. Andan leşkere gelüb ⁽²⁾bu fesāda sebep Rāy Şāh olduğın bilüb Rāy’ı qapub ḥabs ⁽³⁾ider. Qız rızā virmez. Serāya getirüb kız ile muşahabet itmek ⁽⁴⁾ister. Qız dağı ḥancer çeküb rızā virmez. Dīv eydür: “İy Selīṭā ⁽⁵⁾bundan ādemī-zād seksen yıllıq yoldur. Heyhāt kim sen de anı ⁽⁶⁾göresin” didi. “Bana rızā vir.” didi. Nigārīn qabūl itmeyicek üzerine ⁽⁷⁾sihr ile āteş ḥavāle ider. Nigārīn görür ḥāl bir dağı ḥile yüzini ⁽⁸⁾tutub “İmdi baña bir yıl mühlet vir.” didi. Ol ḥālde iken ⁽⁹⁾Qahramān gelür kim mā-cerā bunlardur didi. Andan

Ḳahramān dönüb ⁽¹⁰⁾ol hātūn ile ol kişiye eydür: “İy kişiler sizler kimlersiz?”. Ol ⁽¹¹⁾yaş döküb baş aşağı eyler. Ol eydür: “İy pehlevān **Nazm**:

[fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn]

[169a]	1	Ḥālümüzden bizüm istersen ḥaber Bir zamān gūş ol bize iy pür-hüner
	2	Kim ne düşvār oldı bizüm ḥālümüz Ne belāda geçdi māh u sālīmüz
	3	Bize ne zūlm eyledi ol dīv-i la' īn Ne ḳadar itdükse feryād u enīn
	4	Girmez idi gūşına feryādumuz Ḥasretā derdā ḳalursa dādumuz
	5	Dīv eliyle işbu şerḥ-i pür-sitem Bize çokdan çekdürür derd ü elem
	6	Bilmezüz şimden girü ne ola ḥāl Vāy eger miḥnetden olmazsa mecāl
	7	Eylerüz bu derd ile teslīm-i cān El-emān iy çerḥ-i ḡaddār el-emān

⁽¹⁾**Ṭartūs Ḥakīm ḳavline**: Ol kişi eydür: “İy pehlevān ben bende Cebel-i ⁽²⁾Kebīr sulṭānıydım. Aduma Behmen dirlerdi. Bu hātūn benüm ḥelālimdür. ⁽³⁾Aden şāhınuñ kıızıdur. Adı Gülrūḥ'dur. Bunı atasından ḥelālılığa ⁽⁴⁾erkān ile aldum. Çok zamān veledüm olmadı. Ben Ḥaḳḳ Te'ālā'dan tazarru' [169b] ⁽¹⁾idüb şadāḳat ve ḳurbānlar eyledüm. Ḥaḳḳ Te'ālā'nuñ luḫfi irişüb ⁽²⁾bu hātūn ḥāmile olub bir kız toḡurdı. Ben eyitdüm kız olsun. ⁽³⁾Eyü nesne didüm. Buyurdum müneccimlere gelüb kızuñ ṭālī' in gördiler. ⁽⁴⁾Birbirine baḳub didiler: “İy Şāh eger emān olursa beyān idelüm?” ⁽⁵⁾didiler. Eyitdüm: “Söyleyün.”. Didiler kim: *Lā-ya' lemū'l-ḡaybe illā'llāh* ⁽⁶⁾ammā bu kitab şöyle dir kim bu kız ucından şāhuñ hātūnınuñ ⁽⁷⁾başına çok sergüzeşt gele. Niçe diyāruñ şāhları leşker ⁽⁸⁾birle bu kızuñ ḳaşdına geeler. Kız cümlesine ḳılıç birle cevāb ⁽⁹⁾vire. Ol kız ucından āḥir diyāruñ gibi niçe diyāra şāh olasin. ⁽¹⁰⁾İy Şāh görinen budur baḳīsin Allāh bilür.” didiler. Ben daḫı ⁽¹¹⁾bu sözleri gelüb hātūnuma naḳl itdüm. Hātūnum eydür: “İy şāh [170a] ⁽¹⁾sen sağ ol çünkim bunuñ ucından saña ve baña bu ḳadar elem ⁽²⁾var biñ bunuñ gibi ve benüm gibi şāha ḳurbān olsun. Bunuñ ⁽³⁾dāyeleri

süd virmesün. Yarın işi tamām olur anuñ için ne ğuşşa ⁽⁴⁾gerek.” diyüb beni tesellī eyledi. Ben daħı ol söz ile şād oldum. ⁽⁵⁾İrtesi oldu divü ad oldu. Erkān ile defn itdiler gitdi. İy ⁽⁶⁾pehlevān meger hātūn kızına kıymayub bir tenhaya gönderüb beslemiş. ⁽⁷⁾On iki yaşına iricek eyle güzel olmuş ki hüsni çavı ⁽⁸⁾dünyāyı dutmuş. Eyle olıcağ anası kızını ārzū idüb bir tarīķ ⁽⁹⁾ister kim kıızı kendü yanında ola. Aħīr bunı fikr ider kim bir bāzergān ⁽¹⁰⁾gönderüñ kıızı getürdür. Kıl diyü baña gösterdiler. Kendüyi kıızı ⁽¹¹⁾kıl diyü baña şatdılar. Benüm bu hālden haberüm yok velī bu kula [170b] ⁽¹⁾şöyle maħabbet itdüm kim bir dem gözümden ayırmazdum. Bunı hāş ⁽²⁾hazīnedārum idindüm. Ben gāh gāh seyr u şikāre gidicek hātūnum ⁽³⁾getürü bağrına başub ağlarmış. Meger bir gün baña bu hāli beyān ⁽⁴⁾bir cāriye beni vehimnāk eyledi. Ben daħı ğazaba gelüb kaşd itdüm kim ⁽⁵⁾hātūnı depeleyem. Ol kaşd ile üzerine girdüm. Yine kıymayub dönince ⁽⁶⁾hātūn gelüb luř ile güle güle eydür: “İy Şāh meger ben cāriyene ⁽⁷⁾küsdün.” diyüb gelüb elüme yapışdı. Ben daħı iti virdüm, ⁽⁸⁾düşdi. Yine kol kılıca urub kaşd eyledüm. Yine kıyamadum. Hātūn ⁽⁹⁾bu hāli görüb ağlayu içerü gitdi. Ben daħı gelüb halvetüme bir vezīrüm ⁽¹⁰⁾getürüb bu hāli didüm. Oğlanı getürüb gördüm hātūnuñ ⁽¹¹⁾gömlegi oğlanuñ arķasında hemān ğayret ğalebe idüb [171a] ⁽¹⁾oğlanuñ helākine kaşd eyledüm. Vezīrüm eydür: “İy Şāh bunı sen ⁽²⁾öldürüb kanlu olmağdan ne gelür? Ben helāk ideyin.” diyüb ⁽³⁾alub oğlanı evine götürüb haber şorar. Ol daħı ağlayu ⁽⁴⁾bu hāli beyān ider. Vezīr kıızı hātūnına gösterüb kıızı şaķlar. ⁽⁵⁾İrtesi dīvāna gelüb eydür: “Şāh sağ olsun ğükm yerine vardı.” ⁽⁶⁾Hātūn bu haberi işidicek kıızı öldüğine hayf idüb eydür: ⁽⁷⁾“Nidelüm eceli anda imiş. Şāh sağ olsun. Ammā ğüç bu oldu kim ⁽⁸⁾şāhuñ baña ğümānı bāķī kıldı.”. Bārī bunuñ üzerine bir zamān ⁽⁹⁾geçüb ğayret beni aldı. Ne oldudı bilürem ne ğod yanına ⁽¹⁰⁾vara bilürem. Bu hāl ile marīz oldum. Meger bir kıızı var idi. Benüm hāşşa ⁽¹¹⁾serāyıma girüb çıkardı. Hātūnuñ hālin görüb teftīş itmiş. Ol [171b] ⁽¹⁾daħı mā-vaķı‘ ayı haber virmiş. Ol kıızı işidüb eydür: “İy ⁽²⁾hātūn kıızı işi tamām oldu. Velī saña geregi oldur ki yine ⁽³⁾şāh ile senüñ maħabbetüñ ola.”. Eydür: “Meded gerek.”. Karı eydür: “İmdi ⁽⁴⁾bu gice uyuma kendüni uyura ur. Şāh gelüb göğsüñ üstine ⁽⁵⁾levħ kosa gerek. Ol vaķt olan hāli düşünde söyler ⁽⁶⁾gibi söyle. Tā kim şāh hāli bilüb senden ğümānı gide.” diyüb ⁽⁷⁾kızı andan sorub baña daħı gelüb bilmez yüzinden hālümü şordı. ⁽⁸⁾Ben daħı olan hāli didüm.”. Karı eydür: “İy şāh hāşā hātūndan kim ⁽⁹⁾kaşd eyleye. Bunda bir hāl vardur ben şāha bir levħ vireyim. Var ⁽¹⁰⁾hātūnuñ göğsi üstine kō. Her ne hāli var ise saña beyān ide.” ⁽¹¹⁾didı. Varub bir levħ getürdi. Ben daħı levħi alub geldüm. Uyurken [172a] ⁽¹⁾hātūnuñ göğsi üstine kōdum. Hātūn derħal söze gelüb ⁽²⁾olan hāli bir bir beyān eyledi. Āh idüb eydür: “Her ne hāli

oldı ⁽³⁾kızuñ eceli irdi.”. Velī derd bu oldı kim şāhuñ ben cāriyesine ⁽⁴⁾gümānı gitmedi. Ben dağı bu sözi işidüb hātūnuñ üzerine düşdüm. ⁽⁵⁾Ol dağı uyğudan uyanub qalqub ayağuma düşdi. İrtesi ⁽⁶⁾dīvāna gelüb vezīrlerden hāli şordum havf eyledi. Vezīr ⁽⁷⁾eydür: “İy Şāh müjde olsun kim kız şağdur.” diyüb vardı, getürdi. ⁽⁸⁾Görüb şād olub kızum için hāş serāy yapdum. Dörd yüz ⁽⁹⁾cāriye koyub adın Qamer-ruḥ qodum. Bu ‘ādeti tutdı kim yılda ⁽¹⁰⁾bir qaftan diküb kendünün şūretin anda taşvīr iderdi. Bāzāra ⁽¹¹⁾virüb otuz biñ fuloriye virürdi. Ve yine gül vaḳti olıcaq [172b] ⁽¹⁾eline bir deste gül alub gūsuñ üzerine gelürdi. Ol ⁽²⁾vaḳt ḥalāyık ellerine birer deste gül alub Qamer-ruḥ’uñ ⁽³⁾qarşusına gelürlerdi. Her kimün elinde gül var Qamer-ruḥ anuñ ⁽⁴⁾yüzine baqardı. Her kimün kim yok baqmazdı. Ol sebebden bir deste ⁽⁵⁾gül yüz dināra olurdu. **İy Pehlevān** kızımuñ bu vech ile ḥūsniñ ⁽⁶⁾çavı çıqub dāyirede iqlīm pādīşāhlarından yir yir isteyü başladılar. ⁽⁷⁾Qızum dağı beni ceng ile kim zebūn iderse aña varuram, dirdi. ⁽⁸⁾Her kimse kim bu da‘ vā için geldi, kızuñ elinde zebūn oldı. ⁽⁹⁾Bununla diyār-ı gülsitān-ı Bāğ-ı İrem sultānı Şehyāl Perrī işidüb ⁽¹⁰⁾gelür, görür ‘aşık olur. Bu fırsat ile qapdurub alur, diyārına ⁽¹¹⁾gider. Anda güreş idüb kıızı başar. Kız dağı görür Şehyālī ḥoş [173a] ⁽¹⁾tāze cūvān meyl idüb erkān ile alur. Bunlardan bir oğlan gelür. ⁽²⁾Adına Behrām-ı Cebelī kışşa-i Behrām-ı Cebelī meşhūrdur. Ol ḥāle ⁽³⁾bir gice gürüldi oldı. Ne ḥāl diyince ḥelālümle beni qapup ⁽⁴⁾bu yire gelüb bende çekdiler. İrtesi gördük Şu‘bān-ser-i la‘īn ⁽⁵⁾gelüb bize ‘azāb itdi. Ben eytdüm: “Ne ḥāldür sen kimsin? Ve hem biz ⁽⁶⁾saña neyledük?”. Eydür ki: “Bana Şu‘bān dīv dirlir. Benüm oğlun Ekvāl-i ⁽⁷⁾dīv senün kızuñ Qamer-ruḥ’ı qapup Kūh-ı Qamer’de ḥabs eyledi. Ben dağı ⁽⁸⁾oğlum Ekvāl ḥatırı için sizi itdüm kim Qamer-ruḥ sizün ⁽⁹⁾bu ḥālinizi bilüb oğlum Ekvāl’e rızā vire.” diyüb ol ⁽¹⁰⁾zamāndan berü ḥabs eyledi. Gice ve gündüz rüz-ı hefte, mäh u şāl ⁽¹¹⁾bilinmez ne zamān geçdi. Velī şükr Ḥuzā’ya kim sen şāhib-kırān [173b] ⁽¹⁾sebeb ile bir dem gözümüz gün gördi.” diyüb ḥāmūş oldı. ⁽²⁾**Tārīḥ-i Şāhī qavlince:** Qahramān bu sergüzeşti işidüb eydür: ⁽³⁾İy Şāh-ı Cebel-i Kebīr muştuluq olsun kim Şu‘bān-ser dīvi ben depeledüm. ⁽⁴⁾Ve hem kızuñ oğlı kim Çīn elinde taş olan yigid ol ⁽⁵⁾dağı ḥalāş olub bu dem bizümle biledür.” diyüb olan ḥāli ⁽⁶⁾beyān eyledi. İşidüb du‘ā itdiler. Andan Rāy eydür: “İy server ⁽⁷⁾ya biz bundan niçe ḥalāş oluruz?” didi. Qahramān eydür: “Bizi ⁽⁸⁾bunda şalan yine yol vire.” diyüb dāyireye deñerken gördi ⁽⁹⁾orta yirden bir kefenk ağız muḥkem berkilü. El urub ağızını ⁽¹⁰⁾açub içerüden vehmnāk āvāz gelürken qara tütünler gelür. ⁽¹¹⁾Çirkin rāyiḥa tā kim tütün şavuldu. Gördi bir nerdübān iner. [174a] ⁽¹⁾Qahramān eydür: “Siz turun ben ineyim.”. Didiler kim: “İy server senün ⁽²⁾bunuñ gibi yire gitdükde rızāmuz yoqdur. Eger elbetde inüb ⁽³⁾göreym dirseñ biz

dağı senden ayrulmayub bile giderüz. Ne olursavüz ⁽⁴⁾senüñle olalum.” diyüb
 Qahramān öñce gürz ışığına inüb ⁽⁵⁾gördi. Bir tarafından bir demür kapu önünde şu şığı
 kadar bir ⁽⁶⁾aqreb yürür görince didiler kim: “İy server gör ha şimdi ⁽⁷⁾bu caneverdan
 bunuñ gibi yirde nice hālāş oluruz?”. Qahramān ⁽⁸⁾bunlaruñ sözine güldi. Didiler kim:
 “Bu kişinüñ yüregi demürdür.”. ⁽⁹⁾Server ilerü gelüb bunuñ dağı tılısımın bozdi.
 Kapuda ⁽¹⁰⁾gördi. Yazılmış kim: “Bu habs Keyümers Şāh’dur. Bunu ⁽¹¹⁾cihānuñ halkı
 cem^c olursa bozamaz, meger ki Qahramān dimiş.”. [174b] ⁽¹⁾Pehlevān kapuyı açub
 içeri girüb gördi gāyetde qarañu. ⁽²⁾Gözüñ şu^c lesine nazār idüb gördi yedi tarafından yedi
⁽³⁾zencīr gerilmiş. Her biri er kucağına şıgmaz. Ol zencīrler içinde ⁽⁴⁾on iki nerre-dīv
 düşüb yatur. Şöyle kim her biri seksen, ⁽⁵⁾toqsan eriş qaddlu ^cifritler. Ammā şöyle
 zebün olmuşlar ki ⁽⁶⁾her birinüñ deprenmege mecālleri qalmamış. **Üstād eydür:** Meger
 bu dīvler ⁽⁷⁾bunda nice zamān olub sālāh geçüb gice gündüz bilmeyüb ⁽⁸⁾zār u maħbūs
 yaturlardı. Gördiler habs kapuları açılıb ⁽⁹⁾biş ādem içerü girdi. Ammā aralarında
 Qahramān-ı Qātil’den gören ⁽¹⁰⁾ħavf ider. Işığın gözlerinüñ üzerine indürmiş kendüleri
⁽¹¹⁾görüb alay alay bakar. Dīvlerüñ biri eydür: “İy yāran ^cacebdür [175a] ⁽¹⁾bu ol server
 degilse.”. Qahramān eydür: “İy nerre gör beni kime ⁽²⁾beñzetdün?”. Gördiler kim bu
 server-i dīvdān bilür. Yine bir ⁽³⁾du^c ā idüb didiler kim: “Merhaba iy şāhib-qırān-ı
 zamān şād ⁽⁴⁾geldün .” diyüb birisi eydür: “İy dil-āver bu levhi gör bizüm hālümüz
⁽⁵⁾bil.” didi. Qahramān gördi kim ortada bir levh aşılı. Bir yüzinde ⁽⁶⁾Esmā’-i Allāh
 yazılı. On iki ism. Bir yüzinde dimiş kim: “İy bu ⁽⁷⁾maqāma gelen bilesin kim
 zamānuñda ben Keyümers Şāh idüm. Bu on ⁽⁸⁾iki nerre-dīv ile niçe yıllar ceng
 eyledüm. Āħir Baħr-i Zulumāt ⁽⁹⁾ğārlarında tutub getürdüm. Bu yirde habs eyledüm.
 Bu levha ⁽¹⁰⁾bu isimleri qazub bunları bununla zābı eyledüm Vegerni bunlaruñ ⁽¹¹⁾Her
 biri cihānuñ āfetidür. Zābı olmaz yine her biri bir diyāruñ [175b] ⁽¹⁾şāhidur kim
 hükümlerinde bir niçe yüz biñ dīv vardur. Ammā sen ki ⁽²⁾Qahramān-ı Qātil sen nice
 bunuñ gibileri göresin bunlaruñ hālāşına ⁽³⁾sebeb olub bunlaruñ çok eylugin göresin.
 Bu levh eyü şaklayasın. ⁽⁴⁾Bu yirde bunlarından ğayrı dīv çıkmaz. Bu zamānda cümle
 dīvlerüñ ⁽⁵⁾güzīdeleridür. Birine Sehmān-ı ādemī-zād dirler. Atası dīv anası
⁽⁶⁾ādemīdür. Niçe dürlü hūnerleri vardur. Yetmiş iki dürlü dili bilür. ⁽⁷⁾Yetmiş iki dürlü
 şūrete girür. Cümle fende māhirdür. Birine Ra^cd ⁽⁸⁾dirler. Elinden gelür kim bir ulu
 şehri yer ile götürüb bir gicede ⁽⁹⁾nireye dilerse ilede. Birine Sefīd dirler. Birine
 Semendūn dirler. ⁽¹⁰⁾Birine Ekārūn dirler, birine Qanṭūr dirler, birine dağı Qanāṭūr,
⁽¹¹⁾birine Seylān, birine ^cAnāṭūs, birine Nāhir, birine Kehlān, birine [176a] ⁽¹⁾Ṭahmūr
 dirler.” diyüb levhi tamām itmiş. Qahramān ol levhi penāh ⁽²⁾idüb dīvlerüñ kayd u

bendin aldı. Anlar dağı ħalāş olıcağ ⁽³⁾birbiri yanına gelüb Qahramān'ıñ öñine baş urdılar kim emre ⁽⁴⁾muĥālif itmeyeler. Dīvler ile 'ahd tamām olıcağ Qahramān eydür: "İy ⁽⁵⁾nerreler bize buradan çığmağa meded olsa.". Dīvler baş urub ⁽⁶⁾muıı' oldılar. Sehmān serveri götürdi, Ra' d pehlevānı götürdi. ⁽⁷⁾Bākīlerin birer götürüb dem çeküb gıtdiler. Dīvlerüñ gürüldüsinden ⁽⁸⁾pehlevāndan ğayrisinüñ 'ağlı gitdi. Tā kim ne ħāl ise yiryüzine ⁽⁹⁾gelüb güneş görüb şükr itdiler. Dīvler, Qahramān öñinde baş ⁽¹⁰⁾urub didiler kim: "İy server bi-ħamd' illāh ki senüñ devletünde niçe biñ ⁽¹¹⁾yıllığ ħasretümüzi gördük. Bu cümle derdi görmedük gibi olduğ." [176b] ⁽¹⁾didiler. Qahramān birle Kūh-ı Miĥnet'de Qārūn dağmesine geldiler. ⁽²⁾Qahramān eydür: "İy Sehmān var benden benüm yoldaşlaruma üçü ⁽³⁾ādem, yedi perrīdür. Yüzügüm anlara nişān vir. Atumı, yarağumı ⁽⁴⁾getürsünler. Ammā şağın Gerden-keşāndan." didi. Ol ħāl ile Sehmān ⁽⁵⁾dağı dem çeküb gitdi. İrüb gördi kim karşıda üç ādem ⁽⁶⁾ejderi yanlarında bir kūh-peyker raşş şurur. Sehmān eydür: "Aceb ⁽⁷⁾bunlaruñ Gerden-keşān şangısı ola?" dirken gördi kim sī-murğ sīnelü ⁽⁸⁾teber ğılāfdan çeküb ol tađ içine gitdi. Sehmān eydür: "Ĝālib ⁽⁹⁾pehlevān didüği budur." diyüb ardınca gitdi. Velī gördi bu server ⁽¹⁰⁾şöyle gider kim yil iremez. Ol ħāl ile giderken nā-ĝāh bir şarafdan ⁽¹¹⁾bir 'aceb şekl canever zāhir oldu. Cüssede bir şu şığırınca ola [177a] ⁽¹⁾arşlan şüretlü velī ĝāyet siyāh. Ağzından köpükler şaçılır. ⁽²⁾İrüb bir köklü ağaca omuz urub yışar. Niçe urub şalın ⁽³⁾budağın dider. Sehmān ol caneveri ĝāyet 'acebledi. ⁽⁴⁾Zīrā ol aşıl canever gördüği yođ idi. Nā-ĝāh Gerden-⁽⁵⁾keşān ol caneverüñ üzerine irdi göricek ħayķırub ⁽⁶⁾sürdi. Sehmān, Gerden-keşān'dan ol cür'eti göricek ⁽⁷⁾taşsīn idüb var ise serverüñ didüği budur diyüb temāşāya ⁽⁸⁾şurdu. Canever dağı baķub Gerden-keşān'ı gördi. Bir kez ⁽⁹⁾ĝıjğırub sürdi. Yidi adım yirden ugrayub kendüyi ⁽¹⁰⁾'ayyār öñinde üzerine atdı. Gerden-keşān şıçrayub yedi adım ⁽¹¹⁾girüsine düşdi. Canever irüb Gerden-keşān'ıñ şurduğı [177b] ⁽¹⁾yeri başub düşüb neçe urub pāre pāre eyledi. Canever ⁽²⁾şikārını pençesinde görmeyicek ĝıjğırub yine dönince server-i ⁽³⁾'ayyārān bir kez ħayķırub teber çeküp sürdi. 'Uķķābvār ⁽⁴⁾şıçrayub bir kez elmās teber ile başra eyle çaldı kim sīnesine ⁽⁵⁾inince iki şaķķ eyledi. Sehmān görüb taşsīn itdi. İrüb ⁽⁶⁾bir bıñar üzerinde teberinüñ şanın yurken meĝer Sehmān dağı ⁽⁷⁾yire inüb bir ādem şekli olub Gerden-keşān'a karşı yürüdi. Gerden-⁽⁸⁾keşān görince yine teber şutub gelme didi. Vegerni helāk ⁽⁹⁾iderem didi. Sehmān eydür: "İy şāh-ı 'ayyārān yār-ı Qahramān'dan ⁽¹⁰⁾düşmen degülem, dostam. Qahramān emriyle gelürem." diyü ħātem virdi. ⁽¹¹⁾Gerden-keşān görince karşı varub Sehmān ile görüşüb eydür: [178a] ⁽¹⁾"Qanı pehlevān?". Dīv eydür: "İy server şanı raşş, şanı yārān?". Gerden-keşān ⁽²⁾elin eline alub ikisi kelimāt ile ber-

‘azm-i yārān itdiler. Sehmān ⁽³⁾eydür: “İy server, pehlevāndan nite ayrıldunuz?”. Eydür: “Ol vaqt kim ⁽⁴⁾Pehlevān gitdi. Turub Pehlevān’ı görmeyüb ‘ukkāb-ı ⁽⁵⁾baḥrī üzerümüze pāsübān olub durur. “Kanı Pehlevān?” didük. ⁽⁶⁾Perrīler eydür: “Ġāyet yaramaz yirdür. Bunuñ adı Kūh-ı Hūn-rīz’dür. ⁽⁷⁾Sizler bunda turuñ bizler görelüm.” diyüb Biş perrī gidüb ⁽⁸⁾bulmayub yine geldiler. Mā-ḥaşalı kırk gün aradılar bulunmadı. ⁽⁹⁾Bir gün iki perrī giderken bir ḥaṇçer getürüb feryād idüb ⁽¹⁰⁾didiler kim: “Uş Qahramān’uñ ḥaṇçerin bulduq. Ḥavf eger ol server ⁽¹¹⁾Qārūn daḥmesine düşdiyse? İy niçe diyāruñ şāhları bunuñ [178b] ⁽¹⁾fethi için gelüb helāk olmuşlardır. Bu dem ḥuşūşā kim ⁽²⁾Şu‘bān gibi dīv bunda maqām tutmuşdur. İy dirīğ eger Qahramān aña ⁽³⁾rāst gele” diyüb āh u feryād eyledi. Ol sözi Behrām-ı Cebelī işidüb ⁽⁴⁾yerinden turub eydür: “Kanı ol yeri baña gösterüñ olmasın kim ⁽⁵⁾pehlevānuñ bir kılına ḥāta gele.” diyüb ben eytdüm: “Hele bugün ⁽⁶⁾daḥı şabr idelüm.” ol gice niyāz idüb yüz urdum. Gördüm ⁽⁷⁾bir pīr seyr ‘āleminde eydür: “İy Gerden-keşān ḡam yime kim Qahramān sağdur. ⁽⁸⁾Daḥme-i Qārūn’a düşdi. İkinci kat yir üzerine varub Şu‘bān-⁽⁹⁾seri helāk idiserdür. Üç aydan soñra gelüb bunda selāmet ile irer. ⁽¹⁰⁾Zinhār bu yirden gitmen.” didi. Ol ḥālī görüb uyanub ol sözi ⁽¹¹⁾yārāna didüm. Qaḥtarān bu sözi işidüb eydür: “İy perrīler uş bize [179a] ⁽¹⁾biz bunda üç ay kalduq varuñ Şehyāl’uñ, ḡal‘a-i Devvār’uñ ⁽²⁾ḥālīn görüb bize ḥaber getürüñ. Perrīler eydür: “Ol vaqt kim bizüm getdügümüzü ⁽³⁾dīvler gördiler her taraḡa bekçiler ḡomışlardır. Şimdi biz varıcaq ⁽⁴⁾mecāl virmeyüb bizi helāk iderler. Bizler sizlersiz gitmezüz.” ⁽⁵⁾didiler. “Ol ḥāl ile üç aydur beklerüz.” diyü bu ḥāl ile gelüb ⁽⁶⁾serverlere irüb gördiler kim Gerden-keşān bir ḡarib şekl ile ⁽⁷⁾el alışub gelür. Kimse görmiş degül. Ādem şüretlü, ayakları ḡaplan ⁽⁸⁾ayaḡına beñzer. “Bu nedür?” diyince perrīler āh idüb “İy dirīğā kim ⁽⁹⁾cihān yine ḥarāba vardı. Bu ne ‘acebdür kim ḥalāş eyledi. Eger ⁽¹⁰⁾pehlevān bunuñ fitnesine düşdiyse. İy serverler başınız ⁽¹¹⁾ḡaydın görüñ.” didiler. Perrīler ādemlerüñ ardına sındılar. Qaḥtarān [179b] ⁽¹⁾eydür: “İy perrīler bu kimdür kim böyle ḡorḡasız?”. Perrīler eydür: “Bunuñ ⁽²⁾ḥālī kıyāmete deḡin diñmeye. Buña Sehmān-ı ādemī-zād dirler. Qāf eteginüñ ⁽³⁾her birinde on sekiz biñ maḡāra vardur. Cümlesi evler gibi her ⁽⁴⁾damuñ dört biñ ḡal‘ası vardur. Cümlesi bunuñ elinde ācizdür. ⁽⁵⁾Bunu Ādem Şafī devrinden Keyūmers Şāh ḡabs itmişdi. Uş ḡalāş ⁽⁶⁾olub nezāketle Gerden-keşān avlamış.” diyince gelüb irdiler. Sehmān ⁽⁷⁾ikrām ile selām virdi. Perrīlerüñ udı Qaḥtarān eydür: “İy server-i ⁽⁸⁾‘ayyārān bu kimdür?”. Gerden-keşān işāret itdi. Sehmān erenlerüñ ⁽⁹⁾öñinde baş urub ellerini öpdü. Qahramān’uñ selāmın idüb ⁽¹⁰⁾ḡātemi ḡodı. Eydür: “İy serverler, pehlevān sizlere muntazırdur gidelüm.”. ⁽¹¹⁾Ol perrīler bu ḥālī görüb sevinüb gelüb Sehmān’uñ elin

öpdiler. [180a] ⁽¹⁾Sehmān bunları bilüb merhābadı. Ekvāl ile Şehyāl'ün hālin ⁽²⁾şorub andan Behrām'ıñ gūşın tütüb eydür: “İy server muştuluk ⁽³⁾olsun kim senüñ dağı ebeñ ve dedeñ kim Sehmān elinde esīrdi. ⁽⁴⁾Pehlevān devletinde anlar dağı hālāş oldu.” diyüb erenler andan ⁽⁵⁾turub dağme öñine geldiler. Qahramān taht-ı zerrīn ⁽⁶⁾üzere oturmuş. Rāy-ı Hind ile kıızı Serv-i Hīrāmān. Dīvler Qahramān'ıñ ⁽⁷⁾karşusına el bağlayub şaf ile dururlar. İrüb erenler, Rāy-ı ⁽⁸⁾Hind ile görüşdiler. Behrām eline Qahramān yapışub eydür: “İy şāh ⁽⁹⁾Cebel-i Kebīr ol Çīn elinde taş olan kızuñ oğlu Behrām budur.” ⁽¹⁰⁾Behmen Şāh dağı gözlerinden seyl-āb aqıdub iki taraftan irüb ⁽¹¹⁾Behrām'ıñ boynına kol şalub didiler kim: “İy derdimüz üzerine [180b] ⁽¹⁾dermān Behrām bi-ħamd'illāh ki göricek gözümüz varmış.” diyüb ⁽²⁾birbirinüñ ‘aqlı zā' il olub bī-hüş oldılar. Ol demde ne ħācet kim ⁽³⁾dilendi maqbul oldu. Ol hāl ile ol gice anda olub ⁽⁴⁾şabāh gitmek yarağın itdiler. Ra^c d yine Pehlevān'ı götürüb ⁽⁵⁾bāķīlerini dīvler ve perrīler götürüb gitdiler.

Nazm:

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1	Söz nesīminde yine şāhib-kelām
Cān dimāğına irerdi bir meşām	
2	Ol meşāmuñ şemmesinden cān biter
Anlayana la' l ü gevher söz yiter	
3	Söz ħazā'ini dūkenmez gencdür
La' l ü gevher didügün bir rencdür	
4	‘Aql eri genci koyub almaya renc
Söz metā' idur hemān dünyāda genc	
5	Ger sözüñ açabilürseñ perdesin
Göresin ne imiş sözüñ perverdesin	
6	Lezzetinden cānı mesrūr idesin
Dil evi nārını bir nūr idesin	
[181a]	7	İy olan deryā-yı söze āşinā
Ĥāk-ı pāyuna hezārān merħabā
8	Şey'en li'llāh baħr-i bī-pāyāndan
Qatreyi men' itme teşne cāndan	

⁽¹⁾Tārīh-i Mülük kavlınce: Ol vaqt kim Şehyāl peri kāşıd şalub ⁽²⁾Hüşeng'e hāli beyān eyledi. Üç ay oldu belürmedi. Ümīzi ⁽³⁾kat' idüb her biri ġayret ile baş u cān virmek

kaşdın itdiler kim ⁽⁴⁾çıķub ne hāl ise hoş göreler. Şehyāl eydür: “İy serverler ⁽⁵⁾şol yardım istedüğümüz ehl-i İslāmdan dīn ğayretini ķomaya. ⁽⁶⁾be-her-hāl ğaber gele. Bir hafta daķı şabr idelüm eger olmazsa ⁽⁷⁾Ekvāl’uñ istedüĝi kişi benem. Beni virüb şulĝ idesiz.” didi. ⁽⁸⁾**Ez-İn cānib:** Ekvāl nerre kim bir yıl ķal‘a üzerinde ceng eyledi. ⁽⁹⁾Almayıcaķ ğayret ile dīvān idüb dīvlere eydür: “İy Gehrāblar bu ne ğayretdür kim [181b] ⁽¹⁾bir yıl ħiřāruñ üzerinde ceng idüb alımayuz. İraķdan ⁽²⁾yaķından işiden kimesne bize ne dir. Ola ħāzır oluñ kim yarın ⁽³⁾ķal‘ a-i Devvār’ı ceng ile alub Şehyāl’ı tutub ħāke şalsam ⁽⁴⁾gerek.” diyüb cümle dīvlere ışmarladı. Cümle ‘ahd itdiler kim ⁽⁵⁾yarın ħiřārı alalar.Meger bu ħālī ħiřār ķavmi işidüb ⁽⁶⁾feryādı āsumāna irgürdiler. El altından ğaber gönderüb ⁽⁷⁾didiler kim Şehyāl’i tutub virelüm dek bizi ħalāř idüñ.” didiler. ⁽⁸⁾Bu gelene verhem idüb didiler kim bunca zamāndan berü ceng ider. ⁽⁹⁾Baķ bu dem daķı emān isterler yüri şimden girü emān yoķdur ⁽¹⁰⁾diyü “Ellerinden geleni dirīĝ itmesünler.” diyüb ol gice iki taraıdan ⁽¹¹⁾şabāĥ Ekvāl kerkeden postundan yedi ķat zirre. dīvler dersü [182a] ⁽¹⁾ĝırīv idüb yürüdi. Ekvāl ķapuya irdi. Zīrā kim ħiřār ⁽²⁾tılısım ile yapılmışdı. Üzerinden kimse girmezdi. Ve hem ħiřār şöyle ⁽³⁾düzen kim gürüldüsi üç günlük yolda işidülürdi. Ammā yılda ⁽⁴⁾bir gün öyle vaķtine dek şāķin olurdu. Ekvāl anı bilmişdi. ⁽⁵⁾Anuñ çün bir yıl koymışdı. Ol gün idi kim kırķ biñ er ile ķapuya ⁽⁶⁾irdi. Bir gürz eyle urdı kim der u divārı şarşıldı. Görüb ⁽⁷⁾perrīler çağırub ķarcařdılar. Ekvāl bir gürz daķı vurub ķapunuñ ⁽⁸⁾bir yanını oynatdı. Bir ile daķı ķapuyu yıķub iķerü dīvler ķoyılub ⁽⁹⁾perrīlerle ceng itmege şurdılar. Ol ķavm ol gün feryādı āsumāna ⁽¹⁰⁾irdi. Perrī begleri Şehyāl yanına gelüb didiler kim: “İy şāĥ ⁽¹¹⁾gör bizüm ħālümüz neye irdi. Gitdi māl u baş, ĝitdi ehl ü ‘ ayal.” [182b] ⁽¹⁾Şehyāl diñleyüb ĝördi kim ‘ avret, oĝlan ĝulüsi āsumāna ⁽²⁾irdi. Bir ħāldür kim ‘ arřa-ı ‘ Arařāt’dan niřān virüb Şehyāl ⁽³⁾Şāĥ el urub baş açub āĥ idüb eydür: “İy serverler bu dem ⁽⁴⁾işümüz Allāĥ’a ķaldı.” diyüb zāri eyledi. Ol ķavm cümle bir yirden baş ⁽⁵⁾açub ol ‘ āli dergāhdan meded istediler, ĝözlerinden yaş döktiler. **Nazm:**

[fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

- 1 Baş açub itse du‘ ā řıdķ ile ķul
Dirler olur du‘ ā elbet ķabül
- 2 Kimse maĥrum olmaz ol dergāhda
İtmeyen ķaldı derd ü āhda
- 3 Onmaĝa dāyim niyāz ehli işi
Şöyle fikr it kim sebebdür ĝözyaşı

- 4 Şāhidi derd ehlinüñ gözyaşudur
Bilmeyen derd ehli hālin nāşidür
- 5 Ehl-i derd olduk ise dermān senüñ
Kıyduñ ise cānuna cānān senüñ

⁽⁶⁾**Ez-İn cānib:** Meger Qahramān-ı Qātil yārān ile gelüb qal‘ a-i Devvār’a [183a] ⁽¹⁾yağın irdiler. Meger nā-gahān Pehlevān’uñ qulağına bir sehmināk na‘ ra ⁽²⁾irdi. Dönüb eydür: “Bu ne na‘ radur?”. Perrīler eydür: “İy server ⁽³⁾na‘ ra Ekvāl’üñdür. Yağın şöyledür kim ol şehre yürüiş itmişdür.”. ⁽⁴⁾Qahramān eydür: “İy Sehmān beni severseñ gör haber getir.”. Sehmān ⁽⁵⁾hemān pervāz urub gitdi. Gelüb yitdi. Gördi kim hāl fesāda ⁽⁶⁾irmiş. Feryād dünyāyı tütmiş. Dīv gürüldüsi perrī şivānı āsumāna ⁽⁷⁾irmiş. Ol hāl Sehmān göricek dönüb yıldırım gibi yine ehlevān’a ⁽⁸⁾irüb eydür: “İy şāhib-kırān eger irişmezsen perrīlerüñ işin ⁽⁹⁾tamam itmiş. Ne Şehyāl kaldı ne dağuları.” diyince Behrām’uñ gözlerinden ⁽¹⁰⁾kan yaş revān oldu. İrüb Qahramān öninde baş urub ⁽¹¹⁾eydür: “İy şāhib-kırān-ı zamān dermān gerek.”. Ol hāl ile hişāruñ [183b] ⁽¹⁾üzerine irüb gördiler ki hişārlunuñ başlarına kıyāmet ⁽²⁾kopmuş. Niçe yüz biñ dīv-i Ehrimen o şeb ceng ider. Ara yirde ⁽³⁾yüz yigirmi eriş qadd ile bir ‘ ifrīt deryā gibi gürler. Hūn-rīz başlu, ⁽⁴⁾balık gövdelü, ağzınuñ āteşi cehennem zebānisi gibi saçılır. Qahramān ⁽⁵⁾eydür: “Bu la‘ İñ kimdür?”. Perrīler eydür: “İy Pehlevān uşda Ekvāl-i ⁽⁶⁾bed-fi‘ āl budur.”. Qahramān eydür: “Beni şol püşte üzerine siz koyuñ ⁽⁷⁾gidün. Bāşed ki na‘ ra uram.” diyü dīvler birbirine bağışdılar. ‘Uqğāb-ı ⁽⁸⁾bağrıyle Qahramān’ı anda irgürdiler. Pehlevān’ı ol püşte üzerine ⁽⁹⁾qodılar. Pehlevān ol dāyireye nazar idüb gördi kim bir hoş müzeyyen ⁽¹⁰⁾şahrādur kim şahn-ı cennetden nişān virür. Ara yirde serfirāz hişār ⁽¹¹⁾illā ki dīv elinde zebūn olmuş. Revān Pehlevān ol altmış dört [184a] ⁽¹⁾pāre ceng āletine ārāyīde olub nuşret kemerin beline alub tīg-i gāmgamı ⁽²⁾hamāyil kıldı. Keyūmers gürzüni zarf ile alub cān bin cān ⁽³⁾siperini sīnesine çekdi. Qārūn nīzesin tütüb ‘uqğāb-ı ⁽⁴⁾bağrıye süvār oldu. Ol Qahramān’ı gözleriyle dāyireye bağıb ⁽⁵⁾düşmen gayreti cigerinden kaynayub sīnesine gürüldi cüş ⁽⁶⁾ve hūrüş gālebe idüb bir kez Allāh diyü eyle na‘ ra itdi kim ‘ālem ⁽⁷⁾gümleyüb güyā diyār-ı Bāğ-ı İrem zīr ü zeber oldu. İşiden serāsime ⁽⁸⁾olub yigirmi yedi biñ dīv cümle helāk oldu. Rivāyettür ⁽⁹⁾Ekvāl-i la‘ İñ qal‘ a qapusında ceng iderken nā-gāh sehmināk ⁽¹⁰⁾na‘ ra işidüb serāsime oldu. Niçe dīvler hişāra girüb ⁽¹¹⁾perrīleri yağma iderken ol na‘ rayı işidüb dönüb taşra taşra geldiler. [184b] ⁽¹⁾Ekvāl dağı kendüyi dirüb bu ne hāldür diyü ardına bağıb ⁽²⁾ol püşte üzerinde görseler bir kimse turur kim bağımasına dīvler ⁽³⁾döymez.

‘ Aceb bu kim ola dirken bu yaña Şehyāl kendüden ümîz⁽⁴⁾ kesmişken nā-gāh perrīler bu na‘ rayı işidüb didiler kim: “İy şāh bu ne⁽⁵⁾ hāldür? Aşlı ne olduğunu bilmezüz.”. Şehyāl eydür: “Ümizdür ki⁽⁶⁾ ol zebūnları dest-gīr bī-zevāl Allāh esīrgeye, bir dermān ide.”⁽⁷⁾ diyüb tāchāne üzerinden baķub gördiler kim karşı püşte üzerinde⁽⁸⁾ kırķ tokuz eriş qaddu bir dilīr bir ‘ acebden ‘ aceb canevere süvār⁽⁹⁾ olmuş kırķ tokuz eriş qaddini la‘l ve cevāhirden cebe u çevşen⁽¹⁰⁾ içine tamām müsteğraq eylemiş. Sedd-i İskender gibi tayanub tırur. Yir yir⁽¹¹⁾ ‘ aceb bu kim ola dimişler. Qahramān püşte üzerine iricek [185a]⁽¹⁾ dimişdi kim gidüñ bāşed ki na‘ ra idem dīvler eyitdiler: “Pehlevān ‘ aceb⁽²⁾ laf eyledi. Na‘ ra da ne ola kim bize git diye” diyüb muqayyed⁽³⁾ olmamışlardı. Vaķt kim pehlevān na‘ ra eyledi. Cümlesinüñ ‘ aķlı gitdi. ⁽⁴⁾ Sehmān güç ile kendülere getürdi. Didiler kim: “Bu ne hāldür?”. ⁽⁵⁾ Sehmān ve Gerden-keşān eydür: “İy dīvler bu ol merdüñ na‘ rasidür ⁽⁶⁾ daķı cenge girmedi. Hāzır oluñ.” didi. **Ez-İn cānib:** Ekvāl ⁽⁷⁾ kendüye gelüb eydür: “Bu ne hāldür?”. Didiler kim: “İy şāh ol püşte⁽⁸⁾ üzerinde tırub kimesne na‘ ra andan geldi.”. Ekvāl eydür: ⁽⁹⁾ “Bu tıran dīve ve perrīye beñzemez.” Didiler kim: “Bu ādem oğlıdur.” dirken ⁽¹⁰⁾ hemān na‘ rayı tekrar idüb cenge yürüdi. Hay komañ diyince ⁽¹¹⁾ yārān daķı her taraıdan pehlevānı gözedürlerdi. Ol cenge girince [185b]⁽¹⁾ bunlar daķı añaşub yürüdiler. Bir yakadan daķı cenge girince ⁽²⁾ gördiler bir piyāde eline bir elmās teber almış sürdüğine yıl ⁽³⁾ gibi irüb irdügin çalub iki pāre eyler. Ardınca bir kerkeden ⁽⁴⁾ süvār altmış üç eriş qaddini çīn pūlāda ğarķ eylemiş. Eline bir ⁽⁵⁾ ‘ amūd-ı kūh-peyker tıutub urduğı dīvi ħurd-ħām eyler. ⁽⁶⁾ Anuñ kafāsınca elli üç eriş qadd ile raķş süvār yürüyüb ⁽⁷⁾ eline bir elmās seyf almış irdüğini iki pāre eyler. Yine bir yakadan ⁽⁸⁾ bir serv-i qadd fitne-endāz elinde bir tīğ-i ābdār şöyle ceng ider kim ⁽⁹⁾ deprenişine göz irmez. Bunlar kimlerdür diyü perrī gözlerken ⁽¹⁰⁾ bir gürüldi oldu. Ney ki diyince gördiler bir taraıdan on iki ⁽¹¹⁾ āteş-dem ğavī üniler her biri seksen, tokşan eriş qadd çekmiş ellerine [186a]⁽¹⁾ birer yek pāre ‘ amūd almış eyle ceng iderler kim bir ayaklarının ⁽²⁾ altında inler. Ekvāl, dīvlerüñ başına kıyāmet kıparurlar. Ol ⁽³⁾ hāli dīv, perrī ‘ acebleşub Yā Rabb bunlar kimler ola dirken ol ⁽⁴⁾ yedi perrī gelüb Şehyāl öñine baş urub didiler kim: “İy Şāh ⁽⁵⁾ devletünde uş dükeli murāduñ Ħaķķ virdi.” diyüb cümle hāli ⁽⁶⁾ beyān itdiler. Gelen kimler olduĝın ol on iki dīvüñ ħalaşın ⁽⁷⁾ oğlı Behrām bile geldügin daķı Şehyāl’üñ kayın atası ħātün ile ⁽⁸⁾ bile olduĝın cümle ħaber virdiler. Şehyāl ol sözleri ⁽⁹⁾ işidüb feraĝından cānı şād olub hay görüñ diyince Rāy Şāh ile ⁽¹⁰⁾ Cebel-i Kebīr sulţānın alub ħātünüyle ħişāra iletdiler. Şehyāl ⁽¹¹⁾ karşı varub Rāy ile görüşüb andan şāh kayın atasıyla görüşüb [186b]⁽¹⁾ hāl ħātır şoruşdılar. Gelüb perrīler Behrām ile Gerden-keşān’ı ⁽²⁾ alub ħişāra geldiler. Behrām

atasınıñ kademine baş urub oğluñ ⁽³⁾Behrām'dur didiler. Şehyāl'üñ 'aklı gidüb yine kendüye geldi. ⁽⁴⁾eydür: "İy gözüm nürı Behrām 'aceb düş midür yâ hayāl" diyü oğlın ⁽⁵⁾kenāra çekdi. Ol h̄asret ile şādī yaşlarını döktiler. Gerden-⁽⁶⁾keşān eydür: "İy Şāh bi-ḥamd'illāh ki furkat nihāyet buldı. Görmek, ⁽⁷⁾görüşmek bākī buyurun şāhib-kırānuñ cengin temāşā idelüm ki ⁽⁸⁾devrānuñ bir dānesidür." diyüb andan göz yerine gelüb nazar ⁽⁹⁾şaldılar. **Ez-İn cānib:** Ol vaqt kim şalābet ile dīvlerüñ ⁽¹⁰⁾arasına girüb tarmār eyledi. Ekvāl eydür: "Bu nedür?". Didiler kim: ⁽¹¹⁾"İy Sulṭān-ı Kūh-ı Kamer ḥāzır bāş bu ol serverdür kim İsfendiyār-ı [187a] ⁽¹⁾Çīnīyi helāk idüb Qārūn dahmesini bozub anda atañ ⁽²⁾Şubān-ser'i helāk iden budur." didiler. Ol sözi Ekvāl ⁽³⁾işidüb āh idüb eydür: "Dirīg atam Şubān-ser'e kim şunuñ elinde helāk ⁽⁴⁾oldı." diyüb bir kez ḥarmişāl anırub ḥışm ile ağızından āteşler ⁽⁵⁾şaçub meydāna yürüyüb eydür: "İy şüm ḥāk-peççe ḥāzır ⁽⁶⁾bāş kim saña ne iş kılam senden soñra diyār-ı ādem-zāduñ atam ⁽⁷⁾kanı çün külünü yile virem." diyüb irüb 'amūd çeküb ḥavāle ⁽⁸⁾itdi. Qahramān gördi kara bulutleyin bir āhen 'amūd kim gürleyüb ⁽⁹⁾yüz yigirmi eriş qadd üzerine gelüb Pehlevān'a ḥavāle idince Pehlevān ⁽¹⁰⁾daḥı cān bin cān qalkanın bunda deñeyeyin diyüb ber-ā-ber virdi. ⁽¹¹⁾Görenler Qahramān'dan ümīz kaṭ' idüb irüb 'amūd sipere ḥışm ile [187b] ⁽¹⁾doğandı. Ol siper çerḥvār dönüb bir āvāz peydā oldı kim niçe dīvlerüñ ⁽²⁾zehresi çāk oldı. Raḥşuñ ayağı yire gömüldi. Toz gerdūna ⁽³⁾irdi. Ol toz içinde Qahramān görünmeyüb düşmen şād ile ⁽⁴⁾gölüb dostlar dirīg feryād itdiler. Ol dem Qahramān daḥı yıldırım ⁽⁵⁾gibi toz içinden taşra geldi. Görenler āferīn didiler. Ekvāl, ⁽⁶⁾Pehlevān'ı sağ göricek şöyle kaqıdı kim ḥışm odına yandı. ⁽⁷⁾Revān yine 'amūd çeküb tut iy ḥākī diyü ḥavāle itdi. ⁽⁸⁾İrüb server yine qalkān virüb men' itdi. Velī 'amūd siperden ⁽⁹⁾şarşılıb yire toğandı. Yir lerzeye gelüb yarusına degin ⁽¹⁰⁾'amūd yire gömüldi. Dīv eydür: "İy ḥākī uş bulduñ yirüñ aşluna ⁽¹¹⁾qavışduñ." diyince Pehlevān yine bir yaña çıkub üzerine yürüdi. Anı ⁽¹²⁾görüb yine bir ḍarb eyle urdı kim tağlara urşa yıqaydı. Allāh [188a] ⁽¹⁾şaqlayub yine āsān redd eyledi. Görenler Qahramān'üñ erligine taḥsīn ⁽²⁾didiler. Tā kim nevbet pehlevāna degdi. İrüb tīg-i ḡamḡam tutub raḥş ⁽³⁾şalub ber-ā-ber gelince üzengi üzerinden bir kez ḥaykırub kuvvet ⁽⁴⁾birle eyle çaldı kim dīv 'amūdı iki pāre idüb ⁽⁵⁾on iki elinüñ birisin kendüsinden yire şaldı. Dīv şunub ⁽⁶⁾düşen qolın Qahramān geçince alub yutdı. Yine yerine geldi. ⁽⁷⁾Qahramān 'acebleyüb irüb ḥışm ile bir daḥı çalub bir qolın daḥı düşürdi. ⁽⁸⁾Dīv yine alıb yutdı. Qahramān 'āciz qalub revān şunub Keyūmers ⁽⁹⁾gürzinüñ ḡilāfın alınca ol diyāra dersü münevver olub niçe ⁽¹⁰⁾dīvlerüñ gözi gürzüñ şu' ā'ndan bulandı. Birkaç kez başı üzere ⁽¹¹⁾tutdı. Dürlü şā' iḳalar peydā olub zemīn gürüldi birler toldı. [188b]

(1) Ekvāl ol gürzi göricek kendüden vardı. Cān başına (2) şıçradı. Zīrā kim anuñ hāşşasın bilmişdi. Ol hāl ile Pehlevān (3) irüb gürleyü havāle idince Ekvāl'ün yüregi döyemeyüb Pehlevān'ün (4) öñinden kaçdı. Dem çeküb qara tütün gibi çıkub havāya gitdi. (5) Qahramān eydür: “İy la' īn elümden qande cān iletesin. Tapdugum (6) dīn haqqı için yedi kat yir altındaöküz boynuzına dağı girseñ (7) qomayam.” diyüb üç def a na' ra eyleyüb kendüyi ol leşkere urub (8) her taraftan demed demed eyledi. Anı görüb yārān ile perrī leşkeri (9) dağı yüriyüb ol gün dīv leşkerine bir iş itdiler kim iki nerre (10) bir yirde qalmadı. Geregi gibi dīvleri kırub esīr itdiler. Pehlevān gördi (11) bir taraftan bir eyü alay mücevher-puşlar Gerden-keşān irüb eydür: [189a] (1) “İy şahib-kırān-ı zamān Behrām-ı Cebelī atası şah-ı diyār-ı Bāğ-ı İrem (2) Şehyāl Perrī'dür. Şahib-kırāna istikbāl için gelür.” didi. Pehlevān (3) gelenleri bilicek revān piyāde olub karşı yürüdi. İrüb (4) Şehyāl kol şunub bağına çeküb “Merhabā şahum hoş geldin. İy (5) derdümüze dermān irüb yaqamuzı düşmen elinden alan Qahramān.” (6) diyüb gözlerin öpdü. Gelüb bākī perrī begleri Pehlevān'ün ayağına (7) döküldiler. Andan yine süvār olub ikisi söyleşüb Ekvāl'ün (8) bārigāhına gelüb Pehlevān, Şehyāl'ün elin alub Ekvāl'ün tahtına geçürdi. (9) Kendü dağı pāy-tahtında oturdu. Yanına Qahtarān ve Behrām oturdu. (10) Karşusına Ra' d-ı Sifīd ile Gehrāblar oturub Sehmān-ı ādemī-zād (11) birle Gerden-keşān ayağın tırdı. Şehyāl'ün bir yanına Rāy ve bir [189b] (1) yanına Behmen oturub yine Şehbāl Şāh baş götürüb eydür: (2) “Merhabā iy Pehlevān senüñ Gülsitān diyārına itdigüñ eylği kimse (3) kimseye itmez. Hudā dest-gīrūñ olsun.” diyü döndü. Qahtarān (4) ve Gerden-keşāndan dağı özrler dileyüb her birine 'ālem haracı (5) deger hil' atler viridi. Ol on iki dīvlerūñ dağı hāllerini (6) hātırlarını şorub hoş gördü. Andan olan esīrleri (7) getürüb imāna da' vet eyledi. Cümlesi qabül idüb imāna (8) geldiler. Anlara Helāhil ser-leşker eyledi. Ol haber Diyār-ı (9) İrem'de cümle işidildi kim Şehyāl Şāh'ün yigirmi üç yıldan berü taş (10) olan oğlu hālāş olub bir şahib-kırān ile gelüb atasıñ, düşmen (11) elinden hālāş eylemiş. Ol diyārūñ bu taraftan begleri 'ālī bīşkeşler [190a] (1) çeküb gelüb Qahramān hizmetine irdiler. Yine ol diyār ābādan (2) olub illere rāhatlık oldu. Andan buyurdu, bir nāme yazub (3) Sehmān ile gönderdi kim Hūşeng Şāh'a haqqīkat-ı hāli bile. Ol (4) hālde Behrām-ı Cebelī baş qaldurub atasına eydür: “İy şah ata (5) qanı anamuñ hāli nice oldu. Şehbāl cevāb virmeyüb el yüzine (6) tutub ağladı. Behmen Şāh dağı ağladı. Qahramān eydür: “İy şah (7) ben bende Hūşeng Şāh öñinde ol 'ahdi eyledüm ki Behrām'ün (8) atasını hālāş idüb elbetde Ekvāl'i helāk idem. Yā bu yolda (9) baş virem. Bize bir kimse gerek kim Ekvāl'ün mekānını bulı vire.” didi. (10) Olan dīv, perrī cevāb virmeyüb baş aşığı şaldılar. **Hakīm kavlınce:** (11) Ol gün kim Ekvāl şınub

düşmen bozuldu. Qahramān gördi [190b] ⁽¹⁾Semendūn yok eyitdi: “Qanı Semendūn?”. Qapudan girüb geldi. Elinde ⁽²⁾yüz kırk sekiz eriş qaddlu bir dīvi muhkem kayd u bend eylemiş. Alub ⁽³⁾geldi. Pehlevān öñinde baş urub Şehyāl’ün elin öpdi. Qahramān ⁽⁴⁾eyitdi: “İy Gehrāb bu esīrūñ kimdir?”. Bir bir eyitdiler: “Pehlevān dād ⁽⁵⁾bu zālimūñ elinden bu diyār bunuñ şerrinden emīn degildür. Ekvāl’ūñ ⁽⁶⁾dedesidür. Adına ‘İfrīt dirler. Diyār-ı Sengistān şāhıdur. Dāyirede ⁽⁷⁾yedi diyār kim vardur. Cümlesi bunuñ zebūnidur. Her birine yılda ⁽⁸⁾dört yüz biñ kız, oğlan şalmışdur. Yıl başı gelince her şāh ⁽⁹⁾hāzır idüb yıl başı olıcaq birkaç kendü gibi la‘īn ile gelüb bu ⁽¹⁰⁾diyāra çıkar oturur şöbet ider. Her şāh dürlü bīşkeşler ile kızları ⁽¹¹⁾ata ata qavm-ı haşm yanına feryād ile getürürler. Vāy eger gelenleri [191a] ⁽¹⁾begenmeye. Buyurur dīvler ol diyāruñ altın üstine döndürürler. ⁽²⁾Eger begenürse üç iy ‘ıyş u nüş eyler. Üç aydan soñra helāk ⁽³⁾idüb yirler. Bākīsın alub giderler. Hay bu zālim ne zulümler eylemişdür. ⁽⁴⁾Hīç şāh yokdur kim yedi sekiz kızını yememiş ola. Bu zālimūñ ⁽⁵⁾elinden dād diyü her taraftan feryād itdiler. Qahramān işidüb ⁽⁶⁾eydür: “Semendūn’e ki İy Gehrāb bu la‘īni nice ele getürdüñ?”. ⁽⁷⁾Eydür: “İy şāhib-kırān, Ekvāl şınub gitdükden soñra ardınca ⁽⁸⁾vardum. Bu la‘īn beni görüb döndi ceng eyledi. Himmetünde bunu ⁽⁹⁾zebūn idüb tıtdum. Dīvler gelüb elümden aldılar. Ardınca ⁽¹⁰⁾vardum. Ekvāl qarşu gelüb ceng eyledi. Anı dağı zebūn idüb ⁽¹¹⁾yine sürdüm üç kez Ekvāl’i zebūn itdüm. Yine gördüm bir taraftan [191b] ⁽¹⁾bu la‘īn gürleyüb gelüb irdi. Bu benümle cenge tırub ⁽²⁾Ekvāl kaçdı. Āhır gördüm Ekvāl elden çıkdı. Bārī bunu ⁽³⁾qomayub alub gidem didüm. Uş şāhib-kırān devletinde tıtab ⁽⁴⁾ele getürdüm. Ol qavm-i mazlūm Semendūn’ūñ ayağına dökilüb ⁽⁵⁾du‘ā itdiler. Pehlevān buyurdı kim diñ diyāra şala idüñ ‘İfrītten ⁽⁶⁾güç görenler gelsünler. Ol diyār halkı ‘İfrīt’ūñ tıtılduğın ⁽⁷⁾işidüb külli şāz ile gelüb didiler kim: “Ah bu zālim qanı bize itdigüñ ⁽⁸⁾bilür misin?” diyüb feryād eylediler. Pehlevān eydür: “İy ‘İfrīt bilür misin ⁽⁹⁾Ekvāl qandedür?”. ‘İfrīt dağı baş getürüb ol āteş gözler ile ⁽¹⁰⁾dāyireye baqub taht üzere Şehyāl’i görüb iki yakadan Rāy, ⁽¹¹⁾Behmen’i gördi. Pāy-tahtda Qahramān-ı Qātil’i gördi. Henüz genç [192a] ⁽¹⁾yigid iki yaña Qahtarān’ı gördi. Behrām’ı gördi. Gerden-keşān’ı ⁽²⁾ol on iki dīvi gördi. ‘İfrīt dağı qarı qurtdur. ⁽³⁾bu kadar ādem ejderleri dīv erenleri göricek eydür: “Dünyāda ⁽⁴⁾qazāya, belāya bunlar yiter.” diyüb Qahramān’a eydür: “Eger Ekvāl’i ⁽⁵⁾şorarsañ bundan gidecek işitdüm qal‘a-i Bī-Qarār’a varub ⁽⁶⁾anda Şehyāl hātūni esīr idi. Anda olan hazinesin anuñla ⁽⁷⁾dağı esīrlerden kim var ise alub ol hişarı boş koyub ⁽⁸⁾Kūh-ı Billūr’ı aşub qal‘a-i Cām-ı cihān-nümāya gitdi. Anda qarındaşı ⁽⁹⁾vardur. ‘Azār dīv dirler. Anuñ çün gitdi.” didi. Andan ⁽¹⁰⁾‘İfrīt’i öldürdiler. Şehyāl ol sözi kim işitdi gözlerinden

ğayret ⁽¹⁾yaşı revān oldı. Qahramān görüb eydür: “İy Şāh-ı perrīyān [192b] ⁽¹⁾niçün nevmīz olursın. Allāh kerīmdür.”. Eydür: “İy server niçe ⁽²⁾zārī itmeyem kim kırk yıldur helālüm dīv elinde esīr, iki qarındaşım ⁽³⁾birle şimdiye dek ümīz var idi. Şimden girü ümīz kesilüb hasret ⁽⁴⁾қыyāmete qaldı.” didi. Qahramān eydür: “Niçün ümīz qat olunur?”. ⁽⁵⁾Eydür: “Anuñ çün kim ol diyāra dīv, perrī varmağa ‘ācizdür. ⁽⁶⁾Zīrā kim ol Kūh-ı Billūr’ı A ‘zam’uñ tolı ve ‘arzı perrī meziline ⁽⁷⁾altı aylıq yoldur. Üzerinde cānlu olmaz. Şāfī billürdur. ⁽⁸⁾Gündüz güneş harāretinden od qapar tūtışur, yanar. Gice olıcaq ⁽⁹⁾havādan bürüdet cezb idüb şovuk olur. Her tarafdan yil-i ⁽¹⁰⁾baħrī gibi aqub revān olur. Ol sebebden aşılmaz.” didi. Ol ⁽¹¹⁾sözi Qahramān işidüb döndi. Dīvlere eydür: “İy gehrablar ol [193a] ⁽¹⁾tağūñ aşlın nice bilürsüz?”. Semendūn eydür: “İy pehlevān ol ⁽²⁾tağı ben bende bir zamān qarındaşım Ekārūn’la aşdum. Hıyli zahmet ⁽³⁾çekdüm. Şimdi hōd bunca zamān hābs çeküb tākātum taq olmışdur.”. ⁽⁴⁾Qahramān eydür: “Ya Ekvāl nice aşdı?”. Eyitdiler: “İy pehlevān Kūh-ı Billūr’ı ⁽⁵⁾aşub oranı bir yük aşurmaq āsāndur. Ammā senūñ gibi pehlevānı ⁽⁶⁾aşurmaq degme kimsenūñ elinden gelmez.” didi. Cümle dīv, perrī böyle ⁽⁷⁾diyicek Qahramān eydür: “İy nerreler ol aşılmaz diyü Ekvāl’i qovacağımız ⁽⁸⁾yoq. Elbette şuna qaşd iderüz eger rāst gelüb varursuz ⁽⁹⁾devlet bizüm. Eger olmaya emr Allāh’uñ diñ yaraq görüb gidelüm ⁽¹⁰⁾yaqın varalum.” diyüb buyurdı kim getmek üzere olalar. Ol hālde ⁽¹¹⁾bir pīr perrī eydür: “İy güzīde-i devrān ‘āqıl oldur kim her işūñ [193b] ⁽¹⁾āsānın işleye mehlekeden şaqına.”. Qahramān eydür: “Diñ imdi ⁽²⁾fıkr idūñ nice itmek gerek?”. Eydür: “İy pehlevān eger bunı ⁽³⁾iderse Murğ-ı fermān ider, ğayrılarıñ elinden gelmez.”. Qahramān ⁽⁴⁾eydür: “Ol kuş qande olur?”. Ol eydür: “Şahrā-yı Heyhāt’uñ ⁽⁵⁾cānib-i şimālinde bir behişt-mişāli şahrā vardur. Toprağı müşk, ⁽⁶⁾otı sūnbül rāst ortasında ol şahrānuñ bir billürdan ⁽⁷⁾tağ olmuş. Adına Bellūr-ı Kūçek dirler. Kırk biñ fersah dāyiresi ⁽⁸⁾vardur. On biñ fersah yüceligi vardur. Ol şahrāda ⁽⁹⁾ve tağda hīç ağaç yoqdur. Velī ol tağūñ rāst kullesinde ⁽¹⁰⁾bir ağac vardur. Gölgesine on biñ atlu şığar kişi kucağına ⁽¹¹⁾olmaya. Rāst dibinden bir bınar revān olmışdur. At geçmez. Ol [194a] ⁽¹⁾ağacuñ üzerinde Murğ-ı fermān-berūñ yuvāsı vardur. Kendüsü ⁽²⁾ululuqda bir tağa beñzer. Başı kıızıl yāqūt rengindedür. Burnı ⁽³⁾yeşil zeberced rengindedür. Minkārı elmās, gövdesi ğāyet şarudur. ⁽⁴⁾Günde biş fīl yir. Altı dürlü dil söyler. Ādem Şāfī’ye varub ⁽⁵⁾imān getürmişdür. Şimdi andan ğayrı kimesne senūñ gibi serveri ⁽⁶⁾Kūh-ı Bellūr’a aşuramaz.”. Qahramān ol sözi işidüb ğāyet ⁽⁷⁾ferah oldı. Eydür “Diñ imdi ben gelince benüm yirüme serv ⁽⁸⁾otursun. Beni üç ay bekleñ. Eger gelmeyem benden ümīz qat ⁽⁹⁾idüb Rub’-i Meskūn’a varuñ. Benüm selāmum Hūşeng Şāh’a iledūñ ⁽¹⁰⁾beni ğayr du‘ādan unutmayub analar.”.

Şehyāl gelüb Pehlevān’uñ ayağına ⁽¹¹⁾düşüb eydür: “İy şāhib-ķırān-ı zamān bizüm üçümüzden saña [194b] ⁽¹⁾bu kadar zahmet lāyık degildür. Gel fāriğ ol.”. Qahramān eydür: ⁽²⁾İy şāh imden girü Ekvāl benüm zebūnumdur. Anı qomazam ve hem ⁽³⁾Hüşeng Şāh katından Ekvāl için gitdüm. Qaçan ola kim anı ⁽⁴⁾ber-ţaraf itmedin. Gidem hemān sizler beni Allāh’a ıřmarlañ.” diyüb ⁽⁵⁾yerinden ţurub altmış dōrt pāre ceng āletine ārāyide olub ⁽⁶⁾cümlesine vidā‘ eyledi. Buyurdı Ra‘d dīv ilerü gelüb ⁽⁷⁾Pehlevān’ı götürüb gitdi. Yārān yerinde ağlaşu qaldı. **Ṭartūs Ḥakīm qavlince:** ⁽⁸⁾Ol vaqt kim Pehlevān gidüb üç gün seyr idüb ol şahrāya ⁽⁹⁾irdiler. Ol tağ kenārına yaqın gelüb Pehlevān buyurdı bir ⁽¹⁰⁾fil şikār idüb qarnın yardılar. Pehlevān içine girüb eyitdi: ⁽¹¹⁾“Sizler dağı bu yirde ţurmañ.” diyüb dīvler dağı vidā‘ idüb gitdi. [195a] ⁽¹⁾Ol gice Pehlevān fīl qarnında yatub şabāḥ şāh-ı murğān dağı ⁽²⁾şikār gözleyü havāda pervāzda iken ol fīl leşin görüb ⁽³⁾hemān qanad büküb indi. Eyle ğıjlayu indi kim Qahramān gibi kimse ⁽⁴⁾vehm eyledi. İrüb minqār urub ol fīli götürüb havāya döndi. ⁽⁵⁾İrüb yuvasında yavrularınıñ öñine qoyub gitdi. Pehlevān ⁽⁶⁾dağı leş içinden his ile ḥāli bilüb ḥançer çeküb filüñ qarnın ⁽⁷⁾yardı taşraya geldi. Gördi Kūh-ı Bellūr āteş gibi tutuşub ⁽⁸⁾yanar. Bir seng Bellūr’dan qullesinde bir ulu ağaç üzerinde bir yuva kim ⁽⁹⁾bir yigid el taşın bir başından bir başına irgürmez. İçinde iki ⁽¹⁰⁾yavru oturur. Her birinüñ bir oyuk gibi başları yāqūtvar, ⁽¹¹⁾burunları yeşil zeberced, minqārları elmās, gevdeleri şaru ol kadar [195b] ⁽¹⁾fil, kerkeden kenükleri yatur kim nihāyeti yoq. Ol yavrular ⁽²⁾çeküb ol gevdeyi pāreleyüb yir. Velī gün kızduğınca ⁽³⁾ol taş şöyle ıssı oldı kim Qahramān ğāyet bī-ḥuzur oldı. ⁽⁴⁾Kendüye dermān istedi. Aşağa baqub görđi kim ol bınar ⁽⁵⁾ol ağaç dibinden gürleyüb akar. Qahramān kemendi çıkarub bir ⁽⁶⁾ucın ağaca berkidüb aşğa indi. Issıdan qaçub ol şuya ⁽⁷⁾girüb boğazına dek batub ţurđı. Birezden eyle ıssı oldı kim ⁽⁸⁾Qahramān elin şudan çıkarub bir taş üstine qodı. Elinüñ derisi ⁽⁹⁾taşya yapışub qaldı. Bārī ne ḥāl ise gün döndükden ⁽¹⁰⁾şoñra aḥşama yaqın eyle şovuk oldı kim Qahramān görđi kim bu kerre ⁽¹¹⁾şovukdan helāk olur. Şudan çıkub kemendi tutub yine yuvaya [196a] ⁽¹⁾gelüb yavrularıñ yanına sındı. Yavrular dağı andan yacanmayub ⁽²⁾ol gice kuş gelmedi. Şabāḥ yine Qahramān indi kim şuya gire. ⁽³⁾Görđi yavrılar feryāda başladı. Ne ḥāl ki dirken görđi bir ⁽⁴⁾ţarafdan qara tütünler peydā oldı. İçinden nesneler oynar. ⁽⁵⁾Vehmināk āvāza gelüb Pehlevān ‘aceb ne ola dirken görđi kim ⁽⁶⁾bir ner ejderhā künbed gibi baş götürür. Külḥān demi gibi gözlerini ⁽⁷⁾açub ağızından odlar şaçub on iki pençesini yire urmuş ⁽⁸⁾ğıjlayub gelür. Qahramān görüb şücā‘ ati ḥarakete gelüb bir kez ⁽⁹⁾ciğerinden eyle na‘ ra çıkardı kim ol Kūh-ı Deşt ḥarakete gelüb ⁽¹⁰⁾bir kez canever ol na‘ radan belgileyüb bir mīl qadarı başını yuqarı ⁽¹¹⁾qaldurđı. Dāyireye

bağub kimse görmedi yine yürüdü. Qahramān [196b] ⁽¹⁾kol tîr u kemāne urub gözledi. Velî yavrıların feryadı ⁽²⁾dünyâyı tutdı. Qahramān bir na'ra dağı itdi. Yavrılar bir gayriden ⁽³⁾āvāz işidicek kenāra gelüb bağub Pehlevān'ı görüb arqasın ⁽⁴⁾ağaca virüb ol canevere qarşu şakıyub tırur. Yavrılar ⁽⁵⁾bu kadar öz idrāk ile nice hiss itdiler bu server ejderhāya ⁽⁶⁾kaşdı olduğın yavrılar kendü dillerince Hakk'a niyāz idüb ⁽⁷⁾Qahramān'a fetḥ u nuşret dilediler. **Üstād kavlınce:** Ejderhā dağı bağub ⁽⁸⁾Qahramān'ı göricek bir kez kıyruğın yire urub zehrini şaça üstine ⁽⁹⁾yürüdü. Yakın iricek baş götürüb sîne yire virüb bir kez dem ⁽¹⁰⁾çeküb Pehlevān ayak yire virüb tırdı. Ejderhā almayacak yine ⁽¹¹⁾yine dem virdi. Yine almadı. Mā-ḥaşal yedi kez dem virdi almadı. [197a] ⁽¹⁾Canever kaşıyub gıgırdı. Eyle od şaçdı ağzından kim 'ālem ⁽²⁾od ile tıldı. Qahramān'ı Allāh şakladı. Andan pehlevān kerkeden ⁽³⁾şāh ile yaşanmış dīv señir ile şarılmış kemānı kolına alub kan ⁽⁴⁾ağızlu elmās peykānlu ecel peykiñ kirişi şalub ejderhāya atdı. ⁽⁵⁾İrüb ejderün pulına tokınub oğ pāre pāre olub demrenden ⁽⁶⁾od çığıdı. Canever kār itmedi. Ol işe Pehlevān 'acebe qalub ⁽⁷⁾bir dağı atdı. Od eyle oldı kim demek olmaz. Bu kerre dağı şağ ⁽⁸⁾gözün gözleyüb atdı. Urub bir gözünden kafāsından çığub ⁽⁹⁾gitdi. Canever zaḥm yiyicek kendüyi yire urdı tağ ⁽¹⁰⁾şarşıldı. Yine tırub yürüyince kendüyi ḥāzır idüb bir gözine ⁽¹¹⁾dağı urdı. Caneverün iki gözi gidicek kendüyi yirden yire urdı [197b] ⁽¹⁾tağ şarşıldı. /Yine tırub yürüyince kendüyi ḥāzır idüb ⁽²⁾bir gözine dağı urdı. Caneverün iki gözi gidicek ⁽³⁾kendüyi yirden yire urdı./ İrüb bir kez tîğ-i gamgam ile başıra ⁽⁴⁾eyle çaldı kim kafāsın iki şakq eyledi. Zehr ḥazinesine tuş ⁽⁵⁾gelüb revān oldı. Qahramān yaramaz koğu işidüb kendüyi ⁽⁶⁾kırk adım girüye atdı. Tā kim canever depinü depinü cān virdi. ⁽⁷⁾İrüb kemendin şāh mühresin aldı. Şudan kendü yarağın yudı. ⁽⁸⁾Aḥşam yine kemend tıttub yavrılara çığıdı. Ol peççeler gelüb ⁽⁹⁾Qahramān öninde kanad şaldılar, ötüşdiler. Pehlevān 'acebe ⁽¹⁰⁾qaldı kim bunlar da ne ḥoş idrākvār. Ol gice ol iki ⁽¹¹⁾yavrılar şabāḥdañ uyımayub Pehlevānı gözleyüb ötişüb [198a] ⁽¹⁾tırdılar. Kuş ol gice gelmedi. Tā kim şabāḥ oldı Pehlevān ⁽²⁾yine kemed tıttub aşağı indi. Birezden kuş dağı geldi. Pehlevān ⁽³⁾nazar idüb iki kanadı gökyüzün tamām bürümüş ammā eyle ⁽⁴⁾gıgırdı ile heybet ile gelür kim nerre dīvler döyemez. Tā kim gelüb ⁽⁵⁾yuvasına yakın irüb gördi yavruları şağ zîrā ejder ⁽⁶⁾gelicek vaḳti bilürdi. Şükr idüb yuvaya bir tağ gibi konub ⁽⁷⁾kanad divşürdi. Yavruları gāyet ferah görüb ḥāllerin ⁽⁸⁾şordı. Anlar dağı dillerince aşağıya bağ kuş dağı aşağı ⁽⁹⁾bağub gördi. Ol bunca zamāndan berü yavruların yiyen ⁽¹⁰⁾çāre bulmaduğı evren kendü kanına garğ olmuş yatur. Eydür: ⁽¹¹⁾"Hay bu nedür bunu kim itdi?". Eytdiler: "Ḥāl şöyle." diyüb [198b] ⁽¹⁾Pehlevān'ı gösterdiler. Kuş dağı Qahramān'ı

göricek revān ⁽²⁾yire inüb yelken gibi қанadların devşürüb қуыруқ şalub ⁽³⁾қурсақ қабardub silkindi. Boyun uzadub ҳирāmānī yūriyüb ⁽⁴⁾Pehlevān’a yaқın irüb faşīh lisān depredüb ‘ Arab dilince ⁽⁵⁾selām viridi. Yüz urub eydür: “İy server kimsin? Bu yire nice ⁽⁶⁾geldüñ ve hem bu қadar eylūgi kim sen baña itdüñ, hīç kimse kimseye ⁽⁷⁾itmez. Her ҳāl bunda bir murād için geldüñ. Di eger elūmden gelürse ⁽⁸⁾yüz üstine hizmet ideyim.” didi. Қahramān eydür: “İy sālār-ı ⁽⁹⁾murğān emr Allāh’uñdur eceli gelmişdi. Ha nihāyet biz dağı bahāne olduқ. ⁽¹⁰⁾Belī senüñ қatında bizüm dağı bir murādumuz vardur. Ümīzdir ki dirīğ ⁽¹¹⁾olmaya.”. Қуш eydür: “İy server hele bu dem қонуғumsın bir dem şabr [199a] ⁽¹⁾it.” diyüb қанad açub гıjlayu havāya aғdı. Az vaқitden yine ⁽²⁾gelüb birқаç diri қушlar getürüb eydür: “İy server ma‘ zūr ⁽³⁾tut. Bizler ādem gibi boғazlayub bişürmek bilmezüz.”. Bir bir minkārından ⁽⁴⁾şunu viridi. Pehlevān alub boғazlayub yoldı. Қуш varub ⁽⁵⁾tuz dağı getürdi. Ol қуш anı bellūr üzerine қодı. ⁽⁶⁾Bişince murğ eyitdi: “İy server di imdi benden murāduñ nedür ⁽⁷⁾buyur?”. Қahramān eydür: “İy sālār-ı murğān murād oldur kim Ekvāl ⁽⁸⁾la‘ ĩn қаçub Bellūr-ı A‘ zam’ı aşub қal‘ a-i Cām-ı cihān-nümā’ya ⁽⁹⁾gitmiş. Eger luţf idüb himmet idersen ol тағdan beni ⁽¹⁰⁾aşırayduñ.” didi. Қуш bu sözi işidüb bir zamān fikre varub ⁽¹¹⁾eydür: “İy server ne ‘aceb bī-hūde fikr itmişsin gel bu sevdādan [199b] ⁽¹⁾vazgeç. Seni ādemī-zāde iledeyin. Yoһsa bu olur fikr degildür.” ⁽²⁾didi. Қahramān eydür: “İy murğ-ı kebīr beni ādemī-zāde iledicek ⁽³⁾minnetüm yoқ. saña minnet itdūgüm budur kim ol kūha beni senden ⁽⁴⁾ғayrı aşurur yoқdur didiler. Baña himmet gerek. Anda varmaға ⁽⁵⁾vegerni ғayrı ҳāl āsāndur.”. Ol қуш gördi Қahramān iқdām ⁽⁶⁾kemerini beline baғlamış eydür: “İy şāhib-қırān-ı zamān taһsīn himmetüne ki ⁽⁷⁾hoş iқdām itmişsin. Bu himmeti sen eyledüñ biz dağı ғayret ⁽⁸⁾kemerin belümuze şalalım. Yā budur kim тағı aşuravuz yāһūd ⁽⁹⁾Pehlevān yolına қurbān olavüz.” didi. Dağı yedi гүnlük ⁽¹⁰⁾azıқ görüb ol ejder gevdesin yavrularına çıkarub virüb ⁽¹¹⁾azıқ қодı. Eydür: “Beni yedi гүne dek umuñ.” didi. Қahramān [200a] ⁽¹⁾eydür: “İy murğ-ı kebīr тағda hoд sizden ғayrı canlu olmaz. ⁽²⁾Bu canever қanden geldi?”. Eydür: “İy server bu тағda bir ғar vardur. ⁽³⁾cümle perrīden ol таға irmiş degildür. Ben dağı ne қadar ki ⁽⁴⁾қаşd eyledüm irmedüm. Bu canever ol ғar içinden gelür.” didi. ⁽⁵⁾**Tārīh-i Mülūk қavlınce:** Canever yedi гүnlük azıқ görüb Pehlevān’ı ⁽⁶⁾kemend ile üzerine berkitdi. Kendüyi dağı қуш üzerine berkidüb ⁽⁷⁾һатарlu seferdür қуш ve Қahramān tevekkül-i vācibü’l-vücūba ⁽⁸⁾қılıub қуш yavrular bile vidā‘ idüb Bellūr-ı Kūçek’den ⁽⁹⁾қанad açub ‘azm-ı Bellūr-ı A‘ zam idüb üç гүн üç gice ⁽¹⁰⁾gidüb dördünci гүн Қahramān gördi қуш rāst қуыруғınuñ ⁽¹¹⁾üzerine gelüb gider. Velī şöyle gider kim қанadlarınuñ гүрүldüsinden [200b] ⁽¹⁾zehreler çāk olur.

ahramn eydür: “y slr-ı murgn ne ⁽²⁾‘aceb gidersin”. Eydür: “y pehlevn ol aruna nazar eyle.”. Pehlevn ⁽³⁾anı nazar idüb gördi bir ‘aceb nesne ttumı u‘ lu virüb ⁽⁴⁾yanar. Gy ar u arb, yir  gök ortasına te dmi ⁽⁵⁾yanar. Eydür: “Bu nedür kim dny oda dutumı?”. Eydür: “y server ⁽⁶⁾ol görinen Bellür-ı A‘zam’dur. Bundan n altı aylık yoldur. ⁽⁷⁾Eger böyle yüce gitmeyem rst ta ine uraruz. Eger ⁽⁸⁾bn cnumuz dağı var ise biri almaz.”. Vate beşinci gün diyicek ⁽⁹⁾ahramn gördi u anadlarını açub ‘deti üzere ⁽¹⁰⁾uub gider. Amm her bir ykinn dibinden deri bnar olub ⁽¹¹⁾aar. Yine gögsi eyle grlr kim ‘lem tlmı. Ne hl ki diyüb [201a] ⁽¹⁾aaa baub ne gördi. Bir ‘aceb od ttuub yanar. C ⁽²⁾ve hrla od yalını bölük bölük sumna irmi. Ne adar kim ⁽³⁾badı ol b-nihye odu hddin, pyanın görmedi. Kendler ⁽⁴⁾dağı rst üzerine irmiler. Feriteher vz iidilr. ⁽⁵⁾Yılduzlarn her biri bir ta gibi görinür. Murg eydür: “y Pehlevn ⁽⁶⁾u Kh-ı Bellür’n rst ullesine irdk. Budur kim gündüz güneş ⁽⁷⁾hrretinden od apar böyle ttuub yanar. Gice olıca havdan ⁽⁸⁾u cezb idüb her yakadan mecr olub aar. Gyet mcerr oldunu ⁽⁹⁾hsdur. T ıymete dek byledr. U bizler rst ⁽¹⁰⁾zerindeyz. Eger bugün bu gice gedk hl oldu. ⁽¹¹⁾Vegerni gemeyb helk oluruz. Zr gyet zebn oldum. [201b] ⁽¹⁾Ben umardum Kh-ı f’ı arama alub ar u arı gezem amm ⁽²⁾bu dem senün altında zebn oldum. Sen dağı uhuf-ı İdrs’e mel ⁽³⁾ol.” diyüb gice irdi. Ol te gidüb gyet ovuk oldu. ⁽⁴⁾şöyle kim ahramn iyb ol un yönü arasına sındı. ⁽⁵⁾T kim abh oldu. Gördi u baı üzere szilb iner. ⁽⁶⁾Ol hl ile yedi gün gitdiler. T kim sekizinci gün seçer vatinde ⁽⁷⁾Murg-ı fermn szilb bir hoş ahrya inb bir aa dibine ⁽⁸⁾l-ya‘ ıl ondı. Zamndan ora ‘aılı gelüb kendüyi ol yirde ⁽⁹⁾görüb eydür: “y Pehlevn u diyr-ı Cm-ı cihn-nm’ya geldük. ⁽¹⁰⁾Bu diyr Ekvl’n arındaı ‘Attr dvndr. Hzer gerek.”. Pehlevn ⁽¹¹⁾dağı nazar idüb gördi. Behit-mili bir hoş diyrdur kim [202a] ⁽¹⁾gözler grmi degil. ahramn ol hb yeri görüb tan ⁽²⁾itdi. Murg-ı fermn eydür: “y server bu traca yir degül hln ⁽³⁾gr.” didi. Pehlevn eydür: “y ölür-ı tyr bir keremdr itdün ⁽⁴⁾ltf idüb  gün tralum, görelüm hlmz neye irer. ⁽⁵⁾Eger ann gibi ecelimz irerse bizüm hbermz Diyr-ı Glsitn’a ilet ⁽⁶⁾kim bizi hçyr du‘dan unutmayalar. Anlar dağı hbermzi Hindstn’da ⁽⁷⁾Hseng h’a iledeler.” diyüb murg ile vid‘ idüb cübbe ⁽⁸⁾eteklerin miyna alub al‘ a yolın ttub Allh’a ınub ⁽⁹⁾gitdi. Aam bir yirde arr idüb abh giderken gördi ⁽¹⁰⁾aruda bir nesne oda yanar ttuub. Eydür: “Ay vah! Yine ⁽¹¹⁾tee ddm.” diyüb dağı yakın gelüb gördi Dery-yı [202b] ⁽¹⁾Mut kenrında bir hoş mu‘teber hiar inde dvler gürüldüsi

(2)āsumāna irmiş. Ol cemī^c -i buric bārūsı der u divārı sırçadan (3)şabāh vaktinde kapuya irüb gördi açuq. Bi³smi³llāh³’i diyüb içerü (4)girdi. Gördi hāne ve hāne, çarşu ve çarşu dükkān ve dükkān (5)ne var ise cümlesi sırçadan ammā bu şehrüñ rāst ortasında bir ulu (6)mīl yapmışlar. Üzerinde bir hūrūs qomışlar bir koyun kadar. (7)Pehlevān bunları deñerken gördi bir gürüldi oldı. Niye ki (8)diyince anı gördi. Ol mīl üzere turan hūrūs bir kez (9)çerh urub eyle heybet ile ötdi kim ol āvāzdan Deryā-yı (10)Muḥīṭ gümledi. Ol tılısımı eyle qomışlardı kim (11)bir yād kimse gelse ol hūrūs ol hareketi iderdi. Şehr halkı [203a] (1)yād kimesne geldügin bilürlerdi. Ol hālde Ekvāl düşmeden (2)ḥalāş oldum diyü emīn olub ‘ıyş iderken nā-gāh hūrūs (3)ötdi. Eydür: “İyvāh ‘acebdür gelen eger Qahramān degülse?”. Eytidiler: (4)“İy Gehrāb, Qahramān’ı bu zamān bunda getürür nice dīv var ola?”. (5)Eydür: “Anı bunda dīv getürmez meger murğ ola. Evvel anuñ ḥaqqından (6)gelüb andan Qahramān’ı tamām ideyim.” diyüb andan varub Gülistān’ı (7)ḥarābe vireyim. Andan ādemī-zādı tamām ḥarāba vireyim.” diyüb (8)buyurdi şehrüñ dīvleri Serāḥīl-i Ervāḥuñ ‘ifrītları Kūh-ı (9)āteşüñ, Baḥr-i Zulumāt’uñ gülları cem^c olub ceng yarağın ḥāzır (10)itdiler. Kendü daḥı yüz kırk eriş qaddini ālāt-i ḥarbe müstağraq (11)idüb buyurdi. Bir perende pīl çekdiler. Süvār olub şehr önünde [203b] (1)meydāna irdiler. Pehlevān daḥı şehr içi tardur diyü taşra (2)gelmişdi. Bir müntehā ağaca arka virüb tururken gördi kim (3)şehirden ol kadar dīvler geldiler kim ḥaddi nihāyeti yoq. (4)Her biri bir şekilde bir dürlü canevere binmişler cümle kendü qaşdına (5)gelürler. Bunca Teñri, peygām-ber bilmez dīvler bunuñ gibi yirde cümle (6)cümle kendü qaşdına gelürler. *Tevakkeltü ‘ala’llāh* idüb gözleyüb (7)ṭurdi. Ol kadar dīvler qarşu gögsin gerüb ṭurdi. Ölüm (8)ḥarfin göñliñden sürdi. Cān baş ele alub ṭurdi. **Rāviyān** (9)**Tevārīḥ**: Rivāyet iderler kim Cām-ı cihān-nümā’da ceng eyledi. Ol günde kim (10)İdrīs Nebī göge gitdi. Bārī Qahramān gördi kim kırk biñ (11)kadarı āteşī-dem dīvler gelüb irdi. Her biri baḥr oqyanus [204a] (1)cezīrelerinüñ sulṭānı. Dürlü dürlü baḥrī caneverlere süvār (2)olmuşlar. Zīrā kim dirlerdi kim: “Ādem nice olur görelüm. Qaç yüz (3)eriş qaddi var, hem cümle endāmı demürden midir kim Ekvāl gibi Gehrāb’uñ (4)ardınca gele?” diyü meydān kenārına irüb gördiler Qahramān’ı Bāğ-ı İrem (5)diyārında evvel gören dīvler birbirine gösterüb cümle ol tarafā (6)nazar idüb gördiler kim bir kimse kırk sekiz eriş qadd ile büy (7)çeküb dürlü yaraqlar içine müstağraq olmuş. Bir gürz götürmiş (8)par par yanar. Qorqmayub kendüleri gözleyüb turur. Bunlar (9)Qahramān’ı kendülere nisbet göricek ‘ayınlarına almayub “Bu ḥod (10)bize kolay loqmadur belki olmaz.” diyüb “Ceng itmek qande?” diyüb (11)Ekvāl’üñ ulu qarındaşı Sürḥāb el ‘amūda idüb yerinden [204b] (1)tağ gibi irilüb pehlevāna qarşu

yürüdü. Server dağı gördü kim ⁽²⁾bir ‘ ifrīt seksen eriş kıdd ile kükreyüb kendüye gelür. ⁽³⁾Dīvler eydür: “Havf Sürhāb bunı şimdi helāk ider. Bizler bunı ⁽⁴⁾oñat görmedük ola ki bārī diri getüre. Rub‘ -i Mesķun ⁽⁵⁾‘āleminden haber şoravuz.”. Ekvāl eydür: “Eger Sürhāb sağ kırtılursa ⁽⁶⁾bunuñ haberi işi Bellür.” didi. Bunlar eydür: “Bu harīf Ekvāl’uñ ⁽⁷⁾ödünü almış.” didiler. **Ez-İn cānib:** Sürhāb irüb elindeki ‘ amūdī ⁽⁸⁾havāle eyledi. Qahramān qalkān ber-ā-ber virüb irüb bir dārb toķındı kim ⁽⁹⁾cihān gümledi. Qahramān toz içinde qaldı. Görüb havf eylediler. ⁽¹⁰⁾Birezden Qahramān selāmet çıķub Serhāb görince olan dīvlerden ⁽¹¹⁾ğayret eyleyüb irüb bir dārb dağı urdı. Ne beñzer aña yine redd [205a] ⁽¹⁾eyledi. Dīvler baş şalub Ekvāl’uñ yüzine baķdılar. Ekvāl ⁽²⁾eydür: “Dağı göresiz Sürhāb iki dārbda alımaduğunu ğayret ⁽³⁾dağı ğalebe idüb irüb üçüncü dārbı urdı. Pehlevān ⁽⁴⁾yine redd idüb revān qol şunub tīg-i ğamğam tütub evren ⁽⁵⁾ininden gelür gibi irüb bir kez hayķırdı. Şöyle kim işiden dīvler ⁽⁶⁾serāsime oldı. Pehlevān, Sürhāb’a irince ‘ amūdın ber-ā-ber virdi. ⁽⁷⁾Pehlevān eyle çaldı kim ‘ amūd iki pāre olub başına irdi. Andan ⁽⁸⁾Ol evren gibi gevdesini başdan ayağa iki şaķķ eyledi. Dīvler içine ⁽⁹⁾feryād düşüb bir ‘ ifrīt dağı kükreyüb sürdi. İrüb ⁽¹⁰⁾bir dārb urdı. Pehlevān redd eyledi. Ve’l-hāşıl kılıç çeküb anı dağı ⁽¹¹⁾urub iki pāre eyledi. Bir bir ardınca yetmiş, seksen dīv ‘ ifrīt [205b] ⁽¹⁾depeledi. Bu kez dīvleruñ dişi qamaşdı. Bir uğurdan yürüdiler. ⁽²⁾Peş Qahramān dağı tīg elinde dīvler içine girüb dem-be-dem ⁽³⁾eyledi. Tā kim Ekvāl’e tuş geldi. La‘ Īn na‘ ra idüb Qahramān’uñ ⁽⁴⁾üzeline sürdi. İrüb eydür: “İy nā-be-kār ne qazā olduñ?” ⁽⁵⁾diyüb bir dārb urdı. Pehlevān siper virüb redd eyledi. Bir dağı ⁽⁶⁾yine redd eyledi. Üçüncü dārbda yerinden ayrıldı. Dīvüñ dārbı irüb ⁽⁷⁾yire gömüldi. Eydür: “İy hākī hünerüñ var ise yiründen irilme.” diyüb ⁽⁸⁾bir dağı havāle itdi. Eyle dārb urdı kim eger tağa toķunsa ⁽⁹⁾yıķub yire geçdi. Allāh şaķlayub Pehlevān āsān men‘ eyledi. Nevbet ⁽¹⁰⁾bu kez kendüye degdi. Bir kez cigerden eyle na‘ ra eyledi kim ‘ ālem ⁽¹¹⁾gümledi. Dīvler birbirine kıoyıub qarcaşdı. Pehlevān kendüyi [206a] ⁽¹⁾ķırķ adım yirden Ekvāl’uñ üzerine pertāb idüb irince la‘ Īn ⁽²⁾‘ amūdı qarşu virdi. Qahramān, Allāh diyü eyle gürz urdı kim ‘ amūda ⁽³⁾toķunınca odlar şaçılıub dārb şadāsı cihānı tütüdü. Ekvāl ⁽⁴⁾‘ amūdı qol ile büküb irüb gürz Qahramān’ı, Ekvāl’uñ başına ⁽⁵⁾eyle dārb toķundı kim başı sīnesine irince hürd-hām oldı. ⁽⁶⁾Qara tağ gibi leşi düşdi. Dırāz-be dırāz mu‘ allaq yıķıldı. Ten-⁽⁷⁾be-turāb, cān cehenneme teslīm eyledi. ‘ Atķār qarındaşınıñ helākin göricek ⁽⁸⁾bir kez cigerinden eyle āh idüb eydür: “İy qavm-i Deryā-yı Muħiţ bu ne ⁽⁹⁾hāldür kim ādemī-zāddan bir kimesne bunuñ gibi yirde gelüb dünyāya ⁽¹⁰⁾geleli dārbına kimse tāķat getürmedüği kimesneyi yā bizüm ğayretümüz ⁽¹¹⁾kanı irāktan yaķından işiden dīv, perrī begleri bize ne diye

hay [206b] ⁽¹⁾ğayret gerek.” didi. Dağı bir ‘amūd peyker çeküb yürüdi. Ol yir ⁽²⁾götürmez ecnās leşkeri her biri bir dürlü şıfat canevere binüb ⁽³⁾dürlü eşkāl her biri dürlü āvāz virüb her yakadan ⁽⁴⁾yürüdiler. Qahramān dağı ol hālī görüb yine cigerden bir na‘ ra ⁽⁵⁾dağı eyledi kim ‘ālem gümleyüb şarşıldı. Ol gün irüb ⁽⁶⁾dīvlerle eyle ceng itdi kim dünyā derüsü şarşıldı. Ol gün ⁽⁷⁾ağşam olunca ceng itdi. Ağşam irdi, dünyā kararadı. **Ez-İn cānib:** ⁽⁸⁾Meger Murğ-ı fermān-ber dağı Qahramān hālīni fikr idüb otururken ⁽⁹⁾nā-gāh ol na‘ rayı işidüb kaşd itdi kim vara hāl nedür göre. ⁽¹⁰⁾Yüregi döymeyüb ol gice fikr ile qaldı. **Üstād eydür:** Meger ol ⁽¹¹⁾vaqt kim Sehmān-ı ādemī-zāde pervāz idüb Qahramān emriyle kim Hind’e [207a] ⁽¹⁾irişdi. Destūr ile Hüşeng Şāh dīvānına irdi. Nāmeyı virüb ⁽²⁾hālī beyān eyledi. Alub görüb şād oldılar. Bir nāme dağı yazub ⁽³⁾yine virüb gönderdiler. Tā kim yine Bāğ-ı İrem’e gelüb Pehlevān’ı görmeyüb ⁽⁴⁾haber şordı. Bunlar dağı dediler bunlara ver hem idüb ol ⁽⁵⁾aradan pervāz urub Kūh-ı Bellūr’ı aşub diyār-ı Cām’a gelüb ⁽⁶⁾ol idi kim Murğ-ı fermān’a buluşdı. Birbirin evvelden bilürlerdi. ⁽⁷⁾Hāl ve hātır şoruşdılar. Andan pehlevānı añub Murğ-ı fermān hālī ⁽⁸⁾beyān eyledi kim ol idi kim ol seher irüb gördiler dīvler Pehlevān’uñ ⁽⁹⁾üzerine eyle gülüvv eylemişler kim Pehlevān deryāya düşmiş, kaçtreye ⁽¹⁰⁾dönmiş. Dünden berü aç şusuz ceng ile zebūn olmuş. Anı görüb ⁽¹¹⁾havādan kıyāmet kopdı. Üzerinde ceng iden dīvleruñ başı leşi [207b] ⁽¹⁾dökülü başladı. Ol hālde bir taraftan bir gürüldi dağı oldu. ⁽²⁾Ney ki diyüb baqub gördi kırık eriş qaddlu bir kimesne cevāhire ⁽³⁾müstağrak olmuş. Başına bir nevrüzī küngürelı tāç urunmuş. ⁽⁴⁾Altında sekiz qanatlu at resminde bir canever benmiş eline bir tīg-i ⁽⁵⁾āteş-reng almış her dīvi kim depere çalar. İki pāre eyler. Cengi ⁽⁶⁾eyler ider kim dīvler ürküb Qahramān üzerinden tağılub ⁽⁷⁾gıtdiler. Ol dağı ağaç dibine gelüb arqasın virdi. ⁽⁸⁾Bunlaruñ cengin temāşā idüb gördi Murğ-ı şāh-ı fermān-ber’dür, ⁽⁹⁾bir dağı Sehmān-ı ādemī-zāddur. Ammā birini bilmedi. Ammā üçü bir ulu ⁽¹⁰⁾ceng iderler kim āferīn anlara. **Ṭarṭūs Hakīm Qavlınce:** Meger ‘Atṭār ⁽¹¹⁾dīvüñ bir kıızı var idi. Adına Mehīn Erre dirlerdi. Hüsün varlığında [208a] ⁽¹⁾bī-hem-tā idi. Ne qadar kim dīvler isterlerdi qabül itmeyüb kimseye ⁽²⁾varmazdı. Dīvleri hıç sevmezdi. Gerçi kendü dağı dīv aşlıydı. ⁽³⁾Ammā dīvleri bulduğı yirde kıırdı. Meger bir gice vāqı‘asında ⁽⁴⁾gördi kim kıyāmet kopar. Atası ‘Atṭār’uñ zebāniler boynına zencīr ⁽⁵⁾taqub siyāsete çekerler. Kendünüñ dağı gelüb boynına zencīr ⁽⁶⁾şalub alub giderken gördi bir sultān bir burāqa binmiş qafāsında ⁽⁷⁾melekler ṭurmuş evliyā ve enbiyā dāyireden araya almışlar. Yüzünüñ nūrī ⁽⁸⁾‘Araşatı ṭutmuş. Ṭurub günahkārılara şefā‘at eyler. Bu kıız dağı qaça ⁽⁹⁾varub etegine düşüb eydür: “Meded baña da.” Eydür: “Meded saña ol ⁽¹⁰⁾vaqtin olur kim Qahramān’a yardım idesin. Atan ‘Atṭār ile düşmen

(11)olan Sehmān-ı ādemī-zādla Murğ-ı fermān ile bir olub dīvlere ğazā [208b] (1)idesin. Şoñra Pehlevān öñinde imān getüresin. Seni ol Sehmān'a (2)vire. Andan varub Kelāsī cāzūdan Ādem Nebī yüzügin alasin (3)dīv, perrīye hüküm idüb andan Qahramān'a viresin. Ol dağı anuñla (4)dīv, perrīye hüküm eyleye. Āhir ol zāhide vire kim Rāmān perrī neslindendür." (5)diyüb buyurdu ol zencīrden ħalāş eylediler. Ol ħalde (6)uyanub gördi serāyınıñ içi nūr ile tölmiş. Hemān yerinden (7)turub imān getürüb pülād-püş oldı. Ol idi kim cenge (8)gelüb irdi. Murğ-ı fermān, Sehmān, Mehīn Erre kılıç urub (9)Attār'ı şehre koydılar. Andan dönüb Pehlevān'ıñ ħizmetine irdiler. (10)İlerü gelüb Sehmān baş urub server dağı Sehmān'ı bağına başub (11)şāhun ve yārānuñ ħālın sorub andan dönüb Murğ-ı fermān'dan [209a] (1)özr diledi. Andan Mehīn Erre'yi şordı. Didiler kim ol bizüm (2)bildüğümüz degül. Ol idi kim Mehīn Bānū içerü girüb Pehlevān (3)öñinde yüz urub gördi bir kimsedür kim Sām, Nerrīmān kan (4)kaşunur. Dağı genç ādem şöyle kim pehlevānlık üzere bir kudreti (5)ħil' atdur. Server dağı buña nazar idüb gördi kim bir serv-i (6)ħırāmān qadd dürlü cebeler içine ğarq olmış. Cebeleri kıızıl kana (7)boyanmış. Pehlevān turub 'izzet idüb merħabāladı. Eydür: "İy (8)server kimsin kim bize bunuñ gibi demde böyle bulınuñ?". Ol dağı (9)yüz urub ola ħālī vāqı' asını beyān eyledi. Pehlevān, (10)nigārīni ikiledin merħabālayub atası 'Attār'dan ħaber şordı. (11)Eydür: "İy server atam şehre girdükden şoñra görmedüm. Varub [209b] (1)göreym." diyüb gitdi. Sehmān eydür: "İy pehlevān aña dīvlerden (2)darb olmasun?". Eydür: "Gülüb qorħma nesne olmaz." **Ez-İn cānib:** (3)Mehīn Bānū sürüb şehre gelince şehri ħalkınıñ 'ağılları zā'il (4)olub oturlardı. "Ĥālümüz nice ola?" diye şāhları kıızını (5)göricek ayağına dökilüb feryād itdiler. Kıız dağı bunları alub (6)atasını bulmadı. Pehlevān'a getürdi. Eydür: "İy server atam diyen mel'ün (7)ya'ni mel'ünü görmedüm. Uş ħaber bilmek için bunları getürdüm." (8)didi. Pehlevān dağı bunlardan ħaber şorub didiler kim: "İy server (9)Attār cengden kaçā gelüb hemān buyurdu. Şehbāl Şāh'ı (10)ħelāli Qamer-ruħ'ı bāķī esīrlerle Baħr-i Muħīṭ içinden Kūh-ı Qamer'e gitdi. (11)Dağı nice oldı bilmeziz." didiler. Ol sözi Qahramān işidüb [210a] (1)baş şalub eydür ki: "Kūh-ı Qamer ne yirdedür?". Mehīn Erre eydür: (2)"İy pehlevān bu deryāda adına Mecma' u'l-Baħreyn dirler. Dünyāda altmış bir (3)deryā kim Baħr-i Muħīṭ'den ayrılıub yine aña koyılır. Ol dağı gelüb (4)bir yirden dāyire on qadarı delük olmışdur. Yir altında ol (5)delükden deryā şuyı aşağı dökilür. Bir degirmen gibi ol delük (6)üzeri gürleyüb döner. Şuyıñ āvāzından üç aylık yol (7)degmeler yanına varımaz. Ol kenārda Ĥaķķ'ıñ kudretiyle bir kıaya bitmişdür. (8)Ol yire Kūh-ı Qamer dirler. İçinde bir muħkem ħişār vardur. Anda (9)gitmişdür." didi. Qahramān eydür: "Beni anda iletmege

meded gerek tā kim ⁽¹⁰⁾ol la' İni helāk idüb esīrleri ḥalāş idem. Mehīn Erre eydür: ⁽¹¹⁾“Sen anı nice helāk idersin anı nesne kesmez.”. Pehlevān eydür: “Ya ol [210b] ⁽¹⁾nice helāk olur?”. Eydür: “İy şāhib-ķırān-ı zamān Ḳāf 'ālimleri ⁽²⁾didiler kim: “Atṭār'ı ol kimse helāk ider kim dīv nesli olmayub ⁽³⁾Rāmīn daḥmesin bozub anuñ tīr u kemānın çıkarub ve zāhidūñ ⁽⁴⁾yüzügin ala, barmağına geçürüb ol yay ve oğ ile ura 'Atṭār'ı ⁽⁵⁾helāk ide.” didi. Ḳahramān eydür: “Daḥme-i Rāmīn ne yirdedür?”. ⁽⁶⁾Bir cezīrededür. 'Atṭār bundan gidicek varub gördi kim Rāmīn'ūñ ⁽⁷⁾yan türbesinde emr eyledi. 'İfrīt-nām bir dīv-i nerre kırk biñ dīv ile ⁽⁸⁾bekleyeler. Ammā yüzük ğayri yirdedür. Ol Rāmīn neslinden bir ḥātūn ⁽⁹⁾var idi. Ğāyet zāhide idi. Adına anuñ Rāḥmāne dirlerdi. Ol ḥātem ⁽¹⁰⁾anuñ katında idi. Anuñla dīv, perrīye ḥükm iderdi. Benüm bir ḥālem var idi. ⁽¹¹⁾Adına Kelāsī cāzū dirlerdi. Ğāyet güm-rāh-ı la' İnedür. Bir gün sürüb [211a] ⁽¹⁾Rāḥmāne'nūñ katına varub ḥizmetler eyledi. Anca dürlü efsūn ⁽²⁾idüb āḥir fırsat ile ḥātem alub kaçdı. Ol zamāndan beri ḥātem ⁽³⁾anuñ elindedür. Anuñ sebebiyle dīv, perrīye ḥükm ider. İmdi geregi ⁽⁴⁾oldu ki sen Rāmīn'ūñ daḥmesin varub ola kim fetḥ idesin. ⁽⁵⁾Tīr u kemān alasin. Ben daḥı varub ḥālemden ḥātemi alaydum. Ammā benden ⁽⁶⁾yana göz kulak ṭuta ṭuruñ.” diyüb du'ā idüb gitdi. Bunlar ⁽⁷⁾daḥı ma' ḳul görüb Sehmān, Murğ-ı fermān-ber Ḳahramān'ı götürüb ⁽⁸⁾gıtdiler. Çok cezā'ir ve şehristān geçüb dürlü 'acā'ib temāşā ⁽⁹⁾idüb beşinci gün cezīre-i Rāmīn'e geldiler. Sehmān eydür: “İy şāhib ⁽¹⁰⁾ķırān-ı zamān uş daḥme-i Rāmīn bundadur.” diyüb yeryüzine indiler. ⁽¹¹⁾Behişt-mişāl bir maḳāma ḳondılar. Andan ṭurub daḥmeyi yaḳīn gördüler. [211b] ⁽¹⁾Bir meydān demürden döşenmiş orta yirde bir 'ālī ḳubbe üzeri ⁽²⁾mücellā par par yanar. Meger bunlar geldügi gibi 'İfrīt'e ḥaber olur kim ⁽³⁾yerinden ṭurub 'aḳlı zā'ıl oldı. Kırk biñ dīv-i Ehermen cem' ⁽⁴⁾idüb ğayret ile yürüdi. Rū-be-rū olub cenge ṭurdı. ⁽⁵⁾Bunlar daḥı na' ralar idüb dīvleri demed demed idüb kırdılar. ⁽⁶⁾Ceng içinde Pehlevān, 'İfrīt'e ṭuş geldi. 'İfrīt 'amūd çeküb ⁽⁷⁾eydür: “İy pūlād canlı ḥākī bunda mı geldūñ?” diyüb irüb ⁽⁸⁾'amūd ḥavāle kıldı. Ḳahramān ayak derüb şavdı. Bir daḥı tā kim ⁽⁹⁾nevbet Pehlevān'a degdi. El tīge urub bir kez Allāh diyüb eyle ⁽¹⁰⁾çaldı kim başdan ayağa dek iki pāre eyledi. Bāḳī dīvler ol ḥāli ⁽¹¹⁾göriccek tārmār oldılar. Murğ ile Sehmān gelüb Pehlevān'a du'ālar [212a] ⁽¹⁾idüb andan ol ḳubbenūñ üzerine gelüb gördiler kim şöyle ⁽²⁾döner kim dönişine göz irmez. Daḥı ilerü gelüb gördiler ḳubbenūñ ⁽³⁾dāyiresi bārū vü burcı beden yapılmış. Kendülere ḳarşu beden arasında ⁽⁴⁾birḳaç kimse dürlü şekl baḳub ṭurur. Pehlevān eydür: “Bunlar nedür?”. Sehmān ⁽⁵⁾eydür: “İy şāhib-ķırān-ı zamān bunlar ṭılısımdur.” diyüb vardı. Ol ⁽⁶⁾idi kim bedenden baḳanlaruñ biri ḥarekete gelüb bir kez ğıjğırub ⁽⁷⁾bir ṭūbla

Sehmān'a atdı. Tūb ğıjlayub gelince Sehmān yerinden ⁽⁸⁾şıçrayub götürüb kendüyi altmış adım yir girüye atdı. Tūb ⁽⁹⁾rāst Sehmān'ın tırduğı yire bağıdı. Pehlevān görüb tılısımın ⁽¹⁰⁾üstādın ve Sehmān'ın çābüklüğün taḥsīn eyledi. Tılısımı bozmağ ⁽¹¹⁾sevdāsına düşdiler kim daḥmeyi fetḥ ide. **Ez-İn cānib:** Ol vakt kim [212b] ⁽¹⁾Mehīn Erre yüzük almasına kim gitdi. Cāzū için tuḥfeler alub ⁽²⁾ber-^cazm-i cāzū idüb gitdi. Kūh-ı Āteş'e gelüb cāzūya haber ⁽³⁾oldı. İşidüb şād oldı. Zīrā kim çokdan geldüğü yoğ idi. ⁽⁴⁾Be-ğāyet severdi. Geldüğün bilüb karşı gelüb buluşub bağına ⁽⁵⁾başub ^cizzetleyüb eydür: “İy cānī beni nitesi oldu anduñ ve hem ol ⁽⁶⁾ādemī-zāddan gelen serveruñ ḥālī nice oldı?”. “Sen sağ ol ⁽⁷⁾atam öldürdi.”. Cāzū şāz olub eydür: “Vay ki eyü olmış. Ben ⁽⁸⁾anuñ tāsasına düşmedüm.” diyüb alub Mehīn serāyına gelüb ⁽⁹⁾ḥāş bāğçede meclis bezeyüb içdiler. Birezden cāzū eydür: “İy ⁽¹⁰⁾gözüm nūrı ben pīr olmuşam sizüñle yiyüb içmege dōyemezem. Bir dem ⁽¹¹⁾yatayım.”. Erre saḥtlık şūretin gösterüb eydür: “İy ḥāla benden [213a] ⁽¹⁾ne tīz uşanduñ. Ben senüñ maḥabbetüne Kūh-ı Kāmer'den bunda gelüb ⁽²⁾anca açlık ve şusuzlık ve uyḥusuzluk çekdüm seni görem.” diyüb ⁽³⁾sen benim çün bu gice uyḥuyı terk idemezsin . Nidelüm sağ ol. ⁽⁴⁾Murād seni görmek idi. Uş imden girü nitelim ^cumrımız ola gelmeyem.” diyüb ⁽⁵⁾kalğdı kim gide. Cāzū şunub çoçdı. Eyitdi: “İy gözüm nūrı ⁽⁶⁾niçün eyle idersin? Nireye gidersin? Çünki eyle idersin di senüñ ⁽⁷⁾ḥāḥıruñ yerinde olsun.” diyüb ol kadar oturdı kim cāzūnuñ ⁽⁸⁾tamam uyḥusu gelüb şoḥbet kemāline irdi. Cāzū bir siḥir okıyub ⁽⁹⁾üfürdi. Kūbbenüñ saḥfı havāya gidüb dāyire gül-i gülistān olub ⁽¹⁰⁾eydür: “İy gözüm nūrı yarın saña üç biñ dīv vireyin var ⁽¹¹⁾Rub^c-i Meskūn'ı şayd eyle. Nigārīn daḥı müdārālar ile elin öpdi. [213b] ⁽¹⁾Cāzū işāret itdi. Ol gülistān arasında bir gümişden mīl ⁽²⁾üzere bir taḥt peydā oldı. Erre'ye eydür. “İy gözüm nūrı ⁽³⁾yürü imdi sen de bir dem ol taḥt üzere yat. Elḥān-ı ⁽⁴⁾murğānı diñle. Ben daḥı girüb ḥalvete varayın.” didi. Mehīn gördi ⁽⁵⁾cāzū yüzüğü kendüden ayırmaz dāyım elinde dutar. Gice olıcağ ⁽⁶⁾ḥoḥkaya koyub koltuğına koyar. Bir ḥalveti daḥı var kim biñ pāre ⁽⁷⁾demürden içine kendüden ğayrı bir kimesne daḥı şığmaz. Ol ḥālī ⁽⁸⁾Erre göricek hay bu şūret degül ceḥd idüb bu gice anuñ ⁽⁹⁾ḥaydın görmek gerek vegerni bāşed ki yarın atamdan haber gele ⁽¹⁰⁾ya daḥmeden dīv gele. Yine ḥile itdi. Eydür: “İy devletüm bünyādı ḥāle ⁽¹¹⁾ben bunda senüñ için geldüm. Yoḥsa gül-i gülistān, elḥān-ı murğān [214a] ⁽¹⁾her yirde bulunur. Eger senüñ böyle ideceğüñ bileydüm bunuñ gibi ⁽²⁾küstāḥlıktan irāqdan müştāḥlık yeğ imiş. Ḥile ile nergeslerinüñ gülabını ⁽³⁾dökdi. Cāzū ḥarīr ile gözlerinüñ yaşını silüb elin arḥasına ⁽⁴⁾koyub eydür: “İy gözüm nūrı yā ne dirsın?”. Eydür: “Didüğüm bu ḥüsün ile ⁽⁵⁾sen benimle yatasın. Benden yigrenürsın.” didi. Cāzū eydür:

“İy gözüm ⁽⁶⁾nürü yigrenmez misin benüm bigi murdârdan sen hod başdan ayağa nürsın. ⁽⁷⁾Çünkü murâduñ benümle yatmağ diler, gel varalum yatalum.” diyüb alub ⁽⁸⁾ol demürden eve girdi. Sihr itdi. Tolayu bir ejder araya aldı. ⁽⁹⁾Ol yüzügi çıkarub bir hoqqaya koydı. Ol ejderüñ başı üzere ⁽¹⁰⁾ğodı. Gelüb kafes ağzında iki arşlan ğodı. Andan qarü ⁽¹¹⁾cāriyeler, perrī kızları gelüb cāme-ğāb şaldılar. Mehīn [214b] ⁽¹⁾yatduğı gibi uyura urdı. Cāzū dağı her dürlü sihri ile tamām ⁽²⁾idüb gelüb kızuñ yanında yatdı. Tā kim cāzū dağı uyudı. ⁽³⁾Arra, cāzūya mecāl virmeyüb başın niyyet-i ğazā diyüb kesdi. ⁽⁴⁾Cāzū helāk olıcağ ne ğadar sihr var ise bātıl oldı. Andan ⁽⁵⁾gelüb hoqqadan ğātemi alub taşra gelince ne ğadar dīv, perrī var ise ⁽⁶⁾gelüb Mehīn’üñ ayağına baş urdılar. Niğārīn, cāzūnuñ āşikāre ⁽⁷⁾tahtına oturub cümle ‘afārin fermāne tırdılar. Buyurdı dört biñ ⁽⁸⁾nerre-dīv tahtı götürüb kırk āteş-dem ‘ifrit nerre tolayu aldı. ⁽⁹⁾Dört kerre yüz biñ dağı Kūh-ı Āteş dīv, perrī cem‘ olub Niğārīn ile ⁽¹⁰⁾ber-‘azm-i dağme-i Rāmīn idüb gıtdiler. **Ez-İn cānib:** Ğahramān, ‘ifrit’i ⁽¹¹⁾ğalāş eyledi. Olan dīvler Ğahramān’a gelüb ğāli didiler. Eydür: [215a] ⁽¹⁾İy server Bağr-i Muğit ‘aceb degül. Eger benüm dağı ecelüm bu kişinüñ elinde ⁽²⁾ola. Zīrā şeytān bir zamān baña didi kim: “Ecelüñ bir kişinüñ elinde ola kim ⁽³⁾Rāmīn yüzügi barmağında olub tır u kemānı elinde ola. Ammā kimüñ ⁽⁴⁾ne cānı vardur kim ğarındaşum Kelāsī cāzūnuñ elinden ala. Ve hem ⁽⁵⁾dağme-i Rāmīn’i kimdür kim bozabile. Meger kendüden ulu ğarındaşı ⁽⁶⁾var idi. Adına Tanābūs dirlerdi. Aña eydür: “İy ğarındaş gel iki ⁽⁷⁾yüz biñ dīv alub var ol Rāmīn dağmesinden ol ğākīyi tıtub ⁽⁸⁾getir.” didi. Ol dağı dem çeküb gıtdi. Tā kim yakın irdi. ⁽⁹⁾**Ez-İn cānib:** Pehlevān, yārān ile otururken baş ğaldurub ⁽¹⁰⁾dāyireye ğışm ile bağub eydür: “İy yārān-ı vefādar ğāfil olmañ ⁽¹¹⁾ceng nişānum deprenür. Görüñ düşmen vardur.”. Sehmān irüb yine gelüb [215b] ⁽¹⁾eydür: “İy pehlevān ‘Atğār ğarındaşı Tanābūs iki yüz biñ ⁽²⁾dīv ile uş gelüb irdi.”. Pehlevān ol sözi işidüb ⁽³⁾arşlan gibi añrayub ğümrenüb yerinden tırub ğol ⁽⁴⁾ve yarağā şunub ğāzır oldılar. Tā kim gelüb dīvler dağı irüb ⁽⁵⁾yine gördiler kim ol ğal‘ a-i Cām-ı cihān-nümā öñinde ceng iden dīvlerden. ⁽⁶⁾‘Azrā ‘il ğol kılıç ğabzasına urub añrayub yer yer yürüdiler ⁽⁷⁾kim bunuñla ceng idüb “Bu kimdür kim ber-ā-ber olub ceng ide? Tanābūs ⁽⁸⁾la‘ ĩn ki ber-ā-ber olmağ ne lāzım.” buyurdı kim dīvler üzerine taş ⁽⁹⁾dökdiler. Gördiler anuñla dağı olmaz. Yire inüb ‘amüdlar ⁽¹⁰⁾çeküb yürüdiler. İrüb ceng ğıldılar. Ol ğün ol gice ⁽¹¹⁾ceng ayru olmadı. Üç ğün tamām ceng itdiler tā kim Sehmān [216a] ⁽¹⁾ve Murğ-ı fermān, Pehlevān’uñ havādan yirden ğafāsın beklerlerdi. Ol ⁽²⁾idi kim yine havādan ‘acā‘ib ğürüldi oldı. Bu ne ğāl ki diyince ⁽³⁾anı gördiler bir taht kırk biñ āteş-dem araya alub dīv, ⁽⁴⁾perrī havā yüzini tıtmış. Hemān ol ceng iden dīvlere Tanābūs ⁽⁵⁾cengi

koyub gelüb ol tahtı dāyireden araya alub el bağlayub ⁽⁶⁾karşu tırdılar. Qahramān görüb eydür: “‘Aceb ne ola?”. Sehmān ⁽⁷⁾eydür: “Ne olursa olsun hele birez diñlenelüm.” diyüb tıururken ⁽⁸⁾gördiler kim bir la‘ ĩn-püş bir alay dīvlerle kendülere gelür. ⁽⁹⁾Ney ki dirken gördiler kim Mehĭn Erre’dür. Gelüb Qahramān öñinde ⁽¹⁰⁾baş urub ol hātem öñinde qodı. “Ma‘ zūr tıt Pehlevān ⁽¹¹⁾eglendüğüm ancak elüme girince idi.” didi. Pehlevān dağı Mehĭn’i [216b] ⁽¹⁾izzetleyüb hātemi eline aldı. Gördi üç qaşı var. Birinde yazılı ⁽²⁾Bi’smi’llāhi’r-rāhmani’r-rāhim, birinde lā-ilāhe illā’llāh, Ādem şafıyya’llāh birinde ⁽³⁾Rāmĭn’uñ adı yazılı. Velĭ üç qaşuñ taşı ne cevherdür kimse ⁽⁴⁾bilmez. Qahramān dönüb hātemuñ taşşĭlin şordı. Ol dağı nice ⁽⁵⁾ele getürdüğün beyān eyledi. Qahramān taşsĭn eyledi. Eydür: “Yā Rabb ⁽⁶⁾bizüm bu qubbe taşşĭlinde hālümüz nice olur?”. Nigārĭn eydür: “Īy Pehlevān ⁽⁷⁾bunuñ fetħini Raħmāne zāhide gelmek gerek. Ol bunuñ aşlın bilür.”. ⁽⁸⁾Pehlevān eydür: “Ol qandedür?”. Eydür: “Küh-ı Şu‘ ā’da olur.”. Pehlevān ⁽⁹⁾dönüb Sehmān’uñ yüzine baqub eydür. “Īy yār yine saña sefer düşdi.”. ⁽¹⁰⁾Sehmān yüz urub eydür: “Fermān-ber’em.” diyüb gitdi. Ānĭde varub ⁽¹¹⁾yetdi. Ol yeruñ kavmi dĭv, perrĭ görüb havfe düşüb ‘aceb: “Bunu [217a] ⁽¹⁾Keyümersĭ hapsinden kim hālāş itdi.” diyüb zāhideye haber itdiler. ⁽²⁾Ol dağı taşra çıqub Sehmān irüb Zāhide’nüñ qademine baş ⁽³⁾urub elin öpdı. Pehlevān selāmın idüb nām u nişānın bildürdi. ⁽⁴⁾Zāhide eydür: “Qahramān ādemĭ-zād.” diyüb olan hāli kendüleruñ ⁽⁵⁾hālāşın didi. Zāhide ol sözi işitdi. Qırq bĭn ehl-i ĩslām ⁽⁶⁾perrĭsin cem‘ idüb ber-‘azm-i rāh eyledi. Tā kim gelüb Qahramān’a irdi. ⁽⁷⁾Ol Sehmān gelüb haber itdi. Andan Zāhide gelüb irdi. Qahramān ⁽⁸⁾karşu varub gördi bir pĭrezen hātün ve yanınca aq saqallu ⁽⁹⁾perrĭ ‘ālimleri edeb üzere yürürler. Gelüb irdiler. Qahramān’ı ⁽¹⁰⁾bilenler Zāhide’ye gösterdiler. Gördi kim bir melek şüret ejderhā ⁽¹¹⁾heybet, Merrĭh şıfat kimesne. ĩrüb Pehlevān, Zāhide’nüñ elin öpdı. [217b] ⁽¹⁾Ol dağı bağrına başdı. Eydür: “Īy Pehlevān merħabā hoş geldüñ ⁽²⁾bu miħnetde Heyhāt diyārınuñ zahmetinden nitesin?”. Qahramān dağı ⁽³⁾geregi gibi ‘izzetledi. Andan dağmenüñ öñine geldiler. Ol qubbe ⁽⁴⁾şöyle döner kim göz irmez. Qahramān, hātūna qubbenüñ fetħin şordı. ⁽⁵⁾Eydür: “Īy Pehlevān bunuñ fetħi oldur kim bugün gitdi. Yarın gün ⁽⁶⁾toğduğı vaqt cānib-i şarqdan gölgesi cānib-i ġarbe düşer. ⁽⁷⁾Qubbenüñ dönişi şayıyla kırq olicak göreler gölge ne yire gelür. ⁽⁸⁾Ol yeri nişān ideler qazalar. Bir ulu demür qalkān çıqa. Anı yerinden ⁽⁹⁾götüreler. Altından bir dehlĭz açılır. Qubbenüñ yolu oldur. Ammā ġāyet ⁽¹⁰⁾şaqın kim qubbenüñ dönişinden bir haqā olduñ.” diyüb ol gün ⁽¹¹⁾oturub cān şoħbet itdiler. Ol Diyār-ı Deryā’nuñ ‘acā’ibātından çok [218a] ⁽¹⁾ibretler naql eyledi. Tā kim ol gün gice gequb şabāħ ol ⁽²⁾deryāleyin dĭv, perrĭ leşkeri cümle temāşāya

turdılar. “Âdem Şafî ⁽³⁾devrinden beri döner. Tılsımı şâhib-ķırân fetḥ itse gerek.” diyüb ⁽⁴⁾dâyire aldılar. Ķubbe daḥı ara yirde çerḥvâr gürleyüb döner. ⁽⁵⁾Tâ kim güneş toḡub gölge düşdi. Ķırķ kez kim Ķubbe döndi. ⁽⁶⁾Ķırķ birincide Ķahramân gölge düşdüğü yere nişân eyledi. ⁽⁷⁾Pehlevân ol yiri kazdı. Tâ kim ol Ķalkān çıķdı. Ķalkānı ⁽⁸⁾yerinden götürüb altından dehlīz açıldı. Aşaġa nerdübân iner. ⁽⁹⁾Pehlevân gürzūñ pūşīdin alub anuñ ışığına yürüdi. Ardınca ⁽¹⁰⁾Sehmân yürüdi. Anuñ ardınca Zâhide ile Mehīn Erre yürüdi kim ⁽¹¹⁾tâ kim bir Ķubbeye irdiler. Açılıb içerü girdiler. Bir serây orta yirde [218b] ⁽¹⁾bir taḥt altında bir çerḥ ol Ķamçı ile urduķça eyle döner kim ⁽²⁾dönişine göz irmez. Ķahramân eydür: “İy cinnī şabr it.” Cinnī eydür: ⁽³⁾“İy pehlevân ben şabr ol vaķt iderim ki buñar gâh bâṭıl ola.” ⁽⁴⁾Pehlevân eydür: “Sen benüm Ķahramân olduġum neden bildüñ?”. Eydür: “İy server ⁽⁵⁾bizler ehl-i İslâmuz. Şuḥuf-ı İdrīs’de gördük kim Ķahramân-ı Ķâtil gelüb ⁽⁶⁾bunu fetḥ itse gerek.”. Ķahramân eydür: “Seni bunda kim Ķodı?”. Eydür: “Atṭâr ⁽⁷⁾dīv Ķodı. Vaķtehâ kim ḥâtem bizümle ola. Biz bunda dīv Ķoruz. Velī ⁽⁸⁾bu dem ḥâtem Kelāsī cāzūdudur. Anun çün bizi Ķodı.”. Pehlevân ⁽⁹⁾eydür: “Ya bunuñ fetḥine bir çäre olmaz mı?”. Eydür: “Çäre oldur ki bu çerḥı ⁽¹⁰⁾ufadasın.” Ķahramân daḥı Keyūmerş gürzi ile eyle urdı kim iki ⁽¹¹⁾pâre oldı. Eyle gürüldi ve gümüldi oldı kim gūyâ Ķaşr cümle yire [219a] ⁽¹⁾geçti. Çerḥ bozulub bir yanınıñ üstine Ķaldı. Cinnī gelüb ⁽²⁾Pehlevân öninde yüz urub eydür: “İy şâhib-ķırân devletüñ dāyim ⁽³⁾olsun kim beni ḥalâş eyledüñ.”. Ķahramân, Cinnī Ķocasına yol şordı. ⁽⁴⁾Bir dehlīz gösterüb eydür: “Buna yoldur”. Pehlevân ol dehlīze birez ⁽⁵⁾gidüb bir Ķapuya irdi. Gördi der u divârı dürlü şan‘ at ile ⁽⁶⁾muşanna‘ Ķapuya iki zerrīn ḥalkā eylemişler. Üzerinde yazılmış kim ḥalkāyı ⁽⁷⁾üç kez burasın. Ol daḥı Ķuvvet idüb burdı. Bir gürüldi ⁽⁸⁾oldı. Ol daḥı Ķapu ardından hicâb gidüb Ķapu açıldı. İçeri ⁽⁹⁾girüb gördi bir ḥoş müzeyyen maķâm dürlü dürlü eşķâl taşvīr ⁽¹⁰⁾itmişler. Orta yirde gümüş sipalar üzere bir altun tabut yüz ⁽¹¹⁾yigirmi adım uzunı var. Başı ucında bir gümüş levḥ aşılı. Pehlevân [219b] ⁽¹⁾alub gördi. Bir yüzinde bir şâh şeklin taşvīr itmişler. Bir yüzine ⁽²⁾birĶaç satır yazı var. Ķahramân nażar idüb gördi kim böyle dimiş: ⁽³⁾“İy cihân serâyına şâhib-ķırân olan Ķahramân-ı Ķâtil vaķtki bunda ⁽⁴⁾gelüb bu tılsımı bozasın. Zinhâr devlet-i dünyâyâ maġrūr olma. ⁽⁵⁾Benden ‘ ibret al. Vaķtâki benüm tīr ü kemân ḥâşşasını bilüb bunda ⁽⁶⁾Kelāsın alub ‘ Atṭâr dīvi helâk idesin. Şoñra yine yerine ⁽⁷⁾ķoyasın kim daḥı niçe senüñ gibi kimesnenüñ murādına yarasa ⁽⁸⁾gerek. Ve hem yine ceḥd idüb tılsımı yerine ķoyasın kim her bir ⁽⁹⁾dīv-i nâ-pâk bizi ayaķlayub rencide itmeye. Ve hem benüm çün bir ḥayr du‘ â ⁽¹⁰⁾idesin.” diyüb söziñ tamâm eylemiş. Pehlevân eydür: “‘ Aceb tīr u kemân ⁽¹¹⁾ķande ola?”. diyüb göz urdı. **Ez-İn cānib:** Ol

vaqt kim [220a] ⁽¹⁾çerh tılısımı bozdı. Ol gürüldi kim oldı taşra olan dīv, ⁽²⁾perrī gürüldiden şaşub nicelerün ‘aqlı gitdi. Birezden kendülere ⁽³⁾gelüb gördiler kim dönen kubbe tırmiş binā zāhir olmış, kapu açılmış. ⁽⁴⁾İçeri girdiler. Pehlevān’a bulışub dīv, perrī Pehlevān’a gelüb ayağına ⁽⁵⁾dökilüb āferīn itdiler. Pehlevān, Zāhide’ye eydür: “‘Aceb tīr u kemān ⁽⁶⁾ķande ola?”. Zāhide öñine düşüb bir kapu açub içerü girüb ⁽⁷⁾gördi. Bir hoş cebeḥāne Rāmīn Şāh’uñ külli esbābı müheyyā ortada. ⁽⁸⁾Bir pülād şanduk. Zāhide şandukı açub tīr u kemānı çıkarub ⁽⁹⁾ol yay üç oķ ile Pehlevān’uñ eline virdi. Andan el götürüb ⁽¹⁰⁾Rāmīn’uñ ruḥ-ı revānına du‘ā idüb Pehlevān eline alub gördi. ⁽¹¹⁾Şaru tozlu tīr-i şaht-kemān dīv mekriyle şarılmış. Kerkesden şāḥıyla [220b] ⁽¹⁾yaşanmış. Alub Pehlevān kuvvet idüb şağına ve şolina çekdi. ⁽²⁾Andan kubbeden taşra gelüb Erre eydür: “İy Pehlevān buyur imdi sen ⁽³⁾devlet ile taht üzere otur. Dīvler getirüb gitsünler.”. Pehlevān ⁽⁴⁾eydür: “Hāşā kim ben kendümi dīve ışmarlayam. Beni yine Murğ-ı fermān götürür.” ⁽⁵⁾diyüb Murğ’dan yaña baķub eydür: “İy yār-ı vefādar evvelden zaḥmetüm ⁽⁶⁾sen çekdüñ yine çek. Evvel senüñle bu diyāra yalıñuz geldük ⁽⁷⁾bi-ḥamd’illāh ki ķademüñ mübārek olub bu ķadar yoldaş aña girdi. ⁽⁸⁾Ammā senüñ eylügüñ bilürüz.”. Murğ şād ile ķanad döşeyüb yüz ⁽⁹⁾urub eydür: “İy pehlevān ben bende bu fikr ile melül idüm ki Pehlevān ⁽¹⁰⁾imden girü bu ķadar hükümete yetişdi benüm ne ķadar ķadrüm ola didüm. ⁽¹¹⁾İy şāḥib-ķırān sen kim luḥ idüb ben bendeye bu ķadar nazār itdüñ [221a] ⁽¹⁾cānum saña ķurbān olsun.” diyüb Zāhide ve Mehīn ⁽²⁾taht üzere oturub Pehlevān, Murğ’a süvār oldı. Bāķī dīv, ⁽³⁾perrī dem çeküb ķanad açub ber-‘azm-i şehr-i Kāmer idüb gitdiler. ⁽⁴⁾Bunlar bunda gelmekte. **Üstād ķavlınce:** Ol zamān ‘Atṭār dīv, ⁽⁵⁾Rāmīn türbesi üzere ķarındaşı Tanābūs’ı gönderüb kendü ⁽⁶⁾emīn olub oturub ‘ıyş iderdi. Nā-gāḥ ḥaber-i ḥādīşāt ⁽⁷⁾irdi kim: “İy Şāḥ-ı Kāmer uş Kāḥramān-ı Kātil, Rāmīñ daḥmesin bozub ⁽⁸⁾tīr ü kemānı alub Raḥmān Zāhide, kızuñ Mehīn Erre, Murğ-ı fermān-ber, ⁽⁹⁾Sehmān-ı ādemī-zād niçe yüz biñ dīv, perrī ile gelüb irdiler. ⁽¹⁰⁾Ķarındaşuñ Kelāsī’yi kızuñ Erre helāk itmiş. Uş ḥātemi alub Kāḥramān ile ⁽¹¹⁾geldi.”. Ol sözi ‘Atṭār işidüb cān başına şıçrayub ölüm [221b] ⁽¹⁾ḥavfindan beñzi şarardı., ‘aqlı zā’il oldı. Nidecegin bilmedi. ⁽²⁾Yanındağılar didiler kim: “İy şāḥ ne bu ķadar ḥāle varduñ, ölmekden ⁽³⁾dirlik yegdür. Yā leşker cem‘ idüb karşı varub ğayretle ceng ⁽⁴⁾idelüm yāḥūd sen daḥı bāķīler gibi muṭī‘ ol. Yā ne vehm gerek”. ⁽⁵⁾didiler. ‘Atṭār eydür: “Ne sözdür kim ben Rāmīn Şāḥ’a muṭī‘ olmadum kim ⁽⁶⁾cümle maḥlūķa ḥükm iderdi. Şimdi varub bunuñ gibi kimesneye ⁽⁷⁾rām olayım. Kāçan olur?” didi. Eyitdiler: “İmdi Bāğ-ı İrem şāḥınuñ ⁽⁸⁾ḥātünün vir. Ol bu yirlere anlar üçün geldi. Fāriğ ol.” didiler. ⁽⁹⁾‘Atṭār eydür: “İy Gehrāblar ol esīrlar ucından ol

kadar dīv, ⁽¹⁰⁾perrī begleri öldi kim nihāyeti yok. Kıyāmete dek kanları şovulmaya. ⁽¹¹⁾İki oğlum baş virüb qarındaşum Ekvāl gibi kırmadıh helāk oldı. [222a] ⁽¹⁾Bu kadar fesād olmuşken kanı ‘ār ve ğayret kim getürem. Yine esīrleri ⁽²⁾virem ol olmaz. Bizüm daħı nār-ı nūrımız emrinde yazumuz görevüz.” ⁽³⁾didi. Ol söz ile buyurdı leşker cem‘ idüb şeh̄r öñine gelüb ⁽⁴⁾düşmeni gözledi. **Ez-İn cānib:** Qahramān daħı murğ süvār ⁽⁵⁾bākī leşker ile gelüb irdi. Ol taħt-ı ‘azīm üzerine Mehīn Erre ile ⁽⁶⁾Zāhide oturmuş. Dīv, perrī leşkeri dāyireden araya almış. Ol ⁽⁷⁾hālî görüb ‘Atṭār be-ġāyet kaķıyub ğazaba geldi, revān yürüdi. ⁽⁸⁾Dīv leşkeri şaf ve alay bağlayub yemīñ ve yesār bezediler. İrüb ⁽⁹⁾Qahramān daħı buyurub leşkere yeryüzine inüb ‘Atṭār’a qarşu alay ⁽¹⁰⁾bağlayub tırdılar. Ālāt-ı harbe el urdılar. İki leşker birbirine ⁽¹¹⁾muķābil oldı. ‘Atṭār dīvleri esīrleri virelüm diyüb ne kadar [222b] ⁽¹⁾söyledilerse çāre olmadı. Qahramān-ı Qātıl siper yapınub ⁽²⁾gürz çeküb meydāna yürüdi. İnce gören dīvüñ ‘aķlı gitdi. ⁽³⁾Pehlevān bir kez na‘ ra idüb eydür: “İy la‘ Īn gel Şehyālī hātūn ile ⁽⁴⁾bākī esīrleri vir. Alub gidelüm. Ben anlar üçün geldüm. Be-her-hāl ⁽⁵⁾almayınca gitmezem.” didi. ‘Atṭār ilerü gelüb eydür: “İy hākī beççe anlar üçün ⁽⁶⁾Ekvāl gibi qarındaşum ölüb bunca dīvler helāk oldı. Qaçan ⁽⁷⁾ola ki saña nesne virem. Yā esīrleri hālāş idesin biñ ⁽⁸⁾senüñ gibi gelürse anlaruñ bir kılmı benden almayalar.” diyüb ‘amüd çeküb ⁽⁹⁾küh-peyker yürüdi. İrdi havāle idince Qahramān siper-i Keyūmers ⁽¹⁰⁾ber-ā-ber virüb redd eyledi. Ammā ‘amüduñ darbindan Pehlevān’uñ ⁽¹¹⁾ayaķları yire gömüldi. Qahramān na‘ ra urub bir tarafa çıķdı. [223a] ⁽¹⁾Dīv alamadıġuna ğazaba gelüb bir kez daħı ‘amüdü kuvvet ile ⁽²⁾şalub havāle itdi. Pehlevān şıçrayub yerin deġişdi. İrüb ⁽³⁾‘amüdü gömüldi. Yerin gümüldisi göge irdi. Bu kez helāk ⁽⁴⁾eyledüm şanub Erre qaşdına yürüdi. Ol idi kim Pehlevān na‘ ra ⁽⁵⁾idüb yine yürüdi. Ol idi kim irüb bir darb daħı urınca ⁽⁶⁾Pehlevān çabukāne yir deġişdi. Anuñ ol çabuklığına dīv, perrī ⁽⁷⁾āferīn itdiler. Pehlevān bir kez cigerden eyle na‘ ra itdi kim āvāzından ⁽⁸⁾‘ālem tıoldı. **Ez-İn cānib:** Pehlevān kim bu na‘ rayı urdı meger ⁽⁹⁾Şehyāl hātūnı Qamer-ruħ kim ol belā habsinde yaturken bu na‘ rayı ⁽¹⁰⁾işidüb müvekkelerden şordı kim ne hāldür. Anlar daħı hāl, beyān ⁽¹¹⁾idüb Qahramān’uñ itdüġi işleri hikāyet itdiler. Ol bunca [223b] ⁽¹⁾yıllardan berü derd ü belā içinde qalmış, yüregi hasret oduyla ⁽²⁾kebāb olmuş. Teñri, peyġam-ber bilmez dīvler elinde zebūn olan ⁽³⁾bī-çāre bu hālî göricek cigerinden āh idüb gözi yaşı ⁽⁴⁾seyl-āb oldı. Yüz Hazret’e tutub cān ile Qahramān için ⁽⁵⁾tażarru‘ idüb du‘ ā eyledi. **Ez-İn cānib:** Pehlevān kim dīvüñ ⁽⁶⁾üç hamlesin şavdı. Nevbet kendüye degicek hemān bi’smi’llāhi diyüb ⁽⁷⁾hātemi barmaġına alub Rāmīn’uñ oķın, yayın eline aldı. ⁽⁸⁾‘Atṭār ol hālî göricek hāl neye irecegin bilüb qaşd ⁽⁹⁾itdi kim atdurmaya, darb urub şaşura. Ol hāl ile

gürleyü ⁽¹⁰⁾irince Pehlevān cüst deprendi rāst göbeğinde bir oğ eyle ⁽¹¹⁾urdu kim arkasından öte çıkub gitdi. La[‘]Īn gürleyü gelürken [224a] ⁽¹⁾tağ gibi depesinüñ üstine yıkıldı. Cān cehenneme teslīm eyledi. ⁽²⁾Dīvler anı görüb Baħr-ı Muħīṭ Gehrābları, diyār-ı Zulumāt kırmadıhları ⁽³⁾cezā’ir nerreleri girīv idüb Pehlevān’uñ üstine yürüdiler. Pehlevān ⁽⁴⁾dağı yayı kırbanaya şalub kol kılıç kabzasına urub dīvleri ⁽⁵⁾ol kadar kırdılar kim nihāyeti yoğ. Ol dem Mehīn Erre, Sehmān-ı ādemī-⁽⁶⁾zād, Ṭanābūs dīv dağı girüb dīvlerüñ başına kıyāmet kopardılar. ⁽⁷⁾Dīvler şınub kaçub şehre girdiler. Ardların başa. Sehmān ve Erre ⁽⁸⁾ile girüb şehirde kıyāmet kopardılar. Emān diyüb gelüb Ṭanābūs’uñ ⁽⁹⁾ayağına döküldiler. Ol dağı şeffī[‘] olub Ḳahramān’a geldi. Ol dağı ⁽¹⁰⁾emān virüb alub şehre getürdiler. ‘Aṭṭār’uñ serāyına gelüb ⁽¹¹⁾Ḳahramān’uñ emriyle Zāhide tahta geçüb oturdu. Bākīler yüz urub [224b] ⁽¹⁾karşu ṭurdılar. Dīvler dürlü tuhfeler getürüb ‘Aṭṭār’uñ ⁽²⁾ne kadar ḥazīnesi var ise getürüb ‘arz eylediler. Pehlevān ⁽³⁾eydür: “İy dīvler kanı perrī esīrleri?”. Eyitdiler: “Uş ḥabsdedür.”. ⁽⁴⁾Revān ṭurub zindāna geldiler. Mü’ekkeller gelüb öninde baş ⁽⁵⁾urub açub içeri girdi. Gördi kim biñ pāre şomakī ⁽⁶⁾mermerden oyma bir zindān yir yir dāyirede meclisler itmişler. ⁽⁷⁾Ara yirde bir gevher aşılı. Ol zindāna şu[‘]le virür. Kırk, ⁽⁸⁾elli kadarı ola sağallu perrīler zencīler içine müstağrak ⁽⁹⁾olub otururlar. Bir tarafda yine ğayri meclisler bir nāzenīn şuret ⁽¹⁰⁾yanında bir ḥādımle altun zencīr birle bağlu, beñzi za[‘]ferāna ⁽¹¹⁾dönmiş ṭurub kendüye nazar ider. Ḳahramān anı göricek [225a] ⁽¹⁾eger var ise Behrām anası Ḳamer-ruḥ budur.” diyüb buyurdu. ⁽²⁾Anuñ kayd u bendin gidermesine Mehīn Erre ilerü varub ⁽³⁾götürdi. Ḳamer-ruḥ dağı gelenleri göricek aralarında bağub ⁽⁴⁾Ḳahramān’ı bahadır şuret görüb eydür: “‘Acebdür eger ol ⁽⁵⁾budur emr itdi. Bir nāzenīn gelüb kendünüñ kayd u bendin ⁽⁶⁾götürdi. Meger Ḳamer-ruḥ ile Erre karşu bulışurdu. Göricek ⁽⁷⁾Erre bilüb eydür: “İy nāzenīn bu kimdür?”. Eydür: “Bu ādemī-zāddan ⁽⁸⁾gelen pehlevāndur kim senüñ ḥalāşun çün bu kadar işler idüb ⁽⁹⁾Diyār-ı Heyhāt’da bu kadar işler itdi.”. Ḳamer-ruḥ ol sözi işidüb ⁽¹⁰⁾ḥıramānī şalını geldi kim Ḳahramān’uñ kademine baş ura. Ḳahramān eydür: ⁽¹¹⁾İy ḥātün senüñ oğluñ benüm qarındaşımdur. Dünyā ve āḥiret eyle olsa [225b] ⁽¹⁾sen benüm anamsın. Ne revādur kim böyle idersin.”. Ḳamer-ruḥ, Behrām ⁽²⁾adını işitdi. Eyitdi: “İy gözüm nūrı Pehlevān ne ‘aceb ⁽³⁾ḥaber virdüñ. Bu dil-i mecrūḥuma yine tāb virdüñ. Ben cāriyen kim ⁽⁴⁾Ḳal[‘]a-i Gird-āb’a esīr vardum. Ol vaqt işitdüm oğlum başına ⁽⁵⁾bunca belā geldükden soñra Ḥıṭā milkinde siḥr ile taş olmış. ⁽⁶⁾didiler.”. Ḳahramān eydür: “İy ḥātün rāst dirsın eyledür ammā ⁽⁷⁾soñra yine ḥalāş oldu.” diyüb Behrām ḥaḳḳında olan ⁽⁸⁾mā-cerāyı beyān eyledi. Nigārīn işidüb şād olub du[‘]ālar ⁽⁹⁾eyledi. Andan bākī perrī beglerin ḥalāş itdiler. Gelüb yir yir baş ⁽¹⁰⁾urub

Şehyāl'üñ iki qarındaşı kürsîlere geçüb ol diyāruñ ⁽¹¹⁾ne kadar Gehrābları var ise cümle gelüb Qahramān öñinde baş urub [226a] ⁽¹⁾bey'at itdiler. Bākī 'Attār Deryā-yı Muḥīṭ'üñ dört biñ ⁽²⁾yedi yüz cezāresine ḥükm iderdi. Cümlesine ḥaber olub ⁽³⁾geldiler. Qahramān'a teslīm idüb imāna gelüb İdrīs peygām-ber ⁽⁴⁾dinine girdiler. Andan Pehlevān ḥātemi Zāhide'ye virüb 'Attār ⁽⁵⁾yerine şāh idüb Tanābūs'ı cihān pehlevāni eyledi kim Zāhide'ye ⁽⁶⁾dīvlerüñ ḥaqqından gele. Hūşeng Şāh adına erkān ve āyin ⁽⁷⁾ve tertīb idüb sancaḡ vaż' eyledi. Andan tūrub Rāmīn ⁽⁸⁾daḥmesine gelüb kemāni ve tīri yine yerine koyub ol tılısımı ⁽⁹⁾berkitdiler. Bī-nihāye qurbān idüb māllar virdiler. Andan pehlevān ⁽¹⁰⁾buyurdi bir 'amūd diküb anda ne zamānda gelüb, neyleyüb, ⁽¹¹⁾nitdügin beyān itdiler. Bunlar daḥı tamām olduḡdan soñra Qahramān eydür: [226b] ⁽¹⁾“Diñ imdi diyār-ı Bāḡ-ı İrem'e ne yirden gidelüm? Evvel Bellūr-ı ⁽²⁾A'zamdan yalıñuz gelüb bunca zaḥmet çekdüñ. Şimdi ⁽³⁾bi-ḥamd'illāh ki bu kadar cemā'atiz nice olmaḡ gerek?” didi. Ol ⁽⁴⁾sözi cümle dīv, perrī begleri işidüb didiler kim: “Bizler ol ⁽⁵⁾diyāruñ Kūh-ı Bellūr'dan ayru yolın bilmezüz.” didiler. Baş aşaḡa ⁽⁶⁾şaldılar. Sehmān ādemī-zād gelüb eydür: “İy şāḥib-kırān-ı zamān ⁽⁷⁾ben bende bir yol bilürem. Ammā ḡāyet şarpdur.”. Eydür: “Nite Sehmān?”. ⁽⁸⁾Eydür: “Kūh-ı Billūr'üñ cānib-i şimālisinde kim Deryā-yı Muḥīṭ'dür, ⁽⁹⁾tolaşmışdur. Bir taraf varub zulümāta girür. Dīv gidişine yedi ⁽¹⁰⁾günlük yoldur. Karañuda getmek gerek. Andan ḥalaş olduḡdan ⁽¹¹⁾soñra kim zulümātdan çıkıla ötesi āsāndur.” didi. Pehlevān anı işidüb [227a] ⁽¹⁾eydür: “Diñ imdi yaraḡ görüñ. āteşden gitmekden zulümāta gitmek ⁽²⁾yegdür.” didi. Buyurdi kim Sehmān gereḡi gibi yaraḡ göre. Ol daḥı ⁽³⁾bir taḡt bezeyüb bir yanında Qamer-ruḡ için bir müşebbeḡ kafes çatdı. ⁽⁴⁾İçinden taşrası 'ayān taşından içi nihān. Andan iki yüz biñ ⁽⁵⁾ḡul taḡt-ı ḥammāl ḡodi kim nevbet ile götüreler. İki yüz biñ ⁽⁶⁾nerreye daḥı buyurdi kim Ekvāl'üñ, 'Attār'üñ ol bī-nihāyet ḥazīne-⁽⁷⁾lerinüñ ḥāşlarından göturdiler. İki yüz biñ daḥı āteş-dem Kūh-ı ⁽⁸⁾Peyker dīvleri daḥı yardım için ḥāzır olub on sekiz biñ dīvler ⁽⁹⁾tamam olub Qahramān'a 'arz eyledi. Andan Pehlevān, Qamer-ruḡ'a gelüb ⁽¹⁰⁾eydür: “İy ḥātūn-ı a'zam imden girü himmetüñle diyār-ı Bāḡ-ı İrem'e varub ⁽¹¹⁾murāda irelüm.”. Nigārīn baş urub eydür: “İy gözüm nūrī şāḥib-[227b] ⁽¹⁾kırān her ne dirsene emr senüñ. Benüm ne sözüüm var.” diyüb ⁽²⁾du'ā itdi. Pehlevān eydür: “İmdi devlet ile buyur.”. Ol daḥı ⁽³⁾edeb ile yerinden tūrub gelüb ol kafesüñ içine girdi. ⁽⁴⁾Şaḡ ve şol Şehyāl'üñ qarındaşları geçüb oturdı. Qahramān'a ⁽⁵⁾“Sen de buyur.” didiler. Ben yine ibrām-ı Murḡ-ı fermān revāne iderem. ⁽⁶⁾Meger Murḡ-ı fermān-ber daḥı Pehlevān baña bir nazarına ide mi dirken ⁽⁷⁾ol sözi işidüb gelüb yüz urub eydür: “İy şāḥib-kırān-ı ⁽⁸⁾zamān sen kim ḡabül idesin ben daḥı elümden

geldükçe hizmetün ⁽⁹⁾idem.” diyüb yüz urdı. Andan cümle tertîb tamâm olub ⁽¹⁰⁾dîvler tahtı götürüb anda qalanlar ile vidâ‘ eyleyüb Qahramân, ⁽¹¹⁾Zâhîde ile görüşüb Tanâbüs yüz urub andan dîvler tahtı [228a] ⁽¹⁾götürüb ber-‘azm-i râh idüb gitdiler. Az vaqt içinde gelüb ⁽²⁾dürlü temâşâ ile Bellür-ı A‘zamuñ cānib-i şimālisinden tolaşub ⁽³⁾deryānuñ ‘aca’iblerini seyr ide gelüb zulumāta yakın irdiler. ⁽⁴⁾Gelüb yüz urub eydür: “İy şāhib-ķırān zulumāt ağzına ⁽⁵⁾irdüñ destūruñla bu cezīrede qonub esbābı görelüm. Pehlevān ⁽⁶⁾sen bilürsin.” diyüb ol cezīreye irüb gördiler bir hoş ⁽⁷⁾cezīredür kim behişt-mişāl otları sünbül, şuları cüllāb, ⁽⁸⁾hāki misk-i tāb. Ol maqāmda ‘Attār’uñ altı yüz direklü haymesin ⁽⁹⁾ķurub on sekiz biñ dîv koyub üç gün yaraķ gördiler. ⁽¹⁰⁾Sehmān ol cezīrede gevherler bulub getürdi. Başı urub ⁽¹¹⁾pehlevān öñine qodı. Eydür: “İy Sehmān bu nedür? Qande bulduñ?”. [228b] ⁽¹⁾“İy server bu dāyim bu cezīrede olur.”. Eydür: “Ya niçün senden ⁽²⁾ğayrı kimesne getürmedi?”. Eydür: “Pehlevān ben bende ⁽³⁾evvelden bunuñ yerin bilürem.”. Pehlevān eydür: “İy yār-ı vefādar sen kim ⁽⁴⁾nice biñ yıldur esīrsin bunu neden bildüñ?”. Eydür: “İy Pehlevān ⁽⁵⁾bu Qāf eteklerinden Heyhāt Şahrāsı’nda Baħr-i Muħīṭ cezīrelerinde benüm ⁽⁶⁾hīç bilmedügüm yir yoķdur. Her birinde anca-hālet-anca ser-güzeşt ⁽⁷⁾görmüşem. Her biri bir eyü kışşadur.”. Qahramān taħsīn idüñ ⁽⁸⁾ol gevherleri taht kenārında zīnet itdiler. Andan Keyümers ⁽⁹⁾gürzinüñ ğılāfın alub gitdiler. Qandilleri taht üzere ⁽¹⁰⁾aşa koyub şu‘le, pertev şaldı. Andan yaraķ tamâm olub on ⁽¹¹⁾sekiz yüz biñ dîv tahtı götürüb ber-‘azm-i râh idüb [229a] ⁽¹⁾gitdiler. Gelüb tā kim zulumāta yaķlaşdılar qarşudan ‘ālem tuman ⁽²⁾şeklinde göründi. Daħı gelirek aħşam qarañusına döndi. Daħı ⁽³⁾yaķın irüb içine girüb gördiler kim şol ğāyet qarañu giceler gibi ⁽⁴⁾göz görmez oldu. Ammā gökyüzinde yılduzlar aşikāre ⁽⁵⁾ğāyet yüceden kim zulumāt cezāyiriniñ maħlūqātından elem çekmeyeler. ⁽⁶⁾Ol hāl ile giderken deryādan ‘acā’ib āvāzlar işitdiler. Pehlevān ⁽⁷⁾eydür: “Bu nedür?”. Eyitdiler kim: “İy şāhib-ķırān-ı zaman Deryā-yı Muħīṭ’uñ ⁽⁸⁾cebbārlarıdur kim bu leşkerüñ ğavğāsın ve gevherler ışığın görüb ⁽⁹⁾bunuñ çün hüm ve hücüm iderler.” didiler. Pehlevān eydür: “‘Aceb bu ⁽¹⁰⁾āvāzı bu qadar leşkere hücüm iden nice caneverdür görülmeye?”. ⁽¹¹⁾Sehmān eydür: “İy pehlevān bunca leşkerī canever vardur kim [229b] ⁽¹⁾bir kezden yudar. Anuñ gibi canever görmege nice heves ola?” ⁽²⁾dididi. Pehlevān, Murĝ-ı fermān’a eydür: “İy yār-ı vefādar n’ola bir ⁽³⁾tarafdan deryāya yaķın irseñ deryā caneverlerin temāşâ itsevüz.” ⁽⁴⁾dididi. Murĝ daħı be-çeşm diyüb leşkerden ayrılıb qanad şaldı. ⁽⁵⁾Süzülüb deryāya yaķın irdi. Yedi mīl qadarı yir ⁽⁶⁾qaldı. Qahramān’uñ belinde Qārūn kemeri hāşşasıyla Qahramān’uñ ⁽⁷⁾gözine zulumāt rüşen olub gördi kim Deryā-yı Muħīṭ şöyle ⁽⁸⁾sakin olmuş kim hīç temevvüc

itmez. Göz irimi yerden Pehlevān'ın ⁽⁹⁾gözine bir 'azīm nesne göründi. Bu neyki dirken tırduğı ⁽¹⁰⁾yirden harekete gelüb dağı büyüdi ki ol dem Sehmān-ı ādemī-zād ⁽¹¹⁾gelüb irişüb eydür: "Uş deryā caneverleriniñ biri" diyüb [230a] ⁽¹⁾ol görinen qaraltuyı gösterdi. Pehlevān eydür: "Ya bu niçün epsem ⁽²⁾turur?". Eydür: "İy pehlevān gelen leşker seni işidüb anları deñer kim ⁽³⁾kendüyi tuymayalar. Ğāfil üzerine iricek dem çeküb yuda. ⁽⁴⁾Yöresin temāşā iderken destūruñla haber ideyim şaķınsunlar." ⁽⁵⁾diyüb Sehmān bir nefesde yine leşkere irüb hāli haber virdi. ⁽⁶⁾Ol vaķte dek leşker dağı gelüb rāst caneverün üzerine ⁽⁷⁾irdi. Murğ-ı fermān dağı pervāz urub Ğahramān deñerken anı ⁽⁸⁾gördi kim ol canever tağ gibi gevde ile bir kez hışm ile şöyle ⁽⁹⁾şıçradı kim deryādan tağ gibi ayrılıb havāya gelüb mu'allaķ turur gibi ⁽¹⁰⁾velī dīv leşkeri hāzır idi. Ğāyet yüce gitmişlerdi. Nesne alımadı. ⁽¹¹⁾Ol dem iki taraftan iki ulu tağ dağı peydā olub ol havāya [230b] ⁽¹⁾şıçrayan canevere qarşu irüb iki taraftan Ğar-ı cehennem gibi ⁽²⁾ağızların açub anuñ gibi 'azīm canever yuķarudan yine ⁽³⁾inince ol iki ağzuñ arasına düşüb eyle çekişdiler kim ⁽⁴⁾ol caneveri iki pāre idüb bir pāresini biri ve bir pāresini ⁽⁵⁾biri birer loķma idüb yutdılar. Andan ol caneverler birbirinün ⁽⁶⁾şikārın yedüğine baķub birbirine qarşu turub baķ ⁽⁷⁾sen misin diyüb ol iki tağ-ı 'azīm ğıjğırub birbirinün üstine ⁽⁸⁾sürdi. İrüb eyle tutuşdılar kim Deryā-yı Muħīṭ'i harekete getürdiler. ⁽⁹⁾Ol dem Sehmān yine irüb eydür: "İy Pehlevān uş bu geleni ⁽¹⁰⁾gör.". Pehlevān dağı dönüb baķub gördi kim tağla deryānuñ ⁽¹¹⁾arasından bir 'azīm tağ dağı peydā olub gelür kim ini [231a] ⁽¹⁾uzunu fark olmaz. Velī eyle hışm ile gelür kim gelişine ⁽²⁾göz irmez. Ol hāl ile irüb Dādī-i Veyl gibi ağız açub ⁽³⁾ol iki canever çekişürken bir kezden dem çeküb yutdı. ⁽⁴⁾Deryāya talub belürsüz olub gitdi. Ğahramān bu hāle ⁽⁵⁾acebe kalub Ğaķķ Te'ālā'nuñ kemāl-i kudretine hayrān kaldı.

Nazm:

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

- 1 Nice hāyran olmaya bunda beşer
Ki göre bu vech ile şekl ü şuver
- 2 Şāni' ün şun'ına hāyrandur 'uķül
'Aķl ile varmağa müşkildür bu yol
- 3 Şad hezārān 'aķl bunda bī-ħaber
Pāy-i māl olub yatur bī-pā u ser
- 4 İy müberrā kudreti enkārdan
İy münezzeħ şun'ını izhārdan

- 5 Kudret-i şan' atda mişlūñ yoğ senūñ
 Dergahuñda yoğ vüçüdü kimsenūñ
- 6 Bī-niyāz emrūñde rūzī kııl emān
 Rūzī kııl tā kim qabūlūñ ola cān

[231b] ⁽¹⁾**Qābil kavline:** Qahramān andan yine leşkere gelüb yedi ⁽²⁾gün dağı yürüdiler. Sekizinci gün zulumātuñ nihāyetine irdiler. ⁽³⁾Tā kim tamām qarañudan çıqdılar. Gelüb yürüdüğü yirleri ⁽⁴⁾gül-i gülsitān ve sūnbül, za' ferān eylemiş. Qahramān buyurdu. Ol ⁽⁵⁾yirde qonub ol leşker arām eyledi. Sehmān'a eydür: "İy yār-ı ⁽⁶⁾vefādar bu ne diyārdur bilür misin?". Eydür: "Cinsitān'dur. Bundan ⁽⁷⁾Bāğ-ı İrem'e üç günlük yoldur." didi. Qahramān ol sözi ⁽⁸⁾işidüb şād oldu. Turub Kamer-ruğ yanına gitdi. Eydür: "İy ⁽⁹⁾māzer-i cihān uş Diyār-ı Gülsitān'a yaqın irdük. Atañ Behmen Şāh, ⁽¹⁰⁾oğluñ Behrām'ı, helālūñ Şehyāl'e haber gönderelüm dirüz." didi. Ol ⁽¹¹⁾sözi bānū işidüb eydür: "İy devletüm bünyādı Qahramān eyü fikr [232a] ⁽¹⁾itmişsin n'ola." diyüb du' ā itdi. Pehlevān dağı buyurdu Sehmān'a ⁽²⁾qanad açub gitdi. Tā kim gelüb Qal' a-i Devvār'a irdi. Şehyāl'ūñ ⁽³⁾dīvānına gelüb gördi kim Gerden-keşān bir şandal üzerinde ⁽⁴⁾oturub Pehlevān'ısöyler. Perrīler, Sehmān'ı görince "Hay ⁽⁵⁾merhabā." diyüb çağrışdılar. Gerden-keşān kendiyi 'uqqāb gibi ⁽⁶⁾üstine atub gürüşdi. Hāl haber şoruşdu. Ol dağı ⁽⁷⁾Pehlevān'ūñ selāmın bildirüb alub içerü girince Şehyāl Şāh, ⁽⁸⁾Sehmān'ı görüb yerinden turunca irüb Sehmān el öpdi. ⁽⁹⁾Andan Rāy Şāh ile görüşüb andan Qahtarān ile bāqī ⁽¹⁰⁾serverler ile merhabā eyledi. Yir yir ağızına baqarlar 'aceb ne diye ⁽¹¹⁾diyü. Sehmān söze gelüb eydür: "İy güzīdeler şāhib-qırān [232b] ⁽¹⁾cümleñüze selām eyledi." diyü yüz urdu. Cümle yerlerinden ⁽²⁾turub Pehlevān'ūñ selāmın aldılar. Andan Şehyāl Şāh qarındaşlarınıñ ⁽³⁾selāmın idüb yüz urdu. Hālāşın muştuladı. Andan Behrām'a ⁽⁴⁾ve Behmen'e dağı didi kim: "İy serverler Kamer-ruğ, helāli Şehyāl'e ve sizlere ⁽⁵⁾selām itdi." diyüb hālāşın muştuladı. Ol sözlere işidüb ⁽⁶⁾Sehmān'ūñ dāyiresin la' l ü cevāhirden belürsüz itdiler. Andan ⁽⁷⁾geçen hālden haber şordılar. Ol dağı Pehlevān'ūñ, Ekvāl'i öldürdügin, ⁽⁸⁾esīrlere 'Attar alub Kūh-ı Kamer'e gitdüginin ardınca varub ⁽⁹⁾Mehīn Erre varduğın, Rāmīn Şāh tılısımını bozub tīr u kemānı ⁽¹⁰⁾alub 'Attar'ı öldürdügin cümle beyān ve hikāyet eyledi. ⁽¹¹⁾İşidüb 'acebe qaldılar. Andan Sehmān'ı geregi gibi toyum eylediler. [233a] ⁽¹⁾Pehlevān'ūñ qandalıqın şordular. Ol dağı beyān eyledi. ⁽²⁾Şehyāl eydür: "İy yār imdi ne qadar zahmetse yine Pehlevān'a ⁽³⁾var. Qayırmaz emīn olsunlar. Biz dağı varub ol qadar ⁽⁴⁾yir istikbāl idelüm." didi. Sehmān dağı be-çeşmi diyüb gitdi. ⁽⁵⁾Ol idi kim Pehlevān'a gelüb

selām virdi hāli beyān eyledi. ⁽⁶⁾Pehlevān daḡı buyurdı bārigāh kırdılar. Evvel hātūna gelüb ⁽⁷⁾Sehmān’uñ sözin, erenleruñ gelecegin beyān eyledi. Eydür: “Ne ⁽⁸⁾emr idersin gitmek, tırmaḡ fikrinde?”. didi. Hātūn eydür: “İy ⁽⁹⁾bahtum çıraḡı Ḳahramān benüm çün bunca zaḡmet ve meşakḡat çekdüñ ⁽¹⁰⁾yine baña mı tanışarsın. Nice bilürseñ eyle kııl.” didi. Ḳahramān ⁽¹¹⁾yine taşraya gelüb gördi ‘Aṡṡār’uñ ol dört yüz kırḡ [233b] ⁽¹⁾dört direkli bārigāhı kırmışlar. Gelüb buyurdı Şehyāl’uñ ⁽²⁾ḡarındaşları taḡta oturub kendü pehlevānlık şandalesine ⁽³⁾geçti. On sekiz kerre yüz biñ dīv-i maḡārīt dīvāna tırdı. ⁽⁴⁾Ol dem gördiler bir sehmināk gürlüdi oldu. Nite ki diyince ⁽⁵⁾dīvler gördiler kim on bir dīv-i ‘ifrīt gelüb irdi. ⁽⁶⁾Dīvler ol ‘ifrītleri görüb ‘aḡılları zā’il oldu. Ḳamer-ruḡ ⁽⁷⁾ḡāyet endişenāk oldu. Zīrā kim dīvlerden cānı ürkmişdi. ⁽⁸⁾Ve hem ol zamanda anlaruñ gibi yoḡ idi. Gelüb on biri daḡı ⁽⁹⁾Ḳahramān’uñ ḡademine baş urdılar. Du‘ā itdiler. Pehlevān daḡı baḡrına ⁽¹⁰⁾başub işāret eyledi. Gelüb Şehyāl ḡarındaşlarınıñ ellerin ⁽¹¹⁾öpüb Ḳamer-ruḡ öñinde yüz yire ḡodılar. Behrām’uñ anası olduḡın [234a] ⁽¹⁾bildürdi. Gelüb yine yüz urub didiler kim: “İy hātūn nitesin?”. ⁽²⁾“Bi-ḡamd’illāh Pehlevān himmetinde iki biñ sekiz yüz yıllık ḡabsden ⁽³⁾Keyūmerş Şāh zamanından berü gice ve gündüz, hafta ve ay, yıl ⁽⁴⁾bilmeyüb yaturduḡ. Bizleri ḡalāş idüb size daḡı himmet ⁽⁵⁾şāḡib-ḡırān idüb ḡalāş olmışsınız. Uş yarın ḡuşluḡ ⁽⁶⁾vaḡtinde oḡluñ Behrām, atañ ve anañ ve ḡelālüñ Şehyāl Perri ⁽⁷⁾gelüb bu ḡadar furḡat vaşlete irer.” didi. Nigārīn daḡı ⁽⁸⁾dīvleri baş baş ‘izzetleyüb döndi. Ḳahramān’a eydür: “İy devletüm ⁽⁹⁾ümīzi Ḳahramān benüm atam, anam ve Cebel-i Kebīr’uñ diyārından bunda ⁽¹⁰⁾ḡaçan geldi?” didi. Ḳahramān daḡı Subān-ser’i öldürüb anuñ ⁽¹¹⁾ḡabsḡānesinden ḡalāş itdüḡin niçün esīr olduḡların [234b] ⁽¹⁾beyān eyledi. Nigārīn işidüb gözlerinüñ sıyl-ābı ⁽²⁾revān oldu. Eytidi: “İy himmet ḡazīnesi Pehlevān bizleruñ ⁽³⁾cümlemizüñ siz dürlü dürlü bī-nihāyet belālarına sebep olmuşsınız.” didi. [Nazm]:

[fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

- 1 İdicek ḡula ‘ ināyet Müste‘ ān
Anı yā Rüstem ider yā Ḳahramān
- 2 Olur ol ḡuluñ ḡalāşına sebep
Dāyimā çeker kışi derd ü zaḡmet
- 3 Ne ḡalur devlet kışide bir ḡarār
Ne müdām olur bulan kesb u kemāl
- 4 İy olan şadr-ı şafāda ser-firāz
ḡāfil olma bir ḡarār olmaz mecāz

- 5 Ne olur ‘ izz-i cihānuñ bir devām
Ne qalur zilletde dāyim hās u ‘ am
- 6 Kimdür ol kim ola dāyim bir qarār
Oldurur ol Hālīk u Perverdigār

(4)**Tartūs Hakīm kavline:** Ol vaqt kim Sehmān gitdi bākīler Şehyāl (5)Şāh ile cem‘ olub Şehyāl buyurdu yedi kez yüz biñ perrī [235a] (1)cem‘ olub kimi taht, kimi kilār, kimi maṭbaḡ götürüb gitmek (2)içün andan bākī yaraḡ ne ise tamām olub ol gice geçüb (3)irtesi Şehyāl Şāh ile Rāy-ı Hindī, Cebel-i Kebīr sultānı Behmen (4)taht üzere oturub Kamer-ruḡ anası Serv-i Hırāmān ile bir tahta (5)oturub bākī perrīler ile sağ ve şoldan kanaṭ açub şāz ile (6)zevḡ ile gitdiler. Tā kim yakın iricek Qahramān’a daḡı haber oldu. (7)Ol diyārun qavmi biñ ayaḡ bir ayaḡ üzere gelüb dīv, perrī (8)ḡul ve cinnī temāşāya tūrdılar kim otuz, kırık yıllık ḡasret (9)bugün birbirine bulşur. On sekiz kerre yüz biñ dīv (10)leşkeri Qahramān dīvānına tūrub anca kim gelüb ol perrīler (11)daḡı irdi. Qahramān buyurdu Sehmān yoldaşlar ile varub [235b] (1)evvel Qaḡtarān’ı, Behrām’ı, Gerden-keşān’ı getüreler. Anlar daḡı dem (2)çeküb gitdiler. Tā kim gelüb Pehlevān emrin bildirüb serverleri (3)alub Pehlevān ordusına irdiler. Havādan erenler gördiler kim (4)bir şahrāda ol qadar aṭlas bārigāhlar, sultānī ḡaymeler qurulmuş kim (5)nihāyeti yoḡ. Ara yirde bir Süleymānī serā-perde on sekiz kerre yüz biñ (6)dīv-i ‘ ifrīt araya almış. Dīv deminden havā buḡār tūtmış. Gerden-(7)keşān eydür: “İy yārān buleşker nedür?”. Didiler kim: “Şāḡib-qırān (8)dīvānidur. On sekiz kez yüz biñ āteş-dem dīvdür. Cümlesi (9)pehlevān ile Diyār-ı Cām-ı cihān-nümā’dan bile geldiler. Ol ḡāl ile alub (10)erenler bārigāhına deḡin önince gelinceye dek dīvler gürüldüsinden (11)bilüb görüñ diyince erenler daḡı önçe Gerden-keşān ardınca [236a] (1)Qaḡtarān daḡı ardınca Behrām girince Pehlevān görüb şāḡib (2)merḡabā diyü götürüb Gerden-keşān kendüyi üstine atub (3)ḡol boynına şaldı. Andan server daḡı Gerden-keşān’ı dir-āḡüş (4)idüb ardınca Qaḡtarān irüb ḡol açub birbirin der-kenār (5)idüb birez ḡasret yaşın döktiler. Andan Behrām gelüb Pehlevān’ı (6)dir-āḡüş idüb eydür: “İy şāḡib-qırān bu qadar zaḡmetler ki (7)bizüm çün çekdüñ. Biz ḡod bunuñ bedeli neyleyevüz. Umaruz kim Cenāb-ı (8)ḡaḡ’dan birine biñ ola. Pehlevān daḡı Behrām’uñ boynın öpüp (9)eydür: “İy qarındaşum Behrām benüm itdügüm saña yā ḡayrıya minnet için (10)degildür. Belki şāḡib-qırānlık şartın yerine getürmek içündür. (11)Bi-ḡamd’illāh ki naşīb oldu. Ammā gel ananı gör diyüb serā-perdenüñ [236b] (1)bir yanında bir zenbūrī perde çekmiş iki perrī ḡādimleri oturur. (2)Qahramān’ı göricek ‘ izzet idüb qarşu vardılar. Gelüb (3)perdeyi götürince içerüden Nigārīn daḡı Pehlevān’ı görüb (4)yerinden tūrdı.

Gelince gördi Pehlevān ardınca bir server ⁽⁵⁾dağı altmış üç eriş kıdd çekmiş edeb ile gelüb içerü girdi. ⁽⁶⁾Hemān görünce maḥabbet kıanı yüreginden kıaynayub ihtiyārsuz ⁽⁷⁾gözlerinüñ yaşı revān olub eydür: “İy baḥtum çırağı ⁽⁸⁾Ḳahramān dāyim seni gördükçe cānum gözi gönülden güneler. ⁽⁹⁾Velī bu yanunca gelen kimdür kim gördüğüm gibi cigerümden ⁽¹⁰⁾maḥabbet kıanı tamarumdan ürküdüb gözlerümden taşra geldi. ⁽¹¹⁾‘ Acebdür eger ol ḥasret ile dertlü yürek āteş olan ciger-[237a] ⁽¹⁾küşemdür.” diyüb yine gözlerinüñ yaşı revān oldı. Ḳahramān ⁽²⁾eydür: “İy ḥātün baḳ oğluna, bu dem gülmek vaḳtidür kim ⁽³⁾uş otuz yedi yıldan berü ḥasret odına yandugüñ ⁽⁴⁾müşṭāḳ olduğın Behrām-ı Cebelī’dür. Behrām’uñ dağı iştiyākı ⁽⁵⁾yaşı gözlerinden revān söze gelince ḥātün kıol açub ⁽⁶⁾kıucağına alınca ikisinüñ dağı ‘ aklı gidüb sendereyi yetişüb ⁽⁷⁾Ḳahramān Behrām’a, Mehīn Erre Ḳamer-ruḥ’a dayak olub ṭıldılar. ⁽⁸⁾Behrām ve ḥātün dağı kendüye gelüb ḥātün gözün açub ⁽⁹⁾dir-āğüşında oğlın görüb eydür: “İy bilmedin yetürdüğüm ⁽¹⁰⁾Behrām ‘ aceb seni bulduğum rāst mı?”. Behrām eydür: “İy māzer-i ⁽¹¹⁾müşfikā bi-ḥamd’ illāh kı ol ḥacerden yāḳūt ve şecerden kıūt [237b] ⁽¹⁾viren bī-çāre hecr-i hāmīd. olmışken şāh himmetin sebep idüb ⁽²⁾ḥalāş eyledi. Uş sen dağı bunca esīr ḥasret iken Pehlevān ⁽³⁾iḳdāmın bahāne idüb ḥalāş idüb uş bugün birbirümüze irgürdi.

Nazm:

[fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

- 1 Olıcak cānı bedende ādemüñ
Ne kıadar kim çekse cevrin ‘ ālemüñ
- 2 Buluben aḥir nihāyet derd ü ğam
Ḳalmaz imiş cümle çekdüğü elem
- 3 Göñli maḳşūdına irermiş külli
Açılurmuş baḥtı gülzārı güli
- 4 Bulur elbet cān ile istedüğün
Görmüş gibi olur ğam yidüğün
- 5 İllā şunlardur iren bu menzile
Şıdk u iḥlāş ile cānı yār ola
- 6 Bulımaz ol kim ṭutar el avuç ile
Şöyle bil gökçeklik olmaz güç ile
- 7 Bāb-ı maḳşūduñ gül idi her zaman
İ’ tıḳād ehli elindedür inan

(4)**Tārīḫ-i Külli kavlince:** Ol iki ḥasret birbiriyle iken pehlevān [238a] ⁽¹⁾gelüb Gerden-keşān ile Қаһтарān'ı alub iḥerü girince ḥātūn ⁽²⁾görse kim bir heybetlü pehlevān bir cüst çābük kimse ile iḥerü ⁽³⁾girdiler. Öñlerince ḥātūn ' izzet ile karşı varub görüſdiler. (4)Didiler kim: "İy ḥātūn bi-ḥamd'illāh ki ḥasret kemāline irdi. ⁽⁵⁾Uş şāhib-kırān devletinde murāduña irdün." Ḥātūn bunlara ⁽⁶⁾' izzet eyledi. Behrām, Gerden-keşān'ı gösterdi. Eydür: "İy ana ⁽⁷⁾ben Çīn elinde yigirmi üç yıl taş olub üzerümden ⁽⁸⁾yazlar, kışlar geçüb ḥaberim yoğ iken üzerüme gelüb benüm çün ⁽⁹⁾terk-i cān idüb varub cāzūyı getirüb üzerümden ⁽¹⁰⁾helāk idüb beni ḥalāş iden Gerden-keşān ' ayyār budur kim ⁽¹¹⁾yedi iklīm sultānı Hūşeng'ün zinet-i dīvānıdır. Uş [238b] ⁽¹⁾bu seferde daḥı bizümle gelüb bu kadar hüner itdi." ⁽²⁾diyüb Қаһтарān'ün daḥı kim olduḡın bildürdi. Ḥātūn ⁽³⁾daḥı anları geregi gibi ' izzetleyüb ikisinden daḥı ' özr diledi. (4)Andan Қаһramān ve Gerden-keşān ve Қаһтарān taşra gelüb bir dem ⁽⁵⁾Behrām anası ile kaldı.

Ez-İn cānib: Şehyāl Şāh daḥı ⁽⁶⁾Hind'ün sultānı Rāy ile ḳayın atası Behmen Şāh ile ve ḥātūnı ⁽⁷⁾birle ve Rāy kıızı Serv ile bī-nihāye perrī leşkeri ile kim ⁽⁸⁾gelüb irdiler. Қаһramān'a ḥaber oldu. Erenleri karşı gönderdi. ⁽⁹⁾Gelüb erenler daḥı yakın irdi. Қаһramān ordusun göricek ⁽¹⁰⁾yire inüb atlara süvār oldılar. Şehyāl buyurdu kim Pehlevān ⁽¹¹⁾gelüb bulışıcağ on iki biñ perrī ḥabaḳlar ile la' l ü cevāhir [239a] ⁽¹⁾nişār ideler. Anlar daḥı ḥāzır oldu. Perrī begleri alay ile irdiler. ⁽²⁾Hay diyince çadır öñine geldiler. Pehlevān daḥı taşra gelince ⁽³⁾Şehyāl karşı varub birbirine ' izzetler idüb birbirinün ⁽⁴⁾kenāra çekdiler. Andan Rāy ile Behmen birle görüſüb Serv-i ⁽⁵⁾Ḥıramān daḥı ol kıyāmet ḳadd ile şalınub gelüb Pehlevān'ün ⁽⁶⁾ḳademine baş urdu. Pehlevān daḥı görüſüb ol kadar ⁽⁷⁾la' l ü cevāhir şaçdılar kim yeryüzin örtü. Girüb ' Atḥār'ün ⁽⁸⁾taḥtına şāhlar oturub yanına Behrām oturdu. Gerden-⁽⁹⁾keşān teberin ḥayanub karşı ḥurdu. Andan yir yir çāšnī-gīrler ⁽¹⁰⁾yürüyüb evvel insān öñine andan perrīler andan dīvler öñine ⁽¹¹⁾naḥıḳlar şalub her birine ādetlerince ḥa' am ḳoyub şalā oldu. [239b]

⁽¹⁾Yimek yenüb şükri dendi. Hūşeng Şāh devletine du' ā itdiler. ⁽²⁾Andan şafdan şofraları götürüb anda şāhib-kırānuñ olan ⁽³⁾ḳışşasından söz anılab Pehlevān ḥikāyet eyledi. İſidüb ⁽⁴⁾taḥsīn itdiler. Ol dem Gerden-keşān iḥerü girüb eydür: "İy ⁽⁵⁾Pehlevān bir ' aceb ḳuş gelüb leşker üzerinde pervāza ḥurdu. ⁽⁶⁾Velī ḳanadı ḳuyruḡı leşker üstini ḳapladı. Pehlevān ḥāli ⁽⁷⁾bildi. Taşra geldi. Murğ daḥı Pehlevān'ı göricek süzilüb ⁽⁸⁾indi. Ḳara ḥağ gibi ḳondu. Ḳarşı gelüb birbiri ile ' izzetleſdiler. ⁽⁹⁾Pehlevān'ı görüb ' acebe ḳaldılar. Murğ-ı fermān eydür: "İy şāhib-⁽¹⁰⁾kırān ben bende destūruña varub āşiyāna ve peççelerüm göreyin. ⁽¹¹⁾Yine ḥizmetüne geleyim." diyüb Pehlevān eydür: "İy Ḥıru Kebīr bize ḥoş [240a] ⁽¹⁾yoldaşlıḳ itdüñ, Ḥaḳḳ dest-gīrün olsun. Var seni

imden ⁽²⁾girü Allāh'a ı̇şmarladum. Bizi ḥayr du'ādan unutmayasın. Biz daḥı ⁽³⁾imden girü sefer idüb Rub' -i Meskūn 'ālemine ādemī-zāda ⁽⁴⁾giderüz." didi. Murğ-ı fermān eydür: "İy şāḥib-kırān luṭf ⁽⁵⁾idüb yine ben bendeye rızā vir götürüb ādemī-zāda iledeyim ⁽⁶⁾hem Ādem peygām-berüñ -'a. m.- mezār-ı şerīfini ziyāret ideyim. Senüñ ḳademünde ⁽⁷⁾şevāb bulalım. Zīrā kim ben bende Ādem Nebī'den işitmişim "Mürsel ⁽⁸⁾peygām-berler ḳabrin ziyāret eylemek şevāb-ı 'azīmdür." diyü buyurmuşdur.". ⁽⁹⁾Bunı didi yüz urdı. Pehlevān daḥı rızā virdi. Üç ⁽¹⁰⁾gün va' de idüb gitdi. Pehlevān'a "Bu nedür?" didiler. Pehlevān ⁽¹¹⁾daḥı ḥāli beyān eyledi. İşidüb 'acebe ḳaldılar. Andan Şehyāl Şāh [240b] ⁽¹⁾ve Behmen Şāh ve ḥātūnı girüb Ḳamer-ruḥ ile buluşdılar. Ol ⁽²⁾daḥı atasın ve anasın ve ḥelālin görüb ḳarşu geldi. Birbirin ⁽³⁾görüb gāḥ ağlamak gāḥ gülmek eylediler. Bu yaña Pehlevān, ⁽⁴⁾Atṭār dīv kıızı Mehīn Erre'ye eydür: "İy Nigārīn sen daḥı ⁽⁵⁾bizümle ādemī-zāda gider misin yoḥsa seni mihmān ile bunda ⁽⁶⁾ḳoyub gidelüm mi?". Erre eydür: "İy pehlevān bizlere bunda sefer ⁽⁷⁾idüb ādemī-zāda varub gelmek āsāndur. N'ola Pehlevān ⁽⁸⁾ḳademinde Rub' -i Mesḳūn diyārın daḥı seyr idelüm." didi. "İy ⁽⁹⁾şāḥib-kırān Kūh-ı Ḳamer diyārında gülsitān-ı İrem illeriniñ adın ⁽¹⁰⁾işidürdük kim Bellūr-ı A'zam'ıñ öte yüzindedür. Biñ dīvde ⁽¹¹⁾ancaḳ biri aşar bulunur dirlerdı. Uş bu dem bi-ḥamdi'llāh ki [241a] ⁽¹⁾gelüb āsān temāşā eyledük. Eger naşīb ola varub ⁽²⁾anı daḥı görevüz." diyüb yüz urdı. Ol gün anda olub ⁽³⁾irtesi göçüb Ḳal' a-i Devvār'a geldiler. Ol yirüñ perrīleri temāşāya ⁽⁴⁾acā'ibleyü ḳarşu çıḳub dürlü şöhretler itdiler. Pehlevān daḥı ⁽⁵⁾evvel şāḥları yürüyüb kendü Şeş-pāy-ı baḥrīye süvār olub ⁽⁶⁾şaḡında ve şolında Ḳaḥtarān ve Behrām öñince Gerden-keşān ⁽⁷⁾ve Sehmān, ḳafāsınca ol on bir nerre gelüb şehir içine girdiler. ⁽⁸⁾Perrī ḳavmi Pehlevān'ı görüb iki taraftan du'ālar idüb cānlar ⁽⁹⁾nişār itdiler. Tā kim gelüb Şehyāl'ıñ serāyına irüb erenler ḳondılar. ⁽¹⁰⁾Pehlevān, Ḳaḥtarān ile Gerden-keşān ile ḳonub Behrām atası ve anası ⁽¹¹⁾yanına gitdi. İrtesi üç güne dek Şehyāl, Pehlevān'ı ziyāfet [241b] ⁽¹⁾eyledi. Ḳaydın gördi. Andan Pehlevān dönüb Gerden-keşān'a ⁽²⁾eydür: "İy server-i ser-bāzān gel imdi luṭf idüb Hūşeng ⁽³⁾Şāh'a varub ḥāli beyān eyle.". Gerden-keşān baş urub ⁽⁴⁾ayaḳ üzere geldi. Yine Pehlevān dönüb Sehmān-ı ādemī-zād'a ⁽⁵⁾eydür: "İy yār-ı şādıḳ n'ola yine zaḥmete ḳatlanub Gerden-keşān'ı ⁽⁶⁾Hindūstān'a iltseñ.". Ol daḥı be-çeşmi diyüb yüz urdı. ⁽⁷⁾Yerinden ṭurub erenler öñinde baş urub edeb ile ḳol sunub ⁽⁸⁾Gerden-keşān'ı götürüb gitdi. Gelüb Hindūstān'da Hūşeng ⁽⁹⁾dīvānı üzere irüb Gerden-keşān'ı ḳoyub server-i 'ayyārān ⁽¹⁰⁾daḥı simurğvār ṭonanub kendüyi la' l ve yāḳūta ḡarḳ eyleyüb ⁽¹¹⁾Sehmān eydür: "N'ola Hūşeng şāḥ öñine bile varalum sen daḥı [242a] ⁽¹⁾insān şüret ol." didi. Ol daḥı bir nev-resīde cūvān şüretine ⁽²⁾girüb ikisi sürüb

irdi. ‘Āşım̄la, Şīr-pençe görüb ⁽³⁾ha merḥabā diyüb yetişüb ḳademine baş urdılar. Gerden-keşān daḫı ⁽⁴⁾anları baḡrına başub andan Sehmān’ı gösterdi. Gelüb görışdiler. ⁽⁵⁾Āhen-dest ‘ayyār yıldırım gibi gelüb Hūşeng Şāh öñinde ⁽⁶⁾baş urub Gerden-keşān’uñ geldügi müjdin ḳıldı. Şāh ⁽⁷⁾işidüb şād oldu. İḳlīm ḫarācı deḡer ḫil‘ at virdi. Ol ⁽⁸⁾idi kim Gerden-keşān daḫı iḡerü girince ḳırḳ sekiz biñ ehl-i ⁽⁹⁾dīvān ayaḡ üzere gelüb server-i ‘ayyārānı merḥabāladılar. Ol ⁽¹⁰⁾daḫı ilerü gelüb şāh öñinde baş urdı. Şāh daḫı ⁽¹¹⁾ḳol şunub baḡrına başdı. Andan işāret eyledi. Sehmān-ı [242b] ⁽¹⁾ādemī-zād daḫı yüz urdı. Şāh daḫı Sehmān’ı dir-āḡüş eyledi. ⁽²⁾Velī Sehmān’dan şāha bir eşer irişdi kim şaşdı. Şavlet ⁽³⁾şāhı ḡalebe idüb yine tīz kendüyi dirüb eydür: “İy server-i ⁽⁴⁾‘ayyārān, şāḫib-ḳırāndan ne ḫaber getürdüñ?”. Gerden-keşān eydür: ⁽⁵⁾İy şāh-ı cihān evvel Pehlevān, şāhuñ ḫāk-i pāyine ve cümle yārāna ⁽⁶⁾selām ve du‘ā ider.” diyüb Pehlevān’uñ cümle ḫālin ḫikāyet eyledi. ⁽⁷⁾Şāh öñinde ve yanında her ne kim varsa Gerden-keşān’a virdi. Daḫı ⁽⁸⁾buyurdu kūs-ı şādī urub şehḫ ḫāḳına, leşker ḳavmine münādi ⁽⁹⁾itdiler kim Pehlevān geldügi vaḳt zīnet ve şāziye ḫāzır olalar. ⁽¹⁰⁾Andan Gerden-keşān’dan Pehlevān’uñ serḡüzeştin şordılar. Ol daḫı ⁽¹¹⁾bildügi gibi evvel Ḳārūn daḫmesin aḡub Şubān-ser’i öldürdügi [243a] ⁽¹⁾Serv-i ḫırāmān’ı, Rāy-ı Hindū’yı ḫalāş idüb, Keyūmersḫ ḫabsin ⁽²⁾bozduḡın, on iki nerre ḫalāş itdügin andan Diyār-ı Baḡ-ı ⁽³⁾İrem’e varduḳların, Ekvāl’i şınub ḳaçırduḡın, Murḡ-ı fermān-ber’e ⁽⁴⁾bindügin ardınca Bellūr-ı A‘zam’ı aşub Diyār-ı Ḳamer’e varub ⁽⁵⁾Ekvāl’i öldürdügin, Rāmīn daḫmesin fetḫ idüb ‘Aḡḡār’ı ⁽⁶⁾öldürdügin, Mehīn Erre geldügin cümle naḳl idüb beyān ⁽⁷⁾eyledi. İşidüb ‘acebe ḳaldılar. Andan Pehlevān’uñ erligine taḫsīn ⁽⁸⁾idüb gelmesin şordılar. ‘Ayyār eydür: “Ben bende varub üç ⁽⁹⁾ḡüne deḡin getürem.” didi. Hūşeng Şāh eydür: “İy Gerden-keşān ⁽¹⁰⁾ol bir ḳişi kim senünle geldi kimdür?”. Eydür: “Şāh-ı cihān ol ⁽¹¹⁾Keyūmersḫ ḫabsinden ḫalāş olan on iki nerrenüñ biri budur. [243b] ⁽¹⁾Bunuñ adına Sehmān-ı ādemī-zād dirler. Pehlevān ardınca Bellūr-ı ⁽²⁾A‘zam’ı aşub kimse varmadı. İllā bu.” didi. Hūşeng Şāh ⁽³⁾eydür: “Ya bu ne ḫoş ādem şūretindedür?”. ‘Ayyār eydür: “Ya şāh yetmiş ⁽⁴⁾iki dürlü şūrete girür daḫı yetmiş iki dürlü dil bilür. ⁽⁵⁾Ādem nebī -‘a. m.- zamanından berü meclūsleri birinci ḳat yir ⁽⁶⁾altındadır. Pehlevān, Ḳārūn daḫmesine varub fetḫ idüb ⁽⁷⁾Şubān-ser dīvi helāk idicek bunları daḫı ḫalāş eyledi.” ⁽⁸⁾didi. Şāh, Sehmān’uñ kim olduḡın bilicek ‘izzet idüb ⁽⁹⁾buyurdu. Bir şandal ḳodılar. Öñine ni‘ met getürdiler. Gerden-⁽¹⁰⁾keşān ile ikisi yeyüb şūkri diyüb Hūşeng Şāh devletine du‘ā ⁽¹¹⁾itdiler. Andan şoñra Sehmān-ı ādemī-zād baş urub destūr diledi. [244a] ⁽¹⁾Anlar daḫı Pehlevān’a selām ve du‘ā idüb buyurdu. Bir ⁽²⁾nāme-i iştiyāḳ yazub Sehmān’uñ öñinde ḳodı. Ol dem ⁽³⁾yine Gerden-keşān ḡurub

yüz urub eydür: “Eger Pehlevān ⁽⁴⁾tīz gelsün dirsensiz ben bende bile varub ikdām idem.” Şāh ⁽⁵⁾dağı vech görüb destūr virdi. Yine Sehmān’dan ‘özr ⁽⁶⁾idüb didiler ki: “Ne kadar zahmet ise yine Gerden-keşān’ı ⁽⁷⁾al git.”. Ol dağı yüz urub Gerden-keşān nāmeyi alub ⁽⁸⁾ilerü gelüb Hūşeng Şāh eydür: “İy Sehmān, Gerden-keşān’ı ⁽⁹⁾götürüb getdüğüñ vaqtin gine kendü hil’ atunla git.”. Sehmān ⁽¹⁰⁾dağı baş uru bir kez silkindi. Bir pāre zulumāt şeklinde oldı. ⁽¹¹⁾Andan cem’ olub qarqab resm olub yetmiş beş eriş kıaddlu [244b] ⁽¹⁾bir ‘ifrīt oldı kim gören vehm ider. Ammā cümle a’ zāsı ⁽²⁾ādeme beñzer. Hūşeng Şāh eydür: “İy Sehmān cümle dīvler ⁽³⁾böyle midür?”. Eydür: “İy şāh-ı ‘ālem dīv her ne dürlü şūrete dirsensiz ⁽⁴⁾girür. Velī ben bende ādem şeklinde olduğum oldur kim benüm ⁽⁵⁾anam ādemdür. Atam dīvdür. Ol sebebden ikisine dağı nisbet tutmuşam.” ⁽⁶⁾didi. Şāh dağı ‘acebleyüb andan Sehmān baş urub boynın ⁽⁷⁾tutı virüb gelüb Gerden-keşān edeb ile boynına binüb bir kez ⁽⁸⁾hemān Sehmān dem çeküb tütün gibi yerinden tırub eyle ⁽⁹⁾gitdi kim gürlüdüşinden zehreler çāk oldı. Hay diyince ⁽¹⁰⁾felege çıkub belürsüz oldı. Ol kadar gevde ile yük ile çābüklığına ⁽¹¹⁾tahsīn itdiler kim Sehmān pervāz idüb seyr ile gelüb Bağ-ı [245a] ⁽¹⁾İrem’e irdi. **Ez-İn cānib:** Şehyāl dağı Pehlevān’ı üç gün ⁽²⁾ziyāfet idüb geregi gibi hizmet eyledi. Andan Pehlevān eydür: ⁽³⁾İy şāh imden girü destūruñla seyr u sefer idüb ādemī-zāda ⁽⁴⁾gidelüm. Ol idi kim Sehmān, Gerden-keşān içerü girüb baş ⁽⁵⁾urdılar. Pehlevān görünce yerinden tırub Gerden-keşān, şāhuñ ⁽⁶⁾selāmın irgürüb nāme öñine kodı. ‘İzzet ile ‘aleyk alub ⁽⁷⁾yüz urdılar. Andan nāmeyi okuyub iştiyāk bilindi. Şehyāl ⁽⁸⁾eydür: “İy Pehlevān luğ idüb üç güne dek emān vir ⁽⁹⁾bize bunda dağı yarağum görüb şāh hizmetine bile varalum yüz ⁽¹⁰⁾uralum.” didi. Pehlevān dağı rızā virüb Şehyāl dağı ⁽¹¹⁾buyurdı dīv, perrī yarağ üzere olub üç güne dek hayme [245b] ⁽¹⁾ve hargāh ve hazīne ve büngāh görilüb dört taht bezendi. ⁽²⁾Biri Pehlevān’lar içün, biri hātūnlar içün, biri Rāy ile Behmen ⁽³⁾içün, biri Şehyāl içün. yetmiş biñ perrī piş-keş içün ⁽⁴⁾hazīne götürdi. İki yüz biñ dīv azıq ve maṭbağ götürdi. ⁽⁵⁾Dört kez yüz biñ dīv dīvānhāne ve serā-perde, hayme u hargāh ⁽⁶⁾götürdi. On iki kerre yüz biñ āteş-dem ‘afārīt yarağ ile ⁽⁷⁾hazır olub Pehlevān’ı tahta teklīf eylediler. Oturmadı. ⁽⁸⁾Eydür: “Benüm Murğ-ı fermān’a birle ‘ahdum vardur. Gelüb beni götürüb ⁽⁹⁾Rub’-i Meskūn ‘ālemine iletse gerek. Ol hāl ile ol gün dağı ⁽¹⁰⁾şabr itdiler. İrtesi seherden gördiler gökyüzinde Bellūr-ı Kūçek ⁽¹¹⁾cānibinden bir rengīn pervāz idüb gelür. Ammā cümle gök [246a] ⁽¹⁾yüzün tutmuş. Yakın gelirek gördiler kim Murğ-ı fermān’dur. Tīz ⁽²⁾dīv, perrī açılıb yer itdiler. Tā kim kuş dağı gördi ⁽³⁾bī-nihāye dīvler, perrīler cem’ olmuş. ‘Acab ne ola diyü ⁽⁴⁾gelüb inince Sehmān qarşu gelüb birbiriyle merhabālaşdılar. ⁽⁵⁾Murğ eydür: “İy Sehmān bu galebe

nedür?”. Eydür: “İy T̄iru Keb̄ir, Pehlevān ⁽⁶⁾Rub[‘]-i Meskūn illerine gider. Şehyāl bile gider ol yarağdur. ⁽⁷⁾Velī Pehlevān’uñ senüñle ‘ahdi vardur diyü seni gözedür.” didi. ⁽⁸⁾Ol sözi Murğ-ı fermān işidüb şāz u hūrrem oldı. ⁽⁹⁾Gelüb yeryüzine indi. Murğ-ı fermān için nesnelere hāzır ⁽¹⁰⁾itmişlerdi. Getürüb öñine qodılar. Ol dağı birkaç loğma ⁽¹¹⁾yidi. Şükrin didi. Andan Pehlevān gelüb kuş dağı Pehlevān’ı [246b] ⁽¹⁾göriccek boyun uzadub qanad devşirüb qarşu vardı. ⁽²⁾Yüz urub eydür: “İy şāhib-qırān seni götürüb Rub[‘]-i ⁽³⁾Meskūn’a iletmege ider çoğ idi velī luğ idüb ⁽⁴⁾ben bendenüñ ‘izzetin arturmuşsn.” Pehlevān eydür: “İy T̄iru Keb̄ir ⁽⁵⁾bizüm zağmetümüz çeke geldüñ. Yine luğ idüb itmek gerek.” diyüb ⁽⁶⁾buyurdı hemān göçdür diyüb ol hāli bilüb Qal[‘]-a-i Devvār ⁽⁷⁾uluları Diyār-ı Gülsitān begleri gelüb Pehlevān’uñ ayağına dökilüb ⁽⁸⁾ağlaşub didiler kim: “İy şāhib-qırān bu diyār tamām senüñ ⁽⁹⁾qılıcuñ azādıdır. Vegerni Ekvāl bize bu diyārda bir iş iderdi kim ⁽¹⁰⁾şoñra görenler zaman ile bunda il, iqlīm ve diyār var imiş diyelerdi.” ⁽¹¹⁾diyüb ağlaşub vidā[‘] itdiler. Pehlevān dağı luğ ile söyleyüb [247a] ⁽¹⁾cümlesin tesellī eyledi. Andan Şehyāl qarındaşuñ birin ⁽²⁾yerine emīn idüb birin alub gitdi. Bī-nihāye pīş-keşler ⁽³⁾hazīneler götürüb ol dört tahtı dīvler götürüb Sehmān, ⁽⁴⁾Semendūn, Ra[‘]d, Ekārūn Pehlevān qafāsına tırub Gerden-⁽⁵⁾keşān, Qahtarān ile ve Behrām ile tahtında oturub Pehlevān dağı ⁽⁶⁾Murğ-ı fermān’a süvār kim oldu hemān perrīler tarīqınca kūs ⁽⁷⁾urub gitdi. On sekiz kerre yüz biñ dīv, perrī bir kezden ⁽⁸⁾dem çeküb, uçub havāya qalkdılar ve bir demden Diyār-ı ⁽⁹⁾Gülsitān, Kūh-ı Zulumāt’a düşdi. Gökyüzüñ dīv qaplayub ⁽¹⁰⁾yirden yuqaru dört mīl kadarı yer yer qalkup andan cānib-i ⁽¹¹⁾Hindūstān tıttub havādan yeryüzün temāşā ide gitdiler. [247b] ⁽¹⁾Üç gün seyr ide Deryā-yı Muḥīṭ üzere geldiler. Pehlevān ⁽²⁾ne kadar baqub diğğat ki eyledi inen uzunın göremedi. ⁽³⁾Eydür: “T̄iru Keb̄ir bu ne ulu deryādur kim nihāyeti görünmez?”. ⁽⁴⁾Eydür: “İy şāhib-qırān bu bağr oqyanusdur kim cümle ⁽⁵⁾basīṭ-i arzı ihāta idüb durur. Yedi Qāf’ı bağş ⁽⁶⁾eyledi. Bu Heyhāt Şahrāsı’nuñ niçe yerinden yürüyüb ⁽⁷⁾Rub[‘]-i Meskūn’a yayılıb altmış bir deryā olub yine bir yire ⁽⁸⁾biriküb cem[‘] olub cānib-i ‘Arab’dan Bağr-i Muḥīṭ’e dökilür. ⁽⁹⁾didi. Pehlevān eydür: “İy T̄iru Keb̄ir ‘aceb bu Qāf’ı aşub ⁽¹⁰⁾seyr itmiş kimse var mıdır?”. Eydür: “İy pehlevān Bellūr-ı A[‘]zam ⁽¹¹⁾aşınca gördüñ ne belā çekdük. Bu qağan ola ki Kūh-ı Qāf [248a] ⁽¹⁾aşıla. Eger buyurursanız seni evc-i felege iltim. Bir nağar eyle ⁽²⁾Kūh-ı Qāf’ı gör kim nice ‘azametlü nesnedür.”. Pehlevān eydür: “N’ola?”. ⁽³⁾Andan bāğlilere hāli bildürüb hemān kuş bir kez qanad büküb ⁽⁴⁾töndi. Anı vağt içinde evc-i felege irürdi. Pehlevān ⁽⁵⁾yeryüzine nağar idüb gördi kim ġarb u şarğ, berr u bağr ⁽⁶⁾başdan āşikāre oldı. Andan dağı getdi. Pehlevān yine ⁽⁷⁾nağar idüb gördi yeryüzünñ hīç qurusı görünmez ⁽⁸⁾cümle

deryâdur. Andan bir miqdâr dağı gidüb gördi kim ⁽⁹⁾yılduzlar yir yir âşikâre olub görinü başladı. Andan pehlevân ⁽¹⁰⁾gördi kim yuqarudan dürlü dürlü güürdüler gelür. Eydür: ⁽¹¹⁾“İy Tîru Kebîr bu yuqarudan gelen vehmnâk âvâzlar nedür?”. [248b]

⁽¹⁾Eydür: “İy pehlevân imden girü kürre-i nâr ve kürre-i âteş vardur. ⁽²⁾Anlara yakın geldük. Bu âvâzlar ol kürrelerüñdür.”. Pehlevân ⁽³⁾eydür: “Bu kürreler didügün nedür?”. Eydür: “İy şâhib-kırân ⁽⁴⁾felegün dönişinden yil peydâ olur. Gâyet ulu olmağın ⁽⁵⁾yil dağı gâyet ‘azametlü olur. Ol yeldur kim tamâm felek ⁽⁶⁾yüzün tütmişdur, gürlür. Dağı gâyet tîz dönişinden ⁽⁷⁾yilden yuqaru od hâşıl olmuşdur. Yel yüzün dağı tamâm ⁽⁸⁾od kaplamışdur.” didi. Andan dağı yuqaru gidüb tâ kim kürre-i ⁽⁹⁾havâya irdiler. Pehlevân yine baqub gördi. Bu kez aşâğasın ⁽¹⁰⁾tuman gördi ki eĥâta eylemiş. Ne yir bilünür ne şu. Murğ ⁽¹¹⁾eydür: “İy Pehlevân uş bundan öte varmak mümkün degüldür.” didi. [249a] ⁽¹⁾Pehlevân dağı nazâr idüb gördi kim feleg-i Qamer, bârigâh ⁽²⁾Bî-sütün-mişâl qurulmuş. Velî dâyireden yir yeşil mücellâ ⁽³⁾nesne atlaş tınâb şeklinde devr olmuş. Eyle yüce kim ⁽⁴⁾dâyireden yüceliği belürmez. Gökler içinde belürsüz olmuş. ⁽⁵⁾Anı göricek eydür: “İy Murğ-ı Kebîr bu felek dâ’iresinde ⁽⁶⁾tınâbleyin tûran nedür?”. “İy şâhib-kırân uş Kûh-ı Qâf ⁽⁷⁾oldur kim Bârî’nün yaratdığıdır. Bundan gayrı altı dağı ⁽⁸⁾böyle birbirin ihâta itmişdür. Her birinün arası deryâ vü ⁽⁹⁾deşti Kûh-ı Hâmûn eyle kim cümle maĥlûkât ile mâl-â-mâldur.” ⁽¹⁰⁾didi. Ol sözi Pehlevân işidüb Allâh’uñ ‘azametine ĥayrân ⁽¹¹⁾oldı. Andan eydür: “İy Murğ-ı Kebîr bu ĥod bu ‘azamet ile bilinmek [249b] ⁽¹⁾mümkün degildir. Neden ma‘lûm oldu.”. Eydür: “İy Pehlevân ⁽²⁾bu ĥâlleri Âdem Nebî devrinden evvele gelen maĥlûkât zamanında ⁽³⁾dîvler qalmışdur. Ol zamanda niçe Süleymân’lar gelmişdür. ⁽⁴⁾Taĥtın yil götürüb ‘âlemi on sekiz biñ kerre dağı görmüşdür. ⁽⁵⁾Mu‘cizât kuvvetiyle Qâf’ları geçüb ol ‘âlemleri görürlermiş. ⁽⁶⁾Anlaruñ zamanından dîvler qalmışdur. Andan işidürüz.” diyüb ⁽⁷⁾yine yiryüzine dönüb inerken Pehlevân gördi kim Qâf-ı ⁽⁸⁾‘Azîm’uñ etegin bir baĥr ‘acîb bağlamış. Eyle kim nihâyeti yok. Dağı ⁽⁹⁾aşâğa gelüb ol baĥr üzerinde gördi kim bir degirmen qadarı ⁽¹⁰⁾yir açıldı. Eydür: “Bu nedür?”. Murğ eydür: “İy Pehlevân bu Qâf etegin ⁽¹¹⁾devr idendür. Deryâ-yı Muĥîṭ’dür kim bu Qâf’uñ öte yüzünden [250a] ⁽¹⁾gelüb bir yirde Kûh-ı Qâf şakq olmuşdur. Andan aqar dâyire ⁽²⁾olur. Ol deryânuñ cânib-i Qâf tağına varınca niçe ⁽³⁾biñ yıllıq yoldur. Heyhât Şaĥrâsı’dur. Ortası kim deñizden ⁽⁴⁾cezîre görünür. Rub‘ -i Meskûn yedi iqlîmdür. Dört taĥt ⁽⁵⁾altmış bir deryâ andadır.” didi. Pehlevân gördi Qâf’a nisbet ⁽⁶⁾Heyhât Şaĥrâsı bir mu‘ayyen Naĥalvazı gibi anuñ dâyiresinde ⁽⁷⁾Baĥr-i Muĥîṭ yüziñ gibi anuñ içinde Rub‘ -i

Meskün bir şahrâda ⁽⁸⁾bir çanağ gibi ola yâ olmaya. Kahramân bu kârgâhı göricek ⁽⁹⁾ğâyet ‘acebe kalub Haqq Te‘âlâ’nuñ kudretine hayrân oldı. **[Nazm]:**

[fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

	1	Anladuñ mı hâli tertîb-i cihân
Gör ne resme düzilüb dutmış mekân
	2	‘Aleme nice muhîf olmış Muhîf
Ne imiş miqdârda arz u basîf
[250b]	3	Milk-i Heyhât diyâr-ı Kûh-ı Kâf
Cümlesi bunlar degildür bil güzâf
	4	Bu kadar ider beyân ancak lisân
Yoğsa şanma kim budur aşlı hemân
	5	Bil ki bunca virilen hâl u haber
Kaatre gibi deñizden muhtaşar
	6	Kudret-i Haqq’ı beyân itmek muhâl
‘Âkili güyâ olur bu yirde lâl
	7	Bâreka’llâh şad hezârân âferîn
Kim bu resme kârgâh itmiş Mu‘în

⁽¹⁾Üstâd **qavlince**: Kahramân-ı Kâtil ol hâl ile temâşâ ide gelüb ⁽²⁾yine leşkere irdiler. Üç gün havâ ile Deryâ-yı Muhîf üzere ⁽³⁾gidüb Rub‘ -i Meskün çurusı göründi. Gelüb bir hoş çayı[r]gâhda ⁽⁴⁾dîv, perri leşkери konub hayme ve hargâh urdılar. Yine perri ⁽⁵⁾gönderüb Pehlevân’uñ Rub‘ -i Meskün’a geldügin bildürdiler kim ⁽⁶⁾Şehyâl Şâh birle Cebel-i Kebîr sultânı Behrâm’uñ dedesini Behmen **[251a]** ⁽¹⁾bile Hüşeng Şâh buyurdi. Hayme ve hargâhların Hind ⁽²⁾şahrâsında çıkub ‘acâ’ib barigâhlar çurub âlî dîvân ⁽³⁾hâneler, ebrîşimî atlas serâ-perdeler çekdiler. Devlet ile Hüşeng ⁽⁴⁾tahta gelüb oturdi, yol gözledi. **Ez-İn cānib**: ⁽⁵⁾Pehlevân dağı yarağ ile yine kalçub ikinci gün Rub‘ -i Meskün ⁽⁶⁾illerine havâdan seyr ide gelüb Hindüstân’a geldiler. ⁽⁷⁾Hüşeng ordusına bir günlük yol kaldı, kondılar. Hüşeng ⁽⁸⁾Şâh’a Gerden-keşân gelüb baş urub Pehlevân’uñ geldügin ⁽⁹⁾müjde kıldı. İl, diyâr behîst eyledi. Andan şâh emr ile otuz ⁽¹⁰⁾dört taht-nişîn pâdişâh, dört biñ şeh-zâde, dört biñ ⁽¹¹⁾şandali-nişîn pehlevân bâkî mîr ü vezîr cümle süvâr olub **[251b]** ⁽¹⁾Pehlevân’a istiğbâle gitdi. Ve dağı Hüşeng Şâh’uñ ⁽²⁾dört yüz hâtunları Hind hâtunlar ile la‘l ü cevâhire ⁽³⁾ğark olub yürüdi. Anlar gelince Pehlevân dağı Şeş-pây-ı ⁽⁴⁾bağrıye süvâr olub ol diyârũ aña birle Kahtarân bin ⁽⁵⁾Tamğaç, Behrâm-ı Cebelî birle sağ u şolında yürüyüb ⁽⁶⁾Rây-ı Hindî, Behmen Şâh

bir kola yürüyüb Şehyāl, perrī⁽⁷⁾ begler ile dīvler uluları ile on sekiz kez yüz biñ⁽⁸⁾ dīvler, perrīler havādan mevc urub yürüdi. Evvel Gerden-⁽⁹⁾keşān ile ‘Aşım ve Şīrpençe, āhen-dest yigirmi dört ‘ayyār ile⁽¹⁰⁾ irüb Pehlevān öninde baş urub merhabāladılar. Görüşüb⁽¹¹⁾ sağ kolınca yürüdiler tā kim gelüb şāhlar dağı irüb [252a]⁽¹⁾ Rāy ile Behmen ile görüşüb Şehyāl görüb ‘acebleyüb⁽²⁾ izzetleyüb selāṭīn erkān nice yürüdiler. Hātūnları⁽³⁾ dağı gelüb Pehlevān’a erenlere baş urub andan geçüb⁽⁴⁾ Serv-i Hūrāmān ile Behrām anası Kamer-ruḥ anuñ anası Dil-şād ile⁽⁵⁾ Mehīn Erre buluşub görüşüb yanınca yürüdiler. Ol⁽⁶⁾ ḥāl ile orđıya irince Şehr-i Serendīl ḥalkı cümle şahrāya⁽⁷⁾ çıkıub erkek, dişi, pīr u cüvān qarışub birbiriyle görüşüb⁽⁸⁾ tā kim gelüb Pehlevān irdi. Öñince yigirmi dört ‘ayyār, Sehmān-ı⁽⁹⁾ ādemī-zād kafāsınca ol on bir nerre-dīv sağ taraf perri⁽¹⁰⁾ leşkeri şol taraf insān kafāda dīvler üzerince rāst⁽¹¹⁾ Murğ-ı fermān-ber kanad açub havādan Pehlevān üzerine sāyebān [252b]⁽¹⁾ olub bir kaçre tağ gibi gelüb insān kavmi ol⁽²⁾ ḥālī görüb ‘acebe kaldılar. Tā kim gelüb Hūşeng⁽³⁾ Şāh dīvānına irdiler. Pehlevān’uñ eger selāṭīnūñ ayaklarına⁽⁴⁾ tāc-ı nāsic döşediler. İki taraftan yigirmi dört biñ⁽⁵⁾ çavuş şavul yort ile tā kim dīvāna irince Pehlevān,⁽⁶⁾ selāṭīn, serverler piyāde olub şāh dīvānına girdiler.⁽⁷⁾ Şāh dağı Pehlevān’ı görince ayak üzere gelüb qarşu yürüdi.⁽⁸⁾ Pehlevān mülük edebin yerine getürüb el öpdi. Hūşeng, Pehlevān’ı⁽⁹⁾ bağına başub yüzün öpdi. Andan Rāy-ı Hindī ile görüşüb⁽¹⁰⁾ andan Kahtarān ve Behrām anlarıñ ardınca sultān-ı Bāğ-ı İrem⁽¹¹⁾ Şehyāl irdi. Ardınca qarındaşı gelüb andan Mehīn Erre, [253a]⁽¹⁾ Kamer-ruḥ anası, Gülruḥ anası Behmen Şāh gelüb bir bir Gerden-⁽²⁾keşān anları dağı beyān eyledi. Bārī geçüb Pehlevān⁽³⁾ pāy-taḥtda oturub bir kola insān, bir kola perrī,⁽⁴⁾ bir kola dīvler tırub tertīb-i dīvān tamām oldu.⁽⁵⁾ Andan Hūşeng Şāh, Pehlevān’ı ikiledin merhabālayub⁽⁶⁾ ḥālīn ḥātırın şordı. Andan Rāy-ı Hind’e, Behmen Şāh’a⁽⁷⁾ ri‘āyet idüb andan dönüb Şehyāl Şāh’a “İy şāh-ı⁽⁸⁾ perrīyān sen dağı hoş geldüñ diyü ilümüzi müşerref eyledüñ.”⁽⁹⁾ diyü esenledüñ. Şehyāl yerinden tırub yüz urub envā⁽¹⁰⁾ pīş-keşler çeküb dürlü la‘l ü cevāhırle tırdı. Andan⁽¹¹⁾ eydür: “İy şāh bizleri bilüñ belā u bendede kalmış bī-çāre idük [253b]⁽¹⁾ dirligümüzden ölümüzi yakın bilüb dürlü ḥasret ile⁽²⁾ ve furkat ile yüregümüz şu olub erimişdi. Bi-ḥamd’illāh ki⁽³⁾ himmet-i sultān, ikdām-ı şāhib-ķırān irüb bu ölmüş⁽⁴⁾ vücūdumuza yine ḥayāt virüb, bizi düşmen elinden ḥalāş⁽⁵⁾ idüb ḥasretlerümüze irgürdi.” diyüb yüz urdı.⁽⁶⁾ Ta‘ām gelüb her tā’ifenüñ öñine gıdaları kındı.⁽⁷⁾ Pehlevān eydür: “İy Gerden-keşān bizüm bu dem mihmānumız⁽⁸⁾ Murğ-ı fermān-ber’dür kim bu fetḥüñ kilīdi ol oldu. Anı⁽⁹⁾ görüñ.” Eydür: “İy şāhib-ķırān devlet ile kim ‘ālī ḥazretüñ⁽¹⁰⁾ bunda geldüñ. Ol hemān yine pervāz urub Kūh-ı Serendīl⁽¹¹⁾ tarafına gitdi.” didi.

Pehlevān ol sözi işidüb eydür: [254a] ⁽¹⁾“Ol Ādem Nebī türbesin ziyāret ide gitmişdür yine gelür.” ⁽²⁾didi. Hüşeng Şāh eydür: “İy server ol kuş bu kadar ⁽³⁾idrāk ider mi?”. Pehlevān eydür: “İy şāh ol қalan kuşlar ⁽⁴⁾gibi degildür. Ādem dilin bilür faşīh söyler. Dīv, perrī ⁽⁵⁾cinn ve gul dilin söyler. Yedi dürlü dil bilür.” diyüb ⁽⁶⁾Murg-ı fermān hālin beyān eyledi. Ol dem kim Ādem’e varub ⁽⁷⁾ol ulu kuş yine geldi. Şāh eydür: “‘ Aceb dīvān ⁽⁸⁾içine gire mi?”. Pehlevān eydür: “N’lo gelsün?” diyüb dīvānuñ ⁽⁹⁾bir tarafıñ anuñ çün hālī idüb bir nesne қodılar kim geçüb ⁽¹⁰⁾otura. Andan Pehlevān emriyle Sehmān-ı ādemī-zād gelüb ⁽¹¹⁾Pehlevān’uñ ağızından dīvāna da‘ vet eyledi. Ol dağı [254b] ⁽¹⁾қabūl idüb gelince anuñ çün bir taraf ādemi açub ⁽²⁾yir itdiler. Tā kim gelüb bir at қоşumu қadarı yirden ⁽³⁾bir nesne üzerine inüb қanad virüb қuyruқ silkdi. ⁽⁴⁾Boyun uzadub gögüs қabardub bir kez silkinüb ⁽⁵⁾yine kendüyi devşürüb Sehmān ile kelimāt ide yürüdi. ⁽⁶⁾Evvel yigirmi dört ‘ ayyār ile Gerden-keşān karşı gelüb ⁽⁷⁾baş urub eydür: “Merhabā iy Tīru Kebīr şād geldün, buyur.” ⁽⁸⁾diyüb öñince yürüdi. İnsān iki taraf durub Tīr-i ⁽⁹⁾fermānı temāşā idüb Hāққ’uñ қadretine tekbīr iderlerdi. ⁽¹⁰⁾Tā kim gelüb dīvān içine girince Pehlevān ayak üzere ⁽¹¹⁾geldi. Cümle ayak üzere geldiler. Ol dağı baқub [255a] ⁽¹⁾қarşuda Hüşeng Şāh görüb ‘ ādetçe yüz urub selām ⁽²⁾itdi. İlerü yürüdi. Gördiler gevdede bir ulu depe қadar ⁽³⁾ola. Eyle şarudur kim gözler қamaşdı. Burnı al la‘l rengine, ⁽⁴⁾gözleri kızıl yāқūta beñzer. Ayaқları mercān rengine, minқarı ⁽⁵⁾elmās gibi. Andan Gerden-keşān öñince gelüb Hüşeng Şāh ⁽⁶⁾öñinde baş urub eydür: “İy şāh-ı cihān bi-ҳamd’ illāh ki ⁽⁷⁾şāhib-қırān қademinde senüñ gibi şāhib-sa‘ ādet şāh ⁽⁸⁾yüzini gördük. Ammā bizüm şāh hizmetinde қuşurumuz çok ⁽⁹⁾ma‘ zūr ola ki hizmet bāқī.”. Şāh dağı bunuñ faşīh kelimātın ⁽¹⁰⁾‘ acebleyüb eydür: “İy sālār-ı tıyūr senüñ şāhib-қırān ⁽¹¹⁾gibi armağanuñ ve hem senüñ vücūduñ armağandır. Buyur hoş [255b] ⁽¹⁾geldün.” didi. Andan ol dağı Pehlevān öñinde yüz urub ⁽²⁾gösterdikleri yire қарар eyledi. Andan öñine altun, ⁽³⁾gümüş sinilerle bütүн қoyun, şıғır gevdeleri қodılar. ⁽⁴⁾Ol dağı қanaғ dövünüb pençe urub lūt eyledi. ⁽⁵⁾Ġıdasın yeyüb ‘ ādetçe şükrin didi. Andan Hüşeng ⁽⁶⁾Şāh nazar idüb gördi kim dīvān-ı Süleymānī tırub ins u ⁽⁷⁾cinn, dīv u perrī ve tıyr dīvānına tırub kendüye bir vech ile ⁽⁸⁾yedi iқlīmde düşmen қalmadı. Devletin kemālde görüb bildi kim ⁽⁹⁾zevāli yaқındur. Andan o gün erkān yerine gelüb ⁽¹⁰⁾begler ile ittifāқ itdiler kim Қahramān içün varub Serv-i ⁽¹¹⁾Ҳірāmān’ı alıvire. Andan rızā alub Dāye dağı haber idüb [256a] ⁽¹⁾düğün қaydıñ gördiler. Yedi gün дүгүн olub ⁽²⁾her ‘ ādet yerine gelüb Pehlevān gelüb şāhlar eliñ öpdі. ⁽³⁾Şāh dağı hil‘ at-ı fāһri virüb başına tāc-ı cevherī virди. ⁽⁴⁾Alub otağına geldiler. Şāh hātūnları, Behrām anası ⁽⁵⁾varub Serv-i Ҳірāmān’ı erkān ile alub geldiler. Andan ⁽⁶⁾Pehlevān emriyle Mehīn

Erre'yi dađı Sehmān-ı ādemī-zād için ⁽⁷⁾getürdiler. İdrīs peygām-ber -'a. m.- kavlınce ikisine dađı ⁽⁸⁾niķāh olub murāda irdiler. Andan Şehyāl baş urub ⁽⁹⁾destūr diledi. Aña destūr olub Pehlevān ile ođlı ile ⁽¹⁰⁾görüşüb vidā' idüb hātūnı Kāmer-ruđ birle diyārına gitdi. ⁽¹¹⁾Andan Ekvāl'üñ diyārın kim Pehlevān Semendün'e virüb [256b] ⁽¹⁾yoldaşlarıñ kimin vezīr, kimin ket-ħudā itmişdi. Anlar dađı ⁽²⁾vidā' idüb Murđ'la gitdiler. Andan Hūşeng Şāh dađı ⁽³⁾yine bir ālī dīvān idüb cem'-i selāṭīn, serverler cem' ⁽⁴⁾olub 'ālī bađışşler eyledi. Eydür: "İy devletüm güneşi ⁽⁵⁾Ķahramān imden girü sizlere dađı vidā' olsun. Bizler dađı ⁽⁶⁾bu dem Rub'-i Meskūn illerinde düşmenüm Ķalmadı. Uş cümle ⁽⁷⁾cihānuñ hānları bizümle dađı uş yetmiş üç yıldur kim ⁽⁸⁾sefer üzereyüz. İmden yetmiş üç yıldan berü yanumuzca ⁽⁹⁾yüriyüb cihān ser-keşlerine Ķılıç uran selāṭīn, serverlere ⁽¹⁰⁾destūr virelüm diyārlarına gitsünler. Biz dađı varub Ka'be-i ⁽¹¹⁾mu'azzama'yı ziyāret idüb günāhlarumuza tevbe idüb andan [257a] ⁽¹⁾geçüb deşt diyārına varub pīr atamuñ hālīñ görüb ⁽²⁾ħizmetiñ idelüm. Bu zamana gelince dünyā-yı dūn havāsında ⁽³⁾eyü yılduk. Gereği gibi oldur kim āhret Ķaydın görevüz. ⁽⁴⁾Zīrā kim biz imden girü pīr olduk. Bize hemān ferāġat ⁽⁵⁾gerek. İmden girü seyr u sefer sizlerüñdür." didi. **Üstād** ⁽⁶⁾**ķavlınce:** Hūşeng ol zaman biñ üç yüz yaşında idi. ⁽⁷⁾Biñ kerre şaf çeküb ulu ceng itmişdi. Ol hāl ile gelüb ⁽⁸⁾Ādem Nebī -'a. m.- ziyāret idüb Ķurbānlar eyledi. Andan Ķahramān'a ⁽⁹⁾vidā' idüb Mekke-i mu'azzama vardı, ziyāret eyledi. Anda ⁽¹⁰⁾Ķurbānlar idüb cümle selāṭīn, serverlere destūr idüb ⁽¹¹⁾üç güne dek ol yir götürmez leşker şöyle tađıldı kim [257b] ⁽¹⁾yanında ancak ĶırĶ biñ ādem Ķaldı. Andan Ķuds'e geldi. ⁽²⁾Anda dađı Ķurbānlar eyledi. Andan geçüb ber-'azm-i Tūrān ⁽³⁾eyledi. Meger Hūşeng, Hind'e gelicek Menū-çehr hāyin olub ⁽⁴⁾Tūrān'a Ķaşd itdi. Meger Hūşeng atası Helhelān dađı leşker ⁽⁵⁾çeküb Ķarşu geldi. Bulışub ceng itdiler. Menū-çehr, Helhalān'ı ⁽⁶⁾ıtub esīr itdi. Ol Ķaber Hūşeng'e gelüb cān atub ⁽⁷⁾ĶırĶ biñ er ile Menū-çehr'üñ üzereme yürüdi. Menū-çehr ⁽⁸⁾dađı Hūşeng leşkerin işidüb gelüb ber-ā-ber oldı. ⁽⁹⁾Hūşeng vāķı' ayı gördi kim kendü Menū-çehr elinde tamām olur. ⁽¹⁰⁾Hemān irtesi meydāna girüb ol iki şāh birez ceng itdiler. ⁽¹¹⁾Āhir fırsat ile Menū-çehr, Hūşeng'i çalub ışığın iki şaĶķ idüb [258a] ⁽¹⁾irüb başında dört barmaĶ denlü zaĶm urdı. Hūşeng ⁽²⁾zaĶm yiyecek bir kez Ķayķırub Menū-çehr'i bir elmās tīġ ile ⁽³⁾eyle çaldı kim başdan başa iki pāre eyledi. ĶaĶtarān ⁽⁴⁾ve Behrām ve Gerden-keşān yürüyüb Menū-çehr'üñ leşkerine ⁽⁵⁾Ķılıcı şöyle urdı kim bir demde tār u mār idüb varuñ ⁽⁶⁾Ķılıçdan geçürdiler. Andan Hūşeng'i bāriġāhına getirüb ⁽⁷⁾tımār eylediler. Atası Helhelān'ı getirüb ata pīr, ođlı pīr ⁽⁸⁾birbirin görüb ağlaşdılar. Hūşeng ol zaĶmetden Ķalāş ⁽⁹⁾olmayub zebūn oldı. Ol demde atasınuñ eceli irüb ⁽¹⁰⁾fevt oldı. Gördi kim öldi kendüye nisbetdür. İmden

(1)girü nevbet kendüye geliserdür. Mizâcını gâyet za'if görüb [258b] (1)buyurdu. Begleri dīvāna gelüb Qahramān daḡı şāhı (2)ayâdete ya'ni şormağa gelmişdi. Şāh, Qahramān'ı getürüb (3)yerine naşb eyledi. Tūrān'ı Qaḡtarān'a virüb Ceyḡūn'dan (4)Belḡ'e varınca Behrām-ı Cebelī'ye viridi. Diyār-ı Meskün'ı (5)tamam Qahramān'a viridi. Cümlesiyle ḡelälleşüb İdrīs (6)Nebī ruḡına şalavāt virüb teslīm oldı. Ol yedi (7)iḡlīme mālīk olan cümleden el çeküb göz yumub (8)ferāḡāt itdü gitdi. **Nazm:**

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

- [259a]
- 1 İy bulan her nesneye bunda kemāl
Fıkr ider misin nedür encām-ı kār
 - 2 Hay ḡaflet perdesin ref'ide gör
Bu hevāya cehd idüb def'ide gör
 - 3 Gör biñ üç yüz yıl olan dünyāda cān
Nevbeti irdi u teslīm itdi cān
 - 4 Her ne vardur ger geda ger şehriyār
Cümlesi vaḡtine olu[r] intizār
 - 5 İricek vaḡt-i ecel fevt eylemez
Gerçi geldüm diyü zāhir söylemez
 - 6 Līki eyler dāyimā pinhān ḡaber
Gāh bürāzer fevt olur gāhī pezer
 - 7 Cümle bunlar 'āḡile tenbīhdür
ḡāli dünyā cümlesi teşbīhdür
 - 8 İştibāhı ḡo gözet taḡkīki sen
Tā bulasın cezbeyi tevfiḡi sen
 - 9 Cānı cāna eyleyi gör āşinā
Yoḡsa yoḡ dehrüñ şafāsına beḡā

(1)**Tartūs ḡakīm kavlınce:** Hūşeng Şāh tamām olub yerine kim (2)Qahramān şāh oldı. Ba'zıları eydür: Nūh zamanında Qahramān (3)şāh idi. Ammā rivāyeti muḡtelifdür. Tārīḡ-i Şāhī'de eydür: (4)“Hūşeng, Nūh'dan soñradur. Bārī be-her-hāl ikisi daḡı kavldur. (5)Ammā dirler ki cihāna yedi şāḡib-ḡırān geldi. Gerçi [259b] (1)şāḡib-ḡırān adın idinmiş çok velī rāst şāḡib-ḡırān (2)yedidür. Cümlesinüñ evveli Qahramān-ı ḡātil'dür. Şāḡib-(3)ḡırān olmasına Hūşeng Şāh sebep oldı. Ol sebebden (4)Hindüstān cengi söylendi. Zīrā kim bu ḡışsa-i Qahramān'dan (5)murād-ı aḡvāl Qahramān'ı zikr

itmekdür. **Ehl-i tārīḫ eydür:** “Cihān ⁽⁶⁾serāyına Hūşeng zamanına dek Hūşeng’den ulu şāh gelmedi. ⁽⁷⁾Erkān-ı saltanat, kā’ide-i şāhī andan qaldı.”. **Tārīḫ-i Maqāṭṭa’ī** ⁽⁸⁾**ḳavlınce:** “Hūşeng-nām dört mu’teber mücelled kitabdur. ⁽⁹⁾Ammā az bulınur. Aña birde ola ancak velī ḳışsa-i Ḳahramān ⁽¹⁰⁾daḫı dört mu’teber mücelled kitabdur. Cildi evveli budur kim ⁽¹¹⁾bu ḳadar beyān oldı. Velī bākīsi ele girmek muḫāldür. **[260a]** ⁽¹⁾‘Aḳla fehm olan oldur kim bunuñ tamām ḳışşaları ⁽²⁾ḫazā’in-i şāhlardan ğayrı yirde ele girmez. Ol sebebden kim ⁽³⁾nüşhası bu ḳadar ve hem taḫşīle behāsı çoḳdur. ‘Avāmuñ ⁽⁴⁾bu nesneye bu ḳudreti yoḳdur. Pādişāhlaruñ ne iḫtiyāçları ⁽⁵⁾var ammā Allāh Feyyāz’dur. Buḫl olmaz. Bu bī-çārede hīç yoḳ iken ⁽⁶⁾altmış iki cild-i Süleymān-nāme viren Allāh eger şıdḳ ile ⁽⁷⁾isterseñ saña daḫı murāduñ virür. Hemān şadıḳ ol. ⁽⁸⁾İ‘tiḳāduñda ümīzdür ki saña daḫı ḫayr müyesser ola. ⁽⁹⁾

Kitāb-ı Ḥātime-i Ḳışsa-i Ḳahramān-ı Ḳātil

[fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

1	Eyledi luṭf u hidāyet Zü’l-celāl
Cild-i evvel buldı bu yirde kemāl
2	Līk ḳışsa bu degül durur hemān
Daḫı şimdi şāh oldı Ḳahramān
[260b]	3 Anca daḫı ḫāl-i destān olısar
Serviden oḒlı Nerīmān olısar
4	Niçe kez daḫı idüb Ḳāf’a sefer
Göriserdür anca dürlü ḫayr u şerr
5	Ser-güzeşt-i ḳışsa-i Gerden-keşān
MurḒ-ı fermān heft-diyār-ı şāh-ı ḫ’an
6	Var durur bu cümleden çoḳ ḳışşalar
Kim alınur her birinde ḫışşeler
7	Ḳışsa maḳşūd olan ḫışşedür
Arada līkin bahāne ḳışşadur
8	ḫışşenüñ ehline ḳıldum ḳışşayı
Ḳışşadan tā kim göreler ḫışşeyi
9	‘Aḳil oldur kim gördüğinden ala pend
İtmeye bir nesneye ṭa’ n ile ḫand
10	Kendüye yārān-i nīk ide ḳabül
Cehd idüb bula arayub ṭoḒrı yol

- 11 Yoḥsa her gördüğine ta' n eyleyen
Oldur özin lâyıḳ-ı la' n eyleyen
- 12 Ta' n-ı zilletden gönül pāk olsa yeg
Âdemî olan ḥaṭarnāk olsa yeg
- 13 Cehd idüben kendü naḳsuñ düzegör
Kaçan ola âdem olan bî-kuşür
- [261a] 14 Ḥâb-ı ğaflet aldı bîdâr olıgör
Ḥâk-i pây-i şâhib-esrâr olıgör
- 15 Tâ ḥaber-dâr olasın esrârdan
Ḳurtulasın bu ' abeş iştiğâlden
- 16 Yâ İlâhi bu hevâdan el-emân
Cân göster iştiyâḳuñdan nişân
- 17 Dür itme zümre-i ebrârdan
Şaḳla luṭf eyle ' azâb-ı nârdan
- 18 Serv[er]-i ser-dâr-ı sâlâr-ı Rüsül
Maḫhar-ı levlâk-i hâdî-i sübül
- 19 Mefḥar-ı ser-ḥayl-i cümle enbiyâ
Âfitâb-ı her-dü-' âlem Muştafâ
- 20 Şefḳat-i deryâsı ol demde sebîl
Eyleme maḫrûm it yâ Celîl
- 21 Gerçi çok bizlerde ' işyân-ı günâh
Yâ İlâhî luṭfuñı kııl ' özr ü ḥ' ah
- 22 İtme maḫrûm ol ulu dergâhdan
Ol durur maḳşûd [d]âd u âhdan
- 23 Yoḳ durur bizlerde ' ilm ü yâ ' amel
Olavüz anuñla in' âma maḫal
- 24 Bilirüz illâ ki in' âmuñ senüñ
Varına yoḳına baḳmaz kimsenüñ
- [261b] 25 Varımız yoḳımız iy Perverdigâr
Cümle ' ilmüñ defterine âşikâr
- 26 Raḫmeti ol kişi Ḥaḳ'dan ḳazana
Fâtiḫa oḳıya bunu yazana
- 27 ' İzzetüñ Ḥaḳḳıçün iy Rabbü'l-enâm

Āhirimüz hayr ile eyle tamām

(1)Temmet hāzāhi'n-nüşhati's-şerīf bi-'avni'l-meliki'l-laṭīf min-yedi'z-za'īf'il-
naḥīfi'(2)l-muhtāc ilā-raḥmeti'llāhi te'ālā 'Alī bin Abdu'llāh vaḳtū'd-ḍuḥā (3)yevm 19
fī-Muḥarremi'l-ḥarām 959 ğafera'llāhu ve li-vālideyhi ve'-l cemī'i'(4)l-müslimīn ve'l-
müslimāt ve'l-mü'minīn ve'l-mü'mināt minhüm ve'l-emvāt raḥmetike yā erhāmü'r-
rāḥimīn.

[19 Muḥarrem=16 Ocak 1552]

SONUÇ

Eski Türk edebiyatında mensûr eserler her ne kadar ikinci derecede kalmış olsa da kültürel arka planda bir milletin duyuş, kavrayış ve yaşam kodlarını içerisinde barındıran nitelikli eserler ortaya konmuştur. Bu eserler, çevriyazı yöntemiyle geçmişin birikimini günümüze taşımak, tanımak ve sağlam bir tarihi-kültürel bir bağ kurmak açısından önem arz etmektedir. Eski Türk edebiyatında mensûr hikâye geleneği içerisine dâhil olan ve yapılan bu çalışmaya konu olan *Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil* adlı eser; çeşitli yönlerden ele alınarak incelenmiştir. Estetik, zevk ve dünya anlayışını anlama noktasında kaynak eser mesabesinde dir. Yapılan çalışmada Eski Türk edebiyatının hikâye geleneği, bu alanda yapılan tanım ve tasnifler ele alındıktan sonra eser çeşitli modern tâhlil yöntemleriyle ele almaya çalışılmıştır. Eserin dramatik aksiyonu sağlayan değerler açısından incelemesi yapılmıştır.

Hint ve Fars menşeli Kahramân-nâme hikâyesini incelemeyi hedeflediğimiz çalışmamızda 1b-261b şeklinde numaralandırdığımız eserin, transkripsiyon alfabesi ile çevriyazısı verilmiştir. Oldukça hacimli ve dinamik bir yapıya sahip olan eserin çevriyazısı yapılarak metnin içerisinde yer alan problemler alanların çözüm ve tamiri yapılmak suretiyle yapılacak çalışmalara kaynak teşkil etmesi amaçlanmıştır.

Eski Türk edebiyatında hikâyelerin konuları oldukça çeşitli ve girift bir yapıya sahiptir. Din, tasavvuf, ahlak, aşk ve kahramanlık en fazla üzerinde durulan, işlenen konulardır. Bu konuların ayrı ayrı işlendiği hikâyeler olduğu gibi, birden fazla konunun ele alındığı hikâyeler de vardır. Asıl konusu kahramanlık olan Kahramân-nâme adlı hikâyemizde, kahramanlığın yanısıra aşk, din ve tarih konularının işlendiği tespit edilmiştir.

Üzerinde çalışma yapılan Kahramân-nâme adlı eser zengin bir olay, mekân ve şahıs kadrosuna sahiptir. Hikâyede, Kahramân'ın aşk hikâyesine ve başından geçen mâceralara yer verilmiştir. Çalışmamızın esasının geçmiş ve gelecek arasında bir bağ kurmak oluşu ve hikâye türünün varlığının Türk edebiyatında Tanzimat'tan önceki döneme dayandığını göstermektedir. Bu eserin modern hikâye inceleme metotlarından faydalanılmış ve bu metot; kurgusal unsurların –şahıs kadrosu, zaman, mekân, olay örgüsü- detaylı bir biçimde değerlendirilmesini mümkün kılmıştır. Hikâyenin başkışisi olan Kahramân ve diğer karakterlerin aşk ilişkilerine ve başından geçen çeşitli

maceralara yer verilmiştir. Modern inceleme metotlarından faydalanılan bu bölümde kurgusal unsurlar detaylı bir biçimde değerlendirilmiştir.

Ayrıca hikâyenin daha iyi anlaşılabilmesi açısından Joseph Campbell'ın Kahramanın Sonsuz Yolculuğu adlı eserinden yola çıkılarak yaptığımız değerlendirme ile Kahramân'ın başından geçen gelişim evreleri verilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak Kahramân'ın yolculuk esnasında karşılaştığı olaylar, olağanüstü şahıslar ve varlıklar ile uğranılan gizemli mekânların hepsinin Kahramân'ın tinsel olarak yeniden doğup, geri dönüşünü anlattığı bölüm ile hikâyeye nihâyete ermiştir.

Yapılan bu çalışma üzerinde her ne kadar üzerinde titizlikle çalışılmış olsa da gözden kaçan yanlışlıkların olması gayet tabii bir durumdur. Bu bağlamda siz okuyucunun/araştırmacının anlayışına sığınılmıştır. Yapılması planlanan çalışmalara kaynak teşkil etmesi çalışmanın yegâne hedefidir. Bilim âlemine hayırlı olmasını temmenni etmekteyiz.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Şerif (2000), *Roman Sanatı ve Roamn İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları
- AKTAŞ, Şerif (2013), *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinler Tahlili*, Ankara: Kurgan Yayınları
- ALBAYRAK, Nurettin (2010), *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları
- AYVERDİ, İlhan (2011), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- BOYNUKARA, Hasan (1997), *Romanda Bakış Açısı ve Anlatış*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- CAMPELL, Joseph (2000), *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, İstanbul: Kabalcı Yayınları
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2013), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- DİLÇİN, Cem (2013), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ECE, Selami (2007), *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Erzurum: Fenomen Yayınları.
- ELİADE, Mircea (1992), *İmgeler-Simgeler*, Ankara: Gece Yayınları.
- FREIDA, Fordham (2008), *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*, (Çev. Aslan Yalçiner), İstanbul: Say Yayınları.
- KANAR, Mehmet (2013), *Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Say Yayınları.
- KAVRUK, Hasan (1998), *Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler*, İstanbul: MEB
- KOMİSYON (2011), *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORKMAZ, Ramazan (1997), *Sebahattin Ali, İnsan ve Eser*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- KORKMAZ, Ramazan (1997), "Kemal Tahir'in Sağırdere ve Kör Duman İkilemesi Üzerine Bir Çözümleme Denemesi", *Adam Sanat*, S. 145/Aralık, s. 42-44.
- KORKMAZ, Ramazan (2007), Dil ve Edebiyat Yazıları-Mustafa İsen'e Armağan, Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker, s. 399-412, Ankara: Grafiker Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuad (2004), *Edebiyat Araştırmaları 1-2*, Ankara: Akçağ Yayınları.

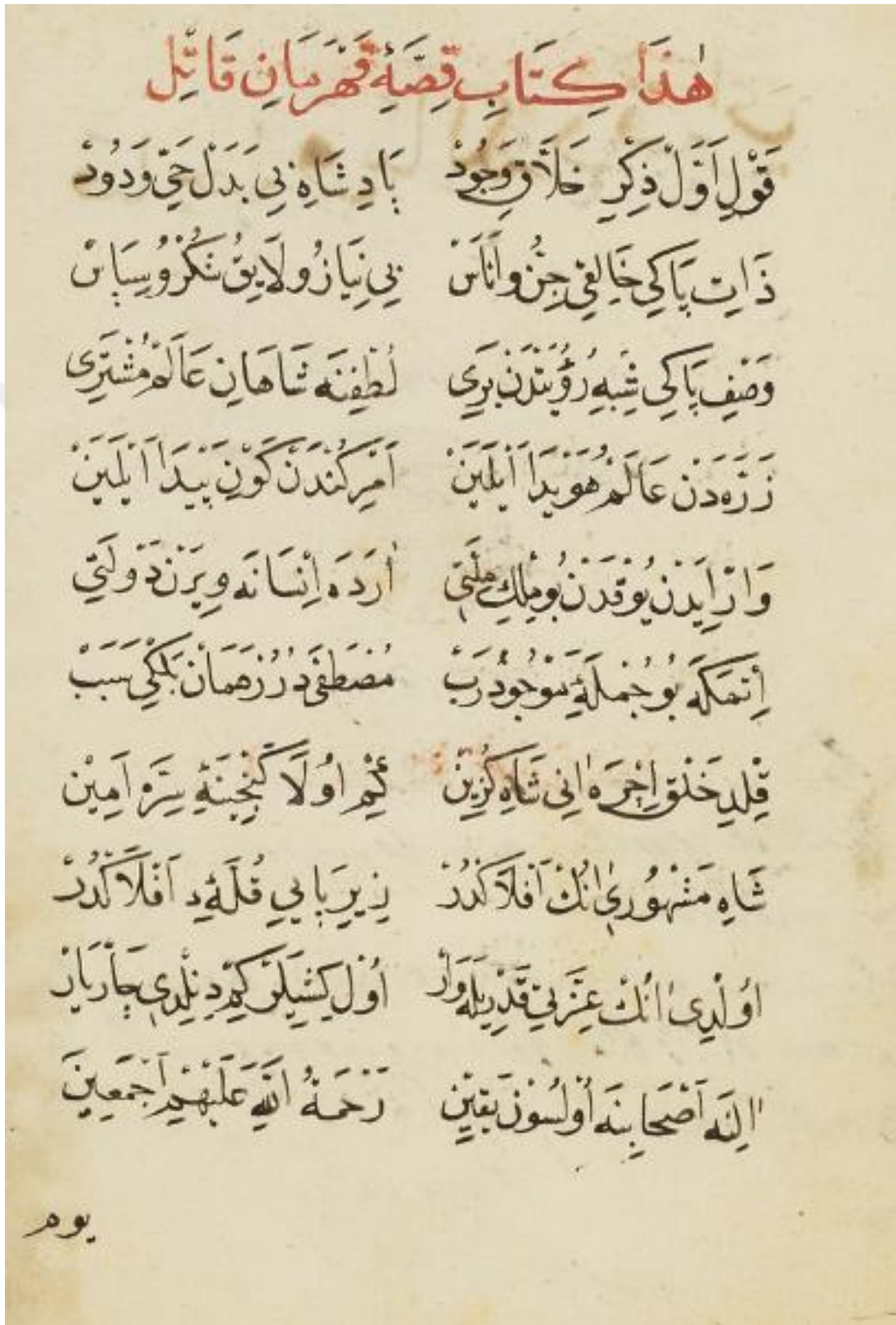
- LEVEND, Agah Sırrı (1967), “Divan Edebiyatında Hikâye”, *TDAY/ Belleten*, s. 71-11.
- LEVEND, Agah Sırrı (1984), *Türk Edebiyatı Tarihi I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- LEVEND, Agah Sırrı (1984), *Divan Edebiyatı*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- MAZIOĞLU, Hasibe (1992), “Divan Edebiyatında Hikâye”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, s. 19-36.
- MENGİ, Mine (2009), “Klasik Türk Edebiyatında Mensûr Türlerin Seyri, Tasnifi ve Sorunları”, *Türklük Bilgisi Araştırmaları Cem Dilçin Armağanı*, C. 33/11, s. 43-49.
- MUALLİM NACİ (1987), *Lügat-ı Naci*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- MÜTERCİM ASİM EFENDİ (2000), *Burhan-ı Katı*, (haz. M. Öztürk, D. Örs), Ankara: TDK Yayınları.
- ONAY, Ahmet Talat (2013), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar Ve İzahı*, (Haz. Cemal Kurnaz), Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- ÖZCAN, Tarık (2003), Oğuz Kağan Destanının Kahramanlık Mitosu Bakımından Çözümlemesi, *Milli Folklor Dergisi*, s. 57, s. 76-81.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat (1985), *Türkçe’de Roman*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- PALA, İskender (2012), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- PARLATIR, İsmail (2006), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yayınevi.
- REDHOUSE, James William (1992), *Turkish and English Lexicon*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- SARAÇ, Yekta (2000), “Divan Edebiyatında Hikâye”, *Hece Dergisi* S. 46/47, s. 57-83.
- ŞEMSETTİN SAMİ (1995), *Kamûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- ŞİMŞEK, Esmâ , ŞENOCAK, Ebru (2009), İbni Sina Hikâyelerinin Arketipsel Tahlili, *Milli Folklor Dergisi*, S. 82, . 110-121.
- ÜNVER, İsmail (2008), “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/6, Fall.
- YAĞCI, Şerife (2002), “Klasik Türk Edebiyatı Geleneği İçinde Hikâye”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 141, s. 147-160.

YILMAZ, Ebru Burcu (2011), “Hikâye ve Romanlarda Sembol Dilinin Görüntüleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Bilig* S. 56, s. 45-56.

EKLER

TIPKIBASIM

يَوْمِ مُحَشَّرَةٍ أُولُو رُؤُوسٍ بُولٍ بِأَبِجِ أَوْلَادِ أَضْحَامِي رَسُولِ
 أُولُ قَوْلِهِ أَيْلُرْ عِنَايَتِ بَادِ شَاهِ مُصْطَفَى قَوْلِهِ لَيْلَهُ وَارِشْ أَوْلَاهُ رَاهِ
 يَا أَيُّ لُطْفِكَ آيَلَهُ رَهْفُفَا كَيْمِ قَلْبِهِ بِيْرُهُ شَفَاعَتِ مُصْطَفَا
 يُخْصَهُ جُمْلَهُ سُوْدُمُرْ أَوْلِي زِيَانِ وَآيِ أَكْرَارِ مَرْمِهِ لُطْفُكَ دَرِ أَمَاذِ
 بَحْرِ لُطْفِكَ نِي نَهَائِتِ دَرِ سِنُكَ دَائِمًا إِيْشُكَ عِنَايَتِ دَرِ سِنُكَ
 أَوْمُرُوزِ مَقْبُولِ إِدَهْ سِرْ جَانِ مَن عَفْوَادِ سِرْ جُمْلَهُ عَضِيَانِ مَن
 آيَلَهُ أُمِيدُ مَرُورِ أَرِنِ عَدَمِ مُصْطَفَى يُوْرِي صُوْنَهُ نَقْلِ كَرَمِ

دِي بَا جِهْ دَا اِسْتَانِ قَمْرَمَانِ قَاتِلِ

اِسْتِدَا سُوْرِكِهْ بِسْمِ اللّٰهِ اَوْلَهْ لِاَجْرَمِ وَيَرْوُرْ صَفَا جَا زُدَلَهْ
 اَوْلِ مَوْزُكْ سُوْرِي دَرِ جَانِهْ اَثْرِ دِ كَلْبِيْنِ اَلْوَرِ نَيْسِيْنِ مَاحْضَرِ
 سُوْرِكِهْ جَانْدَنِ سُوْرِكِهْ كَلُوْرِ دِ كَلْبِيْنِلَرِ شَوْ قَلَهْ مَعْمُوْرِ اَوْلَهْ

زِيرَه سُوْرَكِ اَصْلِ شُوْرُوْ اُوْلُوْرُ ^{اَزَلِ}
 اَهْلِ شُوْرَهْ اُوْلُوْرُ اَخِرِ بَدَلِ
 سُوْرِدِ مَكْدَنْ نِيْدِي بُوْدِرْمُوْدِ
 تَاكِيْمِ اُوْلُوْرُ قَهْرِمَانْدَنْ قِصَهْ يَادِ
 اُوْلُوْرُ زِ صَاحِبِ فَرِيْنِكِ اُوْلِي
 هَر كَلَنْدَرِ دِيْدَلِرْ اَكَهْ بَلِي
 اَدْمِيْ اَصْلِنْدَهْ اُوْلُوْرُ اَبْتِدَا
 كِيْمِ جِهَانِكِيْرِكِ اَكَهْ وِيْرِدِ خُذَا
 بَا قِيْلِرْ اَنُوْكَ بُوْلِنْ كُوْرِدَلِرْ
 قَهْرِمَانِكِ جِيْفِرِنْ اَز لِيْدَلِرْ
 هَر بِيْرِيْ اَز لِيْكَنْ اَلِيْ حِصَهْ سِنْ
 پِيْرِيْ كَلَسَهْ ذِكْرِيْنِ وُزْقِصَهْ سِنْ
 سَاْمُرْسْتَمْ زَالِ هَمْ اَقْرِيْسَابِ
 اَنْدَنْ اُوْلُوْرُ قَهْرِمَانِ اَهْلِ نِصَابِ
 دِيْخَلَهْ اِيْمِيْ كَلِ جِهَانِكِيْرِنْ كَلَامِ
 وِيْرُصْلُوْرُ اَنْ مِضْطَفِيْ بِيْ وَاْلَسَلَامِ

كَلَامِ حِكَايَتِ قَهْرِمَانِ قَاتِلِ

- رَاوِيَانِ تَوَارِيْحِ عَالَمِ وَ نَا قِلَانِ سَرَكُذَشْتِ بِنِيْ اَدَمْ
- اَحْوَالِ جَرِيْحِ كُوْدُوْنْدَنْ • وَا فَعَالِ دُنْيَايِ دُوْنْدَنْ

ای نیگار ز دخیله خالدن خبر کیم نلر کوردی بنمخ بود ز لوسر
 وصف خالدن سکا بدم بیان ایدیم کردی کلریک بزمان
 اولقد ز محنت که بن کورتم آبی کوزمه شد ز بلکه آدم او غنی
 کاه حیوان اولشم کاهم غراب هر زین کوزم یک یک غدا
 اولقد زیر که بگشت ایدم پری دیو دینی بلدم سویدم
 کربکا ایرتمه عونی خدا اوله جانم یک بر اولدیها
 ویرجک بزقوله بردی جیب لطینه قیلور مش آبی سبب
 تا که ورد اهلنه شفتلر قله دردی کوردن دیور حمله
 درینه صابراولان زمران بولور جانه باشه قایلین جانان بولور
طوبوس حکیم قونجه کردن کسان آیدرای نیگارین بزمان
 ازرق جادو ک بو قدر فسادین بلوب قصد انتم کیم ورد

دَیْلِمَ وَارِجَهَ جَادُو بِنِیِ مَحْرِیْلَهْ اَوْلِیُوبَ یَرْقُولَانِ اَلْدِی
 بَدِی بِنِیْلَ قُولَانِ صَوْرَتِنِمَ کَرُوبَ اَدَمَ یُوزَنَهْ حَسْرَتِ کُتْمِ
 زِیْرَا کِمَ بِنِی قُولَانِ اِیْدُوبَ یُوزِدِی جَادُو لَرِ بِنِی اَوْلِی بَرِی
 دَرِیایِ کُجُوزِ دِیْلِمَ بَرِیْرَهْ بَرِیْرَهْ بَرِیْرَهْ بَهْ اَلتَّیْلِرِ دَرِیایِ
 مَحِیْطِ اِیْچِنِدَهْ دَایِرَهْ سِی اَللِی فَرَحْ دَرِی دَرِی دُنْیَا دَهْ نَهْ
 دَرُ لُوعَدُو جَانُو زَلُو رَوَ اِرْسَهْ جُمْلَهْ اَنَهْ وَا رِدِی اَدَهْ جَرِی
 بِنِی فَرَا دِ دِی بَرِ لَرِ مِشِ اِی بِنِ کَارِ بِنِ هَمَ اَیْمَهْ نَقْدَرِ کِمَ فَرَا دِ اَیْدِ
 اَغْلَرِ دَمَ کِیْمَهْ حَالِکَ نَدَرِ دِیْمِزِی اَوْلِ جَرِیْرَهْ اَخْجَلَرِ کُورَمَ
 کِیجِیْلَهْ قَهْقَهْ اَیْمَهْ شُویْلَهْ کُولَرِ کِمَ دَرِیایِ مَحِیْطِ بِنِ قُولُو بَرِی
 اِیْنِدَنَ وَ هَمَ اَلْوَرِ دِی کِیْمِ زَارِیْلَهْ اَیْمَهْ فَرَا دِ اَیْدِ اَغْلَرِ دِی کِمَ
 اِیْنِدَنَکَ اَوْزِی کُوبَرِ دِی کِیجِیْلَهْ دَرِ اَدَنَ دَرُ لُوجَانُو زَلُو

چقوبه ریاد

جِعُوبَ دَرِيَادَن كَوَهَرِ كَتُورِبِ اُولِ اَلْعَجَلِ دِينِ صَبَاحِكَ
 اَو تُو رُوبِ عَيْشِ اِي دَر لَرْدِي اِي آفَتِ زَمَانِ بَر كُونِ اَغْلُوبِ
 كَزَر كَنِ وَطَنِ فِكْرِي نِ اَر زُو اِي دَر كَنِ قَوْمِ قَبِيلَه دُونِ سَتِ اِي
 وَ بُولَدِ اَش حَسْرَتِيلَه جَانِ وَ جِكْرِ اِي قُوبِ كَزَر كَنِ اُولِ حَزْبِ اِي
 بَر طَرَفِ دَن سِيَاهِ كَسْمَه قِيَادَن بَر حِصَارِ كُو رُذْمِ كِنَارَه كَلُوبِ
 نَانَا اَلْمَن قَلِينَه كُو زَا اِي رَمْرِ بَر خِ بَدَنِ قَبُورِي جُمْلَه پَكِ
 اِي كَسْمَه قِيَادَن شُوبِيلَه كِه يَبُودِ خِي يِكِ يِنَه اُولِ حِصَارِ
 اِي بَجِينَه بَر عَجَبِ قَوْمِ كُو رُذْمِ هَر بَر يِنِ كِ قَدِي سَكَسَنِ وَ
 طَقْسَانِ وَ يُو زَا اِي نِيَه كُو دَه لَرِي اِي اِي شِ بَر عَوْشِ كِي
 دَر تِ كُو شَلُوبِ اَش لَرِي دَر تِ كُو شَلُوبِ هَر كُو شَدَمِ بَر زَكُورِ
 وَ اِي بَر قَلَنَاجَه وَ اِي اُولَا يِنَه دَر تِ طَرَفِ اَو مُوزَلَرِينَه

270-

260

عَمَلًا فَهَمَّ أَوْلَانِ أَوْلَادِ كَيْمِ بُونَكَ تَعَامَ قِصَّةَ لِي
 خَيْرِ بْنِ شَاهِرْدَنِ عِبْرِي زِيْدَةَ آلِهِ كِرْمَرِ أَوْلِ سَبْدَنِي كِيمِ
 نَسَخَهُ سِي بُو قَدَرِ وَهَمَّ تَخْصِيْلَهُ بِهَا سِي جُو قَدَرِ عَوَامِكِ
 بُو نَسِيَهَ قُدَرِي بُو قَدَرِ يَادِ شَاهِرْدَنِ نَهَ اِحْتِيَاجِ لِي
 وَازِ اَمَّا اَللَّهُ فَيَا ضَرْ خُلْ اَوْلَمَزِ بُو بِي جَارِهِ دَهْ هِيَجِ بُو نَكَنْ
 اَلْتَمِشِ اِي كِي جَلِيْدِ سَتِيْمَانِ نَامَهَ وِي رِنِ اَللَّهُ اَكْر صِدْقِي لَهُ
 اِيْتَمَكِ سَكَا دَخِي مُرَادِكِ وِي رَزْمَانِ صَارِقِ اَوْلِ
 اِعْتِقَادُ كِهَ اُمِيْدُ دُرْ كِهَ سَكَا دَخِي خَيْرِ مَبِيْرِ اَوْلَا

كِتَابِ خَاتَمِهِ قِصَّةِ فَهْرْمَانِ قَاتِلِ

اِيْلِدِي لُطْفِ هِدَايَتِ ذُو الْجَلَالِ جَلِيْدِ اَوْلِ بُو لِدِي بُو زِيْدَةَ كَمَالِ
 لِي كِهَ قِصَّةِ بُو دَكَلْدُو رَمَانِ دَخِي شِمْدِي شَاهِ اَوْلِدِي فَهْرْمَانِ

آنجه د اخچال دستان اولس سرودن او غلی زیمان اولس
 بجه گوز اخچي ايدب قافه سفر کورسرد ز آنجه در لو خير و شر
 سرگذشت قصه کردن کشان مرغ فرماز هفت ديار شاه خوان
 واردر ز بو جلدن چو قصه کیم اينور هر برين حصه در
 قصه مقصود اولن حصه در آردن ليکن بهانه قصه در
 حصه نك اهلينه قديم قصه قصه دن تا کيم کوره لر حصه
 عاقل اولدتم کوردر کوندين اتميه بر نسبه طغينه خند
 کندويه باران نيك اين قبول جهدايدوب بوله آرا بو طغينه
 نخسه هر کوردر و کينه طغين المين اولد اوزن لايق لعن المين
 طغندر لادن کوکل باک اولس باک آدمي اولن خطر ناک اولس باک
 جهدايدوب بن کند تفصلي دوز کوز قاچن اولاد آدم اولن بي قصور

خاب غفلت

۲۷۱
261.

خَا بَغَلْتِ لَدِي بِيْدَارِوْلِي كُوْدُ	خَا كِ بِاِي صَا حِبِّ سَرِ اَوْلِي كُوْدُ
تَا خَبْرَدَارِ اَو لَسِيْنِ اَسْرَارْدَنْ	فُوْرِي لَاسِيْنِ بُوْعِيْبِ اَشْغَالْدَنْ
يَا اِلْهِي بُو هُوَادَنْ اَلَا مَانِ	جَانِ كُو سَتَرِ اَشِيْبَا قَلْدَنْ شَانِ
دُوْرَانِه زُمْرِيْ اَبْرَارْدَنْ	صَنْلَه لُطْفِ اِيْلَه عَذَابِ اَرْدَنْ
سَرُو سَرْدَارِ سَالَارِ رُسْتَلِ	مَظْهَرِيْ نُو لَ اِيْ هَادِيْ سُبُلِ
مُفْخِرِ سَرِ خَبِيْلِ جَمَلِه اَنْبِيَا	اِفْتَابِ هَر دُوْ عَالَمِ مُصْطَفَا
شَفِيْقَتِ دَرِي اِيْ اَو لَرْمَنْدِ سُبُلِ	اَيْلَه تَحْرُوْفِ اِيْتِ يَا جَلِيْلِ
كَرْجِه جُوْ قُوْرِيْ زُرْدَه غِيْصِيَانِ كِنَاهِ	يَا اِلْهِي لُطْفِ كِيْ قَلِ عَذْرُو خَوَاهِ
اَيْنِه تَحْرُوْمِ اَوْلِ اَو لُوْدِرِ كَاهْدَنْ	اَو لَسِدْرِ مَقْصُوْدِ اَدُوْ اَهْدَنْ
بُو قُدْرَنْ زُرْدَه نَعِيْمِ وَا عَمَلِ	اَو لُوْزَانِ وَا نُوْ كَلِه اِنْعَامِه مَحَلِ
بِيْلُوْرْدَنْ اِلَّا كِه اِنْعَامِكْ نَكْ	وَا رِنَه بُو غِيْبَه بَقَرِ كَمْسِكْ

وَأَرْمِزُ بُوَيْغَمِرٍ أَيْ بَرِّ وَرِجَالِ كَانِ جَمَلُهُ عَمَلُكَ دَفْتَرِيهِ أَشْكَارُ
 دَحْمَتِي أَوْلَ كَسْبِي حَقْدُ قَازِنِهِ فَاتِحَهُ أَوْ قِيَهُ بُوَيْغَمِرِي يَازَنَهُ
 عَزَّتْكَ حَيْثُ جَوْنِ أَيْ رَبِّ الْأَنَامِ أَخْرِمُزْ خَيْرِي لَهْ أَيْ لَهْ عَمَّا مِ

تمت هذه النسخة الشريف بعون الملك اللطيف من يد الضعيف الخفيف
 المختار رحمه الله تعالى على بن عبد الله وقت الضحى
 يوم 219 محرم الحرام 958 هـ غفر الله ولو الرية وجميع
 المسلمين والمسلمات والمؤمنين والمؤمنات والاموال وكل ما اوتوا به

